

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatii Flacci Opera Omnia, A Pet. Gvalt. Chabotio Viro In Omni Literatvra Perfectissimo, Admiranda Ingenij & Iudicij dexteritate, eruditionis varietate, & linguarum elegantia, triplici artificio ...

Horatius Flaccus, Quintus

Basileae, 1615

Epodi

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1488](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1488)

Q. HORATII FLACCI VEN.

EPODΩN LIBER,

EPODVS I. AD MÆCENATEM.

Theticum.

Quòd Mæcenate in militiam profecto, vita Poetæ iniucunda futura sit, nisi eòdem proficiscatur cum ipso, & semper iucundâ eiusdem præsentia fruatur.

Bis Liburnis inter alta nauium,
Amice, propugnacula:
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.

Quid nos? quibus te vitæ superstitæ,
Iucunda: si contrâ, gravis:

Utrû mne iussu persequemur otium
Non dulce ni tecum simul?

An hunc laborem mente laturo, decet
Quâ ferre non molles viros?

Feremus: & te vel per Alpium iuga,
Inhospitalem & Caucasum,
Vel Occidentis usq; ad vltimum sinum
Forti sequemur pectore.

Roges, tuum labore quid iuueni meo,
Imbellis, ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,

10 Qui maior absentes habet.

4 Ut assidens implumbis pullis auis
Serpentium allapsus times
Magis relictis, non ut adsit auxiliè
Latura plus presentibus.

6 Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tua spes gratia:

Non ut iuuenis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:

Pecusue Calabris sidus feruidum

20 Lucana mutet pascua:

Nec ut superni villa candens Tusculi
Circa tangat mœnia.

7 Satis superq; me benignitas tua
Ditavit: haud parauero.

3 Quod aut, auarus ut Chremes, terrâ premam,
Discinctus, aut perdam, ut nepos.

Analysis Dialectica.

Poeta didicerat ex Euripide in Phœnissis:

κοινὰ φίλων ἄν. Communes amicorum dolores:

Qui aliquantum leuantur artibus, operâ & facultatibus vtrinque in medium collatis. Item ex Antigona Sophoclis, vbi Istmene soror Antigone dicit se non dubitare, quin negligat quoduis periculum sororitiæ navigationis, quod ad ire voler ipsius soror,

Ἄλλ' ἐν κινδύνοις ποίος ποίος ἐν ἀσχυρομαίᾳ, id est,

Sed metuis malis non pudet adiungere comitem navigationis tue.

Huc spectat, quod Aristoteles lib. 9. Ethicor. scribit sub finem; cuius loci est hæc interpretatio Latina, videtur autem præsentia amicorum, mixta quædam res esse. Cernere siquidem amicos, iucundum quiddam est, præsertim homini misero; atque proficiscitur inde quippiam adiumenti ad tollendum dolorem. Amicus enim habet in se quiddam factum ad consolandum & aspectu & oratione, si fuerit dexter & acutus vir. Nouit enim mores amici, & quibus oblectatur & angitur. Sentire autem amicum ob res suas aduersas capere dolorem, triste est. omnis enim mortalis fugit se causam doloris esse amicis. Itaque, ut Mæcenati munus talium sententiarum perfectum daret, illum ad deliberationem adhibet, vtrum se in otium collocaturus, an militiæ labores cum eo subiturus sit: posterius tamen deligit, ac primum cum

eo sic agit non sine maxima Mæcenatis laude de ipsius doctrina & scientia militari ex collatione parium: Quando statuisti te in periculum capitis atq; vitæ discrimen inferre pro Cæsare Augusto: ego quoq; omnem vim & iniuriam belli contra Antonium tecum perferre volo. Protasis autem huius cõparationis primis 4. versibus continetur, & apodosis in 11. versu ad hunc locum feremus, totidem versibus producta: alij sex interiecti habent approbationem apodosis, quod Mæcenatis incolumitate iucundè victurus sit: contrâ iniucundè ipsius ruinâ & perditione, καὶ τὸ λοιπὸν τῷ βίῳ ἀβίωτον αὐτοῦ ἐσομένῳ, quæ ratio petita est è loco aduersorum, vnde & ex alteris paribus conficit, se eadem laboris tolerantia, quâ fortissimos quosq; viros, naualis militiæ labores cum ipso perlaturum & subiturum, si non corpore, certè animo id facturum, quocunq; abiturus sit, quum nulla sibi vita sine eodem videatur vsquam expetenda. ὡς ἐπὶ οὐ μὴ καὶ σὺ καὶ σωμαποθανεῖν αὐτῷ. Hic autem diremtus & secretio tam grauatur fertur à poeta, quàm distractio illa dicitur ferri ab Antiphone Act. 1. Scen. 4. Phorm.

Quod si eò mea fortuna redeunt, Phanium, abs te ut abstrahar.

Nulla est mihi vita expetenda: quale quid Od. 17. l. 2. de se poeta prædicauit, Ah! te mea si partem anime rapis

*Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus aque, nec superstes
Integer? & nos eius vitam vitæ Silodurorum d.
χολιμαίων similiter ibidem composuimus.*

2 Diluit obiectum Mæcenatis, quod ipse tantâ corporis imbecillitate, καθότις ἀμάχῳ αὐτῷ ἀπὸ λημῶν καὶ ἀδρανῆς εἶναι quasi esset imbellis, nihil adiumenti bello asserre posset, id, inquam, refutat loco minorum, quod Mæcenari comēs, quàm Romæ in otio relictus, & ab eo longè seiunctus, minus metuer.

3 Profapodosis est è collatione maiorum, absentem se & ab ipso semorum metu longè grauiori concitari, quàm præsentem & lateri ipsius adhaerentem.

4 Proxima comparatio alterâ è similibus approbatur: Vt auis multò magis absens pullis à serpentibus metuit: sic ego magis tibi metuam ab hostibus illuc profecto hîc relictus. Mirè videtur implicata hæc comparationis protasis, sed vt modò enunciata est, apparet explicatior. Illam quoq; obscurat τὸ ἀσιδὲν, quod puto magis significare cessantem alibi, atque in nido, auem, 20 quàm propè sedentem. Verba eiusdem protasis retextantur ad maiorem illustrationem: Vt auis absidens magis timer suis implumibus pullis relictis allapsus serpentium. Apodosis ex antecessione maiorum suppleta modò fuit.

5 Idem declaratur è diuersis ad obiectū diluendum: Quanquam, inquit, illa auis aderit pullis, nec plus opis feret ipsis præsentibus contra allapsus serpentis, quàm absens desertis: ipsa tamen cupit adesse & cum pullis cômori, certo quodâ naturalis storges impetu eò lata. 30

6 Finem suæ in miliciam profectiois aperit, præter declinationem metus grauioris: sed illum tractat sine diuerso: Quod ego tam libenter, inquit, me offero tibi in societatem tanti belli, naumachia, nauigationum & periculorum omnium, id non suscipio, vt mihi aurum & argentum ex præda, & ex manubijs acquiram: pluraq; terræ iugera, plures saltus æstiuos & hybernos pacendi pecoris causâ, & ampliora villæ meæ Tusculanæ septa & magnificentiora ædificia inde comparem: sed vt tuam erga me susceptam beneuolentiam 40 & mihi conferuem & gratiam semper retineam.

7 Huius diuersitatis prior pars primùm augetur loco adiunctorum: non confector, inquit, maiores fortunas, quia liberalitate tuâ satis sum locuples.

8 Eadem pars deinde declaratur breui dissimilitudine eaq; geminâ, quod Poeta nolit rem fecisse, quam humi defoderet, more hominis auari, vel vt exemplo profusi, libidinosi, intemperantis, dissoluti ac perditici eam abliguriret. Constant autem partes comparatorum ex disparatis. Auarus enim & prodigus disparantur à liberali. Ex his argumentis conficit, tibi cum Mæcenate in miliciam necessariò proficiscendum, vt iucundâ & quietâ mente viuat, sicut à nobis fuit propositum initio.

Enarratio Grammatica.

Liber Epodôn cur ita inscriptus sit è Grammaticis discendum videtur, præcipueque è Diomede, & Mario Victorino, qui de ratione huius vocis ἐποδὸς & vi eiusdem rectius, quàm reliqui, videntur pleriq; sensisse. Horatius, inquit, ita huc librum appellauit, quod longioribus singula versibus singuli breuiores accinantur, qui ἐποδοὶ vocantur. Fabius li. 10. capite 1. expressius mihi videtur hoc notare: Iambus, ait, non sanè a Romanis celebratus est, quanquam illi Epodos interuenire non reperiatur. Docent enim carminis vnum genus esse, in quo versus ita inter se connexi sunt, vt alter sine altero audiri non possit: quorum prior ἑποδικός, id est, præcincens: posterior,

ἐποδικός, quasi succinens vocatur (vnde ab Etymologico definitur ἑποδὸς ἐστὶ μέλῳ μεταμελισμένον, τὸ τῆς ἐποδῆς μετὰ τὰς ἄλλας ἑδῆς ἢ μελισμένη, canticum, post aliadecantatum) vt in Elegia longus & Hexameter est ἑποδικός: breuior & pentameter ἐποδικός. Inueniuntur quidem breuiores versus longioribus accini in Odis 4. antecedentium librorum, qui tamen libri ἐποδῶν minimè vocantur, idq; merito, quia non est illic, vt hic, perpetua hæc ἑποδῶν ratio. Ob hanc autem versus breuioris similitudinem Hermogenes lib. 4. de inuentione, capitibus de ambitu verborum & spiritu Oratorio scribit οἱ δὲ φασὶ καὶ τὸν ἐποδῶν κῶλον εἶναι τὸ ὕποκλιμα, κῶμα, alij Rhetores tradunt etiam versus minorem esse membrum: quod autem infra hunc versum sit, id esse incisum. Reliqua vtrobiq; vide. Ex eadem origine defleclitur etiam ἐποδῆ κατὰ συναλοιφήν ταύτην, ἐπιείδω, ἐπέδω, ἐποιδῆ, quod est ex Scholiaste Theocriti, τὸ δῆμιλῶδες ἡμα καὶ πρῆσσια, accentio & versus intercalaris, qualis Idyllio 1. Theocriti:

Ἄρχετ' ἐβωκολικῆς Μῶσαι φίλαι, ἀρχετ' αἰοιδῆς.

Incipite ὀ Μῦσα pastoritiam, incipite Oden:

quales sunt 2. Idyllio:

Ἴουξ ἔλκε τὴ τήνον ἐμὸν ποτε δῶμα τὸν ἀνδρα.

Motatilla meum trahit Delphin fortis ad ades. & ibid.

Φεζέο μὲν τὸν ἔρωφ' ὄθρου ἵκετο πότνα σελάνα.

Eloquere, vnde meus sit amor ter Luna colenda.

Quales sunt etiam in Pharmaceutria Virgilij:

Incipe Manalios mecum mea tibia versus. & ibid.

Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.

Dicuntur autem tales versus intercalares, quia intercalantur, id est, interponuntur, quos Galli solent appellare *le refrain de la balade*, quod in Lyricis versibus post strophem & antistrophem solet fieri. Sumitur etiam ἐποδῆ pro incantatione & medicamento: vt apud Sophoclem: in Aiace,

ὁ πρὸς ἰατρῶσφι

Θροεῖν ἐποδὸς πρὸς τομῶντι πῆματι, id est,

Non est Medici periti adhibere medicamenta morbo egenti sectione: vel accinere carmina magica ad malum leniendum & ressecandum.

40 Inter quatuor autem remediorum genera, quibus Æsculapius utebatur ad morborum profligationem, è primo erat loco τὸ ἐποδῆ, id est, incantamentum, τὸς μὲν μαλακῆς ἐποιδῆς ἀμφοτέρων, id est, è doloribus quosdam mollibus incantamentis deliniens; de quibus Deo fauente dicitur in notis Gram. Epist. lib. 1. vt ἐποδὸς pro incantatore, vt refert Stobæus è Menandro:

Νοσῶν τ' αἴηρ νοσῶντι καὶ δυσπραξίᾳ

Ληθθεῖς, ἐποδὸς ἐστὶ τῶν περρωμέω.

50 Et agrotus agrotο & arumnosus nunc primum arumnas sentienti est lenimento. Et iungitur cum γόνος ab Euripide in Hippol. Ἀρ' ἐκ ἐποδὸς καὶ γόνος πέρυξ' ὄδης;

Nónne incantator & prestigiator fuit iste?

Sic ἐπέδω vsurpatur aliquando pro carminibus lenio & incanto, sed τὸ κατὰ πᾶν, iuncturæ auctioris & deterioris, sumitur pro βασιλείω καὶ γοητείω id est, fascino & ludifico magice. Hebræi reddunt τὸ ἐπέδω περὶ ἡλ-*halohesch*; id est, ἐψεύεικα, susurravit, musitauit, ac velut clam sibilauit, qui mos est incantatorum & exoristarum; vnde ἡλὸη ἡλὸη *halohesch*, incantator.

60 Habes, Lector, τῶν ἐποδῶν rationem & variam verbi notionem; addo tamen opinionem Iuli Cæsaris Scaligeri hac de re, quæ mihi omnium longè optima videtur, & è fine 17. li. de officio partium humanarum apud Galenum depromta. Ille lib. 1. Poetices scribit in more positum olim fuisse, vt post aliquas cantationes & sacra ad aras Deastrorum expleta, accederet aliquis sacra certo versiculo clausurus: hunc appellarunt ἐποδῶν: propterea quòd post alias cantiones & hymnos ipsum pronun-

pronunciabat, unde possumus definire *ἔπος*, τὸ ἐπὶ τῆ φῶν ἄσμα, ut Suidas definit τὸ ἐφ' ὀμιον τὸ ἐπὶ τῆ φῶν ἄσμα, carmen quod succinitur hymno, quæ dicuntur appositæ ad superiorem Eymologici rationem. Itaque Horatius, quum Odas scripsisset, librum, quem illis addidit, re-
 10 *ἔπεδον* inscribit: quemadmodum Plato quoque eum librum, quem post leges statuebat, *ἑπινομίδα* vocavit. Sed præstat verba Galeni adscribere, quæ sunt in fine lib. 17. de usu partium. Ταῦτα τοσαῦτα, καὶ τηλικῶτα χη-
 20 *σα* τῆς δεδεκκυμένης ἡμῶν *παραματώσεως* ὁ λόγος οὐ τὸ ἄσπερ ἀ-
 30 *γαθὸς* πρὸς ἔπος, ἀλλ' ἡγεῖται. Δὲ γὰρ δὲ ἔπος, ἐπὶ τὸν ἔπος, ἡγεῖται ἡγεῖται, ἀλλὰ μὴν γὰρ ὡς ὁ *ἔπος* τῶν Μελικῶν Ποιητῶν ὡς ἐπὶ οὐδὲν
 40 *κῶς* ὀνομάζουσι, ὡσπερ σφοδρῆ πρὸς δὲ, καὶ ἀντίστροφον ἔτω καὶ τει-
 50 *π* *ἔπος* δὲ, ὅν ἰσάμενοι πρὸς τὸν βωμῶν ἡδον, ὡς φασιν, ὑμνῶντες
 60 *τῶν* θεῶν ἐκείνων τοῖνυρ εἰκίστας τὸν λόγον τῶνδε, τὴν *παρασηροεικῶ*
 70 *αὐτῶ* μετῆνευχε, id est: Hac tot & tanta commoda demonstra-
 80 *gi* à nobis operis, hic liber, ut bonus quidam accentor, exponit.
 90 *Appello* autem accentorem, non qui vitetur incantamentis: sed
 100 *qualis* est apud Melicos Poetas, quos nonnulli nominant Lyri-
 110 *cos*: qualis etiam est strophe & antistrophus, talis est etiam ter-
 120 *tius* Epodus, quem stantes ante aras canebant, ut ferunt, hymnis
 130 *Deos* celebrantes. Illi igitur (Epodo) assimilatum hunc librum
 140 *translatè* nominari (nempe Epodum) quod hic decimus septi-
 150 *mus* liber sit velut adcantatus sexdecim alijs præcedentibus.
 160 *Ad hæc* mihi libet Lectorem monere, cur ἀρρενικῶς vo-
 170 *cem* ἔπος vsurpem quum alij *θελικῶς*, id pronuncient:
 180 *id* equidem facio auctoribus Galeno & Hephæstione.
 190 *Prioris* locus modò citatus est: posterioris est talis: εἰσὶ
 200 *δὲ* τῶν ποιημάτων καὶ οἱ ἀρρενικῶς ἔτω καλέμενοι ἔπος, δὲ τὰν μα-
 210 *ζάλω* εἰς τὸν *θελικῶς* πρὸς φέρηται: sunt etiam inter Poemata, quæ
 220 *etiam* genere virili Epodi vocantur: quum quid impar magno
 230 *versui* additur.

Ibis.] Navigabis & pugnabis classe Liburnorum, quorum operâ Cæsar victoriam reportavit ex Actiaco prælio.

Liburnis.] Hæc vox est primigenia pro inde orta, Liburnicis Liburnia describitur regio inter Istriam & Dalmatiam interiacens, & supra intimum Adriani sinus recessum sita; quæ Croacia hodie vocatur. Hic autem Biremes naues intelligendæ sunt: in quibus dicitur
 40 *navigaturus* & inde propugnaturus: ad quarum simili-
 50 *tudinem* cuneatam Plinius describit lib. 10. cap. 23. volatum anserum & olorum, simili anseres quoq; & olores
 60 *ratione* (atq; Grues & Ciconia) commear: sed horum volatus
 70 *cernitur*: Liburnicarum more rostrato impetu feruntur, faci-
 80 *lius* ita findentes aera, quam si rectâ fronte impellerent.

Inter alta.] Dubitant interpretes, utro referenda sint hæc propugnacula, ad naueline Augustanas, an ad Antonianas: quidam ad Cæsarianas putant, ducti ver-
 90 *su* illo Æneid. 8.

Tantâ mole viri turritis puppis instant.
 Et Commentarijs Seruij in eum locum: hoc, inquit, de
 100 *historia* traxit: nam Agrippa primus hoc genus turrium inue-
 110 *nit*: ut de tabulatis subito erigerentur, simul ac ventum esset
 120 *in prælium*, turres hostibus impronise. Lege ibidem paullo
 130 *ante* hæc diuisionem imperij inter Augustum, Anto-
 140 *nium* & Lepidum, & causam huius belli inter Cæsa-
 150 *rem* & Antonium cognosces. Eodem adducti sunt his
 160 *versibus* Prudentij:

*Fluctibus Actiaco signum symphonia belli
 170 Aegypto* dederat: clangebat buccina contra.
 180 *Institerant* tenues cymbæ, fragilesq; phaseli
 190 *inter turritas* Memphitica rostra Liburnas.

Alij verò, qui de nauibus Antonianis existimant intel-
 200 *ligendum*, narrantur auctoritate Plutarchi in Anto-
 210 *nio*, & Dionysij lib. 30. & 50. Flori lib. 4. qui scribunt
 220 *Cæsarianas* naues altitudine & magnitudine supera-
 230 *ri* ab Antonianis, ut milites Antonij viderentur po-

tius *ποσειδάων* τὴν τοῦ χαμαχίαν, ἢ ναυμαχίαν, id est muro, quam
 1 *è naue* pugnare.

Hæc quidem certè opinionum varietas sine vlla hu-
 2 *ius* loci iniuria poterit conciliari, si demus naues vtri-
 3 *usque* imperatoris turritas fuisse, sed illas Antonij ma-
 4 *iores*, crassiores & editiores Cæsarianis. Suidas descri-
 5 *bit* naues Liburnas è diuersis: Λιβυρνικὰ νῆες ἦσαν ἐ κατὰ
 6 *τὸν* τελευτηρηκῶν ἰσχυρὰ μασιμῆται τύπον, ἀλλὰ λυρικώτεροι χαλ-
 7 *κομβολοίτε* καὶ ἰσχυρὰ καὶ καταφρακτοὶ, καὶ τὰ χεῖρα αὐτῶν ἀπὸ 50 ὀ-
 8 *10* *naues* Liburna non ad formam trirremium constructæ erant,
 9 *sed* ad prædandum æreo rostro armatæ & validæ & recta mu-
 10 *nitaq;* & incredibilis ipsarum erat celeritas. Hanc descri-
 11 *ptionem* non nihil iuuabit illa Suetonij in Calig. c. 37.
 12 *fabricavit* & de cedris Liburnicas gemmatas puppibus, vesti-
 13 *coloribus* velis, magnâ Thymarum & porticum & triclinio-
 14 *rum* laxitate, magnâq; etiam vitium & pomiferarum arborum
 15 *varietate*, quibus discumbens de die inter choros & symphonias
 16 *littora* Campania peragraret.

Videbatur Mæcenat inter turritas naues tan-
 17 *quam* naumachiam ordinaturus & pugnaturus exci-
 18 *taturus*. Liburnia autem regio, unde huiusmodi naues
 19 *nomen* fortitæ sunt, sita est inter Illyrium & Dalma-
 20 *tiam*, vel huius est pars. Quidam putant Liburnis à Li-
 21 *bya* dici, quod tales naues vsitatæ mercatoribus Liby-
 22 *cis* essent: sed Suidæ & Vegetio & Dionij magis cre-
 23 *dendum*, esse à Liburnia.

Amice.] Porphyrio, immemor consuetudinis Ho-
 24 *ratianæ*, quæ solet Mæcenatem appellare, hic intelli-
 25 *gendum* putat, δ Mæcenat amice Cæsaris: sed illa familia-
 26 *ritas* Ode 20. lib. 1. Care Mæcenat, & 18. lib. 2. potentem
 27 *amicum*, & Satyr. 6. lib. 1. vers. 50. & 62. aperte indicat
 28 *referendum* ad Horatium, denique Epist. 7. lib. 1. te dul-
 29 *cis* amice reuifet.

Paratus subire.] Propulsare quoduis periculum à ca-
 30 *pite* Cæsaris magno vitæ suæ periculo. Gallicè, *Prestâ*
 31 *mettre* sa vie en tout danger, pour sauuer celle de Cæsar. quod
 32 *Græci* videntur interpretari, ετοιμασθαι ὀπίσω καὶ τὰ ἰσχυρὰ
 33 *πάντα* πάρεχον ὑπὲρ Καίσαρος, i. e. quiduis vel extrema om-
 34 *nia* pati nomine Cæsaris. Cicero dicit in partitionibus
 35 *subire* periculum pro amico, ut Plancus Ciceroni lib. 10.
 36 *Epi.* 23. ad fam. nunquam me poenitebit maxima pericula pro
 37 *patria* subire, dum absim à reprehensione temeritatis, pro quo
 38 *Terentius* And. Act. 4. Scen. 1. vers. 53. debeo capitis pericu-
 39 *lum* adire, dum profim tibi. Vbi interpretes annotant inter
 40 *hæc* nihil significatione interesse, adire periculum, subire
 41 *discrimen*, suscipere periculum, aggredi discrimen. Ego autem
 42 *inter* adire & subire periculum puto aliquid interesse: nã
 43 *in* priori quid arduum & difficile significatur: in poste-
 44 *riori* aliqua invidiosa aggressio & obreptio, ut Quinti-
 45 *lianus* dicit: *Animus* varijs artibus subeundus.

Quid nos.] Ellipsis est hic, quid nos oportet, vel quid
 46 *nobis* fiet? Similis quoque est defectus in ni tecum verbè
 47 *eamus* & eâ mentis constantiâ sumus iaturi laborem,
 48 *quâ* decet fortissimum quemque ferre.

Vita iucunda.] Cicero declinat τὸ iucundum à iuuan-
 49 *do*, quod delectet, hilaritateque quâdam & iucundita-
 50 *te* afficiat hominem. Iucundo molestum opponitur,
 51 *ut* apparet è fine lib. 1. de Orat. Neque enim tam mihi mole-
 52 *stus* fuit, quod ius nostrum ciuile peruehit, quam iucundus, quod
 53 *se* id nescire confessus est.

Persequemur.] Ita Cicero persequi opus Epist. 25. li. 10.
 54 *ad* fam. dicit. Valet autem τὸ persequi Donato And. Act.
 55 *4. Scen.* 4. ad verba: *Meq;* in Asiam persequens proficiscitur.
 56 *Item* Hecyræ Act. 4. Scen. 3. ad verba: *Ex vsu* quod est, id
 57 *persequar*: perseverationem sequentis & constantiam,
 58 *qui* non desinit sequi.

Non dulce.] Hic τὸ non, ut in non molles, particula negã-
 59 *di* priuat solum vnâ vocem suâ significatione pro, in-

* *Αναδιωξις* est & dialogismus, non simplex aporia. Consilium enim capit cum Mæcenate, quid eo in militiam profecto facturus sit, cuius responsum vel anteverit; vel iam tacite factam immutat ad hæc verba: *feremus.*

^d In *persequi otium* est metaphora satis Grammaticis nota, quum viator institutum iter sic tenet, ut sequi non desinat, donec affectus eum reprehenderit, quem sequebatur.

^e In *ferre & feremus* est polyptoton.

^f *Sinum* dicitur etiã synecdochicis pro freto Herculeo, ubi olim statuebatur terminus occidentis regionis ante navigationes longinquiores.

^g *Metonymia* est subiecti pro forti & magno animo.

^h *Procatalepsis* est cum prolepse obliqua, ubi Mæcenatis cogitatio à Poeta occupatur, labefactatur & conuellit.

ⁱ Non verebor hinc statuere metaphoram à gladiatoribus, qualem Donatus in *And. Act. 1. Scen. 1.* annotavit: *habet, captus est, id est, vulnus accepit, quod prius alij vident, quam gladiatores ipsi sentiant se percussos*: qualis est illa etiam *Æneid. 12. vers. 296.*

Hoc habet, hæc melior magnis data victima Diuis:

Hoc est, lethali percussus est vulnere: sic hoc loco metus alius sauciat & exercet animum absentis, quam presentis.

^k *Metonymia* est rerum adiunctarum, pro subiectis latifundijs, quorum cupiditate non volo, inquit, in militiam proficisci.

^l *Synecdoche* est generis, pro, ante æstus Caniculae & infamiam.

^m *Metonymia* est adiuncti pro subiecto Mæcenate, qui multis beneficijs affecerat & locupletauerat Poetam.

ⁿ Altera est *synecdoche*, sed speciei, pro quouis homine nimis seruiente suis commodis, *ὅτι τῆς χεῖρας*, ab egestate, de qua conqueritur auarus, & semper laborat: auj tamen malunt *ὅτι τὸ χεῖμαίον*, à screando.

^o *Discinctus* habet aliquid metaphoricum à vestibus laxis & diffuëibus, ad animi luxuriam, vnde homines apparent molles, voluptarij, inertes, intemperantes & luxuriosi, quod Ouid. expressit *Eleg. 1.*

Ipsæ ego segnis eram discinctaq; in otia natus

Molluerant animos lectus & umbra meos.

Vide remedium lib. 4. Strabonis de zona Gallorum. Contra, præcincti & succincti pro duris, expeditis, sobrijs, & ad quiduis paratis: vt *Sat. 6. lib. 2.*

— veluti succinctus cursitat hospes.

Videtur tamen huic interpretationi repugnare, quod ⁵⁰ Macrobius refert lib. 1. Saturn. cap. 3. inter iocos Ciceronis, qui post victoriam Cæsaris interrogatus, cur in electione partis errasset: respondit: *præcinctura me decepit*, iocatus in Cæsarem, qui ita togã præcingebatur: vt trahendo laciniam velut mollis incederet, adeò vt

Sylla tanquam prouidus dixerit Pompeio: caue tibi illum puerum malè præcinctum. Sed hic locus monet de propria verbi notione violatã, adiunctione vsus contrarij. Ad stipulatur etiam nostræ sententiæ Seruius in hunc versum 8. *Æneid. sub fin.*

Hic Nomadum genus & discinctos Mulciber Afros.

Vbi docet vtramq; vocis notionem: *Discinctos*, inquit, vel habitum eorum ostendit: qui vsque in talos fluebat: aut discinctos dixit inhabiles militia: omnes enim qui militant, *discincti sunt*: aut certe inefficaces, vt contra præcinctos strenuos dicimus. *Horat. Satyr. 5. li. 1. alius, at nos præcinctis, &c.* vnde Græcè *δὲ ζώνῃ* appellatur, non qui pulcrè cinctus, vel qui zonam habet; sed qui est strenuus & paratus ad facinus celeriter ac expedite faciendum. Nimis commorari diu in explanatione huius tropi: non desinam tamen addere ad superiora, quod Donatus mihi suggessit in *vers. Act. 4. Scen. 6. Eun. attolle pallium.* his verbis demonstrauit nimium liberaliter pauidi adolescentuli animum. Itaque, vel quia simplex est Chremes & rusticus, vel quia ebrius, pallium trahit. Vbi vides duo notari vitia in Chremete, aut rusticitatis, aut intemperantiæ in gestando in decenter pallio.

^p Allegoria à secundis parentum posteris, qui patrita & auita bona luxu dilapidare solent, abiectã omnĩ curã rei familiaris augendæ aut certè conseruandæ, dũ viuunt aui; qualis *Sex. Næuius*, describitur sub initium orat. pro *P. Quinctio*. *Quis tam perditus ac profusus nepos, non adesã iam, sed abundanti etiam pecuniã, sic dissolutus fuisse, vt fuit Sex. Næuius?* de cuius vocis veriuerbo vide *Gram. 2.*

³⁰ Odes lib. 1. allegoria inquam est pro quolibet homine omni genere luxus perdito ac profligato, atque soluto meru parentum & correctorum asperiorum. Græci talem vocant *ἀσώτων*, & ita Agellius lib. 7. cap. 11. definit: *hominem nequam, nihili, neq; rei, neq; frugis bonæ, quod genus Græci ἀσώτων, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀρξέστον ἢ ἀργέστον, ἢ κακώτεστον, ἢ μαρδὸν* vocant. Hinc nonnulli existimant eum deductum, quem Galli vocant *Sottum* & *Stolidum*. *Sot homo*: alij tamen malunt ab Hebræo *שׁוֹת* *shoth* idem valente. Reuera vox Græca deflectitur a motione literæ *s* ab *ἀσώτος* propriè significante hominem indignum salute, vel dignum, qui pereat: vnde transfertur ad eum, qui patrimonium effundit, atque sic à re familiari minime tuenda vocatur; in qua voce Martialis iust, quum feminam accusaret de lasciuia & immodicis sumptibus in suis amoribus persequendis: quod plerisque mirum videbatur; quippe quod ea nata esset è patre, cui nomen esset inditum à tuenda re familiari,

Sua filia Clinici fabulla,

Deserto sequeris Clitum marito,

Et donas & amas; ἔχεις ἀσώτους, ἢ.

Libidinosè, intemperanter & effusè te geris.

Ad hoc intemperantiæ genus pertinet, quod *Diog. Laertius* narrat in *Bione*, ὅς τις τὸν τῆς γαλίας καὶ τοῦ ἰσχυροῦ, ἢ Ἀμφιάρχου ἔσθον, ἢ γῆ καὶ τῆς. οὗ δὲ τῆς γαλίας, ἢ qui ad eum, qui agros suos absorbuerat, dixit: *Terra Amphiarã absorbit, sed tu terrã.*

EPODVS II.

Theticum.

Quod rustica vita reliquis viuendi generibus anteponenda sit.

Beatu ille, qui procul negotiis
Vi prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,

Solutus omni fœnore:

² Neg. excitatur classico miles truci

Neg. horret iratum mare,

⁶⁰ Forumq; vitat & superba ciuium

Potentiorum ^b iamina

Ergo aut adultã vitium propagine

Altas ^c maritat ^d populos,

Inutilesq; falce ramos amputans,

Feliciores inserit:

Aut in reducta valle mugientium
 Prospectas errantes greges:
 Aut pressa puris mella condit amphoris:
 Aut tondet infirmas oves:
 Vel quum decorum mitibus comis caput
 Autumnus aruis extulit:
 ¶ Vi gaudet insitiua decerpens pyra,
 Certantem & uiam purpure!
 Quam muneretur te^h Priape, & te pater
 Syluane tutor finium.
 3ⁱ Libet tacere, modò sub antiqua ilice,
 k Modò in tenaci^l gramine.
 Labuntur altis inter ripas aque:
 m Queruntur in syluis aues:
 Fontesq; lymphisⁿ obstrepunt manantibus:
 Somnos quod inuitet leues.
 At quum tonantis^o annus hybernus & Iouis
 Umbres niuesq; comparat:
 Aut trudit acres hinc^q & hinc multat^r cane
 Apros in obstantes plagas,
 Aut amite leui raris tendit retia,
 Turdis edacibus dolos:
 Pavidumq; leporem,^s & aduenam laqueo gruem,
 Iucunda captat premia.
 4^e Quis non malarum, quas amor curas habet,
 Hac inter obliuiscitur?
 5^e Quòd si pudica mulier in partem iuuet
 Domum atq; dulces liberos:
 ¶ Sabina qualis, aut perusta^x solibus

Pernicis uxor Appuli)
 Sacrum uerustis exstruat lignis focum,
 Lassi sub^y aduentum viri:
 Claudensq; textis cranibus^z letum pecus.
 Dissentia siccet ubera:
 Et horna dulci uina promens^{aa} dolio,
 Dapes incertas apparet:
 ¶ Non me Lucrina iuuerint^{bb} conchyliis,
 Magisque rhombus, aut scari,
 10 Si quos Eois^{cc} intonata fluctibus
 Hyems ad hoc uertat^{dd} mare:
 Non Afras^{cc} auis descendat in ventrem meum,
 Non attagen Ionicis
 Iucundior, quam lecta de pinguis^{mm}
 Oliua ramis arborum:
 Aut herba lapathi prata amantis, & graui
 Malua salubres corpori:
 Vel agna festis casa Terminalibus,
 Vel hœdus ereptus lupo.
 20^e Has inter epulas, ff^{ff} ut iuuat pastas omnes
 Videre properantes domum!
 Videre fessos^{gg} vomerem inuersum boues
 Colles trahentes languido!
 Positosq; uernas, ditis^{hh} examen domus,
 Circumrenidentesⁱⁱ Lares!
 ¶ Hæc ubi loquutus fœnerator Alphium,
 Iam iam futurus rusticus,
 Omnem relegit^{kk} lãibus pecuniam:
 Quarit Calendis ponere.

Analysis Dialectica.

HI Epodi quibusdam bipartiti sunt. Nam habentur in duobus ac viginti versibus uasorem & prædicatorem rusticæ uitæ: reliquis consequentibus Alphium quendam eiusdem approbatorem: quam tamen ipse non sequitur. Alij præterea malunt perpetuam esse orationem Alphij fœneratoris usque ad versum: Hæc ubi loquutus fœnerator, &c. quem Poeta inducit sic magnificè & bipartitè de uita rustica loquentem: sed ille prauæ consuetudini fœneratoris & urbane iam diu deditus, illud tam felix uitæ genus non potuit ingredi. Aded à teneris assuescere multum est, exclamat Poeta. Vis autem præcipua suasionis nititur perigraphâ & descriptione uiri rustici ac beati, partim ex adiunctis & factis illius, partim breui similitudine comparatione: quòd ille expeditus, liber, solutus, nullâ re, præterquam rusticâ, implicatus, agros securè colat paternos & aret: quòd, ut frugalissimi quique & integerrimi prisca homines, sic ipse, bene, rectè, frugaliter & honestè ex agrorum cultura uiuat: unde Cicero tanti fecit agriculturam sub finem lib. 1. de officijs & Xenoph. lib. de familiaribus, ut ipsi postposuerint omnia: ille quidem sic: Omnium autem rerum, ex quibus acquiritur aliquid, nihil est agriculturâ melius, nihil uerbis, nihil dulcius, nihil libero homine dignius.

2 Eòdem pertinet hic locus è diuersis, quorum sensus est: noster hic uir beatus neque lucri causâ sæuam militiam exercet: neque mercaturam facit: neque forum attingit: neque aulas regum penetrat: neque potentum domos frequentat: sed aut uicinis adiungit uites: aut castrat arbores & inserit alias: aut procul iucundè spectat greges in pascuis: aut mellificium curat: aut oues tondet: aut denique sese collectis frugibus oblectat, Dijsque sacra facit.

30 Neque uerò mirere, Lector, quòd vim inferendi & concludendi, insitam particulæ ergo, hic immutârim contra reliquorum consensum, & per copulam discernendi explicauerim: quia meo iudicio Poeta non tam uult inducere consequentem ex his antecedentibus: Vir beatus non querit bello, nec nauigatione, nec litigatione, nec consuetudine potentum ditescere: ergo uites propagat & maritat, & reliquum opus facit rusticum: quod non potest necessariò consequi, non tam, inquam ego, uult inferre, quàm ostendere hæc inter se aliquâ solum ratione dissentire, tanquam diceret: Vir beatus non facit illa priora: sed hæc posteriora opera curat.

Pars autem antecedens huius diuersitatis è quatuor exercitationibus negatis constat, quæ quum sunt, rem domesticam plurimum solent, sed non sine periculo uitæ, amplificare, summosque honores mortalibus comparare: sicut consequens multum ualeat ad uitam bene beateque sustinendam ac tuendam. Cicero tamen 1. Acad. è Stoicorum opinione felicitatem non ab ijs rebus proficisci scribit, quæ nobis aut ab alijs, aut à fortuna sunt, sicut Aristoteles 1. Ethicorum ad Nicomachum & 7. Politicorum existimauit, quia ad eandem cumulandam adiunxit externa bona, quod postèrius Anaxagoras animaduertit, cum opinionem eorum improbarit, qui censerent $\mu\eta\delta\epsilon\upsilon\alpha\ \tau\epsilon\ \delta\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\ \delta\iota\delta\alpha\iota\mu\omicron\nu\ \alpha\iota\delta\epsilon\rho\pi\iota\ \alpha\epsilon\iota\sigma\iota\sigma\ \delta\iota\upsilon\alpha\iota$, $\delta\iota\ \mu\eta\ \delta\ \alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \epsilon\chi\epsilon\iota\ \mu\acute{\alpha}\gamma\eta\delta\iota\varsigma\ \tau\epsilon$, $\alpha\upsilon\tau\omicron\phi\upsilon\lambda\epsilon\iota\sigma\alpha\tau\omicron\nu\tau\epsilon\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\iota\ \pi\lambda\epsilon\tau\omicron\pi$, id est, Neminem felicitis hominis nomine dignum, nisi magnus esset, natura pulcher, diues: mihi contra, ille dixit, felices ac beati uidentur esse, qui rectis honestisque actionibus incumbere, diuinæque contemplationis participes essent. Bene autem uiuere, non mihi uidentur idem esse, quod beatè: quo utroque sum modò usus.

Nam

Nam qui bene vivit, id congruenter virtuti facit: sed qui beatè, huic nihil omnino deest, neque nobilitas, neque proles, neque opes, neque diuitiæ, neque amici, neque vires corporis, nec deniq; pulchritudo: sine quibus tamè licet bene vivere: quod est virtutis proprium, vt Cleobulus Lindius apud Laerrium vnus è septem Sapientum Græc. ἀφ' ἧς οἰκείου δὲ καὶ ἀμείνου, dicebat. Quod si nos sequimur illud Ciceronis Tuscul. 5. id esse beatum; quod in genere suo expletum est, atque virtutem ipsiusque compotes huiusmodi esse, vtrumque de-

bet beatum prædicare. Ab editione priori harum prælectionum incidimus in problemata logica Rodolphi Goclenij professoris Academici in schola Marpurg. qui in 25. probl. logic. partis secundæ animaduertit & obseruauit ellipsin notæ assimilatis, vt vel sicut hic explendâ esse, quâ ita scribit, Aliquando prorsus nullam esse notam similitudinis ostendit P. Ramus hoc exemplo Virg. eclog. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori:
Alba ligustra cadunt: vaccinia nigra leguntur.

Ita similitudo suis notis ac partibus explicanda & ordinanda est: vt candidi flores ligustri decidunt, grana autem nigra colliguntur: sic candor formæ deperit, nigror remanet. Nos ad illam, Goclenius inquit, Rami obseruationem addimus hac Horatiana, in quibus particula Sicut ellipsis est in vers.

Neque excitatur classico miles truci,

Id est, sicut miles. Non enim negat Horatius militem classico excitari truci; sed agricolam, qui rus suum colit, negat ita excitari classico, vt milites solent. Eadem nota potest etiam desiderari in duob. sequentibus, neque idem agricola horret iras maris, sicut nauigantes mercatores: neque forum frequentat, sicut cliens litigator. Alter locus Horatii est in epist. 3. lib. 2. ad Pisones, vers.

Nec verbum verbo curabit reddere fidus Interpres, vbi sic explendus est defectus notæ, vt fidus interpres. Negat enim bonum imitatore id sibi studio habere, vt verbum verbo reddat, quemadmodum interpretes fidi solent.

Probo equidem non mediocriter obseruationem boni illius viri ac eruditi. Ideoque ex hac admonitione quatuor versus presentes non modò diuersè, sed intercisè quoque ac dissimiliter poterunt explicari, vt beatus ille agricola videatur sic cum quatuor hominum generibus, militis, mercatoris vagi, litigatoris, Aulici dissimiliter comparari. In altero autem exemplo talem ellipsin iam ego animaduerteram & per, more interpretis exposueram.

3 Adhuc fuit suasio vitæ rusticæ ex opera rustica, aliis generibus viuendi remotis: sequitur eiusdem approbatio ex amœnitate rustica: in quam fœnerator Alphius ferè adductus est variâ subiectorum iucunditate. 50 Primum enim dulcissimum est sub vmbra ilicis antiquæ, & sub patulis ramis diffusæ alterius arboris, recumbere, molliq; in herba considere ad placidos lapsus aquarum, & ad fontes manantibus lymphis obstrepentes, & ad concentus auium somnû inire, quem leni susurro suadent hæc omnia: deinde hyeme est iucundissimum & vtilissimum, se in omni venationis & aucupij genere exercere.

4 Locus est ex efficientibus, quod huiusmodi studium abigat graues curas, & obliuione deleat & obruat, quæ animos hominum exedere solent, & vitæ iucunditatem tollere.

5 Perfesta & cumulata videbitur illa venandi voluptas, si ad eam accesserit vxor pudica & integra, quam hic describit comparatione similibus & variis factis, vt se talem gerat in familia curanda & augenda: quales solent esse mulieres Apulæ & Sabinæ: luculentum focum instruat redeunti è venatione & labore suo mari-

to: diligenter gregem sapiat & mulgeat: vinum præsentis anni depromat: cænam paret illi è fœtura pecoris domestici, & ornithotrophij.

6 Declaratur talis mulieris apparatus hyperbolicâ parium collatione, quod marito tam iucundè sint mensæ tenues & sine arte ciborum strata, quàm quæ sunt conquiritissimis epulis exstructæ. Protasis quintuplex sex versibus comprehenditur.

7 Apodosis quoque totidem producitur, ipsaq; pariter quintuplex.

8 Hæc apodosis dilatatur adiunctis, quod noster rusticus iucundissimo conspectu domum redeuntium ouium & boum è pascuis & aruis, & vernarum ad focum epulantium fruatur.

9 Locus est ex efficientibus, quod Alphius hac vitæ iucunditate & tranquillitate adductus propemodum sit ad illius cultum: vicit tamen eum praua consuetudo artis fœneratoriæ: cuius æschrocerdiæ ἀσπὴρ λέπιδος, πρὸς σίχρα τῆς ἰτα τῆς ἰτα turpi lucro inhæret, vt vix inde, ac ne vix quidē, 20 diuelli queat: vt ostrea sua conchæ, nisi ei vis inferatur.

Enarratio Grammatica.

Beatus ille.] Habetur quidem beatus, qui se totum in Agricultura ponit: at illum Euripides censet ἀλκιότατος, ὁ τὸ κατ' ἡμῶν πύχινος μὲν καὶ ἄριστος, beatissimum, cui nullum malum in diem accidit: quod est ἀδύνατον, ὅτι συγγενὲς τῷ βίῳ ἡ λύπη καὶ βίβλος, quia dolor & vita sunt quid congenitum.

Procul negotiis.] Grammatici tradunt procul διμυεῖός sumi. Cum ablatiuo per se iuncta est præpositio, vt procul ambitione, & procul patriâ: vt hic procul negotiis valet, depulsis omnib. molestiis & absteris: interdum cum accusatiuo, locus procul muros. Sed quum absolute vel cum alia præpositione & ipsius casu ponitur, aduerbiis adscribitur, vt, non quæsiuit procul aliunde: discedite hinc procul, & procul estis à naturæ cognitione, procul ab ostentatione res posita est. Verum quàm rectè talis differentia fiat, è scholis Grammaticis P. Rami discite.

Vt prisca.] Non arbitror hoc referendum esse ad primum illud hominis genus, de quo sic Hesiod. ἐν ἔργῳ καὶ ἡμέραις: — ἐδάδα δὲ πάντα

Τοῖσιν ἔλω καρπὸν δ' ἔφαρε ζείδωρον ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλὸν τε καὶ ἀφθονον

Bona autem omnia illis erant: fructum enim ferebat benigna tellus sponte suâ multum & vberem.

Quod Virgilius 1. Georgic. sic expræsit:

— ipsaq; tellus

Omnia liberius, nullo poscente, ferebat. Item Ouid.
Ipsa quoq; immunis, rastroq; intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus.

Non confertur noster beatus cum hoc hominum genere, vt immunis operum, & integer ab omni labore existimandus sit: sed potius comparatio videtur referenda ad iucundam terræ culturam & vitæ tranquillitatem & frugalitatem, quâ prisca homines fruebantur. qualis senex Aglaus quidam Psophidius dicitur frui solitus, ideoque ab Apolline feliciter Gyge Rege iudicatus est à Solone, propterea quod ex limitibus agelli sui nunquam extulisset pedem, de quo vide Plin. 1. 7. cap. 46. Val. Max. 1. 7. c. 1.

Bobus.] Dicitur bobus διὰ τῆς συνηθείας. Nam analogia requireret bouibus. Alij tamen legunt bubus.

Exercet.] Ita sæpè à Virgilio vsurpatur pro assidue colere, vt vomere colles exercere, & humû in messem exercere, labourer: hinc ad homines, Cic. in variis casibus me Fortuna exercet. Gall. tourmenté en diuerses sortes.

Solutus.] Dicitur solutus omni fœnore, id est, debito. Gall. deliuré de toute vsure & dette, quomodo culpa libe-

ratus, & crimine nefario solutus, Gall. deliuré de coulp
& absous de crime meschant. Dicitur autem foenus, quasi
foetus nummorum.

Classico.] Sic Cæsar, classicum canere, & pro hoc ali-
quando signum tubâ dare, Gall. sonner à l'arme. Dicitur
classicum à calando, id est, à conuocando. Sumitur inter-
dum pro ipsa tuba, vt sub fin. 2. Georg.

Nec dum etiam inflari classica.

vt vox Græca πάλπιξ pro tuba & ipsius sono, πάλπιξ.
qui locus cum hac Ode comparatus lectorem multum
iuuabit: vbi comparatur vita rustica cum Philosophi-
ca. Huic autem quamuis meritò primas dederit Poeta
partes: rusticam tamen facit ei proximam, atque simi-
liter nostro Horatio nostrum beatū describit primū
in genere ad hæc verba: *ψ. 45.*

O fortunatos nimium, sua si bona nôrint,
Agricole: quibus ipsa, procul discordibus armis,
Fudit humo facilem victum iustissima tellus.
Si non ingentem, &c.

At securâ quies, & nescia fallere vita,
Diues opum variarum: at latâ otia fundis
Speluncâ, viuig, lacu: at frigida Tempe,
Mugitug, boum, mollesq, sub arbore somni
Non absunt, &c. Sed in specie hîc:
Fortunatus & ille, Deos qui nouit agrestis;
Panaq, Sylvanumq, senem, Nymphasq, s'rores.
illum non populi fascies, non purpura regum
Flexit, & infidos agitans discordia fratres.

Et paulò post: — nec ferrea iura

Insanumve forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alij remis freta cœca, ruuntq,
In ferrum penetrant aulas & limina regum, &c.

Forumq, vitat.] Non dubiro, quin hic didicerit ex A-
nacharide, τὴν ἀγορὴν εἶναι τὸν πορῶν ἀεισμένον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀ-
πατῶν καὶ πλεονεκτηῶν litigiosum forum esse locum hominibus ad
mutuas fraudes & circumscriptiones destinatum. Ideoque fo-
rum meritò vitârit.

Adultâ propagine.] Plin. lib. 16. c. 32. primum scribit
arbores tribus modis nasci; aut spôte, semine, aut radi-
ce. Deinde lib. 7. cap. 10. dicit id fieri sex modis, repe-
titis duobus postremis: aut enim semine proueniunt,
ait, aut plantæ radice, aut propagine, aut autulsiōne, aut
furculo, aut insito & confecto arboris trunco. In hac
autem Ode nomine propaginis intelligo stolones vitis,
qui alligantur arboribus, tanquam adminiculis &
pedamentis: præterea ex arboribus, quibus maritatur
vitis, præcipuæ sunt, vt scribit Columella lib. 3. popu-
lus, quæ vitem alit maximè. (Cruquius tamen conii-
cit non malè à lib. 5. c. 6. Columell. posse legi Opulos,
quæ sit arbor etiam vitibus amica) deinde vlmus, postea
fraxinus. De duabus primis Plinius lib. 17. de vmbri-
arborum, rationem reddit: vbi scribit populo nullam
esse vmbra ludentibus foliis, id est, semper trepidan-
tibus. Vlmorum autem leuem esse vmbra etiam nu-
trientem, quæcunque opacat.

Maritat.] Viderur ordo verborum inuersus, pro, ma-
ritat adultos vitis stolones cum populis arboribus, vt
Virgil, loquitur:

— Vlmis adiungere vites.

& Plin. l. 14. c. 1. In Campano agro vites populis nubunt, ma-
ritasq, complectuntur.

Inserit.] Quod Græcè propriè dicitur ἐμβάλειν, ἐγκεν-
τέλειν καὶ ἐμφοτῶσαι, κλαδί σομῆτερον φυτῶ ἐμβάλειν ἢ ἐτέρω φυ-
τῶ, quorum translationes vide in Rhetoricis Odes 1. l. 1.
Infectionis autem genera sunt duo: inoculatio, quam a-
ues docuère, ait Plinius libro decimo septimo capite
decimo quarto, aperto in cortice arboris oculo velut
futoriâ fittulâ, illucque semine incluso: alterum fit per

fissuram trunci terebrati, de quo ibidem & 2. Georg. ad
hunc locum:

Nec modus inferere atq, oculos imponere simplex.

Reducta.] Sonat secreta & ab intreruentoribus vacua.
Alij tamen interpretantur curua & flexuosa inter col-
les, quod Gallicè dicitur: *esloingnée & à l'escart*. Præ-
terea vallis definitur Grammat. planities duobus late-
ribus montium vel collium inclusa, qualis est ferè cir-
cumscriptio Campaniæ apud Strabonem lib. 5. Ταῖς πλε-
ρὸν εἶναι πεδίοις ἀδύνατον ἐστίν, ὅτι ἀπέκινται χαλοφαίαι τε & ἐξερ-
πι καὶ ὄρη. τὰ δὲ τῆς Σαννιτῶν καὶ τὰ τῆς Ὀσκῶν, esse planitiem ser-
uissimam, cui circumiacent colles vberissimi & montes Samni-
tum & Oskorum. Ideoque Grammaticis τὴν vallis putatur
dici, quod vallis quibusdam valletur vtrinque. vt ἐν
λῶν, ὠν, & ὠσπερ ὄρη τὸ πῶρ σενὸς καὶ ὀπημῆνους, locus angustus, &
in longum extensus.

Prospectat.] Valet hoc verbum itentidem prospicere
longè tanquam è specula. Sic Liuius, ex cæcis sensu strug,
prospectant.

20 Amphoris.] De amphora dictum est Ode 9. lib. 1. & 8. l. 3.
sicut de Autumno Ode 7. l. 4.

Vt gaudet.] Vt, est hîc διευμαστικόν, sicut Græcè, ὡς καλὸν
ἔσθαι! quàm suauiter olet! notâ admirationis, sicut etiam
in illo Ciceronis, vt ille tum humilis! vt demissus erat! vt ipse
etiam sibi non ius solū, qui aderant, displicebat! Gall. O qu'il
faisoit du petit, ô qu'il se desplaisoit. & hîc, ô qu'il prend de plai-
sir à cueillir les poires de ses antes, quas Græci vocant ἀπίος
ἐμβολῆσας. Boni Latinitatis auctores rarè videntur hu-
iusmodi deriuatis in, ius, pro quibus vsu pantur sepius

30 finita in ius, vt insicitius, aduentitius, adscriptitius, re-
ceptitius seruus, & similia. quæ in ius nomina quam-
uis Priscianus tradiderit significare actum, πρὸς τὸν δὲ τα-
men Plinius lib. 15. cap. 7. sumit, quom dixit, Eadem ra-
tio est & in satiuâ Myrto. Item Agellius: Sed hi plerâq, na-
ues loris subant: Græci magis cannabi & stupâ, ceterisq, rebus
satiuis, id est, quæ feri solebant. Est tamen Epist 95. Se-
necæ, Hanc partem Philosophiæ, quam Græci παρασκευαστικὴν vo-
cant, nos præceptiuam dicimus, tale nomen ἐν ὀργάνικῶς ἐστι
sententia Prisciani sumtum, vt sunt Græca in κόρυ desinen-
tia. Quare talia sunt ponenda in verbis mediæ notionis.
Quæ verò desinunt in tius πρὸς τὸν δὲ sumuntur, vt adscri-
ptitius ciuis, qui recens donatus est iure ciuitatis: rece-
ptitius seruus, qui retinetur, vt exceptus & referuatus,

Certantem.] Id est, concolorem & æqualem purpuræ
& cum ipsa certantem liuido colore.

Quâ muneretur.] Sic Cic. me opiparè muneratus est. Gal-
licè: *il m'a fait vn magnifique & honeste present.*

Te Priape.] Priapus fuit Veneris atq; Liberi patris fi-
lius: Scholiastes tamè Theocriti in Idyllio a aliter sen-
tit: τὸν Πείρητον Νύμφης Νάιδος ἢ Χιόνος καὶ Διονύσου πατέρα
ἴδον, ὃν καὶ ἰδίου ἀπὲρ Νάιδος καὶ πόριον, i. serunt Priapum Naidis
vel Chiones & Dionysu filiū, quem procreauit iuxta Lampsa-
cum vrbem: παρ' ἐπίσης δὲ ὁ αὐτὸς ἔστι τῶν Διονύσου. ἐκ τῆς γὰρ ἐν-
μολογίας φαίνεται. ἐπὶ γὰρ αὐτῶν ἢ Βευνπίδος διὰ τὴν ἐν Βαρυχίαις καὶ μί-
δαις ἐκ βοήσεως, ἢ Πείρητος: sed apud nonnullos Priapus est idem
qui & Dionysius, quod è notatione apparet. Potest enim dici vel
grauiter sonans propter exclamations in Bacchationibus & e-
brietatibus, vel Priapus παρὰ τὸ ἀεεῖναι. Plutarchus libello
ἀπὲρ φιλοπονοίας scribit phallum, id est, simulachrū Priapi
in πόπα Bacchanaliorum gestari solitū post amphoram
vini, fascis palmicum, hircum tractum ab aliquo, vt to-
phinum caricarum gestatum. Præterea hortorum & vi-
nearum habitus est custos, vt Ecl. 7. Virgilij; Thyx.

Sinum lactis & hac te liba Priape quotannis

Exspectare sat est: custos es pauperis horti:

vbi veteres simulacrum ipsius ficulnum & rubrum sta-
tuebant erecto pene, ὅτι τὸ ἀεεῖναι τὸ ἀεεῖναι τὸ ἀεεῖναι τὸ ἀεεῖναι
fundendo, vt Grammatici notant, quod Theocriti Deca-
ostosticho

octosticho epigrammate significatur, cuius solum hic Tetrastichon adscribam:

Τὴν αὐτὴν λαύραν, τῆ εἰ δρύες, ἀπολε, κόμψας,
Συκίνου δ' ῥήσεις ἀπ' ἄγλυφες ξυάνου
Τεισεκέλης, ἀντίφλοιορ, ἀνάτορ ἀλλὰ φάλητι
Παιδαζόνω δὴάτορ Κύπριδος ἐργὰ τελεῖν

Quum vicum flexeris, caprarie, in quo sunt quercus, ficulneum inuenies nuper sculptum simulacrum tricrurum. suo cortice obductum inauritum: sed Priapus genitilis potest opus Veneris perficere. quem tamen hic Theocritus tricrurum describit, Archias nullis prorsus pedibus & deformem omnino depingit:

Φαῖδος, ἄπυς, οἶον κερ ἐρημαῖσιν ἐπ' ἀκτῆς
Ξέσεταιρ μογερῶν ἕτες ἰχθυοβόλων.

Acuminato capite, nullis pedibus, qualem in desertu littoribus edolauerint laboriosorum piscatorum filij.

Vides hic, Lector, idolomaniam Ethnicorum & obscenitatem, unde Christiani diuinâ ope vindicari, debent Deo Opt. Max. gratias agere & se perbeatos ipsius ope prædicare. Diuus Hieronymus citat versum secundum de Priapo Satyr. 8. lib. 1. Quem sater incertus scammâ, faceretue Priapum. vt ostendat Ethnicos non ignorasse idola non Deos esse.

Syluane.] De Syluano dictum est Ode 29. l. 3.

Ilice.] De hac arbore vide Oden 13. l. 3.

Tenaci gramine.] Pro herba densis radiculis in terram satis firmè actis, & pedes incedentium tenentibus.

Queruntur.] Quamuis hoc sit verbum doloris & gemitus; usurpatur tamen, vt verbum cantionis. Quid. l. 3. Am. Eleg. 1. Dulce queruntur aues. Porphyrio scribit veteres usurpasse querelam pro vocibus omnium animalium præterquam hominis. Hic autem locus Ouidij distinguit genus querelæ verbo dulce per antimeriam, pro dulciter & iucundè, quemadmodum loquitur Cicero 2. de finibus: Voluptate sensus dulciter & iucundè mouetur. Aliter sumitur Epist. 7. l. 1. Reddes dulcè loqui.

Obstrepunt.] Ita Ode 13. l. 3.

—vnde loquaces

Lympha desiliunt tua.

vt notatum est in Grammaticis eiusdem Odes, sicut de 40 Lymphis.

Somnos quod.] Pro, quares, vt Epodis 5. sequentibus.

Trudit in plagas.] Id est, cogit eos se conicere in retia quibus irretiti capiuntur.

Multa cane.] Multis periculis compertum est, semellas canes ad venandum maribus sagaciores & velociiores, vnde à Virg. 7. Aen. sub medium dicuntur, rapidæ:

Hunc procul errantem rapida venantis Iuli
Commouere canes.

Amite.] Ames definitur à Festo furca & perrica aucupalis.

Turdus edacibus.] Ita Martialis auidos, interdum Horatius obefos, & Martialis rursus:

Subdola tenduntur crassis modò retia turdis.

Horum Aristoteles tria genera facit l. 9. de hist. animal. cap. 19. & 20. Primum dicitur κίχλη ἰσόφαλλον, magnitudine picæ, quod visco alatur. Alterum τειχίαι, ados est simile κοούρην, merula. Tertium est ἰλιάς, ἀδον, vel ἰλιάς reliquorum minimum & verticolor, quam vocant quidam πικράδην. Pro tendit dolos, Plautus, consuere dolos imitatione Homeri ῥάπτερον δόλος dicit.

Rapidum qz.] Sic Homerus Iliad. χ.

Ἄρπάζων ἢ ἀρπάζων, ἢ πῶμα λαζών

Rapiens vel agnum tenerum, vel trepidum leporem.

A deo autem naturâ est huic feræ timiditas ingenerata, vt illi non συμβεβηκίαι, ἀλλὰ ἐν ἰδίαι, non attributa, sed propria sit: ideoque Homer. sæpè usurpat πῶμα substantiuè de lepore, de flexum πῶμα τὸ πῶμα ἢ πῶμα, quod est me-

tu contrahi & percelli timore: quo fit, vt Nicander eum ita circumloquatur: δερκίωσα σκυλάκη, vel, vt Suidas legit, σκύλακη, catulum inter somnium videntem: vnde natum est prouerbum contra nimis anxios & trepidos à Demosthene usurpatum in Aeschinem, λάγω βίον ἐξῆς, δεδωὸς καὶ τρέμων, καὶ αἰεὶ πηγιήσεται πρὸς δολῶν, vnde lepore vives, timens & tremens & semper verbera exspectans. Erymon autem vocis λάγος quidam ducunt ab epiratica, id est, intentionis syllaba λα & οὖς ὄπος, quod lepus sit bene auritus. Alij verò à λάειν, id est, δερκίω καὶ βλέπειν, a videndo, vt Eustathius in vers. Iliad. l. annotat,

Ἐν νέμει σκυρῶ, ὅπῃ τε λῖν & c.

ὁ λῖς, ὁ λάειν γίνεται ἐκ τοῦ λάω, τὸ δερκίω, ὡς ἐν τῷ τε δερκίω ἀδον. ἢ τῶ καὶ, ὁ λαζῶν ἐκ πρώτης, ὡς ἀπὸ ἀπὸ πρώτης καὶ δευτέρας ἐκ τῶ ἀφθαλμῆς.

ὡς καλαμοὶ φασί, id est, Leo deducitur e verbo significante video, vt Darius, Dam. ex altero eiusdem notione. Sed Hebraeum לַיִשׁ Laisch, à rabie & saeuitia dicitur. Sic etiam lepus è priori verbo videndi, qui dormit oculos habens apertos, vt veteres memorant. Idem apertius declarat in suis parebolis ad vers. Iliad. A.

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη, ἰ.

Hunc rursus alloquuta est Dea castis oculis Pallas.

Καὶ λαζῶς, ὡς αἰκίνος φησι, ἐρώτων ἀνάδημα διὰ τὸ τῶν τῆς κατὰ κλῆσιν γυρόσεως. λαζῶς τε γὰρ διὰ τὸ λάειν, καὶ ὄρας ἐκ τοῦ ὄρα. ἀπὸ τὸ βλέπειν μίμνους, id est, Lepus, sicut ait ille, est donarium amoribus offerri solitum propter affinitatem derivata appellationis. Vox enim Lagus ex eo dicitur, quod videt, atque Eros ex eo quoque quod cernit, & ad quod animum adiungit, quamquam nota spiritus varietur. Sic etymologicum magnum notat vtramque vocem λάειν καὶ λαζῶς. Quo fortasse spectat illud Nicandri superius. Latini à leuitate pedum. Agellius tamen lib. 1. cap. 18. è lib. 14. rerum diuinarum docet Varronè reprehendisse L. Aelium præceptorem suum, quòd verborum aliquor antiquorum Græcorum, perinde atque essent propria nostra, reddiderit causas falsas: non enim leporem dicimus, vt ait, quòd est leuipes: sed quòd est vocabulum antiquum Græcum, vt δασύπους, à villosis pedibus. Quòd autem quidam dicunt pauorem huius animalis à nimia cordis magnitudine proficisci, verius mihi dicere videntur, si ab amplitudine lienis & ab abundantia bilis atra illum nasci dicerent, quâ redundat lepus, ceruus, asinus. Budæus in Pandectis scribit vetsum Terentij in Eun. Act. 3. Sc. 1. Lepus tute es & pulpamentum quæris, translatum è prouerbio Græco δασύπους ἢ κρυῶν ὀπίσθου, id est, lepus carnes discipit, quum quis quærit in altero, quod in se habet: vbi est Donato Ἐπὶ ἀλληγορία, quod ille profert, vt hoc prouerbum, πρὸς τὸν χεῖρὸν ἀδραμεῖ πῶμα δασύποδα, id est, prius testudo leporem cursu praecurrerit, vt ostendat nihil interesse inter λαζῶν καὶ δασύποδα, contra atque Plinius sentit, aut alioqui Terentium malè prius prouerbum vertisse. Est autem τὸ pulpamentum, condimentum, quod fit ex pulpa vel lumbis leporis.

Aduenam.] Tanta gruum prouidentia celebratur, vt in prouerbum olim abierit, αἰ γένοι λίθος κατὰ πεποκίαι, Grues lapillos deglutientes, de prudenter tractantibus sua negotia. Sumtum autem est ex auiibus Aristoph.

Ἐκ μὲν γὰρ λιθῶν ἦκου ὡς τὰς μυρία

Γένοι δὲ μελίης κατὰ πεποκίαι λίθος

Lydia venerunt quasi ter dena millia gruum, vbi deuorassent lapides pro firmamento. Mare enim translaturas saburram deglutire scribunt, quæ illis pondus addat, ne sepe stare forsitan obortâ ventis in fluctus deiciantur & deturbentur. Idem confirmat Plin. l. 10. c. 23. vide etiam ea de re 2. de nat. Deor. & de ordine ipsarum volantium. Remigrant autè hæ peregrinæ aues è septentrionali in australem regionè, & hinc illuc sub finè autumnii & hyemis.

Captat gryem.] Verbum est venatoris & aucupis pro infidiatur gryibus: quod autem addit ἐπιξηροπικῶς, in eunda pramiā referendum est ad præcedentia, apros, turdos, leporem & gryem, qui cibi sunt inemti & rusticis iucundiores omni voluptate vrbana. Vox præterea Grus Latina est, efficta δὲ τῆς ὀνομαστοπίας ab iplarum sono: sed Græca γρύων. Eustathio Iliad. β. ἄρα τὸ πῶ γρῶ ἐρδῶν, à terra scrutanda & effodienda rostro ad id accommodatè acuto & longo.

Non malarum.] Ellipsis est substantiui, pro, quis non obliuiscitur inter venationem malarum curarum, quæ amor, id est, cupiditas diuitiarum habet? neque hic puto referendum ad Venereum affectum. Quamquam ode i. lib. i. amor castæ coniugis honestus posthabitus est oblectamenti venationis.

Quod si.] Quæ tale præstet officium marito, quale in Sticho dicitur illud Plauti:

—Pudicitia est pater

Eos magnificare, qui nos socios sumere sibi.

Quale fingitur etiam illa ex apicula nata. Genus enim mulierum fingit Phocylides natum ex his quattuor animalibus; cane, sue, equo iubato & apicula, vt Stobæus refert Sermone 71. de vituperatione mulierum. Exemplum autem mulieris natæ ex apicula in præsentia tantum memorabo, reliqua viset lector ibidem:

Τὴν δ' ἂν μελίση, πῶ πε δὲ τυχεῖ λαβῶν
 Κεῖνη γὰρ οἶν, μῶμ' ἢ φερσίζανει
 Ὁάλλει δὲ ἄσ' ἄν τῆς, καὶ παέξεται βί' ὄ.
 Φίλη δὲ σὺ φιλεῖντι γηροσκει πόση,
 Ταῦσα καλὸν, καὶ ὀνομαχλυτοῦ γῆ' ὄ.

Verum qui ex ape natam duxerit, felix est. Illi enim soli nulla infamia nota inuritur. Floret eius opera domus & rebus ad vitæ cultum necessariis cumulatur. Cura cum amanti marito confesit: vbi peperit honestam prolem, & nomen samâ celebratum.

Sabina.] Singularis est Satyra 6. Iuuenalis de hoc industria, diligentis & pudicæ mulieris delectu, & nominatim de Sabinis dicit:

—intāctior omni

Crinibus effusis bellum dirimente Sabinā. Item:
 Malo Venusinam, quàm te Cornelia mater
 Gracchorum.

Petusta solibus.] Græcè dicitur ἡλιόχουτος, Idyl. 1. Theocriti: — Σὺ σεμ καλῶντι τυ πῦντες

Γ' ἄναρ, ἡλιόχουτος

Omnes vocant te Syram gracilem, solibus vstam.

quod explicandum est, aut ἡσπερ φουσόμ δῆρμα, καὶ διακαυμένον εἰς μελάντατον, cuius est rugosa cutis & astu denigrata, aut ἡλιοκαῆς, ἡλιωμένη, cui opponitur ἐν σκίῃ, τραφαιμένη, i. in umbra enutrita.

Appuli.] Apulum pernicem vocat impigrum, celerem & indutrium, perseuerantem & semper diligenter aliquid conantem, à pernitendo: vt Seruius, citans hunc locum, exponit in hemistichium 3. Georg. dura iacet pernix: κατὰ διπλασιασμὸν literæ p dicitur pro Apuli.

Exstruat focum.] Quidam hæc Hypallagen agnoscunt, ego verò nihil immutatum atque inuertum video, non fecus atq; in hoc loco Ciceronis, exstruere mensas epulis, item instruere hortos variis plantis, & socios armis.

Sacrum.] Existimo id referendum esse ad Inuiles veterum Ethnicorum ritus, qui tamen præceptum veræ cunditiæ continent: nam illis credebant Vestas & Larrem, Penates ac Deos domesticos rei familiaris tutores esse: ideoque illi sacra faciebant, ac, ne quid inuerecundè ac turpiter domi fieret, summè cauebant, vt Hesiodus sub hñem operum monet:

Μὴ δ' αἰδοῖα γονῶν πεπαιγμέν' ἐνδοθευ οἴκῳ
 Ἐσὶν ἐμπλασθὲν ἄφραταίμεστ, αἰὲν ἀλαδῶν.

Neque pudenda semine contaminatus in domo ad focum pate-

refacias, sed deuotes. Hic quidam legunt, sacrumq; alij sacrum & : & focum sacrum intellige Vestæ & Lari consecratum. De foci Etymo dictum est Od. 9. lib. 1. vt de Græco ἐξάρα, pro quo Hesiodus modò dixit ἔξαρ, de quo notas etiam reuise in Gram. od. 2. l. 1.

Textis cratibus.] Cratis videtur deflecti τὸ κρᾶταιον, à corroborando & fulciendo & muniendo: cuiusmodi firmamento prædita sunt, quæ nexu & contextu implicantur, vnde arbores ita implicatæ & radicibus implexæ dicuntur τὰ ῥόδια more cratis, quæ vox apud Festum facit per diminutionem craticulum: vnde coniectura est olim τὸ crate in neutro genere vsurpatum, pro quibus hodie cratis & craticula in fæmin. vt Græcè τὰ ῥόδια καὶ τὰ ῥόδια.

Sicet vbera.] Id est, mulgeat pecoris vbera lacte distenta. Sic Plautus, vberes est à distendant suos. Gall. qu'ils mangent tant, que le ventre leur tire.

Horna.] De hac voce fuit Ode 23. lib. 3.

Dapes inemtas.] Ita Virgil. de feno quodam Corycio, quem non opes ditem faciebant, sed animus, 4. Georg. cui licet pauca essent agri relictæ iugera, ille tamen

Regum aquabat opes animis, seraq; reuertens
 Nocte domum dapibus mensas onerabat inemtis.

Apparet.] Donat. in And. Act. 4. Sc. 1. v. 23. annotat apparari cum dandi casu semper cladem & perniciem significare: Virgilius, mihi sacra parari Aeneid. 2. v. 132. Hic nihil tale potest cogitari de sedula muliere rustica, quæ fesso marito agricolatione dapes inemtas solet apparate: neq; est, quòd quisquam dicat deesse hinc casum dandi: quum factis intelligatur tam in hoc verbo, quàm in

exstruat focum superiori.

Iuuert.] Iuuat ἀπερσοπον ῥῆμα delectationis est: vt, forsàn & hæc olim meminisse iuuabit. item Plautus, neq; vnam quam quicquam me iuuat, quòd edo domi. Gallic. ie ne prens point de plaisir, à ce que ie mange à la maison.

Conchylia.] Κογχύλιον vox est Ἑλληνικὴ ὑποκοσμῆ, Græca extenuationis & diminutionis, ἀπὸ τῆς κογχύλης, & hæc ἀπὸ τῆς κόγχης, vel τῆς κόγχης, à concha, de cuius vario genere lege Plinium l. 9. c. 36. Conchylum autem, vel potius

κόγχη, vt περὶ τὸ χαίρειν deflectatur, ab hiando & aperiendo, probabile quidem est è proverbio, Κόγχην διείλες, id est, pariter æqualiterq; rem partitus es. Concha enim constat è duabus testis, quæ facillè diuelluntur, vt dictum est Ode 29. lib. 3. sed cochlea vnicam habet testam in gyrum actam. Habes etymon vocis: ratio significatus est duplex. Primum est certum genus conchæ, quòd mensis exquisitis expetitur maximè, quomodo hinc sumendum est. Deinde est genus vestis infectæ ostro & purpurâ per metonymiam, vt apud Quintilianum lib. 1. cap. 1. de puero molliter & delicatè erudito:

nondum prima verba exprimit & iam coccum intelligit, iam conchylum posuit, id est, ex appellatione Plinij, conchylia tam & purpuream vestem. Lucrina conchylia sunt, sumta è Lucrino Baiarum lacu.

Rhombus.] Ῥόμβος κατὰ τὸ ῥέμειν, à circumagendo in gyrum, est primum Ῥ & rota, quemadmodum sumitur ἐπὶ δὲ λ. β. Theocriti:

Χ' ὡς δινεῖς δὲ ῥόμβος ὁ χάλκεος, ἐξ Ἀφροδίτας
 Ὡς κέιν' ἔδινετο ποτ' ἀμετέρησι δῦρην

Et quemadmodum hæc rota aenea circumagitur: sic ope Venere ille Delphis aduoluitur foribus nostris.

Est deinde nomen quadrati, æquilateri quidem, sed non rectanguli. Præterea est genus piscis ex Athenæo, quem vulgus Gallorum, vocat turbonem, quo modo hinc accipiendum est. Quidam putant eundem esse piscem, qui à Græcis dicitur ψίθα, piscis è genere latorum, & inter eos tenet principatum in deliciis popinalibus, vt aquatilis Phasianus habeatur, de quo Plinius lib. 9. c. 16.

Vale

Vado maris excavato condi per hyemes torpedinem, pfit am. soleamq, tradunt. Gaza tamen vertit in hist. Animal. lib. 9. cap. 37. τὴν ἰσθμὸν καὶ δαμύζειν, passerem sese arenâ obruere, tu videris: satis hîc videtur nosse Rhombum piscem Romanis fuisse in pretio, vt Scarum. Hic autem sibi inde nomen inuenit πικρὸν τὸ σκάρειον, à saliendo: quòd nassis inclusus non fronte erumpat, nec viminibus infestis caput inferat, sed auerlus crebris ictibus, tanquã σκαρθεύς, saltibus, laxet fores, atq; ita retrorsum erumpat, ex Plinio lib. 9. c. 17. qui præterea scribit suâ tempestate Scarum principatum datum fuisse: quia solus piscium dicitur μεικρὸν τινεῖν, & herbis vesci, non aliis. Carpathio mari maximè frequens. Diphilus lib. 6. Athenæi sic eum celebrat: σκάρθ' ἀπαλόσαρκος, ψαδύρος, γλυκὺς, κούφθ', ἀπὸ πικρῶ, ἀναάδοτθ', ἀκοίλιθ'. Scarus est teneratū carniū, friabilis, suavis, leuis cōcoctū & digestū facilis, beneficium alui dans ipso vteni. Vt non immeritò Ennius eum propter hæc commoda cerebrum Iouis appellarit, & Oppianus l. 1. ἀλιότ. solum inter pisces dicit vocalem:

Καὶ σκάρθον, ὃς δὴ μὲν ἐν ἰχθύσι πᾶσι μάλιστα φέγγεται

Et scarum, qui certè solus inter omnes pisces mutos sonum edit, &c.

Præterea Gellius l. 7. c. 16. ponit scaros Cilicas in his generibus eduliorum, quæ, vt præstantiora cæteris, profunda hominum ingluuius vestigauit: ad quam detestandam citat appositè hos Euripidis versus:

Ἐπεὶ τὴν δὲ βροτοῖσι πάλω δὴ μόνον
 Δημίτερος ἀκλῆς, πᾶματθ' ἴδρυχόν;
 Ἄπειρα πάρεσι καὶ πέφυκ' ἡμᾶς τρέφειν.
 Ὡρὴν ἀπαρκεῖ πηλομονή, πευφῆ δέ τοι
 Ἄλας ἐδεδωκεν μυχῶν ἀσθινώμαδα: id est,

Nam quibus cibi opus est mortalibus, præter duos solum Cereis donum est poculum effusa aqua? quorum facultas adest ad nos sustentandum comparata, quorum quidem non satis est abundantia, sed per luxum artes aliorum eduliorum indagamus.

Si quos Eois.] De hac voce vide Oden 36. lib. 1. Sensus est: Si qui Scari tempestate aliquâ deferantur, & à mari Ionio & orientali, vel Carpathio, vento spirante ab Oriente in nostrum Tyrrhenum, appellantur.

Intonata.] Nouè dictum putant Grammatici: sæpius enim reperitur, ronitum, supinum à tono. Itaque insolens, vt aliàs lauatum notaui, habendum.

Auis.] Ὀρνίς est notionis communis apud Græcos, sed separatim restringitur ad gallinâ, de quo lege Columell. l. 8. c. 2.

Attagen.] Dicitio Græca est sine duplici pronunciata: Attico quidem ἀττᾶ γὰρ, sed communiter ἀττᾶ γῶος, à rectis ἀττᾶ γᾶς & ἀττᾶ γῶ, quem Latini sunt sequuti, attagenem & Attagenam dicentes. Hanc autem auem Alexander Myndius lib. 9. Athen. facit perdice aliquantò maiorem, picto dorio, colore testaceo, sed magis rutilo, quo factum est, vt seruos stigmaticos & Threiciâ notâ signatos Aristophanes in aibus appeller ioco ἀττᾶ γᾶς. Aristoteles lib. 6. histor. animal. attagenem ponit ἐν ὄρνισι κονιστικοῖς, in aibus puluere gaudentibus, & volubilibus, quales sunt gallina, perdix, Phasianus, & Galli vocant beccasse, fortasse à rostro longiore. De hac Plinius lib. 10.

Ionius.] Ab Ionia, regione Asiæ, vicina Cariæ, vbi sunt Ephesus & Miletus, vrbes celebres. De Ionio mari lege scholia in Πυθ. Pind. εἰ δὲ τὸ ἐπιπῶδ. γ. ad vers.

Ἰωνίαν τέμνον δαλασσῶν, id est,

Ionium secans mare.

vnde dices & voci. etymon, vnâque chorographiam.

Oliuaranus, &c.] Oliua, sicut olea, sumuntur interdum pro fructu, vt hîc oliua, & epist. 1. lib. 2. ad versum,

nil intra est oleam, interdum pro arbore, vt ode 7. lib. 1. vndique decerpitæ frondi præponere oliua. & epist. 16. an bacis opulent & oliua.

Aut herba Lapathi.] Grammatici notant hîc syntaxin rectionis pro conuenientia, quale obseruatum est supra & vrbs Patani, pro herba lapathum & vrbs Patavium, & rectè desleunt τὸ λάπαθον ex Dioscoride & Suida παρὰ τὸ λάπαθον, ἢ λάπαθον, ἢ λάπαθον, ὅτι μὴ ἐν ἰνδίοις ἐκενοῖ καὶ ἀπαλλύει καὶ μαλακοῖ τὸ κατὰ τὸν, quòd decoctum exinanit & emollit aluum, cuius alias vires & genera vide lib. 2. cap. 140. Dioscoridis, vt malua eiusdem libri 144. quæ à Græcis μαλαχὴ τὸ κατὰ τὸ μαλάθον, ab emolliendo similiter lapatho: sic à Varrone dicitur malua quali molua, à molliendo, vt docuimus Ode 3. lib. 1.

Terminalibus.] Hæc festa celebrabantur, & agna quotannis immolabatur 10. Calendas Martias, qui dies est Februarij vicesimus ex instituto Numæ Pompilij, qui iussit eum & ipsius boues sacros & diris deuotos esse, qui terminum exarassent, vt scribit Festus & Ouidius

2. Fastorum. Dionysius tamen paullo aliter sentit, cuius verba subiiciam: Pompilium iussisse circumscribere fundos suos, sacrosq; sinibus lapides apponere, lapidesq; ipsos sacrasse Ioui Terminali: statuisse deinde sacra quotannis: omnes die constituta facere super locum ipsum cocentes. Hoc Romani Terminalia à terminibus vocant, finesq; ipsos vnus litera mutatione, à nostra lingua, inquit Dionys. profereutes terminos appellant τέρμινα, quos si quis occiderit, aut transulisset, sacrum eum esse Dei lege statuit, ita vt volenti eum occidere, tanquam sacrilegum, securitas adesset & impunitas. purgatio pollutionis. Deos enim putabant terminos, sacrificabantq; eis non animatum aliquod: neq; enim piū est cruentare lapides, sed pulres & liba, atque alias quasdam fructuum primitias. Hic autem cultos finium Deus effingebatur modò ex lapide, modò ex stipite, vt constat ex Ouidio in Fastis:

Termine, siue lapis, siue es defossus in agris

Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.

Item è Tibullo:

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,

Seu vetus in trivio florida ferta lapis.

Vel hœdus.] Idem Martialis lib. 10.

Paruus onyx vnâ ponetur cœnula mensâ,

Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

Ratio autem, cur pecudes à lupo morsæ fiant teneriores, affertur à Plutar. lib. 2. συμποσ. περὶ λ. 9. quia in spiritu lupi tantum est igniti feruoris, vt durissima quæq; ossa in ventriculo emolliat & colliquet: ideo quum morsæ, ab eo etiam dura facile emolliantur: pòt hœdos lupi faucibus ereptos gulosi æstimabant hœdos permulti Tiburtinos. iuuen. Sat. 11.

Ex Tiburtino venit pinguis agros

Hœdulus & toto grege mollior, infcius herba.

Parœmiographus non respexit ad hanc Phisices rationem, quum explicauit prouerbum, ἐκ στόματος τοῦ λύκου, i. ex ore lupi: quod scribit vsurpari solitū de omni re præter spem recuperata: quæ multò gratior fieri videretur, quàm fuerat ante ipsius amissionem. Sententia tamen Phocylidis, adducti cuiusdam humanitatis religione, tales carnes improbat.

Μυδὲν θηρόβορον δάσση κρέας: ἀρτίποισιν δὲ

Λείψανα λείπε κούρι, θηρῶν ἐπὶ θήρες ἔδουτα.

Nullas farnes erofas à feris comedas: sed velocibus reliquias relinque canibus: fera a feris vorantur.

Hœdus præterea ex Varrone dicitur quasi fœdus. Aspiratio enim h lingua Sabinâ cōmutabilis est in digamma Aeolicum, vt pro hœdus & hircus, fœdus & fircus dicatur.

Renidentes Lares.] Id est, splendentes atq; exhiberates fœcos. De hoc autem verbo renidere dictū fuit Ode 18. l. 2.

Vernas postos.] Id est, famulos ante focum cenant. Vernæ dicuntur, quod è seruis & ancillis ipso vere nati sint.

Lares.] De his vide notas in Od. 12. lib. 1. vt de Idibus in Oden 11. libr. 4. quo die fœneratores exigebant sua nomina, dispersosq; nummos cogebant, & debita colligebant: id enim relegere hic sonat, Gallicè, *ils demandoient & recueilloient leurs debtes & rentes*: quas quidem pecunias collectas sequentibus Calèdis in fœnore ponebant & collocabant: quod hic dicitur *ἰκετῆρας*, vt prius, *vernas postos*. Huius autem fœneratoris Alphij meminit Columella, citans ex ipsius præceptis, quæ tradidit de arte Chrematistica, & fœneratoria, hoc vnum, *bona nomina nōnunquam mala sunt, si nunquam interpellas*, id est, nisi identidem exigas creditum, aut certè debitionem mercedulæ constitutæ reposcas, Gallicè, *Les arrenages de la rente*. Hanc autem vim *ἰκετῆρας* pecuniam Idibus, P. Pithoeus IC. mihi notus & amicus iam inde à puerilibus studiis, quæ præ cæteris suis condiscipulis studiosè videbatur *ὄσον δὴ ἀπομαδίσει καὶ ἀποδίδωμι*, semper excolere, sagacissimè peruestigauit, atque studiosis non vulgaris literaturæ proposuit lib. 2. Aduersi cap. 4. quem *παισιωπικῶς καὶ συμμαθητικῶς* dicauit Claudio Senneconi *ὁμοφύει ἀποδοῦναι* IC. suo condiscipulo, ac nostræ disciplinæ quondam alumno gratissimo, propter ingenuitatem naturæ ac docilis ingenij probitatem, qualem naturæ dotem non sum expertus annis compluribus minorem in fratribus atque ipsius patruelibus, reliquaq; familia Senneconiana. Itaq; ius veteris amicitia & familiaritatis, quæ nobis tot iam abhinc annis cum illis intercessit, meritisimò postulabat à nobis, vt gratà recordatione locum nostri Pithoei repetamus iis, quibus non suppetit fortassis copia libri. Memini, inquit, ab antiquo glossario in M. Cic. Carlin. priore, dum ait: *prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis idibus senties, adnotatam, fœneratorum hanc olim fuisse consuetudinem, vt vltra statutum Kalendarum diem in Idus concederent dilationem. Itaque fieri solitum, vt quæ in Kalendas fœnerauerant: idibus reciperent & relegerent: in huius moris exemplum etiam adfert ex Horaty Epod. 2. tetrastrichum postremum. Præterea Plut. scribit lib. de non fœnerando, Neomenias & Kalen. dies sacratissimos ab vsurariis reddi nefandos & detestabiles, quod te remitto, Lector. Neomenia autem dicitur quasi nouus mensis & Calendæ ab occultatione Lunæ: quia omne, quod occultè ac furtim fit, Romani clam appellant, tracto inde verbo *celare* ait Plut. libel. Quæst. Rom. quæst. 24. vbi etiam cognosces rationem vocum Nonæ ac Idus.*

Explicatio Rhetorica.

Metrum est idem cum illo Epod. 1. Quid si hoc præconium exclamatione pathetica pronuntietur? *ὄ vere beatus ille! ὄ τοσοῦτα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίως!* Negotiis hic *συνεχόμενος* videtur intelligendum de permagnis vrbs negotiis, operosis, molestis & hominem variè distrahentibus, quorum præcipua hic memorantur valdè ab occupationibus rusticis discrepantia.

^a Sumtum ab animantibus affectu præditis, vt rabies maris pro tempestate: qualis est tropus in *superba*, pro, magnificas fores ædium propter officia salutationum.

^b Synecdoche est membri pro integris ædibus ac regiis.

^c Metaphora est ab hominibus ad bestiarum & plantarum coniunctionem, qualis fuit notata Ode 5. lib. 4. ad hæc verba, *Et vitem viduas ducit ad arbores.* & ad hæc, *Platanus celebs*, Od. 15. lib. 2.

^d Synecdoche est speciei, pro arbores in Grammaticis nominatas.

^e In hoc verbo *errare* synecdoche est generis pro pacere, qualis est in *ludere quæ vellem* pro cantare. Sic Virgil. in Tityro: *Ille meos errare boues.* In greges mugientium est synecdochica periphrasis armentorum.

^f Metaphora est ab animantibus, pro, ramos arborum pomis onustos. Idem est tropus in Tityro:

Inter alias caput extulit vrbes: pro illo 6. Aeneid.

Ille incluta Roma

Imperium terris, animos æquabit Olympo.

^g Exclamatio est per admirationem quattuor versibus ducta.

^h DupleX Apostrophe sermonis ad Priapum & ad Syllanum.

ⁱ Hic Poeta fœneratorem inducit loquentem de præstantia vitæ rusticæ & ipsam sequi volentem: sed propopœia est imperfecta: caret enim accessu & apparatus per admonitionem, vbi est tantum nota recessus ad hunc locum: *hæc vbi locutus*: & hic deponitur persona fœneratoris.

^k *Συμπλοκή* est, soni eiusdem reperitio in principiis & clausulis vtriusque membri.

^l Synecdoche esset speciei pro herba, vt notatum fuit Ode 3. l. 2. ipsiusque etymum, aliisque in locis, nisi epithetum *tenax* videretur ipsius naturam exprimere, quæ per singula genicula & internodia sursum virgulta mittit, multasq; radices deorsum agit, vnde renaciens hæret. Quare satius est pro speciali herba hic sumere, Gallicè, *chien dent*. Tribuitur quoq; hæc tenacitas Lappæ Elegiæ 1. l. 2. de Ponto, sed diuersâ ratione. Denique, quicquid facillè alteri adhæret, tenax solet vocari.

^m Labuntur & queruntur anaphoram faciunt eiusdem soni circa postremas syllabas in principiis sententiarum *ἢ διασφραδισμῶν, in diuersa vocis gemine notione.*

ⁿ Sumtum est à strepitu pedum, vt Tibullus dicit, *pedum strepitu terrere aliquem.*

^o Synecdoche est integri pro parte anni frigida, qualis est illa 3. Eclog. Virg.

nunc formosissimus annus, pro vere.

^p Metonymia est similis notatæ Ode 1. lib. 1. pro celo & aere procelloso.

^q Hinc & hinc dicuntur *κατὰ τὴν ἐπιζωοῦ* eiusdem soni continuè iterati in eadem sententia.

^r Synecd. est vnitatis pro multitudine canum, quod idem ferè valet, atque speciei pro genere. Quidam malè notant hic enallagen numeri, quæ vox est Grammaticæ, non Rhetoricæ eloquutionis.

^s Translatum est ab hominibus, pro, transmarinam, & aliàs in aliis regionibus degentem, more multarum aliarum auium exoticarum.

^t Hæc interrogatio speciem habet epiphonematis & acclamationis, tanquam diceret: tam est singulare hoc remedium curas abigendi.

^u Synecdoche est generis pro vxore: ac rursus Sabina & Apuli dicuntur per synecdochen speciei, pro qualibet muliere fidei, gnaua, industria, vigilanti & diligenti, strenua, quæ cap. 12. vers. 4. Prouerbior. dicitur, *הַשְׁכֵּחַ הַיָּמִין הַשְׁכֵּחַ הַיָּמִין* Hescheh Hail Hathereh bahlah, id est, *vxor strenua est corona & decus mariti sui*, qualis describitur cap. 31. vers. 10. eiusdem lib.

^x Metonymia est causæ pro æstu & caloribus solis.

^y Metonymia pro tempore redeuntis mariti.

^z Lætum pecus dicitur, vt lætæ segetes, per metonymiam effecti, pro eo, quod bono corporis habitu & fœcundo lætificat dominum suum, vt Ode 4. lib. 4. *lætâ pascua dixit.*

In textis cratibus videtur metaphora ab his, qui ex omni

Omni genere florum opus aliquod, velut neruorum implicacione neunt, quomodo Epist. 17. lib. 1. dicit Mileri textam Chlamydem. & Tibull. lib. 2. Eleg. 3. vestes texere & togam & telam plagas. Gall. tistre & faire robe, habillement, robe & retz. unde locus, vbi huiusmodi opera fiebant, dicitur Ciceroni in Verr. lib. 4. textrinum: quod (Melitæ oppidum) tamen isti sunt textrini per triennium ad muliebrem vestem conficiendam: sic ὑφαίρειν ὑφαίρειν ἰσθμῶν, πέπλον, ἱμάτιον, σπειρά, τὰ βύσσινά, texere telam, pallium, peplum, vestem Sericam & byssinam: per metaphorā 10

ἄρπε ὑφαίρειν μῦθον, μῦθον, δόλον, ἔργον ὁ, π, texere orationem, consilium, dolum, opus quoduis: texere carinam, classem, vt hic crates, translata sunt, quod textura telarum sit vetustior fabrica nauium.

2a Per metonymiā subiecti dicitur pro liquore dulci, qualem verbi transsumtionem Grammatici vocant μεταληψιμ: quā τὸ dulci tribuitur continenti, quod esset contento tribuendum: vbi tamen nulla est immutatio huius vocis diem: itaque nec tropus statuendus est.

bb Hæc quoque synecdochicis dicta videntur, pro lautissimis ac exquisitissimis epulis. cc Metonymia est causæ, pro intonante tempestate, ad sonitum fluctuum exprimendum, Gallicè bruianse tempeste. dd Synecdoche est generis pro mari Tusco, vel certè Italico.

cc Synecdoche est generis, pro gallina Numidica & Africana, quæ abiit in prouerbium, λιευκὸν ὄρνειον, id est, auis Libyca: quam Suidas interpretatur de prægrandibus, quæ inde afferuntur ingenti magnitudine: sed noster poeta de prælauræ & valde delicata videret intelligere. Talis tropus est in arborum & olearum.

ff Alterum est epiphonema sex versibus continuatum, pro, quàm iuuat hæc omnia spectare! ideo sic notanda est, non interrogationis modo.

gg Quidam putarent hic partem σικκεδοχικῶς positam pro integro aratro: sed quia hoc non inuersum totum retrahitur domum, sed vomer tantum inuersus apparet & paullum ab humo sublatus, nullum agnosco tropum.

hh Ab apum multitudine videret ductum, vt ostendimus in Rhetor. Odes 35. lib. 1. ad recens examen iuuenum. ii Metonymia est tanquam adiuncti possessoris pro subiecto foco & domo, quomodo sumit Ode 12. lib. 1. & auitus apto Cum Lare fundus. item Ode 29. lib. 3. pauis sub Lare pauperum cana.

kk Deposito prosopopœiæ Alphianæ. Relegit sumtum videret ab agricolis, qui sua sata certo tempore metunt & relegunt. Paullò aliter videret translatum Epist. 2. lib. 1. Troiani belli scriptorem relegi, vt illic Deo fauente dicemus.

EPODI III. AD MÆCENATEM.

Theticum.

Queritur his Epodis tragicum spirantibus, allium esse venenum maximè præsentaneum.

Parentis olim si quis impiâ manu Senile guttur fregerit: Edit ciculus allium nocentius. 2c O dura messorum ilia! 3 Quid hoc veneni scuit in præcordiis? 4 Num viperinus hic cruor Incoctus herbis me fefellit? an malas 5 Canidia tractauit dapes? 6 Vt Argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem, 7 Ignota tauris illigaturum iuga

Perunxit hoc lasonem: Hoc delibutis vlt a donis pellicem, Serpente fugu alite. 30 7 Nec tantus vnquam siderum insedit vapor Siuculosa Apulia: Nec munus humeris efficacis Herculis Inarsit æstuosius. 8 At, si quid vnquam tale concupiueris, Iocose Mæcenas, precor, Manum puella suauio opponat tuo, Extrema & in sponda cubet.

Analysis Dialectica.

Iocosum sanè est hoc carmen & festiuum acroama, nulliq; magis audiendum, quàm Vasconum & Iberorum genti, ne posthac in tantis deliciis hoc herbæ 40 genus temerè ducat: vel potiùs, ἵνα τὸ ποιοῦν δὴ λὼς πρὸς ἄσπιν, vt apertè huic Poetæ accinat, & se illo Suetonij loco tueri desinat, cap. 8. de Vespasiano, qui, ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentem fragrantem vnguento, quum ipsi pro impetrata præfectura gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam grauissimâ increpuit, maluisse, inquit, allium oboluisse, literasq; reuocauit. Desinat quoq; altero Galeni ad Pisonem lib. 12. Therapeutices, siue methodi, vbi allium dicitur theriace rusticorum, i. celeberrimum medicamentum & antidotum aduersus venena, cuius esu dolor colicæ affectionis sedat. Ideoq; Plinius scribit allium ab Aegyptiis pro Deo, vt caepe, cultum, ac in Deorum numero repositum. Inde Prouerb. σκόροδον ἐν δινείοις, i. allium in retibus, in eos qui se muniunt rebus ad opus institutum necessariis, vt de Atticis proditum est historiis, qui suscepturi aut navigationem, aut expeditionem, aut obsidionem allia retibus imposita secum asportabant, quod Hispani Anno 1588. sub caniculâ imitari eduxerunt ingentem exercitum in

expeditionem naualem omni comœtuum, & in his aliorum genere refertum, qui suis elatus copiis ac viribus vtrumq; Oceani latus & littus Belgicum & Britannicum minaciter terreret, sed tandem sensit quæ gens hominum teneret, & custodiret. Credibile quidem est, Poetam temperie calidâ fuisse, & allio apud Mæcenatem comeso caput ipsius tentatum, oculos, renes, pulmones grauitè offensos, aluum turbatam: quod certè rarò accidit homini frigidi temperamenti, cui sæpè hæc herba salubris fuit. Eâ re igitur Poeta, ὡς πικρόχολος, (qualem se Epist. ad Pisonem confitetur,

Qui purgor bilem sub verni temporis horam, & vltimâ Epist. lib. 1. ad librum suum: Irasci celem, tamen vt placabilis essem:) vehementer commotus est, nec se tenuit, quin acerbè, contumeliöseque in esum illius herbæ inuectus sit, illum tanquam aulpicium malum, detestatus. Quod autem hic conieci de constitutione Poetæ, Suidas confirmat, quum de Thracibus sic scribit: ἀπέσπονται ὅ τῶν σκοπέδων οἱ Θράκες, ἐν ἀπεικὸς τῶν δερμῶν γὰρ εἰσὶν. οἱ δὲ Θράκες ἰσχυρὰ χόλεον νέμονται. Thracæ allis delectantur, nec immeritò: allia enim sunt calida, & ipsi colunt frigidam regionem. vide ibidem reliqua de

hoc olere. Prima autem cōtumelia, quam in illud gra-
uiter inorquet, enunciatur argumento è sine: quòd hæc
herba viderur nata ad parricidas supplicio graui vindi-
candos: quòd rursus collatione minorum amplifica-
tur: quia minùs ac lentius cicuta, quàm allium corpus
cruciat, id quæ physicâ ratione niti viderur, quia frigida
constringendo & sensim extinguendo: calida citò in-
flammando & consumendo corpus enecant: in illo
lentus est dolor & hebes: in hoc acer & acutus, & satis
magna vis pœnæ ad sceleratissimum quemque parricidam vindicandum.

2 Quòd homines reperiuntur, qui possint facile illa
ducere post vsum allij, docet ex adiunctis, consuetudi-
ne vrentiù, & patientiâ huiusmodi caloris id fieri, quæ
iam obdurerunt ad talem dolorem: quòd sanè insue-
tis allio vescendi contrà, atque his, accidit.

3 Iam vires huius virosi succi sæuas ostendit è sub-
iecto, quòd tunicam cor ipsum inuoluentem sentiat
vehementer incendi.

4 Eiusdem efficientiam diram declarat loco causæ 20
adiuantis geminæ: quòd ad illud cruor viperæ & ve-
nifica mulier accesserint: vnde allium factum fuit mul-
tò nocentius.

5 Altera adiuuans declaratur simili exemplo Me-
deæ, vbi later minorum collatio, quòd reliqui Argonau-
tæ posteriores habuerint partes apud Medeam in
amatione. Verum hoc quidem exemplum posset etiam
κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀλλήλων ὁμοιότητα pronuntiar, atq; tum ini-
tio explendum τὸ sic μέγιστον ἀπὸ τοῦ δολιχῶν, καὶ ἕτερον ἢ ὁμοιο-
ματικῶς sumendum: vt tota comparatio sine pathetica 30

interrogatione hoc modo proferatur, sic cruor viperæ
in coctus in hoc allio me latuit insciù, & venifica Ca-
nidia sic hos exitiosos cibos tractauit: vt Medea filia
Ætæ Colchorum regis amore capta Iasonis Argonau-
tarum ducis, hunc ipsum succo allij perfudit: quo po-
tuit facile spiritus taurorum peruigilisque draconis res-
tinguere, id est, robustissimos velleris aurei custodes
vincere & illud auferre. Sed interpretatio, quæ particu-
lâ vt facit ἀπὸ τῆς ἰσχυροῦς, viderur præstare, ita exem-
plo pronuntiato, ex quo Medea cœpit pluris facere Iaso-
nem Argonautarum ducem ac præ cæteris amare, il-
lum suffitu allij armauit, eiusque vi nullo negotio su-
perauit, custodes & aureum vellus rapuit. Præterea vi-
detur hæc herba pro antidoto alterius mali dari, quo
velut armatus Iason à Medea flammiferos spiritus tau-
rorum, & peruigilis draconis facile restinxit: vt nihil
tetrum & exitiale potuerint illi custodes velleris aurei
in eum spirare: vnde facile perspicias hanc herbam
partim valere ad perniciem homini ferendam, partim
ad eandem ab ipso depellendam, id est, ad seruandum 50
vel ad perdendum, pro ratione subiecti & affecti cor-
poris. Verum quum medicorum axioma præcipiat,
contraria contrariis sanari, ac præcipuè Hippocratis in
lib. de flatibus, τὰ ἐναντία ἢ ἐναντίων ἰσχυμάτων (quod tamen
axioma Paracelsus videtur quibusdam euertere per al-
terum, similia similibus curantur. Sed Claudio Darioto
superstici (quum hæc scripta sunt) facile vtrumque posse
videtur conciliari) non fit verisimile alliato calido
flammas taurorum oppressas & restinctas fuisse: alte-
rum enim alteri nõ restinctionem, sed incendium ma-
ius offerre debuit. Est quidem certè licentia Poetarum
satis cuique perspecta & cognita, vel ex hoc vno Virgi-
lij loco, vbi & contraria contrariis curari, & similia si-
milibus sic affici, facile cernas in Alexide:

Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant:
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos:
Thestylus & rapido fessis messoribus aestu
Allia serpillumq; herbas conuulsi olentes:

At mecum rancis tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis.

Notæ Seruij sunt in hæc verba, *allia serpillumq;*, ponit
herbas calidas, quæ æstum repellunt. Nam, vt etiam
Plinius dicit in naturali Historia, *Omnis medicina aut à
contrario, aut à simili queritur: vnde etiam calor potest aut à
frigore aut alio calore depelli.* Ex his perspicis, lector, quòd
poeticâ licentiâ fieri putabatur, id philosophicâ ratio-
ne & auctoritate comprobari. Hic querela est Cory-
donis de Alexidis crudelitate è loco dissimilium, in
quorum protali contraria primùm sunt contrariorum
remedia, vt pecudes captant umbras & frigora aduer-
sus æstum: virides lacerti spinetis se defendunt ab eo-
dem: in altero deinde disticho similia similibus, vt ca-
lor & æstus calidis remedijs herbarum, curari viden-
tur: sed messoribus esus alij per æstum adhibetur po-
tius ad copiam aquæ tum potè corrigendum, quàm ad
molestias caloris sedandum, sicut remigibus, de qui-
bus sic Plautus in Pœnulo, *Plenior allij vlpicumq;*, quàm Ro-
mani remiges. Est autem Vlpicum, vt hoc obiter alieno
etiam loco dicam, Columellæ l. 12. c. 3. genus alij Pu-
nici prægrandis, quòd Græci vocant ἀφοροπόροδον, à co-
pia spumæ expressæ, quum teritur cum oleo & aceto, &
tum dicitur alliatum & Græcè μύθητον, quòd definitur
à Dioscor. lib. 2. cap. 182. τὸ ἐκ σκαρόδου καὶ τῆς μαλάκων ἐδάκας
γινόμενον τεύχμα, καλούμενον μύθητον, intritum, quòd ex allio &
nigra oliua factum, vocatur moretum, quo Valcones vtun-
tur ferè semper pro condimentis, ait Ioseph. Scaliger
in Moretum Virgilij, & Plinius circumloquitur *turis
pulmentarium*. Dicitur autem ἄστυ τὸ μυστήριον, quòd est
Eustathio ἄστυ δὲ κέκρυμμένον, ad illud claudere oculos præ fasti-
dio. Tertium denique distichon antapodofin comple-
ctitur, cuius vis est: At ego Corydon intereâ graui ar-
dore vrò, sine vilo remedio.

6 Vis eadem allij confirmatur simili genere effi-
cientiæ, quòd Medea pellicem suam Glaucam veste al-
lio imbutâ cremârit, & alato dracone ad hoc parato sa-
lutem petierit. Vis huius venificij ostendetur maior,
quàm illa Philtri Canidiani epodis 5. ad vers.

Quid accidit? cur dira Barbara minus
Venena Medea valent, &c.

7 Calor allij rursus declaratur primùm minorum
collatione, quòd æstus astrorum non vsque ad eò tor-
reant Apuliam: deinde parium: Non minùs quoq; tu-
nica cruore Nefsi Centauri imbuta, quâ Deianira do-
nauit Herculem, humeros ipsius offendit: quàm allium
incendit viscera eorum, qui illud comedunt.

8 Locus ex effectis: quòd allium comesum amato-
res priuet osculatione puellarum, & congressu alio-
rum hominum prohibeat.

Enarratio Grammatica.

Parentis.] Magna certè ingenia leuibus argumen-
tis sæpè luserunt, vt Homerus in describenda ra-
narum & murium pugna: Virgilius Calice & Ouidius
nucis querela, vt nunc noster Poeta viru allij, & Ode
13. lib. 2. casu arboris. Sed ad intelligentiam Odes vi-
res allij è Dioscoride, Galeno & Plinio repetendæ tri-
bi sunt. Rationem autem vocis quidam ducunt ἐκ τῆς
ἀλλεδαυῆς, ἢ ἐκ τοῦ ἀλλὰ τῆς ἀυῆς Græcis verbis sonantibus, ab
exiliendo vel murando. quòd etymon, vt obiter de hoc te-
moneam, tollit illam epenthesin alterius, quæ natua
est, ac præterea tenuatur quidem τὸ ἀλεικνός, vt in ἄλ-
σος, id est, nemus, deflexo ex eodem priori verbo den-
so; sed à posteriori retinet a tenuatum. Alij tamen
ex halando deducunt. Ideoque densant halicum per
vnicum l. quòd potest vel ad illius vim calidissimam,
vel

vel ad modum nascendi & crescendi exiliendo referri. Ratio verò vocis Græcæ σκοροδου est ἡ τοῦ σκοίου ῥόδου, ἢ σκοίου ῥόδου, vt sit valida & acris rosa, virusque graue redoleat. Hinc σκοροδίζου, allio nutrire, vnde certum est animos excitari & maiores fieri ad pugnam, quomodo loquitur Aristophanes in equitibus, ἢ ἀμείνον' ὁ τὰ σκοροδισμένῳ μάχῃ, vt fortius allio pastus ὁ ἀμικε pugnes, quod potest altero Xenophōtis loco in Symposio explicari, εἰς μὲν γὰρ μάχῃ ὁρμημένῳ καλῶς ἔχει κρόμμυον ἕσπερον, ὁ δὲ ἄλλος ἐνίοι τῆς ἀλεκτεύνας σκοροδιστί τῶν τε συμβάλλουσιν. Nam ei, qui se ad pugnam comparat, valde est opportunum cepis vesci, quomodo nonnulli gallos gallinaceos allio pastos inter ipsos committunt: vnde prouerbium, ἴνα μὴ φάγῃς σκοροδά, μὴδὲ κωμάς, neq; allia comedas, neq; fabas, quod prohibet nos adesse bellis & iudiciis. Vnde vis esse videtur in hac herba, ὁρμητικὴ πρὸς τὰς μάχας, facultas impellendi ad pugnas: quia gignit estuosos humores, animumq; & corpus valde conturbat. Quod si ita est, habent præterea Vascones ac reliqui Aquitani, quo se tueantur aduersus Horatium, maximeq; illo versu, quem citauimus Ode 6.1.2. Cantaber ante omnes hyemisq; æstusq; famisq;

Inuidus — & hac sententiâ lib.2. cap.182. Dioscoridis de efficiencia huius herbæ, ἀπὸ τῆς λαμπρῆς καὶ βήκχας χροίας παρηγορεῖ, ὡμῶν τε καὶ ἰσθμῶν ἰδιόμανον, clarat reddit vocem, ac veteres tusses sedat, si tam crudum, quam cōctum, edatur.

Olim.] Hic de futuro dicitur, imò verò pro tempore indefinito, pro, si quando fregerit. Gallicè, S'il aduient quelquefois que le fils tue son pere, qu'on lui baille à manger des aulx pour peine de mort. Quæ significandi ratio accedit proximè τῆς πύθωνος ἀνελπίστου τῷ Σόλων. Εἰ κείνῳ γὰρ ἐρωτηθεὶς διὰ τὴν κατὰ πρῶτον νόμον ἢ ἔθνη, διὰ τὸ ἀπλῆστου, ἔφη, ad insperatâ opinionem Solonis, qui interrogatus, cur legē contra parricidam vōtulisset, quia, inquit, id nunquā fore putauit.

Guttur fregerit.] Pro quo Lucanus l.3. dicit, senilem iugulum confodere: notata est autem hæc phrasis Od.13. lib.2. quod Græci videntur dicere τραχιλίζου, σφάζου, iugulare, vel potius σποπνίζου τὴν φάρυγγα, strangulare & animā suffocare. De ceruice dictum quidem est Od.13. l.1. sed quia similiter frangere ceruicem vsitatum est, atq; guttur frangere, apercius distinguenda est vtriusq; partis significatio è lib.1. hist. anim. Aristotelis, ἀνὰ τὴν δὲ τὸ μὲν μετὰ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον τὸ μὲν πρῶτον μέρος, λαρυγγί: τὸ δὲ ἐπίδιον σόμαχος. Collum est, quod interiacet inter faciem & thoracem, atque huius pars anterior λαρυγγί: posterior autem stomachus, id est, œsophagus, dicitur. Periciores tamen Anatomistæ malunt laryngem esse tantum principium & caput asperæ arteriæ, quam totam illam oris regionem, in quam concurrunt extrema arteriæ & œsophagi, siue gulæ: quam quidem regionem propriè Pharyngem Græci, Latini fauces & guttur solent appellare. Si conferes hanc descriptionem & diuisionem colli cum illa ceruicis Od.13. l.1. reperies nonnihil variare.

Edit.] Ab optatio edim, is, it, sicut Plautus dicit, comedat, simile sine, pro edat, & comedat grauis supplicij loco.

Cicutis.] Hæc herba describitur eodem gradu frigoris, quo allium caloris, ideoque virosus est ipsius succus, vt Nicander etiam scribit in Alexipharmacis, Κωνίη βλαβὴν πῶμα, potio cicutæ est exitialis, quâ sapiens Socrates Athenis enectus est calumniâ Melyti & Anyti, qui falsò illum accusarunt: quòd de Diis malè sentiret, & ita iuuentutem doceret. Ea semper fuit bonorum & piorum virorum conditio. Ideo Grammatici Græci notant κἀνειον διὰ τὸν γινόμενον εἰλιγμὸν ἢ σκότον τῆς πινύσ, quòd verriginem & tenebras bibentibus offundat: quia veteres κωνίησιν, pro τῷ σπέρματι, vertere dicebant. Galenus l.3. de simplic. medicament. affert causas, cur Sturni nutriantur cicutâ, quâ solant pleraque omnia interire animalia:

quia, inquit, aues huiusmodi propter angustias meatuum corporis retinent diutius in stomacho succum cicutæ, qui tandē naturali calore superatus & in alimentum cōuersus non potest cōinficere lethifero frigore. Longè aliter hominibus euenit ob multitudinem & amplitudinē venarum: quæ succum cicutæ perhibunt citissimè ad cor, ac natuum ipsius calorem exstinguere solent. Idem capris, quod sturnis, contingere docet Lucretius lib.5.

Quippe videre licet pinguescere sapè cicutâ Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Sed hoc tribuitur siccæ huius bestię naturæ. Præterea dicitur Cicutæ Isidoro à fossa cæca & occultata, quòd in thyrso & scapo, Gallicè, en latige, nodos geniculatos habeat, vt Canna & Arundo. Equidem mallem ex ea dici, quòd cæcutire faciat eam bibentes, & ira superiorì vocis Græcæ etymo respondebit. Plura leges de hæc herba l.4. c.79. Diosc. & l.25. c.13. Plin.

Quid hoc veneni.] Id est, quòd nam est hoc genus veneni tam visceribus sæuum?

Ilia.] A recto Ile, ἢ, πρὸς τὸ μετὰ τὸν τῷ δόξακῳ ὀστέον καὶ τῷ ἰσθμῳ, Quòd interiacet inter ossa thoracis, id est, nothæ costas & ischia, quæ constituunt coxendicem. Ilia Græcè modò κενεῶνες, quòd tota illa regio inter extremam thoracis costam & os coxæ sit inanis & decedat, modò ἰξύες, modò λήγανες, modò λαπαρῶ etiam à vacuitate illius spatij vocantur: vnde perspicuntur facillè iliossi equi & reliquorum animalium anhelationes. Hinc ducere & trahere ilia, Gallicè est re poussif, & hors d'halene, ne pouuant auoir son vent: Plinius tamen lib.11. cap.37. scribit ilia esse arterias ad pubem tendentes inter vetricam & aluum, quæ magnis contentionibus & affectibus dirumpi possunt, vnde est illa imprecatio Thyrsidis in Mœlibæo.

Inuidiâ rumpantur vt ilia Codro.

Et si quis relinquitur hic nobis coniecturæ locus, Ile videretur ἡ τὸ εἶλεν, à circumuolendo: quia lactes & intestina tenuia illic circumplicantur & circumuoluntur.

Senit in præcordiis.] Id est, interiora illo æstu, tanquam veneno, incenduntur. Videtur allusio quædam ad eiy-ma vtriusque vocis, & allij, de quo iam inuicò Grammatici fuit, & veneni, quod Seruius in vers. Aen.1.

Occultum inspires ignem, fallasq; veneno.

scribit dici, quòd per venas eat, & hominem mutet. Alia est syntaxis verbi senit apud Virgil. Latratu canum senit in auras, & Ouidium: Accipiter in omnes aues senit. Præcordia autem Græcè dicuntur τὸ πρῶτον ἰσθμῳ, inuolucrum & tunica, quæ cor vndique ambit, vt præcordia dicuntur, quia cordi prætenduntur, ait Plinius: quod

hic versus Ἰλιάδ. λ. apertè designat,

Καὶ βίλα φωνηάδων ἀπονοῦα ποιμένα λαῶν ἢ παρ' ἑσπέρῳ, id est,

Et percussit Phauliadem apisonem, pastorem populorum Ad Hepar sub præcordiis.

Ἰλιάδ. ἑ. ἑσπέρῳ, id est, sub diaphragmate. Hæc vox similiter accipitur Ἰλιάδ. σ.

Καὶ οἱ δὲ πρῶτον ἰσθμῳ ἢ λ. ἢ ἑσπέρῳ, ἢ δὲ τῷ γέρον, id est,

Et postquam ei ex præcordiis abiit desiderium, aut ex membris. In locum priorem notæ Eustathij sunt factæ sic Latine. Dicimus præpides poeticè, sed φρένας cōmuniter pro eodem. Censent ad hæc veteres his non facultatem significari, quâ aliquid mente versamus & agitamus; sed viscus etiam aliquod, vt alibi præmonstratum fuit: quod Platonicè nominarunt primi diaphragma. Est autem membrana nervosa succingendo discriminans viscera: quâ cum inflammatâ, vt particula nervosa, condolefcit cerebrum, dolorq; ad demetiam ipsum præcipitat; quum sit fons nervosarum partium, vt coarteriarum, atque Hepar venarum. Ratio autem vocis vtriusque attingitur

tingitur ad finem *ἰαση*. A. non tamen sine dubio. *Oritur fortassis*, ait, τὸ *ωεπι* ē prapositionibus *ωε* καὶ *ωπ* καὶ *ωδ* ἢ *ωδ* να, ut sit *ωεπι* facultas mentis prouida & prafaga futuri. Alij dicunt τὸ *ωεπι* fieri inde, vnde & τὸ *ωπ* fit. Id est, ē prapositione *ωε* & verbo denso *ω*, à quo *ω* *ἰαση*, etiam si τὸ *ωπ* per φ initio scribatur, vt φρρρδς ἢ φρρρμαρ. Hic tamen ἢ *φαις* & *παινα* εἰδῆσαι *ωεπι* δεοσι, id est, nores *ωπικω*s sumendum, *Vulcanus fecerat scitis artibus*, (singulis domum) intelligens ē subiecto, id est, loco, sicut interpret loquitur, adiunctam mentis facultatem, quemadmodum sumitur εἰς *Α. Ολυμπ. ια.*

Εκ δ' αὖν οὐ φαῖς ἀρδεῖ ἐσοῖαι *ωεπι* δεοσι, id est, Porro ex Deo quisque floret sapientibus consiliis.

quomodo τὸ *πεχ*us apud Latinos sæpè vsurpatur, vt obseruabitur Epist. i. lib. i. ad versum, *feruet auaritia pechus?* &c. vt etiam τὸ *πῆθ* & apud Græcos. φρένς quoque dicitur ab Hippocrate & à Platone & ab aliis veteribus, propter consensum præcordiorū affectorum cum mente: vt nulla sit pars corporis subiecta capiti, quæ, præter septum transfuersum inflammatum, delirium perpetuum menti excitet: quod Poeta videtur hic notare. Præterea hæc tunica etiam τὸ *διὰ φεργμα* καὶ *διὰ ζωμα* vocatur, quod intersepit & discludat cor & pulmones ab hepate, liene, & renibus. Præterea quum os ventriculi acri aliquo humore mordetur, affectum Græci vocant *πυρδραγωγία*.

Candidia.] Est fictum nomen à Poeta, quia lex verabat, quenquam vero nomine versibus notari. De hac venefica, quæ aliter *Gratidia* *Albutij* filia vnguentaria Neapolitana vocatur, Ode 7. huius libri sigillatim conscripta est.

Vt Argonautas.] Historiam de *Medea* & *Argonautis* lege apud *Diodor. l. 5. c. 3.* vbi etiam genus & mores *Iasonis* copiosè intelliges, & *εἰδε* 4. *Pyth. Pindari* & lib. 3. *Apollonij*. Quod profuerit aggregare rationem vocis τῆς *Iason*, quæ duplex à Grammaticis redditur; priori *πυρδ* τῶ *ἰάση*, id est, à sanatione nomen videtur impositum, operâ præceptoris *Chironis*, ad quem fuerat puer deductus educationis & institutionis gratiâ. Huic autem etymo τῆ *Iason* *Basilius Magnus* fecit illud τὸ *Ἰησὺς* simile in libello *ὡς Γεωμετρικῆς γυμνασίας*, quum ibi sic quaeritur, *Καὶ πόθεν γίνεται τὸ Ἰησὺς; Ἐξ τῆ ἰάω. ὁ δηλοῖ τῶ σωπείαν. ὅπερ ἔστιν Ἐζεκιου. κρεῖττον ὅ ὀϊμα λέγεσθαι ἀπὸ τῆ ἰάω, ἰάω, τὸ δερπιδω. ὁ μέλλων ἰάσω, καὶ ἐξ αὐτῆ, ἰάσους, καὶ Ἐπὶ τῶ α. εἰς η. ἰησὺς, id est, Atque, vnde nomen *Iesus* oritur? à verbo *ἰάω*, quod sonat salutem, est ἡ, *Hebraicum*, sic tamen exprimendum *ישי* *Iaschah*, id est, *seruauit*, notione cognata huic *ישי* *Schoah*, (à quo Græcum *σάω* καὶ *σάω* ἀφαιρητικῶς) *mea tamen sententiâ, dici melius videtur à verbo ἰάω sonante Sano: cuius futurum ἰάσω, & ex ipso Iasus & conuersione τῶ α. in η. Iesus: cuius originem Hebraicam Lector videt hic Græcè posthaberi: quum satis constet alterâ alteri ætate longè anteire: atq; verba *σάω* καὶ *σάω* manare à verbo *ישי* *Schohah*, tanquam à fonte. Posterior autem ratio redditur κατὰ τὸν ἀναξαγματισμὸν τῆς διφθόγγου α. in uerfæ ac solutæ diphthongi: vnde tibi constat *Iason* pro *Ἰαίωρ*, qui fuit *Iasonis* pater.**

Candidum.] Id est, formosum *Iasonem*.

Mirata.] Illum præ cæteris amauit.

Tauris illigaturum iuga.] Pro hoc dixit *Ode 5. l. 2. subigere ceruicem ad ferendum iugum*. Quidam κατὰ τῶ *ωαλ* *ωαλ*, permutatione casus alterius in alterū sic dictum putât pro illigare tauros ignotis iugis. Vide, qui sit noster sensus de hoc genere loquutionis, *Ode 1. l. 1.*

Hoc delibutus.] Intelligit dona allio tanquam veneno imbuta vel sanie contagiosâ perfusa. Hoc autem epithetum *delibutum* trãsfertur apud *Terent. à corpore ad animum*, ait *Donat. in Phor. Act. 5. Sc. 6. Si te delibutum*

gaudio reddo. Nam *delibutus* dicitur *vnctus*, pro quo *Cic. dicit perfusum iucunditate, letitia, voluptate*. Vt tamen proprie hic ipse eodem de *clar. Orat. Qui deuinctus erat fasciis, & multis medicamentis, propter dolorem artuum, delibutus*. Item pro *Rosc. Amer. dixit delibutum pro vncto*.

Effi acis Hercules.] Id est, ad agendū nati & apti, quod Græcè dicitur *εργακίον* καὶ *δραστηριον*, promptū, strenuum.

Sponda.] *Sponda* est τὸ τῆς *κλίτης* *πυρδ* *ω*, *latus lecti*. *Sueton. in Jul. c. 49. memorat huic probri loco à Dolabella obiectum: quod esset pellex Reginæ & sponda interior regiae lecticæ.*

Explicatio Rhetorica.

Metrum simile est duobus antecedentibus.

^a *Metaph.* est à corpore ad impium animum. ^b *Synecd. parris*, pro interfecerit sensum parentem: pro quo Græci dicunt *πατρικόν* & *μητρικόν* & *ἄνητον*.

^c *Exclamatio* est admirantis tolerantiam tam ceteri allij. *Aristotel. problem. sectione 13. scribit Allium solum ex omnium numero, quæ odorem simul & vehementissimum & vrinas mouentem reddunt, inflare ventrem inferiorem: hic tamen non dicitur τὸ σπυρδρον ἀλγεινόν, id est, dolorisum, vel dolorem afferens comedenti, sicut poeta conqueritur sibi accidisse, vt in exclamationem præ admiratione patientiæ messorum eruperit; quâ illi occalluerunt in esu allij, minusq; angustati sunt.*

^d *Appela* est & addubitatio de apparatu talis allij ad maiorem rei dititatem & inclementiam.

^e *Synecdoche speciei* pro qualibet venefica.

^f *Altera synecdoche*, sed generis pro *Iasone*.

^g *Allegoria* est è geminatis metaphoris, pro, *perunxit Iasonem superaturum robustissimos custodes aurei velleris.*

^h *Alia est synecdoche generis* pro *Glaucia* *Creontis* regis *Corinthiorum* filia, de qua & patre vide *cap. 3. l. 5. Diodo*. vt iam monuimus, cuius *Iason* amore captus, *Medeam* deseruit, & hæc, vt vlcisceretur *Glaucam*, velum & coronam ipsius imbuere liquore *Naphthæ*, quo celerius incenderetur illa, vt est in vita *Alexandri Magni* apud *Plutarchum*.

ⁱ *Alia est synecdoche generis* pro *dracone pennigero*, de quo ibidem.

^k *Alia est synecdoche generis* pro calore & æstu aeris: nam generatim sumitur, vt apud *Virgilium*, *lentus vapor*, apud *Lucretium*, *tepidus*: apud *Quidiam* *humidus, crassus*, & *aquarum vapor* apud *Ciceronem*, *υδάτων ἀτμός ἢ ἀτμή ἢ ἀτμός*.

^l *Synecdoche quoque generis* pro tunica & palla, quam *Deianira* ad *Herculem* sanguine *Nefsi* *Centauri* imbutam misit per *Lychan*, qua de fabula vide *Diodor. lib. 5. cap. 5. & Ouid. lib. 9. Metamorph.* Hoc munus ponendum est inter τὰ *ἡβῆ* *χρῆσθῶν* *ἀδωρα* *δῶρα*, ad quæ *Cicero* videtur alludere *Philippicâ 13.* quum refert verba *Antonij* de *Ostauio* & *Hircio*, quos muneribus venenatis & assentationibus vānisse, id est, venditos esse, scribebat: *Nec tamen Deianira voluit Herculi nocere, quum ei tunicam sanguine Centauri tinctam dedit: nec prodesse Phæreo Iasoni is, qui gladio vomica eius aperuit, quam sanare Medici non poterant. Multi enim etiam quum obesse vellent, profuerunt: & quum prodesse, obsuerunt*, ait *Cic. lib. 3. de natura Deorum*.

^m *Quidam* hic quoque agnoscunt *synecdochen generis* pro *Terentia* *Mæcenatis* amica, quam ioci gratiâ optat, propter graueolentiam illius alliacum spirantis, fugere iphus anhelitum & complexum, ad extremam vsque lecti partem.

EPODI III. IN MENAM POMP. MAGNI LIBERTVM.

Theticum.

Quod optimo cuique intolerabilis fit improbi hominis superbia, & digna, in quam grauiter & acerbè inuehatur.

Ulpis & agnis quanta sortitò obtigit, Tecum mihi discordia est, Ibericis² peruste funibus latus, Et crura durà compede. Licet² superbus ambules pecunià, Fortuna non mutat genus. Vidésne Sacram^b metiente te viam Cum^c bis ter vlnarum toga, Vi^d ora vertat huc, & huc euntium Liberrima^c indignatio?

4^f Sectus flagellis hic triumvir alibus, Praconis ad fastidium, Arat Falerni & mille fundi ingera, Et Appiam mannis terit. Sedilibusq; magnus in primis eques Othone contempto sedet. Quid attinet totⁱ ora nauium graui Rostrata duci pondere Contra latrones, atque seruilem^k manum, 10 Hoc, hoc Tribuno militum?

Analysis Dialectica.

Non immeritò Poeta indicit huic superbo proditori graues inimicitias, quas ipsi primùm denunciat parium collatione, quod Mena tam sit natur à Horatio infestus ac inimicus: quàm lupi soleant esse agnis. Hic relatiuum paris quantitatis præcedit, vt Ode 4.1.4. præcessit relatiuum similis qualitatis: in quo utroque situm est argumentum, ex quo constat apodosis, cuius protasis hic ita est enuncianda recto ordine: tanta mihi est tecum discordia, quanta obtigit lupis & agnis. Quam autè perfidus, quàmq; malus fuerit seruus, vibices, quas ge- 20 rit in lateribus & tibiis, satis apertè loquuntur.

2 Deinde è loco diuersorum, quæ, vt reliqua sequentia ad firmandam protasin pertinent, quod, licet sibi Mena videatur aliquid esse aliud propter fortunas, atq; prius iuerat: in eo tamen semper residet eadem natura & morum improbitas, neque opinionem, quam de eo prius homines habuerant, minuit: quum magnificè in ora hominum incedat, arrogantia, insolentia, & superbia elatus.

3 Argumentum est ab arte remotum, quo Menam ipsum adhibet testè popularis in eum indignationis. 30

4 Eòdem pertinent facta, quibus Mena describitur à prætereuntibus, quod præter consuetudinem seruorum tantum agri coleret & consereret: viam Appiam equis paruis ad luxum & delicias comparatis perequiret: in sedilibus quatuordecim ordinum locum haberet.

5 Argumentum è disparatis, vel è repugnantibus, sicut alij volunt. Quid bellum consecisse & toties debellasse fugitiuos seruos & piratas prodest: si fugitiuus & pirata Mena Tribunus militum factus est? quod quum ita sit, ενδυμιατικώς potes iudicare: Mena est fugitiuus seruus, & pirata perfidus: non est igitur præficiendus vlli bello, nec Tribunatui militi.

Enarratio Grammatica.

Ulpis.] Simili denunciatione perpetuæ inimicitie atque minis Achilles agit cum Hectore lib. 1. Iliad. 2. lib. medium.

Ως ἐκ ἐστὶ λένου καὶ ἀνδράσι μὲν ὄρεα πύλα, Οὐδὲ λυκοῖτε καὶ ἄρνε, ὁμοφρονα θυμὸν ἔχουσι, Ἀλλὰ καὶ φρονέουσι διαμπερὲς ἀνδράσι μιν. Ως ἐκ ἐστὶ ἐμὲ καὶ σὲ φιλήμηναι.

Vt non sunt leonibus ac viris fœdera fida: neque lupi, neque agni concordem animum gerunt: sed mala semper mutua sibi meditantur: Sic inter me & te nulla potest esse amicitia. Iustis autem de causis Poeta hic proficitur suum in Menam odium. Euripides enim scribit, quod etiam in se quisque sentit quotidie,

Ἡ δὲ νοσῶδες τὰ τοῖς ἀμείνοισι, Ὅταν πονηρὸς ἀξίωμ' ἀνὴρ ἔχη. Iam iamque ex hoc boni conflantur graui morbo, Quum improbo homini mandantur honores. Nam hic

Mena fuit iniquis artibus eò dignitatis ex infimo loco prouectus, vt omnes quidem scribant eum in initio libertum Pompeii Magni fuisse, quo mortuo, à Pompeio Magni filio, qui in mari Siculo, & in viciniis piraticam exerceret, illum classis suæ ducem præfectum fuisse, à quo post defecit ad Augustum, & ab hoc rursus ad Sextum. Postremò quum Sexti classem prodiisset Agrippæ, ad Augustum iterum confugit: à quo factus est Tribunus militum, & tali prodicione in ordinem ingenuorum, & liberorum hominum & equitum cooptatus. Præterea Suetonius in Octauio scribit cap. 74. ex Valerio Messala, neminem vnquam libertinorum adhibitum ab Augusto cena, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem post proditam Sexti Pompeij classem. Hunc Plutarchus item in Antonio scribit piratam fuisse. De eodem etiam Dio lib. 48. & 49. Huic non dissimili fuit ingenio Menodorus ex lib. 5. Appiani de bello ciuili, ideoque creditur quibusdam hic esse Mena. Ex hoc profectò genere hominum superbiã nasci docet Euripides:

Βαρὺ τὸ φρόνημ' οἴησις ἀνδράσι κακῶ. Grauis arrogantia ex opinione hominis mali paritur. In quam idem scribit Iouem grauiter animaduertere. Ὅ Ζεὺς κολαστὴς ἦσ' ἄγαν ἑστὶ φρόνων. Iupiter punit arrogantes.

Quanta.] Quantas habent naturam in fitas inter se inimicitias lupi & agni; tantas ego tecum gero, ô Mena. Hec est huius loci sententia, quam apophthegma Cleobuli pro Horatio confirmat, ἀρετῆς οἰκτιρόν ἐστι κακία μισθόν. Virtutis proprium est vitium odisse. Si hoc odium Horatio concitatum est in Menam amore virtutis atque impatientiam vitij; probo indignationem Poetæ: contra, si illud fuit susceptum vindictæ causâ; valde equidem improbo, vt Christianus quisque debet ad exemplum regij Prophetæ Psalm. 139. v. 22. qui tanti fecerit gloriam Dei, vt illius zelo indixerit odium, plus quàm Vatinianum, contemptoribus ipsius. Perfetto, ait, odio illos odi.

Sortitò.] Veteres existimabant, id, quod forte videbatur euenisse, Deorum voluntate obtigisse, ideoq; talis euentus vocabatur fors diuina, & quod hic dicitur sortitò obtingere, id fors tribuere à Cicerone, & ab Horatio Sat. 1. lib. 1. dare dicitur, vt idem etiam Cic. lib. 3. ad Q. Fratrem: Quæstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum,

EPODI

eum, quem fors dedit, aperte dicit. Hic porro fortitudo aliquid obtingere non casum designat, sed institutum & propensionem naturae, quae certis animalibus inimicitias ingenerat. De cuius vi sic Plin. lib. 8. cap. 4. Nimirum haec est natura rerum, haec potentia eius, seuisimas ferarum maximasque, quae nunquam vidissent, quod debeant timere, statim intelligere, cur sit timendum. Quae autem inter se dissideant animalia, & quae conveniant, lege li. 10. ca. 4. apud eundem.

Obrigit.] Hoc verbum Donatus in Phor. Act. 2. Sc. 1. ad ver. Quia praeter spem atque incredibile hoc mihi obrigit. distinguit sic ab accidit. Obrigit, ait, pro accidit, cuius reciprocum est. si quis bonum accidisse dicat, non obrigit: quod discrimen apertius explanat in And. Act. 2. Sc. 3. ad v. Interea aliquid acciderit boni. Nota, inquit, non accidit etiam pro bono & ab hoc & apud veteres frequentatum. Nam pro malo profuerunt & Acad. si quid aduersi acciderit. & ex Lelio: Nihil mali accidisse Scipioni puto.

Tecum mihi.] Ellipsis est hinc alterius dictionis relativae vel redditivae tanta, qualis est in peruste latus, & crura praepositionis secundum, Latinis poetis per familiaris, ut Graecis κατὰ, quos illi imitantur. Praeterea peruri funibus est cadi, & dicitur eo modo, quo Vri virgus & loris torreri & flagellis graviter tangi ab aliis auctoribus. Quas quidem phrasas Galli solent interpretari, estre tant fouet te de verges & estriuieres, qu'il cuise bien fort puis apres. pro quib. Plautus dicit in Milite glo. Ego vestra faciam latera lorea, id est, ita vos caedam, ut est vestro corio facile fiant scuticulae ac corrigiae. Vocat autem Ibericos funes à Sparto, id est, genista Hispanica intortos, vel ad vincula vel ad plagas. Plinius scribit lib. 19. cap. 2. Spartum iacisci plurimum in Hispania.

Superbus.] Huius vocis etymum dicitur Deo fauente in Gram. Epist. 1. lib. 1. ad verb. fortuna superba. Interea moneo Lectorem quid de ea scripserit Servius in vers. 11. Aeneid. Quod superest, haec sunt spolia, & de rege superbo primitia: hoc epithetum proprium Turni est, quod ei Virgilius pro ingenti dat. Apud maiores enim superbia ingens facinus fuit, adeo, ut Tarquinius pro multis sceleribus nomen superbi acceperit. Videtur autem non superbus pecunia interpretatio vocum Graecarum, μεγαυρος αὐτῶν, quas Scholiastes Pindari explicat διὰ τὸ καταπλάζειν καὶ ἰμῆναις αὐτῶν ἀντιπῆναις καὶ ὑπερόπῆναις ἢ δῆλω. id est, quod diuitia faciant eos, qui ipsas possident, arrogantes & superbos contemptores aliorum.

Sacram viam.] Haec via à Capitolio ad Carinas pertinebat. Sic autem appellabatur, ut discimus ex Festo, propter foedus intemerandum & religiosum, quod Romulus cum Tito Tatius rege Sabinorum percusserrat. Huc accedit, quod haec à porta triumphali ad Capitolium ferebat, & quod hac ferebantur sacra ad Capitolium singulis mensibus, & inde profecti augures solebant inaugurare, ait Varro. Hanc viam stravit Appius Claudius, dum Censuram gerebat, ut scribit Strabo. Situs ipse ascensu & descensu indicatur l. 18. c. 12. de ciuitate Dei: sed Charisius vult sacram viam vnicam esse dictionem ex hoc Cic. locol. 4. Epist. 3. ad Attic. quum sacram via descenderem: qualis est Respublica: attamen vides hinc diuulsam & Saty. 9. li. 1. inuersam, ibam forte via sacram & c. qualis in uerbo nusquam, quod equidem meminim, legitur in publica res.

Metiente.] Metiri & terere viam idem pro lente iter facere, & obambulare more metientium longitudinem passibus.

Toga vlnarum.] Bis ter aduerbia sunt cum substantiuo pro adiectiuo, toga sex vlnarum, vel more Latine loquentium per numerum distributiuum, toga vlnarum bis ternarum. Hanc autem vocem Grammatici deflectunt τὸ τῆς δλένης, ab ὄσσε μεταξὺ τῶ ἀγκῶν καὶ τῶ χερπέ inter cubi-

tum & carpum posito: quod aliter μήχης, ideoque vlna est vnus cubiti, id est, ex hoc definito spatio inter carpum & cubitum, circiter vnus pedis, qui sexies assumtus reddet mensuram sex pedum, quam Galli vocant toise & fieri extensione vtriusque brachij, quam dimensionem etiam nonnulli appellant vlnam, quae si hic sexies assumeretur, longissima esset toga: quod quum alij animaduertent, hanc mensuram ad amplitudinem, non ad longitudinem referendam esse censuerunt. Vtunque sit, laxa & ampla toga diuitibus, angusta mediocri fortis hominibus conueniebat. Dicitur autem nasci haec vox à tegendo ferè ad morem & rationem deflectendi voces Graecas, ut τὸλα à τέλει, λόγος à λέγω, & φόρος à φέρω. Togam autem Graeci vocant τῆσενναρ ἢ τῆσεννορ, à Tebenno Arcade inuentore, ut Suidas tradit: per quam vocem Gaza interpretatur illud Catonis Maioris, nec verò in armis praestantior, quam in toga, ἢ δὲ μὴδ ὁ ἐν δόμοις ὑπερτερῶν, ἢ ἐν τῆσεννορ.

Vt ora.] Quo modo & omnium oculos & indignationem, quibus sis obuiam, in te conuertas. Quid autem sit indignari & indignatio, ex Graecis vocibus Latinis respondentibus, melius intelliges: Graeci igitur pro indignari & merito succensere dicunt νεμεσῶν, quod est μέμπεδου δικίως, iusta de causa irasci, quo modo Aristot. lib. 2. Rhetor. cap. ἀπὸ τῆς νεμῆσεως definit τὸ νεμεσῶν ὅτι λυπεῖται ὅτι τῆς ἀδικίας ἀποθῆναι, καὶ τὸ πῶθ' ἢ θύει χρεῖσθ', indignari est dolere ob indignos alterius successus felices, qui affectus est boni & probati ingenij. Idem lib. 2. cap. 7. ethicorum πῶδ νεμῆσιν ponit τὸ φθόνος καὶ τῆ ἀπῆχρηκῆς ὡς τὸ μέσθ', ut οἱ νεμῆσῶντες, id est, iuste dolentes sint medij inter τὰς φθονεῖς καὶ τὰς ἀπῆχρηκῆς: eaque de causa Poeta dixit, liberrima indignatio, i. iustissima. Hanc autem vocem Nemesis Plinius l. 28. c. 2. an sit in mendendo aliqua vis verborum scribit, non esse nomen Latinum: Idem affirmat Aufonius Idyl. 3. v. 379.

Latia Nemesis non cognita lingua. Huius Deae Romae simulacrum in Capitolio est, ait ibidem Plinius: quam Marcellinus l. 14. appellat vlticem facinorum impiorum, praemiaticemque bonorum, quae definitio respondet etymo vocis, quam Aristoteles in fine libelli de Mundo tribuit, ut Adrastian, ipse Parcis, & Nemesis notat τὸ τὸ ἐκείνῳ διατέμεδαι, id est, quod sua cuique ut Parcae, dispense. Adrastiam verò, ἢ τὸ ἀνὰ πῶδρα σὺν αἰτίῳ ἴσσω κατὰ φύσιν, id est, quia sit causa immutabilis secundum naturam. Plura potes legere Epig. lib. 4. anthologiae in Nemesis & in Chiliad. ad prouerb. Adrastra Nemesis. Quoniam hic affectus conuenit genere cum inuidia, ut dicatur vterque egritudo ob res aliorum secundas, distinguitur subiectis: quia Nemesis, id est, indignatio, vel quibusdam fortassis stomachus, ut descriptus est Ode 6. lib. 1. in Grammaticis, versatur in dolore iusto de rebus bonis hominis indigni, turpis ac improbi: sed φθόνος, inuidia de iisdem honesti etiam, & probi, omnis denique parisi & aequalis iniustus dolor.

Triumvralibus.] Liuius lib. 11. scribit Triumuiros Capitales tunc primum creatos fuisse, vbi Curius Dentatus Consul, Samnitibus caesis, Sabinisque victis, bis in eodem magistratu triumphauit. Illi praesse solebant supplicij seruorum alienorum à Consulibus damnatorum, ut Plinius docet lib. 21. cap. 3. Atque ob id duci enim in vincula Triumuiri iussissent. Constat ex Amphitruone Plauti Triumuiros lictores octo fuisse, quorum opera vterentur Romani ad supplicium non solum de teruis sumendum, sed de furibus etiam aliisque vilibus ac improbis sortis abiectione hominibus: Sic autem illic Sotia, Quid faciam nunc, si tres viri me in carcerem compergerint?

Vnde cras è promtuarìa cella depromar ad flagrum.
 Nec causam liceat dicere mihi, neq; in hero quidquam
 auxiliij fiet.
 Nec quidquam sit, quin me omnes esse dignum depu-
 tent.
 Ita quasi incudem, me miserum homines octo validi ca-
 dent.

Idem Treuiri dicebantur monetales, & his literis de-
 signabantur. III. V. A. A. A. F. F. i. Treuiri auro, argen-
 to, ari flando, fundendo, quibus nominibus Cic. in Epist. 10
 ad Trebatium iocose alludit ad Treuiros populos inter
 Lucemburgos & Mediomatrices & Rhenum. Tre-
 uiros vites, cenfeo, audio capitales esse: mallem auro, argento, ari
 essent. id est, audio acres & strenuos milites esse, mallem
 esse opulentos, vt te spoliis illorum victorum locuple-
 tares.

Præconis.] Præconis erat, elogium, causam dam-
 nationis complectens pronuntiare, nisi titulus eius-
 dem argumenti apponeretur damnatis, vt apparet è
 Suetonio in Caligula cap. 24. & in Domitiano cap. 10. 20
 Treuiris verò absentibus idem Præco reum curabat
 flagellis ad satietatem vsque pro suo arbitrio cæden-
 dum.

Fastidium.] Significatur *μυμηκῶς* flagella graui-
 ter Menæ palam inulta fuisse ad tædium vlque cædentis,
 vt posset cum Sannione Terentiano dicere, *Ego vapu-
 lando, ille verberando vsque ambo desessi sumus.* Adelp. Act.
 2. Scen. 2.

Faleris.] Vide Od. 27. l. 1. de Falerno, sicut de iugero
 Od. 15. l. 2.

Mannis.] Mannus & mannulus paruus & breuis est
 equus inter delicias Principum haberi solitus. Gallicè
Cheualin: quem verus interpres Porphyrio dicit vulgò
 appellari Burchum, quæ appellatio conuenit cum
 Gallica *Bourriquet*: sed de afinis tantum vsurpata. Græ-
 matici autem τὸ *mannus* deflectunt à *manu*: quòd man-
 fuerat porrectione manus duci possit. Ab eadem origi-
 ne trahunt τὸν *μάννον* ἢ *μάννον*, ὃ, π σημαίνει τὰ *περὶ βραχίων* καὶ
ἀπὸ βραχίων. *brachialia* & *armillus*. Est etiam interdum col-
 lare ornamentum, *περὶ τετραχίλιον*, *monilia*.

Rostrata.] Rostra Græci vocant *ἑμβόλιος*, & naues ro-
 stris armatas *κατακεμβόλιος*, & illas suis extremitatibus
 mucilare dicunt *ἀκρωτηριαζέειν*. Titus Liuius l. 8. scribit
 rostra Romæ condita fuisse L. Furio Canillo. *Ca. Memio*
Cos. ex rostris nauium Antiatium, cuius verba sunt,
Naues Antiatium partium in naualia Roma subductæ, partim
incensæ, rostrisq; earum suggestum in foro exstructum adorna-
ri placuit, rostraq; id templum appellatum. Hæc autem ora
 rostrata Galli interpretantur *becs* & *esperons de nauires*;
 propterea quod imitentur rostrum auium, id est, *Eu-*
stathio in *Od.* *τὸ μένον ῥόμφος* ὅτι ὀρθῶν, ἀλλὰ καὶ ῥύγχος ἐὶ καὶ
 τινες ὅτι τῶν αὐτῶν ἰδιότησι. i. non solum ῥόμφος de auibus,
 sed etiam ῥύγχος; quamquam nonnulli proprie dictum
 de suibus accipiant hoc ipsum.

Hoc Tribuno.] Seruius in ver. 5. Æn.
Tres equitum numero turma &c.

rationem huius vocis reddit. In tres partes, id est, tri-
 bus diuisus erat populus aded, vt qui etiam vni præ-
 rat tribui & parti, Tribunus diceretur. Vnde etiam
 sumtus dati populo Tributa nominantur. Tribuno- 60
 rum autem militum Asc. Pædianus duo constituit ge-
 nera; vnum eorum, quos Rufulos vocat, in exercitu
 creati solitos; alterum, quos Comitatos, Romæ. Qui
 autem erant prioris, Græcè *χιλιάρχος* nominantur; quòd
 milienis præessent militibus, vt centurio, ceteram: quod
 è lib. 5. Curtij notum est. Si ergo aut Centuriones suis cen-
 turis; aut Tribuni suis Chiliadibus ita imperiose præsent, vt

minima etiam delicta seuerissimè excipiant; desertores fa-
 ciunt.

Explicatio Rhetorica.

Idem est metri genus, atque antecedentia.
 Metaphora ab igne, quòd ictus funium & vir-
 garum corpus vrant: quo tropo significatur Mena o-
 lim damnatus remigij. Gallicè. *Auoir esté autresfois aux*
galeres.

Metaph. est à Geometris, pro iter faciente: quâ
 Virg. vtitur l. 7. Æn.

Iamq; iter emensi turres ac tecta Latinorum
Ardua cernebant iuuenes.

Simili quoque tropo Græci dicunt *μετρεῖν καὶ ἀναμετρεῖν*
πέλαγος, ἀλλὰ, κέλευθον, ὄδον, προ, διαπερῆν, ὁδοπορεῖν, *trans-*
meare, iter conficere.

Synecdoche est finiti pro toga valde laxa &
 ampla.

Synecd. est pro vultu toto.
 Videtur quoque *μετρωμηνῶς* dici: & ex attributo
 significari homines, qui merito in eum oculos coniu-
 ciunt iusta de causa irati.

Imperfecta est profopopœia prætereuntium &
 indignantium iuste, ad quam significatur quidem ac-
 cessus his verbis, *vidēsne, vt ora vertat, &c.* sed sine men-
 tione depositæ popularis personæ.

Synecd. est finiti pro multis iugeribus.
 Meton. efficientis causæ, i. conditoris pro lege
 condita à Lucio Roscio Othone Tribuno plebis lata,
 quâ prohibebantur equestri ordine, qui non haberent
 quadraginta millia festerrium & solis equitibus lice-
 bat sedere in 14. ordinibus seorsum in spectaculis à
 vulgo, exceptis duobus primis Tribunis, quo confes-
 su Mena indignus erat. De hac lege Roscij Othonis
 Dio l. 36. Florus lib. 99. loquitur & Pædianus pro Cor-
 nelio: *quanquam, inquit, L. Roscius Otho biennio antè Consul*
firmavit in theatro, vt equitibus Romanis 14. ordines spectandi
gratia darentur.

Metaph. est pro nauium proris, & hic rursus sy-
 necdoche membri pro integris nauibus.

Metaphora est pro multitudine seruorum fu-
 gitiuorum, quam coegerat Sext. Pompeius & ar-
 mauerat contra Augustum: vbi Mena fuit Tribu-
 nus militum cum Menecrate: de quo seruorum
 bello lege L. Florum & illud reperies ter concita-
 tum.

Epizeuxis est, id est, repetitio eiusdem soni,
 ad exaggerandum duplex crimen Menæ fugitiui &
 piratæ.

EPODI V. IN CANIDIAM VENEVICAM.

Theticum.

In Canidiæ odium capitale Horatius scripsit præsentis Epodos de veneficio detestabilique pædoctonia ipsius: quorum scelerum conscientia, tanquam Furiis, illa semper & ubique, vt cæteri conscelerati & impij, exagitabitur.

A ^a Tò Deorum quicquid in celo regis
Terras & humanum genus!
^b Quid iste fert tumultus? & quid omnium
Vultus in unum me truces?

^c Per liberos te, si vocata partibus
Lucina verus affuit:

Per hoc inane purpura ^d decus precor,
Per improbatum hac louem.

Quid, vt nouerca, me intueris, aut vti
Petita ferro ^e bellua?

^f Vt hæc trementi questus ore, consiliis
& Insignibus raptis puer,

Impube corpus, quale posset impia
Mollire ^h Thracum pectora:

^g Canidia breuibus implicata viperis
Crines & incommum caput,

Iubet sepulcris capris, ds erat as,
ⁱ Iubet cupressus funebres,

Et uncta turpis oua ^k rana sanguine,
Plumamq; nocturna strigis,

Herbasq; quas lolcos atque Iberia
Mittit, venenorum ferax,

Et ossa ab ore raptâ ieiuna canis,
Flammis aduri ^l Colchicis.

^m At expedita Sagana, per totam domum
Spargens Auernales aquas,

Horret capillis, vt marinus asperis,
Echinus, aut currens aper.

ⁿ Abacta nullâ Veja conscientia
Ligonibus duris humum

^o Exhauriebat ingemens laboribus;
Quò posset infossus puer

Longo die bis ter ve mutata dapis
Inemori spectaculo:

Quum prominere ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora:

^p Exsucta vti medulla, & aridum iecur,
Amoris esset poculum:

Interminato quum semel fixa cibo
Intabuissent pupule.

^q Non defuisse ^r mascula libidinis
Ariminensem Foliâ,

Et otiosa credidit ^s Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:

Quæ sidera excantata voce ^t Thessalâ;
Lunamq; celo deripit.

^u Hic irrefectum saua ^v dente liuido
Canidia rodens ^w pollicem,

Quid ^x dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
Non infideles arbitra,

Nox & Diana, quæ silentium regis,

¹⁰ Arcana quum sunt sacra:

^u Nunc nunc adeste: nunc in hostiles domos
Iram atq; numen vertite.

Formidolosis dum latent syluis fera,
Dulci sopore languide,

^x Senem (quod omnes rideant) adulterum
Latrent Suburana canes,

^y Nardo perunctum: quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.

^z Quid accidit? cur dira Barbara minus
²⁰ Venena Medea valent,

Quibus superba fugit vltâ pellicem,
Magni Creontis ^{aa} filiam,

Quum palla, ^{bb} tabo minus imbutum, nouam
Incendio nuptam abstulit?

⁹ Atqui nec herba, nec latens in asperis
^{cc} Radix fefellit me locis,

Indormit unctis omnium cubilibus
Obliuione pellicum.

^{10dd} Ah, ah, solutus ambulat venefica
³⁰ Scientioris ^{cc} carmine.

^{11ff} Non vsitatis, Vare, ^{gg} potionibus,
(O multa steturum ^{hh} caput)

Ad me recurre: nec vocata mens tua
Marsis redibit ⁱⁱ vocibus.

Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum.

Priusq; calum sicut inferius mari,
Tellure porrectâ super:

Quam non amore sic meo flagres, vti
⁴⁰ Bitumen atris ignibus.

¹² Sub hæc puer, tam non, vt anid, mollibus
Lenire verbis impias:

^{kk} Sed dubius, vnde ^{ll} rumperet silentium,
Misit ^{mm} Thyestæ preces.

¹³ Venena, magnum fas nefasq; non valent
Conuertere humanam vicem.

¹⁴ⁿⁿ Diris agam vos: dira detestatio
Nullâ expiatur victimâ.

¹⁵ Quin, vbi perire iussus exspirauero,
⁵⁰ Nocturnus occurrâ furor:

Petamq; vultus umbra curuis unguibus:
(Quæ vis Deorum est manium)

Et inquietis assidens præcordiis,
Pauore somnos auferam.

¹⁶ Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens
^{oo} Contundet, obscenas anus.

Possit insepulta membra different lupi,
Et Esquilina alites:

Neg, hoc parentes, pp heu mihi superstites!
⁶⁰ Effugerit spectaculum.

Analysis Dialectica.

HI Epodi inuehuntur acerbè & contumeliosè in mores Horatiani seculi, & in horribilia hominum scelera, nomine veneficarum, vt inscriptio ipsa præ se fert: ac præterea dici possunt *φαρμακδικαὶ ἢ νεχρομαγικαὶ*, ad amari cuiusdam Vari mentem permu- tandam cadauere huius pueri tabefacto: quorum pri- mas & postremas partes habet puer prætextatus & morti destinatus, vt ex ipsius medulla & hepate in- 10 diâ consumtis *φίλτρον* & portio amatoria comparetur: Poeta verò & Canidia venefica cum ipsius ministris secundas & medias. Itaque ex abrupto miserabile & querulum carmen puer concitatus, hominibus salutis suæ desertoribus, incipit ab imploratione opis diuinæ, quam tamen non plenè persuasus petit ab omnibus Deastris, vt causis suâ opinione verè seruâtibus: quòd illi suâ prouidentia cælum versent: terram tueantur: mare moderentur: & homines regant, cuius quidem vniuersitatis *ὁκονομία καὶ διοίκησις*, vt admirabilem natu- 20 re fabricam, nos Christiani vni Deo patri Domini nostri Iesu Christi attribuimus, quem gloriosè vtrumque prædicamus, non autem illi dubiæ menti, quæ est Anaxagoræ opinione *πάντα κυβερᾷ omnia regit*, adscribi- mus: quia non hîc solùm philosophus, sed plerique omnes, atque ad eò Poetæ *γόντες τὸν Θεόν, ὅχως Θεόν, ἐδίδ- ξασαν, ἢ δὲ χριεῖσσαν*, quum Deum cognouissent, non tamen vt Deum, gloriâ & predicatione extulerunt, neq; gratias ei ege- runt. Quòd autem *τὸ γινώσκον τὸ Θεὸν φαίρον ὡς ἐν αὐτοῖς*, quòd de Deo poterat cognosci, manifestum in ipsis fuerit, argumen- 30 to est lumen naturæ, ignicali virtutum ac semina, vis ingenij, mentis acies ad veri inquisitionem: quæ Deus omnia illorum animis iniecit: quibus organis Plato agnouit à Deo mundum & conditum & *συνεχῶς* ad minutam vsque ipsius particulam administrari. Aristoteles quoque è consideratione cælestis, quamuis variæ ac multiplicis, certæ, ac denique ratæ conuersio- nis, vnam causam cælestium motuum collegit. Non fuit dissimilis cognitio in Virgilio lib. 6. Æneid. ad versum:

Principio cælum & terras camposq; liquentes.

sed Claudianus lib. 1. in Rufinum quæstionem de gubernatione mundi diuina *εἰς ἐξέτασον* disputauit, & ta- men ad versus tres & viginti productum conclusit: *In- iusti tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant*, Vniuersita- tem & ipsius partes omnes à Deo regi & ipsi curæ esse. Istis autem animi dotibus *ὁ μόνον ἀρχαῖος, ἀλλὰ καὶ πτωχέ- σπρος* abusi sunt, ac præter cæteros Stoici & Peripaterici. Nam quum illi statuisent omnibus in rebus fata- lem necessitatem; hi distinctione quâdam multis argu- 50 mentis firmatâ talem eleuârunt necessitatis legem, sed non sapientius, in primisque Aristoteles, qui asse- ruit alia fieri necessitate, quædam volûrate, multa denique casu: sed quæ dixerat de fatali necessitate in l. de celo, videtur lib. *ὡς ἐρμηνείας*, ita meo iudicio & do- ctorum aliorum virorum temperasse, vt arbitriū ho- minis soluerit, ac liberârît omni necessitate; illudque fecerit *ἀυθιεῖσσαν*: Deum verò atque naturam eadem obligârît, vt iam non sit liberum, nec integrum Deo in vniuersa natura quicquam conuertere: imperum & voluntatem hominis: quò velit, aut impellere, aut vn- 60 de velit, aliò deducere, nec solis, nec aliorum planeta- rum & siderum cursus inhibere. *Τὶ δὲ ἄλλο τὸ τοῦ ἀπὸ πε- ποξύνειν ἢ Θεὸν ἀπὸ ἕρηνε δὴ πᾶσαν ἀπέθεσαν καὶ ἀδίκαν ἀνθρώ- πων τὴν ἀλίδειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων*, quid autem est hoc a- liud, nisi prouocare Deum de celo aduersus omnem impietatem & iniustitiam hominum, vt qui veritatem iniuste detineant? quum libera homini concedatur voluntas: Deo autem

non nisi coacta quâdam necessitate relinquatur? quòd tamen non fit apertè: verbo quidem tribuitur Deo vo- luntas, sed re subiicitur necessitati. Deleatur ex ani- mis Christianorum talis impietas: còtraque Deus cer- tò credatur, nullâ vi obligari, sed liberâ voluntate & purâ regere omnia, pro suo arbitratu. Nunc ad mise- rum pueri statum redeo, qui inde sermone ad Canidiâ conuerso, querit causam, cur illa se tam infestis oculis, tamq; immitibus intueatur, quam precibus fatigat ex efficientibus: quia homines solèt nihil non supplicib. concedere nomine rerum sibi carissimarum & còmi- feratione dignissimarum, ac numinis terrore & metu.

2 Declaratur autem tam truculentus veneficæ as- pectus geminâ similitum collatione, quòd ad protasin attinet, cuius apodosis est simplex: vt sæua nouerca suos priuignos, vt leo læsus cum aspicit oculo inuido & minaci, qui sæuo ferro ipsum vulnerauit: ita vene- 20 fica puerum illæsa tamen, intuetur.

3 Iam Poeta memorat, quid consequutum sit im- puberis pueri querelas: primùm prætextâ, bullâ & tuni- cã, quibus exornatus & instructus erat, nudatus & spoliatus est à Canidia: atque tum illius apparuit cor- pus huiusmodi, cuius mollitie, teneritate, & læuitate immanissimus quisque Scythes & Thrax ad miseri- cordiam adduci & mitigari potuisset: quòd argumen- tum est ex adiunctis collationeque similitum ad im- manitatem veneficæ exaggerandam: quæ vel ipsos Barbaros longè crudelitate superet.

4 Sequitur descriptio quattuor veneficarum, & primo loco Canidiæ ex adiunctis & factis, quæ incom- to capite omnia vel apparauerit, vel intraenda cura- uerit ad confectionem veneficæ potionis necessaria, quæ ex sextuplici materia instruitur; caprifico, cupres- so, ruberæ cruore, pluma strigis, aconitis, ofsibus ieiunæ canis.

5 Deinde Sagana describitur ex iisdem locis argu- 40 mentorum: quæ præterea confirmantur duplici simili- tudine satis notâ, quum sit comosa, hispida, inculta & horrida.

6 Tertia venefica ex eodem genere probationum, sed quæ dilatantur duplici fine ipsius laboris: vt pri- mùm puer in scrobem defossus mento tenuis fame e- necaretur: deinde vt ex medulla & hepate ipsius sic desiccato fieret poculum amoris.

7 Quarta venefica definitur subigatrix mulier ex- tremæ libidinis & ex factis: quòd possit incantatione deducere Lunam è cælo: deinde testimonio Neapoli- tanorum & finitimorū populorum. Hanc D. Ambro- sius opinionem, vt fabulosam & anilem, repudiat. Lu- 50 na enim ita suo hæret cælo & orbi affixa, in quo vol- uitur, vt nihil eam possit inde auellere.

8 Redit Poeta ad pleniorẽ Canidiæ descriptio- nem ex adiunctis & effectis: quòd illa in signum sum- mæ crudelitatis irreflectos vngues, more ferarum, ge- reret: illos per furore roderet. Ita Propertius expresit Elegiâ postremâ l. 3. gestum querulæ Cynthiæ, vt hîc Horatius furentis Canidiæ, habitum:

Quinque tibi potui seruire fideliter annos.

Vngue meam morso sapè querere fidem: deinde no- stem & Lunam in subsidium amatoris potiois de- uocaret: postea è comparatione maiorum: quòd vene- na, quæ feni Varo amatori parauerat, minis profece- rint & valuerint, quàm illa, quibus Medea potuit vl- cisci Glaucam pellicem suam.

9 Augetur comparatio argumento è loco diuerfo- rum: quòd licet, inquit, ex herbis Ponticis & aconitis

pharmaca mea composuerim : illa tamen nihil mihi profuerunt , quum amasius Varus indormiat secure, obrutus mei & omnium pellicum obliuione. Hac ratione post hæc verba, *sesellit me locis*, distinctione, non puncto opus est.

10 E loco maiorum docet, sua veneficia irrita fuisse: quod alia saga peritior incantationis, quam ipsa, illum derineat sic priori portione solutu, vt liberè, quod velit, ambulans quærat.

11 Quando vidit Canidia parum se profecisse prioribus pharmacis, præsentiora se Varo facturam minatur, quæ hyperbolicâ minorum collatione dilatantur: qualis est in Tityro:

Antè leues ergo pascentur in ethere cerui. &c.

quæ rursus augetur alterâ similitum collatione: *Vt, inquit, atrum bitumen, vel naphtha facile incenditur: ita tu amore mei seruebis postea.*

12 Poeta rursus inducit: puerum cum veneficis agentem è diuersis, quorum pars antecedens breui illustratur similitudine, quod ille non iam oratione molli & blandâ conetur animos veneficarum ad misericordiam, sicut prius fecerat, flectere: sed nunc ad eas confugiat imprecationes, asperas & minaces, quarum Thyestes diritati & immanitati Atreum fratrem terribimum deuouerat. Simili argumento & imprecationis obnuntiatione vsus est Priamus 2. Æn. v. 535, in Pyrrhum:

Hic Priamus, quanquam in media iam morte tenetur, Non tamen abstulit: nec voci, iræq, pepercit.

13 Idem eleuat speratam veneficarum impunitatē, & imbecillitatem venenorum ostendit ex eodem genere argumenti: *Possunt quidem, inquit, venefici & scelerati homines omnia iura peruertere: sed quæ ipsis sunt euentura, non possunt vitare, neq, venenis auertere vel præmia vel debitas pœnas.*

14 Eodem genere argumenti dira & mala illis precatur, nullis piacularibus victimis delenda, quin in ipsarum caput recidant.

15 Pergit ex eodem loco docere: *Licet me occideritis, exagitabo tamen vos nocturno furore, insanis vnguibz ora lacerabo: vobis sollicito metu somnos adimam.*

16 Idem ex adiunctis demonstrat populum ipsius nomine per vicos mortem vindicaturum lapidum iactu & earum cadauera lupis, auibusque rapacibus dilaceranda expositurum: quo spectaculo, tâquam solatio quodam parentes mei superstitites, inquit, suum de mea morte dolorem lenient.

Enarratio Grammatica.

Q Vidam purant Canidiam hic dici pro Grati-dia: alij pro eadem Caninia.

At, Grammaticis non bene cõuenit inter se de hac particula, *at*. Quidam enim illam putant hic vacare è 1: 17. Prisciani, aut certè inceptiuam esse, quemadmodum Donat. interpretatur *sed* Act. 2. Sc. 1. in Andr. *Sed Pamphilum video* pro *atque*, & addit, vbi eandem negauit esse discretiuam, hæc per *ἀποστροφὴν* finguntur: alij vocem esse pauentis & consternati *δι᾽ ἧς τὴν ζῶντα*, affirmant. Sunt denique alij, qui vim discernendi illi assignant, quæ ipsius est propria, & antè suppleunt huiusmodi incifum: *non ad opem humanam, at confugio ad auxilium Deorum.* Ego verò ita puro accipiendam, vt in illo Ciceronis, *At per Deos immortales quid est?* vbi similis est abrupta interrogatio & figuratum quiddam, vt mox dicemus in Rhetoricis.

Deorum quicquid. Hinc perspicis tantam tum fuisse Romæ Deastrorum multitudinem, vt planè nesciretur, à quo regeretur hæc Vniuersitas. Ita loquitur Li-

uius l. 23. *iurare per quicquid Deorum.* Itaque nos perbeatos, qui plerophoriâ illius habeamus, *ἔτε πλεῶν δὴ μὴ ἐν σιοτῶν ἀπλαφῶντες ἀυτὸν γινώσκωμεν διὰ τῆς τῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ φωνῆς.* Grammatici tradunt, sic per neutrum & rectionem elegantius dici, quàm per masculinum, vel conuenientiam, quicunque Dij, vel quæcunque potestas Deorum. Sic Catullus loquitur:

Et quantum est hominum venustiorum.

Idem:

O quantum est hominum beatorum.

Sic Callimachus *εἰς Δία* loquitur, *εἶλεο δ' ἀζήτων ὁ πῦρ πᾶτων*, elegisti præstantissimum quicquid iuuenum, pro iuuenes præstantissimos quosque: ibidem, *ἔπει Διὸς ἕδρην ἀδάκτων θεϊότερον*, quia Ioue nihil est regum diuinius, pro, nulli reges, vt Sat. 6. l. 1. *quicquid Lydorū Herruscus incoluit fines.* Don. tamè in Eun. Act. 1. Sc. 1. ait per genitiuum cal. iniuriosè dicitur, *quid hominis illic est:* per nominatiuum honorificè. Idem in Heaut. Act. 1. Sc. 2. vt videam, nobis *quid cana fiet*, minus dixit, quàm si dixisset, *quæ cana:* idem quoque in Hecyr. Act. 3. Sc. 5. *quicquid est id, quod reliquit, profuit.* τὸ *quicquid* ad paruitatem referendum: quod probat loco, nesciodum vnde citato: *at enim id mihi satis est, quod est de me opinionis.* Idem Commentarij in Epist. Cic. ad fam. atque in primis in 1. Epist. l. 13. animaduertentur & obseruauerunt: vt nescio, quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes. Item Epist. 4. l. 15. *quæ res fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis & honoris a senatu tanti æstimem.* Quicquid est, non video, quid hic statuendum sit, oratio per rectionem viderut Grammaticis elegantior, quàm per conuenientiam:

10 iisdem tamen minus per illam, quàm per hanc significari, vt elegantia cum energia, vel contrà, hæc cum illa pugnare videatur. Hoc conciliet prudens lector: quod tamen idem Grammaticus quodam modo facit in Heaut. Act. 4. Sc. 8. quum dicit id habere locum in interrogazione: *nam, inquit, si cum recto casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum, vt quis hic homo est? quis iste ornatus est? In obliquo contemtum significari, vt quid hoc est hominis? quid ornatus mulieris?*

40 *Quid tumultus.* Quid sibi vult iste tumultus, quid etiam aspectus vester tam truculentus? Viderut hæc vox *ὡς τὸ ἐργὸν ἢ τὸ ἐργῶν*, vt animi quadam commotio, accipienda hic pro cæca & secreta coniuratione veneficarum, quâ puer cognitâ, vt in se factâ, rogauit, quid illa sibi vni portenderet.

Quid vultus. Hoc Græci pronunciant: *τὸ πρὸς ἐμὲ αὐτῶν ὁπῶν ἢ τῶν ἀπὸ βλεπέων ὡς ἰσοπαροῦσιν ἢ τῶν ἐναλκνίζετέ μοι τὸ ἐργῶν ὡς ὁπῶν ἐν δὴ μασιν, ὡς ἐμὸν ὄργον εἶπα:* cur, velut irate mihi, vultu truci inspicitis me? id etiam potest vno verbo compos. dici, *τὸ πρὸς ἐμὲ αὐτῶν δεινὸν ὡς ὁπῶν ὡς ἰσοπαροῦσιν*. Eustathius tribuit istiusmodi trucem ad aspectum leonibus, quorum scribit esse proprium *τὸ βλεμεινόν*, i. hæc atq, illuc conuersis oculis circumspicere. Hæc *ὀκυθροπίης* vultus austeritas conuenit *τῶν τῶν Ἀρη πύκτων ἢ ἀυτὸν βλέπειν*, vt loquitur Aristophanes, Martem spirantibus, qui vultu acribusque oculis terribile quiddam præ se ferunt, quod Cic. Ep. 4. l. 3. ad Q. frat. vsurpauit de Q. Scæuola Tribunoplebis. Inter Græcos Aristophanes est vnus, qui talem *ὀκυθροπίου*, i. terricum supercilium & vultus seueritatem sepius vsurpet per has dicendi formulas, *βλέπειν ἑδάμα*, i. acutum cernere, *βλέπειν ἑσθὺμα ἢ δειμὸν ἢ δειμὸν τῶ ἢ βλέπειν ὁπῶν*, quæ solent explicari per acerbè, truculenter, toruè intueri. Viderut D. Lucas Euang. postremo cap. sui Euang. referre τὸ *ὀκυθροπίης* ad tristitiam duorum discipulorum indicandam, *ἢ ἐστὶ ὀκυθροπίης*, i. *estis tristes terricoq, vultu turbati.*

Per Liberos. Itè per non hic vim iurandi, sed supplicandi nomine alterius, viderut habere: supplicabat enim Cani-

Canidiæ manus iam in ipsum iniicienti per ipsius liberos. Gallicè, pour l'amour de vos enfans dites moy.

Partibus.] Hic casus est ex anomalia eorum, quæ u pro i habent in datiuo plurali. Parùm hîc conuenit supplicanti notare supposititios liberos in iis, à quibus postulat clementer tractari. Ego mallem eum à Canidia petere similem lenitatem & clementiam, qualem fortasse experta erat à Lucina, si quando peperisset.

Lucina.] Rationem huius vocis vide Ode 22. l. 3.

Decus purpurea.] Id est, per purpuream prætextam à pueris patriciis gestari solitam ad 17. vsque annum, quæ veneficam non flectit ad cômiserationem. De his, qui poterant vti rogâ prætextâ, sic T. Liuius l. 34. inducit Valerium Tribunum plebis loquentem, purpurâ viri v. temur prætextati in magistratibus. in sacerdotiis: Liberi nostri prætextis purpurâ togis vtentur: Magistratibus in coloniis municipiisq; hîc Romæ infimo genere magistris virorum toga prætextâ habenda tus permittemus: nec id vt solum habeant tantum insigne, sed etiam vt cum eo crementur. Fœminis duntaxat vsu purpurea interdicitur. Quinetiam Valerius Maximus l. 9. c. 12. scribit Prætores aliquem capitis damnatos prius deposuisse prætextam; propterea quòd fortassis non deceret tristem ferre sententiam in veste lætitiæ prænuntiante.

Hæc Iouem.] Grammatici despectunt Iupiter, à iuuantē patre.

Vt nouerca.] Hæc vox habet perpetuùm malorum effectuum epitheta. Ouid. 1. Metam.

Lurida terribiles miscent aconita nouerca.

Huiusmodi sunt: iniusta nouerca, sæua, immitis, dira, 30 finetta, scelerata, &c. vnde Græci τὰς τῶ ἀγαθῶν διαδόχους solent dicere μητέρας, τὰς δὲ καὶ τοιαύτας, μητέρας, bonos affectus, matres; malos, nouercas, vt l. 2. Epigr.

Μὴ τὴ μητέρα καλεῖσθαι τὸν ἀπὸ τῆς μητέρας τὸν πατέρα.

O mater, quæ tibi nouerca mores induxisti improbos.

Ferro.] Phisici docent feras, nisi lacesantur, aut vulnerentur in syluis, non sequire in homines, sed id acrius 40 facere telo petitas vt Arist. l. 3. Ethic. c. 9. scribit, idque experientia docet: & certè id veriùs Theologi Christiani tribuunt prouidentia Dei, qui bestiis imperauit obsequium erga homines: sed aper & vrsus acriores fiunt & cæco impetu in percussorem incurrunt; tantum abest vt fugiant petiti.

Questus.] Alibi notauimus, vt Epod. 2. vtramq; verbi. Queror syntaxim; queror de hac re & hanc rem.

Impube corpus.] Quidam καὶ τὸ ἐπιπέδον, i. vt alij loquuntur, per appositionem interpretantur, puer ὦν corpus impube constitit & tacuit: ego quoque idem sentio, sed Latiniùs explicarem; Puer corporis impuberis & lauis flans tacuit, vt ipsemet Poeta loquitur Epistolâ postremâ l. 50 1. ad suum librum: me corporis exigui placuisse primis Urbis belli domiq;. Alij construunt sic: Canidia iubet corpus impube aduri flammis, &c. quod mihi non probatur. Dicitur autem impube duplici fine, impubis & impuber: quod Græci expriment per ἀνήσος, καὶ ἀχέσιος imberbis, sine lanugine, ratione teneræ cutis etiam per τρυφροχρῶς καὶ παλόχρῶς: quale Apollod. 4. Argonaut. canit fuisse illud Achillis ad verſ.

Ἀμβροσίη χεῖρα τέρει δέμας ὄφρα πέλοι το

ἀθάνατον.

Thetis vngebat interdium tenerum corpus Achillis vt esset immortalis, ambrosiâ.

Canidia.] Poeta videtur hoc nomen effinxisse tum propter caninam libidinem mulieris, tum propter interdium publicum, ne quisquam proprio nomine ignominia in carmine notetur, cuius nomē proprium erat Gratidia, de qua 8. & 12. Epodis.

Viperis.] Depingitur Canidia serpentibus implicato

capite, i. horrido & inculto habitu, sicut Furias diximus Ode 28. l. 1. depingi, quæ pro capillis habent angues: quo de nomine vocat Poeta Sat. 8. lib. 2. has duas primas veneficas.

Crines & caput.] In crines & caput, ellipsis est præpositionis secundum respondentis Græcæ καί.

Caprificos.] Quæ Græcè κείνῳ, ἢ κείνῳ, τὸ κείνῳ ait Athen. l. 3. ἢ ἀπὸ τοῦ κείνῳ (καὶ ἢ τὸ κείνῳ) κείνῳ καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ κείνῳ arbor ficus syluestris, (ex qua fructus neutro genere κείνῳ)

Erinus masculino genere appellatur.

Cupressus.] Alij legunt cupressos. De hac arbore dictum est Ode 9. l. 1. vbi cernes illam alterâ efferri declinatione, & rationem vocis intelliges.

Strigis.] Strix ponitur à Festo inter aues inauspicatas, Gallicè cheueche & fresaye, Græcè σφύριον: de qua sic Ouid. 6. Fast.

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapina,

Canities pennis, vnguibus hamus inest:

Nocte volant, &c.

quanquam Plin. l. 11. c. 39. affirmat non fatis constare, 20 quænam sit auium. Sic ibidem Naso vocem notat:

Est illis strigibus nomen, sed nominis huius

Causa, quod horrendâ stridere nocte solent.

Iolcos.] Quidam hîc legunt Colchos. Hæc autem vrbs collocatur in Thessalia feraci terra venenatarum herbarum, vt annotauimus Ode 27. lib. 1. cuiusmodi Pontus est etiam feracissima regio: vbi est sita hæc Iberiæ & Colchis finitima, & ibidem proueniunt mala gramina, Ptolemæus l. 5. Est quidem altera Iberia Stephano de vrbus ad Herculis columnas; aliis ad radices Pyrenæorum & ad Hispaniam pertinens, sed de hac Porphyrio non putat hunc locum intelligendum, 30 quanquam maleficiorum infamia sic dicitur ipsa laborasse, vt in proverbium abierint Iberiæ næniæ pronugis, prodigiosisque maleficiorum fabulis modò iactatis: quo vtitur Hieronymus præfatione in Pentateuchum, vbi scribit multos ignorasse distinctionem Bibliorum: ideoque sectari apocryphorum deliramēta, Iberasque næniæ libris authenticis præferre. Est autem Pontus regio Asiæ: nunc Anatolia Turcorum est, vbi Mithridates olim regnavit, & venenis regionis præfuisse à Martiale l. 5. memoratur:

Perfecit potò Mithridates sæpè veneno,

Toxica ne possent sæua nocere sibi.

De Ponto vide plura in Pharmaceutria & 1. Geor. Viro-saq; castorea Ponto, vt iam Ode 13. l. 2. dictum est. Syria etiam habuit mulieres veneficiis infames, vt Tacitus l. 2. annotat sub. fin. & initium 3. scribit: quandam Martinam veneficiis famosam fuisse, & porcaram Plancina vxori Pisonis, qui in suspicionem venerat sublato veneno Germanici Casaris, & vt probationes sceleris subuerteret, subdolâ morâ 50 vagus erat interim per amœna Asiæ atque Achaia, & venenum in nodo crinum illius veneficæ Brundisij subitâ morte exstincta occultatum.

Ieiuna canis.] Valent plurimum ossa à ieiuno cane corrosa & illius saliuâ conspersa ad philtrea, quin etiam saliuâ hominis valdè ieiuni ferunt scorprios enecari.

Flammis.] Intellige flammis, quibus Medea, quæ 60 Colchis erat, dicitur vsa ad domum Creontis & Glauccam ipsius filiam incendendam, de qua Epod. 3.

Sagana.] Hæc venefica à sagacitate, vel ab integumēto: τὸ γὰρ σάγονον ἐστὶ σκέπασμα καὶ περιβολαῖον amictus, quo regebatur: vel, vt Sanga Terentianus lixa, καὶ τὸ σάπινον, à componendis sarcinis.

Auerniles.] Sulphuratas, quarum vapores rarefaciunt aerem, quo postea non sustinentur volucres, vnde coguntur decidere. Sic Virg. 4. Æn. de Didone venefica:

Spargerat & latices simulatos fontis Auerni.
 de quo copiose scribit Strabo l. 5. Collocatur autem Auernus in sinu Lucrino ad Baias. Habes descriptionem Auerni sex versib. sub initium AEn. 6. vers. *Spelunca alta fuit, &c.* & l. 6. Lucret. v. principio quod *Auernus, &c.* & rationem vocis utrobique, quod non sustineat aues, & l. *δουμ. α. κ. α. s.* Arist. & Odyss. κ. vers. *ενθα μ' εις ἀχέροντα, &c.* ubi leges notas Eustathij & inuenies etiam dici *τόπον αἰόρον* utrobique.

Horret capillis. Hic rigor capillorum metu & terrore concitatis accidere solet, ut Plato scribit in Ione, quem sic inducit eum Socrate loquentem: *ὅταν ἐγὼ ἐλεῶ εἰνὸν πλέρω, δακρύων ἐμπύπλων ταί με οἱ ὀφθαλμοί. ὅταν τε φοβερὸν, ἢ δεινὸν, ὀρῶ αἱ πείχες ἔστανται ὑπὸ τῶ φόβῳ, ἢ ἡ καρδία πῶδ' ἄ* quum ego recito aliquid miseratione dignum, ex oculis meis lacrymae exprimuntur: quum aliquid terribile & formidolosum, capilli metu mihi arriquantur, & cor salit mihi pauore. Causam autem horrentium capillorum sic Alexander aperit problem. β. *Quare in metu aut rigore capilli stant arrecti? quia hic affectus refrigerat: refrigeratio densat meatus cutis, itaq; pilus vndique constrictus erigitur.* Alia est ratio Saganæ horrentis capilli: quæ, quia semper est maleficiis, cantionibus & veneficiis implicata, talem induit habitum, ut horror ille sit ipsi propriè naturalis.

Echinus. Echinus vox Græca est ἐχίνος, quam Latini sibi assumserunt, pro quo tamen sæpè vsurpant τὸ *Erinaceus*: cuius duo sunt genera: vnū *χερσαῖον* ἢ *ὀπίγειον*, terrestre, alterum *πελάγιον* ἢ *θαλάσσιον*, *marinum*. De prudentia prioris vide Plin. l. 8. c. 32. de posteriori l. 9. c. 31. & Arist. histor. animal. lib. 4. c. 5. & Martial. hoc Epigramm. l. 13.

*Iste licet digitos testudine pungat acuta,
 Cortice deposito mollis echinus erit.*

utrumque etiam dicitur ἀχύνος & ἀχύνοντος: quod ἀχύνος. spinis tergo sit armatus: sed ego hunc locum puto intelligendum de terrestri: de quo fecit eleganter P. Angelus Bargens in Cynegeticor. l. 4.

*Ergo vbi lapsa iacent sua quæq; sub arbore poma,
 Accedunt lati, seque in sua terga volutant:
 Donec fixa rubis herentia mala supremis
 Exportant, implentq; penum liuentibus vuis:
 Quarum acinis quoties sententes onerantur acuta,
 Periucunda sui præbent spectacula nobis.*

De echino sic Plutarch. *ὡς τῆς τῆς ex Empedocle, pleraq; bruta sunt natura & conditione ortus meliore, quam nos: alia enim cornibus armatur, dentibus stimulis, ut Echinus, ut ait Empedocles, spicula torquens ex horrido dorso, Græcè: ὀξυβελῆς νότις ὀπίφειρασι.* A speritas huius animalis, abiit in Prouerbiū. *Echino asperior, in hominem intrastabilem, & infociabilem.*

Aper. Rarò talis occurrit aper, nisi latratibus turbatus & agitur, atque tum illius terga rigidis horrentis, quod Græcè dicitur *φείττωχαιτός*, cuius rei exemplum lege Odyss. η. sub medium de venatione Vlysis. De apro vide Od. 12. l. 3.

Veia. Veia sic fortassè dicta est à Veis vrbe Etruriæ, cuius incolæ Veientes vocabantur. Illam nulla cogitatio & scientia sceleris deterruit & prohibuit, aut, ut loquitur, abegit & expulit à cæde pueri innocentis, quin forsam percuteret, quod Sophoc. dicit: *ὡς τε κοίλην κῆπετον χερσὶν ταχύνειν* cauam scrobem manibus accelerari, & ad eum defodiendum nulli labori parcens. *encores qu' elle geignit d'ahan & de travail. ut: gemit sub pondere cymba, id est, granatur 6. AEn. & 4. Georg. taurus ingemit aratro: sed hoc interest, quod illa cum voluptate perdita, hic cum molestia opus peragat suum fructuosum.*

Ligonibus. Græcè δὲ ἀπὸ δινέων, ἢ μακέλων. Vtræque verò dictio siue δινέων ligo bifidus, siue μακέλων ligo la-

cus, deflectitur πρὸς τὸ κάλλειν, τῆς ὄψις κινεῖν ἢ τῆς κινεῖν à terra mouenda & scindenda terra, ut ligo ab eadem constringenda & liganda.

Quò possit. Placet quibusdam, ut quò vim habeat relati loci, pro, in quam humum infossus puer possit emori: quæ quidem interpretatio satis conuenire videtur: sed existimo *σωσεσθὸν ἀπὸ τοῦ κινεῖν*, τῆς ὄψις κινεῖν, & τὸ ἐνεργεῖν, ἢ τὸ ἐκ, conjunctionem esse causalem, id est, finalem, cuius gratiâ & cui: id igitur Veia, defodit, quò puer infossus fame periret. Cibus enim tantum proponebatur spectandus, non comedendus, ut acriori desiderio afficeretur puer. Hic est finis cuius gratiâ. Deinde quò etiam philtrum, ex eius hepate & medulla cōfectum, Canidiæ Varum restitueret. Alter est finis, cui. Sensus sic est: *Quò puer infossus possit immori diu spectando dapem, mutata bis vel ter in die, quum ille tantum emineret extra terram, quantum corporamento, suspensa ex aqua & stant & eminent.* Hoc genus supplicij ferunt à Carthaginienibus inuentum & in his Caro Maior prodidit. *Ἴθι, ait, defoderunt homines in terram dimidiatos, ignemq; circumposuerunt, & ita interfecerunt:* quale crudelitatis exemplū Balbus minor Gaditanus dicitur edidisse in Fadium quendam, militem Pompeianum, quem abstractum defodit in ludo Gladiatorio, & viuum combussit, ut Asinius Pollio scripsit ad Cic. l. 10. Epist. 32. ad Famil.

Exsucta. Ellipsis est copulæ &, ut examedulla & iecore delicatis fame, potionis amatoris maior vis esset ad incendendum Vari animum Canidiæ desiderio. *Exsucta, Gall. Deséchée & sans humidité.* Legitur etiam *exserta, & exsecta.* Primum magis probo. *Exstare* autem *αὐτὸ φέρει* ἢ *ὄψις πολλὰ ζῆλον, ἐξέχων* significat Græcè.

Interminato. Græcè, *ἀσπικέσις* ἢ *ἔσφι*: quum oculi in cibum quidem appositum & variatum, sed tangi vetitum, defixi tandem desiderio & crudelitate planè & omnino liqueferent, Crystallino humore siccato. Id enim *semel* videtur designare. *Interminatus* autem à deponente *interminor*, sumendum est *παιδικός*, quod *interminatus* vix alibi sic acceptum inuenias, pro minis interdicitus, & prohibitus. Sed quid necesse fuit minis prohibere puerum in terram mero tenus infossam tantu cibi ob oculos positi? quum illi non inde liceret exire & cibum apprehendere interminatum.

Pupula. Pupula dicitur *ὑποκοιμισις*, diminutionis, à pupilla, & hoc rursus à pupa: quæ vox postrema variè, ut Græca κέρη, sumitur. Primum utraq; est puella: deinde imaguncula, τὸ σμικρὸν ἀγαλμάτιον, Gallicè *poupee de petits enfans*, quæ Gallica vox *poupee*, πολλὸ ἐπιμώτερος ὄψιν ἀπὸ τῆς pupa, puella, quam vel à *pulpa* musculosa carne arborum sub utroque cortice, vel à Popea Neronis vxore, cuius forma nullo modo respondet minutis puellis adhuc alumnis. Postremò pupilla oculi, quam *κόρυς* Græci definiunt, τὸ ἐν μέσῳ τῶ ὀφθαλμοῦ βλέπονμενον, quod in medio oculi cernitur. Distinguunt verò *κόρυς* & *ὄψις*, dicentes: *τὴν ὄψιν μὲν βλέπομεν. Κόρυς δ' ἢ γλῆνιν τὸ εἶδωλον τὸ ἐν τῇ ὄψει oculum, quo cernimus: pupam verò simulacrum, quod est in oculo.* De quo sic Plin. l. 28. c. 6. *Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in agritudine, quauddiu pupilla imaginem reddant.*

Præterea Iulius Pollux lib. 2. vocabula Græca sic definiit, *ὀμμάτιον* ἢ *τὸ μὲν μέσῳ, κορή. ἢ ἡ ὄψις, γλῆνις, τῆς τρεῖς τὸ γλαύσειν, τὸ λαμπρῶν, ἢ τὸ δῆλόν τι καὶ ἀλλῶ, τὴν λαμπρῶν, i. oculorum autem quod est in medio, core, i. pupilla dicitur, cuius splendor vocatur glene, & hoc à verbo splendescere, vel ab ægle, i. splendore ipso.*

Ariminensem. Hæc venefica ex vrbe Arimino iuxta Rubiconem fluuium in Adrianum mare defluentem sita, accersita fuerat ad confectionem veneficij: alij ita circumscribunt Ariminum, ut situm habeat in extrema

crema Italia, non ea, quae cingitur Alpibus & naturae terminus est, sed ea, quae à Gallia Cisalpina pop. Rom. flauio Rubicone distinxit. Citra Rubiconem autem primum oppidum Romam euntib. vltimum in Galliam, Ariminum occurrit. Haec Folia dicitur mulier masculae libidinis, vt ab Ouidio inextinctae libidinis homo, pro immoderata. Malunt tamen alij ad turpissimam Tribadum consuetudinem referre, quam me vehementer quidem pudet proponere tuae castitati, Lector. At tamen, quae tibi satis e similibus locis nostrum iam castigandi vitia studium perspectum ac cognitum certo sciam, facile, credo, ignoscas narrationi nostrae tale obsecnitatem. Tribades illae ἀλίσβη, πῶτ' ὄσι, κοπήν αἰδίω ἀπὸ δακτύλου ἡλίλας τείβουσι. Huius τειβαδικῆς ἀσπλαγείας, perditae libidinis, Philaenis creditur inuentrix, & lasciuia Sappho tali flagitio notata. Alij tamen referunt ad naturam Hermaphroditarum & Androgynorum. Memorabilis est Ariminensis inscriptio, quam ego Iac. Grasserus, anno 1607. Roma Anconam tendens à singulari cum voluptate obseruauit. Iussu mandatiue P. R. Cos. Imp. milit. Tyro, Comilito, manipulari eue, centurione, Legionarij, armatus quisquis es, hic sistito, vexillum sumito, nec citra hunc anem Rubiconem, signa, arma, ductum, comitatum, exercitumue traducito. Si quis huiusce iussionis ergo aduersus ierit, feceritue ad iudicatus esto hostis P. R. ac si contra patriam arma tulerit, sacrosq. Penates, e penetralibus asportauerit: sanctio plebis sit: senatusue consulti, vltra hos fines arma proferre liceat nemini. S. P. Q. R.

Otiosa Neapolis.] Videtur interpretatio vocis Graecae ἀπεργόποι, vbs otij alumna, vel negotijs vacua, quae Suetonius vitur in Octauio cap. 98. vicinam Capreis insulam ἀπεργόπολιμ appellabat, à desidia secedentium illuc e comitatu suo, propter loci amoenitatem: quae solet esse primo cuique philopono & in dustrio summa oriandi illecebra. De qua lege Strabon. libro quinto, & descriptionem ipsius sic accipe ex Suida: Νεάπολις πόλις Ἰταλικῆ διόσιμου, ἐν ἡ Παρθενόπις Ἰδριπτιμ Σειρήν & ἄραλιμα. Neapolis est vbs Italica celebrata, in qua statua Parthenopes Sirenis collocata est.

Thessalia.] De incantatoribus Thessaliae dictum est Ode 27. lib. 1. Addam tamen distichon Tibulli de venefico Thessalo:

Cantus & e curru Lunam deducere tentat.

Et faceret, si non era repulsa sonent.

In carmina Thessaliae imperiosa sic Lucanus scripsit libro sexto.

— Phaebeq. serena

Non aliter diris verborum obfessa venenis
Palluit, & nigris, terrenisq. ignibus arsit,
Quam si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insuferetq. suas flammis caelestibus umbras,
Et patitur tantos cantu deprensa labores,
Donec suppositas propior desputet in herbas.

Sed verbum deducere, quo hic Tibullus & Virg. in Phae. vitur, est minoris energiae, quam deripere, quo noster Poeta hic & Ode 28. deripere horreo, vitur lib. 3. proprie enim videtur, vt reliqua ex rapio iunctura facta, significare aliquid propeffe efferre aliunde, vt Georg. 2.

Colaq. praetorum fumans deripe teclis.

Id est, efferre teclis propeffe cola praetorum: vbi in bonam partem videtur accipiendum, sed hic, vt sepe alibi in malam. Id profecto est, quod Graeci dicunt: τῶν τελεμῶν τὴν σελήνην καὶ καθαρῶν ἐν τῷ ἑσπέρῳ, incantare Lunam & e caelo deducere. Plutarchus de nuptialibus praecipis & defectu oraculorum scribit, Aglaonice filiam Ageroris & Thessalam ex pericia Eclecticarum periodorum consueffe praedicere defectus Lunae: ideoque credebatur illam excantare, & demouere segetes ex agro in al-

terum, vt Pharmaceutria Virgilij habet. Scholiastes tamen Apollonij in lib. 4. scribit Aglaonice filiam fuisse Hegenionis, quae iactantiae poenas dedit Nemese: quae postea cesserunt in prouerbum, ὄπι σου τῶν πῶν Σεμλίων καὶ τασσῶν, id est, in seipsum lunam detrahere, in eum vsurpari solitum, qui suis artibus malum sibi accersit.

Hic ter.] Videtur τὸ hic esse temporis, quomodo explicat Donatus hunc versum Terentij Hecyr. Act. 1. Scen. 2. Hic animus partim vxoris misericordiae deuictus. Hic, 10 inquit, pro, tum, vt Virgilius:

Hic annis grauis, atq. animi maturus Aethes.

Sic τὸ ἐνθα Graeci alibi docuimus ἡσυχίως sumi Iliad. a.

Irresectum.] Περὶ τῶν γῶν τὸν ἀπὸ τῆς ἀνὰ ξόνου χύσον καὶ ἀδιάχυσον. Agnosci potest vis gemina praepositionis in hac iunctura, vt prior sit intentionis, quomodo vnguis ad viuum resectus dicitur, posterior negationis, vt non videatur resectus omnino, quemadmodum sum interpretatus in Dialecticis. Quidam putant pollicem pueri exserti intelligendum, e quo exfugeret aliquid succi rodendo ad hoc philtum, quod equidem improbo. Rodere autem pollicem alias est cogitationis & comminationis maleficij causa, tum vngues non resecabantur. Vide Plinij lib. 28. capite 7. Acron in hunc locum haec addit, pollice vsque ad periculum rosa, vt monstraret furem: quod ex Petronio sumtum videtur.

Quid dixit? quid tacuit?] Videtur subiiciendum, illam dixisse multa: quorum pars aliqua mox memorabitur.

Arbitra.] Noctem & Dianam facit arbitras & spectatrices & conscias magicae operationis ipsarum. Ita Luna & Hecate deuocantur in Pharmaceutria Theocriti, vbi Scholia legenda sunt valde hunc locum adiunantia.

Et Diana.] Cic. de natura Deor. scribit, Dianam solitam in veneficijs & sacris Magicis semper deuocari à mulieribus captis amore, vt ab alijs hominibus Solem: quod vterq. aliquando tali morbo laborarit. Praeterea silentium in omnibus sacris requirebatur, de quo Plin. lib. 16. cap. 55. & Virg. 4. Aeneid. & 8.

Formidolosus.] Ἐνεργητικὸς καὶ παθητικὸς, hic pro timidus sumitur, vt apud Ciceronem protimendis, & terrorem incutientibus, sicut iam Ode 17. lib. 2. notatum fuit, vt horribilis & formidolosus locus, vn lieu bien à craindre, & qui donne frayeur sic Graecis τὸ φοβερὸν vtriusque est notionis.

Senem quod.] Hic relatiuum spectat ad totam sententiam praecedentem, senem allatrari a canibus, non ad vnā vocem: vbi notandum est, adulterum non dici solum de coniugibus, sed etiam de scortantibus.

Suburana.] Subura fuit Urbis regio, sic dicta, quod sub antiqua vrbe esset, & sub montibus Caelio & Carinis cameratis, vbi prostabant meretrices, quas dum Varus contemtor Canidia adibat, illum, vt canes, quae illic sunt, allatrent, optat Canidia, vt scribit Dionysius Halicarn. De regionibus Urbis vide Plinium lib. 18. cap. 3.

Nardo perunctum, quale.] Priscianus li. 17. tradit poni pro quali. Plin. lib. 12. ca. 12. & Tibullus lib. 2. Eleg. 2. v. tuntur nardus in neutro genere, atq. ille scribit: Gallicum nardus non multum ab Indico differens, Syriaco tamen lenius. Cū Gallico nardo semper nascitur herba. Sed puto hic intelligendum genus nardi, quod apud Gangem nascens damnatur in totum, ozenitidis nomine, virus redolens, vnde amatorium virus, id est, potio, ait Plinius alio in loco modò posset hic intelligi apposite ad vim potionis, εἰς τὰς possunt definiri φάρμακα τῆς ἡδονῆς ἢ εὐλίας ἐνεργητικὰ, id est, medicamenta voluptatis aut ami-

citiae efficientia. Eustathius tamen alio definit genere, φιλολογία ἢ ἀρχαῖον πειρηματικὸν εἰς ἀφοδίστα, id est, est quid esculentum vi exstimulanda Veneris praeiudicium.

Quibus superba.] Alias legitur superbam pellicem. De hac e lege Medeam Euripidis. Hoc Epitheto potentia & nobilitas significatur, vt lib. 3. Aeneid. initio. cecidit superbum Ilium interpretatur Seruius, de cuius erymo dicitur Deo fauente in Epist. 1. lib. ad verba respondere fortunae superbae.

Creontis.] De Glauca fuit Epodis 3.

Indormit.] Amphibolia est hic dubiae syntaxeos, vtri substantiuo tribuendus sit genitiuus omnium pellicum: cubilibusne, vt haec sit syntaxis: Varus indormit cubilibus omnium pellicum, vntis obliuione mei: an obliuione; vt sit sensus & syntaxis: Varus indormit cubilibus vntis obliuione omnium pellicum, quomodo in Dialecticis interpretatus sum. Mallem tamen sensum priorem, vt curam vnus Canidiae videatur Varus abieciisse, & illam obliuione penitus obruisse.

Venefica.] Venefica, vt lupa, vipera & sacrilega sunt conuicia Comica & apta in ancillas & mulieres improbas: sicut etiam veneficus & sacrilegus in fertios & viros, vt Pythias conuiciatur Eunuch. Act. 4. Scen. 3. qui nunc si decur mihi: vt ego vntis facile illi in oculos inuolem venefico! De erymo venem repere notas in 3. Epod. Gramm.

Potionibus.] Id est, philtris, qua voce, post Theocritum in Pharmaceutria, vtitur Ouidius:

Philtra nocent animis, faciuntq; furoribus aptos. Ex hac vocis notione potionari verbum passiuum natum est, & a solo Suetonio in Calig. capite 50. vsurpatum, quod legerim: creditur potionatus a Cesonia vxore amatorio quodam medicamento: sed quod in furorem verterit, Graece κατὰ πικρὰ μανδύαν & πικροπρίον, veneno infectus.

Omnia.] Ἀντιμαχία est nominis pro aduerbio multum & valde heterum.

Marsis.] Hi populi Italiae sunt finitimi Picentibus & Samnitibus, & e Marso Circes filio profecti: ideoq; periti incantandi & venenis resistendi, ac vi eorum nocendi: vnde Virgil. 7. Aeneid.

Sed non Dardania medicari cupidus ictum Eualuit, neq; eum tuere in vulnere cantus Somniferi, vt Marsis quasita in montibus herba.

Plinius quoque lib. 28. cap. 2. meminit Marsorum: non pauci etiam credunt serpentes ipsas recantari: & hunc vnum illis esse intellectum contrahi q; Marsorum cantu. Meminit eorundem eiusdem libri cap. 3. vbi Psylli Marsiq; & qui ophiogenes, vocantur in insula Cypro, ponuntur in genere eorum, qui sunt terrori serpentibus, & tactu ipso leuant perculos, succuq; medico, ex qua familia Legatus Exagon nomine a consulibus Romae in dolium coiectus experimenti causa circummulcentibus linguis miraculum praebuit. Idem lib. 21. capite 13. Illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus, sicut contra serpentes Psyllis Marsisq; inter homines. De iisdem Lucillius apud Nonium in Colubra:

Iam disrumpetur medius, iam vt Marsu colubras Disrumpit cantu, venas quum extenderit omnes.

Quod hic dicitur a Plinio de Psyllis, eius descriptio manifestior est lib. 51. Dionis. Caesar, audito Cleopatra interitu attonitus, corpus eius vidit, remediaq; ei ac Psyllos adhibuit; si qua eam ratione vires restituere posset. Psylli enim viri sunt (neque enim semella nascitur Psylla) qui possunt omnium serpentum venena ex hominibus nondum mortuis exsurgere, neque ipsis morsis a serpentibus incommodum vllum accidit. Nascuntur autem alij ex alijs: natosq; aut serpentibus statim iniectos, aut saeculis ipsis super serpentes coniectis probant.

Nam serpentes neq; ledere infantem possunt, & sub veste ipsius torpore corripuntur.

Bitumen.] Bituminis, quod Graeci vocant ασφαλτον, duo sunt genera, vnum liquidum, alterum fossile, ac rursus sunt vtriusque sua genera: liquidi sunt; ελαιον, νάφθα, καύσας, quae ad mota igni facile concipiunt flammam, quibus Babylonij in lucernis solebant vti, de quibus vide Strabonem lib. 16. & Plinium lib. 35. cap. 15. Dioscor. lib. 1. cap. 100. Gorreum, & Plutarchum in vita Alexandri Magni, sub medium, vbi factum est periculum naphthae a Babylonij regis gratia in vicio: sic Virgilius in Pharmac.

Fragiles incende bitumine lauros. Atris ignibus.] Sic Ode 12. lib. 4. dixit: nigrorumq; memor ignium. Hic color tribuitur igni κατὰ συμβεβηκός: sed a Virgilio uelocis Rutilus, ab Ouidio, Phaebeus & Rosens: Seruius in vers. 12. Aeneid. Voluitur ater odor tectis. notar, noue. nam in odore equis color est? & subiicit: sed hoc dicit Virgil. Odor atra rei, vt sumi ater odor pessimus, vt etiam, fumoq; impleuit amaro. Hic supplementum excusat nouitatem, vt in praecedentibus verbi, id est, epitheti modificati.

Sub hac.] Notauimus alibi vt sub cum casu accusandi signare tempus, vt hic sit, quum haec diceret & faceret Canidia, non amplius illam & socias lenibat, nec mitigare tenebat precibus. Ita lenire infinitum solet verbo finito explicari, vt ellipsis alterius verbi deliberatiui expleri, quae perusitata est Latinis. Terent. in And. omnes dicere & laudare fortunas meas, & 5. in Veir. videre conuina, cachinnare ipse Apronius, scilicet capere & capere.

Sed dubius, vnde rumpere silentium.] Id est, vnde sermone institueret, illiusq; initium duceret. Hoc Galli exprimunt: Mais doubans, quel propos il leur deuoit tenir, sans plus se taire. il se mist à la par fin à les donner au diable, & prier, que mal leur aduint. Est autem rumpere vocem & silentium mimesis Hellenica ῥήξαι φωνὴν καὶ σιωπὴν. Exemplum prioris est in nubibus Aristophanis, ῥήξορ φωνὴν, ἢ πικρὰς: id est, ede vocem cum fragore, quae quidem gaudes: sed apertius est illud D. Pauli ad Galat. 4. c. ca. 54. Istaia: letare sterilis, qua non paris, rumpe silentium cum fragore & clama, qua non parturis. Haec interpretatio Latina est ex Graeca septuaginta interpretum Bibl. sed altera ex archetypo Hebraeo sic habet: Canta sterilis, qua non paris, fragorem ede cantu & liquidam da vocem, qua partu non doles. Quam vtramque vsurpauit Virgilius 2. Aeneid. Compositò rumpit vocem, il se met à parler come il auoit esté accordé. & 10 eiusdem: quid me alta silentia cogis rumpere? Gallice pour quoy me contraignez vous à plus ne me taire? ou bien pour quoy me forcez vous à parler? Seruius posteriorem hunc locum Virgilij sic interpretatur: silentium rumpere non est tacere, vnde apparet vsurpatione dictum esse, compositò rumpit vocem, id est, loquitur. Nam vocem rumpere, silere est: silentium rumpere, loqui.

Thyestes.] Thyestes & Atreus filij fuerunt Pelopis, quorum posterior trucidauit filios prioris, & coctos Thyesti patri apposuit: quod scelus postea detestatus est pater diris precibus, vt Cicer. 1. Tuscul. refert ex Ennio & in L. Pisonem, & Horatius in Epist. ad Pisones: Dignis carminibus narrari cana Thyesta.

Venena.] Hic est ellipsis coniunctionis discretiuae, quae addita syntaxin verborum facit planiorem: venena valent quidem conuertere fas & nefas, sed non humanam vicem, id est, iortem & casum hominum: quos manent praemia, si pij fuerint; vel supplicia, si scelerati. Sic Virgil. sub sinem 1. Georg. vbi causam bellorum ciuiliu tribuit iceleribus hominum, ad Caesarem tot malorum auctorem excusandum, vt alias notauimus:

Quippe

Quippe ubi fas versum, atq; nefas, tot bella per orbem
Tam multa scelerum facies.

Quidam ἐπισημνωδὸς interpretantur: venena, qua sunt
magnum fas & nefas, nequeunt commutare hominum sortem.
Alij malunt efferre per exclamationē pueri moribun-
di, ὁ magnum fas & nefas, ac metonymicōs sumere pro
Dijs Superis & Inferis, qui deuocantur ad vindictam.

Diris agam.] Diræ, arum, finguntur à Poetis Furia
Inferorum, de quibus dictum est Ode 28. li. 1. Pro Diris
aliquem agere, vel Diris aliquem deuouere. Græci di-
cunt ἐπισημνωδὸς πνι, τὰς παλαμνωδὰς τὰς ἀφ' ἧς ἢ κατὰ τὴν δει-
νὸς πνι, ἢ πνι, Gallic. Prier & souhaiter que mal aduienne à
quelqu'un. Minatur diras imprecationes: quia desigi diris
deprecationibus nemo non metuit, vt scribit Plinius lib. 28.
cap. 2. præsertim quum è iusto & magno dolore proficiuntur:
quales recenset Catullus de nuptijs Pelei, & Theridos:

Qua quoniam verè nascuntur pectore ab imo
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.

Ideoq; Poeta dicit tales non posse depelli à capite
maleficorum, nullaq; victimâ expiari, quum hi se-
mel fuerint τεισκατάετατοι. Helychius scribit templum
exsecrationis olim fuisse Athenis, cuius etiam memi-
nit Aristoph. in Comœd. Horis & Macrobius: vbi tum
publicæ detestationes fiebant, verbi gratiâ cum qui er-
rantem non reduxisset in viam rectam: pro quibus
Christiani vsurparunt τὸς ἀναθεματισμὸς, id est, excom-
municationes. Phœnix apud Homerum Iliad. 10. ta
narrat imprecationes hominum, maximeq; parentum
non esse irritas semper, qui liberos diris deuouent, idq;
expertus Achilli sic memorat ad verſ.

— πατὴρ δ' ἴμ' ὄνειδος ἴδεις,
πολλὰ κ' ἀπὸ τῆς τοῦ, ἐν γὰρ οἷς δ' ἐπικέλευτ' Ἑεινυῖς,
Μή ποτε γυναικῶν οἷσιν ἐφέζεσθαι φίλον υἱόν
Ἐξ ἐμῶν γὰρ ὄνειδος, Θεοὶ δ' ἀτρεῖστον ἐπέειπες, id est,
— Pater autem meus statim suspicatus
Multa imprecatus est, odiosas vero inuocabat furias,
Ne vnquam genibus meis imponerem dilectum filium
Ex me genitum. Itaque Dii perfecerunt imprecationes.

Tales diras Ateius Tribun. pleb. obnunciavit Crasso in
Parthos proficicenti, vt Plutarch. scribit in huius vita:
tales etiam Ajax Attidis apud Sophocl. tales quoque
Didonis in Æneam fuerunt 4. Æneid. verſ. 610.

Et Diræ vltices, &c.

Quò plures imprecandi locos Germanus Valens ex
auctoribus Græcis doctè & studiosè congeſsit. Huius-
modi est illud Virgil. Æneid. 7. ad verſ.

O miseri, te Turne nefas: te triste manebit
Supplicium, vosq; Deos venerabere seris.

Quò Seruius addit: quia religio rigida, dicitur semel
mala commissa nullâ ratione reuocari, ὡς ἐν ἀποκρίσει
ματῶν τῶν ὑστέρων ὡς ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος
pœnitere.

Exspirare.] Sic T. Liuius li. 2. ab vrbe hoc verbum
per se & absolute vsurpauit, inter primam curationem ex-
spirauit. Gallic. ainsi qu'on mettoit le premier apparent, Il ren-
dit l'esprit. Proferitur etiam è lib. 3. Lucil. locus cum suo
casu, Exspirans pulmonibus ager agebat. Sic verbum Græ-
cum ἐκπνέω vtroque modo conſtruitur. Locus prioris
est in Epigram. lib. 2. sine casu,

Γαίῃ ἐκπνέουσα τὸ πνεύματι τοῦ ἔχθρῳ ὁ ἀετῶν, id est,
Quum subtilis canis halitum omni no postremum he-
ri efflasset.

Locus posterioris cum casu est in lib. de Mundo, ἐκ πνέ-
ουσαν ἐκπνέουσαν ἢ ἀπὸ τῶν ζῴων, id est, ex eo animalia
omnia exspirant, & animam continent. quamquam casus vi-
detur hic conſtrui cum ἔχει πρό μοτι dicitur etiâ ἀφίπναι
τὸ πνέμα, id est, exhalare animam. contra ἔχει τὸ πνέ-
μα, id est, animam continere.

Nocturnus.] Huiusmodi sunt minæ Didonis perfe-
quutura etiam post mortem perfidiam Æneæ 4. Æn.
ad hæc verba:

— sequar atris ignibus absens
Et quum frigida mors animâ seduxerit artus,
Omnibus vmbra loci adero: dabis improbe pœnas:

Tales sunt etiam Ouidij comminationes in quendam,
quem nomine Ibis notat:

Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras:
Sæua sed in manes maribus arma dabo.

Reliqua vide ibidem & apud Euripidem in Oreste.

Petam vultus vnguibus.] Virg. Æneid. 12. scdare vnguibus
ora, & Ouid. Metam. 12. hamatis vnguibus laniare ora & ge-
nas, & Pythias Act. 5. Sc. 2. Eun. vix me contineo. quin inuo-
lem in capillum, & in oculos, vt modò citatum est, dicunt.

Asidens inquietis.] Hoc Gallicè interpretetur, Estant as-
fidu & continuel en vos affections intérieures & secrètes, què
ne vous donnent aucun repos te ne vous laisserai jamais dor-
mir par les frayeurs & espouantemens, que te vous donneray.

Hæc asseſſio non fit opis ferendæ gratiâ, sed nocendæ
causâ. Prioris autem notionis erit illud Satyræ 1. lib. 1.

habes, qui asideat, soment a parer, medicam roget, &c. Similes
quoq; terrores memorantur à Sueton. in Calig. cap. 59.

Satis constat prius, quàm id fieret, hortorum custodes vmbri
inquietatos: in ea quoq; domo, in qua occubuerit, nullam no-
ctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendiò
consumat fit. Similes item in Nerone cap. 34. Sæpè Nero
confessus est, exagitari se materna specie, verberibus Furiarum
ac tedis ardentibus. Ab eodem etiam similes in Oth. ca. 7.

dicitur eâ nocte per quietem pauefactus gemitus maximos edi-
disse, repertusq; est à concursantibus humi ante lectum iacens,
per omnia piaculorum genera manes Galbæ, à quo deturbati,
expelliq; se viderat, propitiare tentasse. Hæc autem Poeta-
rum commenta Tullius interpretatur in Oratione pro
Roscio Amerin. & in L. Pisonem. Reuera autem, inquit,

à sua quemq; fraude & suo terrore maxime vexari, à suis malis
cogitationibus conscientijsq; animi terri, has esse impijs asse-
duas, domesticasq; Furias, quæ dies noctesq; parentum pœnas ab
impijs filijs repetunt.

Differre.] Differre est hic discernere & discernere,
mettre en pieces & les letter ca & la, quod Græcè dicitur
διαφθεῖν, & per primigenium διαφθεῖν. Plato 7. Epist.

sub finem: καὶ μοι πνεῦσιν ἀπὸ τῶν, ἢ πνέουσαν, με διαφθεῖν,
aliàs tamè legitur διαφθεῖν, & mihi quidam minabantur,
sicuti me comprehenderent, se discernpturos me, vel perdituros.

Ex hoc genere notionis nascitur illa translatio. Plau. in
Pseud. iam ego te differam dictis meis impudicè, pro, traducâ
& notam infamiæ tibi inuram: pro quo etiâ vsurpatur

ab eodem cantare & occentare, id est, infamare. Certius
est illud Æschyli in Choephoris, διαλύεις ἀτὴν διαφθεῖν τοῦ
αἵματος, vbi Scholiastes interpretatur διαφθεῖν: Grauis cala-
mitas discernpt & dissipat auctorem. Veteres summo dede-
cori ducebant, si cadauera sua carerent honore sepultu-
ræ: humanitatis est, ait Phocylides,

Γαίῃ δὴ τῶν ἀπὸ τῶν ἀναρχῶν τοῖς νεκροῖσι
Terram impertiri mortuū insepultis.

De hoc vide Od. 28. lib. 1. & Iliad. licet videre, & Iliados
χ. de Hectore petente sepulturam, & Odys. λ. de vno è
locijs Vlyſſis honorè sepulturæ ab eo petente, & apud

Sophoclem de Aiace.

Esquilina.] Esquilinus mons Romæ dicitur, vbi est
hodie ædes Maioris Mariæ & olim sepulcre tum, vnde
atræ Esquilinæ Sat. 6. lib. 2. dicuntur. Esquilinæ autem
ideo dicuntur ex Varrone, vel ab excubijs regis, vel ab
eo, quòd Tullio rege excultæ essent. De his quoque in
Satyr. 8. lib. 1. ibi erant horri Mæcenatis.

In hac autem Urbis regione Porta erat Esquilina,
extra quam pleraque supplicia sumi consueuerūt apud

Romanos, Tacitus 2. Annal. In P. Martium Consules extra Portam Esquilinam, cum clasticum canere iussissent, more prisco aduertere. Suetonius in Claud. capite 25. Ciuitatem Romanam vsurpantes peregrinos in campo Esquilino securi percussit: vbi, sicut Festus notat, erat locus quod villum damnatorumque cadauera proieciabantur extra portam Esquilinam: quæ quod ibidem putrescerent inde Puticulos appellatos existimat Aelius Gallus. Plautus. illum Aedepol videre ardentem te extra portam Metiam credo velle. Octau. Pantagathus & I. Liphus, Portam Metiam faciunt eandem cum Esquilina, partim ex Argumeto loci de supplicijs, partim ex alijs argumentis numeri ac sicut portarum. Carnifices extra urbem habitauerunt. Cicer. pro Rab. sed prius moreretur acerbissima morte millies Gracchus, quam in eius concione carnifex consisteret, quem non modò foro, sed etiam calo hoc ac spiritu censoria leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt, cuius meminit Plaut. extra Portam Metiam currendum est prius Lanios inde accersam (carnifices) duos cum Tintinabulis.

Esquilina alites.] Hæc verba interpretantur superius Etymon Puticulorum: quia vbi putria cadauera iacent porrecta, eo solent conuolare τὰ ἀφύρα σαρκοβόρα καὶ τ' ἄλλα. ἢ αὖτε τὸ ἐρεθιστικόν, id est volucres carniuoræ, & alia huiusmodi animalia accurrere.

Heu mihi.] Nota est doloris, quem puer capit ex immatura morte, qui ordine naturæ debuerat parentibus esse superstes: non contrà, hi puero ipsi: quod Soltrata vouet Clitiphoni in Heaut. Act. 5. Scen. 4. vers. 7. Ita mihi atque huic sis superstes, vt ex me atque hoc natus es, quod etiam Penelope Telemacho in Epist. 1. Ouidij.

Explicatio Rhetorica.

Metro conuenit cum superioribus Epodis. Profopopœia est pueri abrupta in initio, & exclamatio eiusdem commoti & perterriti, δὴ τῆς μεμνημένος καὶ τῆς ἀποσποφῆς deprecantis Deos, quum nihil precibus loci apud homines sit ipsi relictum; Donatus tamen in And. Act. 4. Scen. 1. ad hæc verba: At tibi Dignum factu exitum dunt! dicit affectum ἀπαιμῶνα τὸ ὀβριγαντῶνα & increpantis. Hac particulâ at notari in principio, & hunc locum citat: quod fortassis pertinere videretur eiusdem interpretis annotatio in Eunuch. Act. 5. Scen. 1. quid hominis illic est? per genitiuum casum iniuriose dicitur, per nominatiuum autem honorifice, vt illud Sat. 6. lib. 1. Quicquid Lydorum, vt initio Grammat. modò citauimus aliò spectantes: quo rectionis genere vis huius particulæ iuuatur, & querula deprecatio significatur. Sic Virg. etiam lib. 2. Æneid. vers. 535.

At tibi pro scelere. exclamat Priamus, pro talibus ausis Dè si qua est calo pietas, qua tali a curet, Persolues grates dignas.

Sic quoq; Philocteres imprecatur Vlysi & Atreidis in Sophocle: οἷς Ὀλύμπιοι θεοὶ δοῖτε πότ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐμῆ παθῆναι. De quibus Superi vicissim pari a sumant meis supplicia. Hunc quoq; locum Seruius profert in vers. Æneid. 7.

At non sic Phrygius penetrat, &c.

Hoc annotans, si autem legeris at, copulatiua particula est, ad ornatum solum pertinens, Horat. At ò Deorum, &c. Sed ego hic pace Seruii dixerim, locum Virgilij versari in continuatione sententiæ: hunc autem contrà in abrupta sententia. Alij sine affectu censent posse particulam at inchoare sententiam & carmen. Contrario exclamandi affectu Catullus in Iuctu passeris vitur:

At vobis malè sit mala tenebra Orci.

b Aporia est tragica, quâ veneficarum consilia puer vrget, iteratâ per anaphoram percunctatione, quæ non simpliciter adhibetur sciscitandi sed instandi gratiâ.

* Altera est exclamatio pueri obsecrantis τὴν τὴν αὐτῶν.

θεοῦ καὶ θεῶν προσηγορίαν αἰτίας καύσαν ἀσπείδης τερτίου μιναν. tis, vbi est epanaphora in per repetito ad initia sententiarum, vt veneficis pathos facilius moueat: quò etiam spectat triplex obsecratio per rem omnium cuique carissimam: prolem, per honorem patriæ nobilitatis, denique per Iouis indignationem. At Christiani solent verius & sanctius alij alios obsecrare δὴ τῶν οὐρανῶν τῶ θεῶν per miserationes Dei. Paulus cap. 12. ad Rom. moribus & institutis Ethnorum improbatis, quorum Dij demonia fuerunt, & fiducia hominum, rerumque humanarum existimatur vanitas.

d Meronymia est signi pro pubertate, vel patricia nobilitate, cuius signum prætexa erat: precatur ergo per teneram suam ætatem & sui generis claritatem.

e Quidam hic agnoscunt synecdochen generis pro leone, quòd hic obseruet summâ solertiâ percussorem, cumque in multis deligat & designet ad vltionem, vt scribit Plinius lib. 8.

f Deponitur persona pueri & Poeta loquitur.

g Altera est synecdoche generis pro prætexa & bulla.

h Alia est synecdoche, sed speciei pro crudelissimis quibusq; hominibus, quales memorat Iustinus Historicus sub finem lib. 18. primos Carthaginienses fuisse in teneros pueros religionis ergò.

i Anaphora est.

k Synecdoche est generis pro rubera, quæ rana est nutrita in dumetis, & rubis, vt Plinius ait lib. 29.

l Meronymia est subiectæ regionis, pro flammis Colchidis Medeæ.

m Meraphora à liquidis pro effodiebat & eruebat.

n Sumtum est à lactantibus, qui lactu nutricum vbera siccant, quemadmodum Plautus in Ruden. loquitur: Ego iam te hic itidem, quasi penicillus nouus solet exsugere, ni hunc amittis, exsugebo, qui quid humoris tibi est.

o Potest translata lumen pro vehementi & immoderata, & formam coeuntis maris imitante, vel synecdochicòs pro androgyna.

p Meronymia est subiecti, pro Neapolitani & vicini crediderunt: vnde quidam conijciunt facinus illic commissum, cuius erat Canidia: de qua ciuitate vide Strabonem lib. 5.

q Synecdoche est generis pro incantamento. ἐπιφθῆ καὶ ζουτῆα.

r Synecdoche est vnus pro dentibus, vt pollicem pro vngues.

s Apparatus ad profopopœiam Canidiæ per interrogationem & simplocen, quarum priorem statim excipit anthyphora.

t Exclamatio & subiectio est petentis auxilium ab his, qui fauent consilijs clandestinis & furtiuis amoribus & veneficijs, vbi silentio & tenebris opus est.

u Epizeuxis est & anaphora.

x Synecdoche est generis pro Varo adultero.

y Metonymia est materiæ, pro vnguento indefecto, quali nunquam confeci melius.

z Quid accidit? subijciatur responsio; nihil. Gall. rien n'y a manqué.

aa Synecdoche generis pro Glauca.

bb Alia est synecdoche speciei pro palla saniosa, vel atrâ sanie perfusa & imbuta, vel potius venenata, Tein- èt en sang pourri & corrompu, ou plus tost empoisonnée.

cc Alia est synecdoche, sed generis pro aconito, de quo Ode 13. lib. 2.

dd Epizeuxis est, & simul exclamatio dolentis.

ee Per synecdochen pro carminibus & incantatione.

ff Apostrophe est ad Varum.

ss Est etiam synecdoche generis pro philtis, & poculis venenatis, quo tropo etiam vsus est Cicero pro Cluentio: *Sustulit mulierem primâ portione Medicus.*

hh *Caput* hic per synecdochen membri pro integro homine valdè vsitatum: *carum caput, periurum caput: cherami, homme periure,* quo de tropi genere in hac voce vide Rhet. Odes 24. lib. 1.

ii Synecdochicòs dicitur pro incantationib. Marforum, quæ mentem tuam meis poculis semel abalienatam tibi non restituent.

kk Inducitur iterum puer, vt hoc distichon est accessus ad illius prosopopœiam.

ll *Tò rumpere silentium & vocem* videtur sumtum à corporibus valdè tentis, quæ vehementi contentione franguntur cum valido sonitu ad acres pueri minas indicandas.

mm Synecdoche est generis pro imprecationibus.

nn Apostrophe, vbi puer à communi sententia conuertit sermonem ad veneficas. In *pracordijs* metonymia est subiectæ partis pro terroribus vestræ menti iniectis. Ita sæpe literæ sacræ tropicè vsurpant has trium linguarum voces *רַחֲמִים rachamim, αὐτὸσχῆρα,* viscera, & pectus pro affectibus animi ac sæpius pro miserationibus, operibusque clementiæ erga homines diuinæ: de quo tropo fuit Epodis 3. in voce Homerica *μεγῆς* &.

oo Meraphora est à fabris, qui sæpe repetunt aliquid tundendo malleo, & idem obtundunt & hebetant, ait Donatus in And. Act. 2. Scen. 2. Posset etiam sumi ab his, qui comminuunt & conterunt aliquid in pilis. Galli interpretantur: *qui vous assumeront à coups de pierres,* qualis tropus fuit Ode 3. lib. 4. antè notatus:

Quod regni tumidas contuderit minas.

pp Exclamatio est dolentis de tali spectaculo permisto læritiâ & tristitiâ.

EPODI VI. IN CASSIVM SEVERVM.

Theticum.

Quòd nemo impunè sit laturus conuicia & maledicta, quæ Horatio ingesserit.

Quid immerentes hospites vexas, canis, ignauus aduersum lupos? Quin huc inanes, si potes, vertis minas, Et me remorsuram petis? Nam qualis est Molossus, aut fuluus Lacon, (Amica vis pastoribus) Agam per altas aure sublatâ niues, Quacunq; præcedet fera.

20 ² Tu quum timendâ voce complèsti nemus, Proiectum odoraris cibum. ³ Caue, caue, namq; in malos asperrimus Parata tollo cornua. Qualis Lycambæ spretus infido gener, Aut acer hostis Bupalò. ⁴ An si quis atro dente me petiuerit, Inultus vt stebo puer?

Analysis Dialectica.

Horatius & Virgilius duos habuere sibi grauiter infensos Poetas, Bauium, & Mæuium, vt est in Palæmone:

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui.

Quorum ille in Cappadocia dicitur è vita migrasse: hic Athenis in carcerem ab Atheniensibus coniectus inediâ obiisse: quòd ciuitatem carmine petulantissimo lacerasset, vt Ouidius in Ibin:

Vtq; parùm stabili qui carmine lasit Athenas, Inuisus pereat deficiente cibo.

Alij tamen neutrum putant hîc notari, sed quendam Cassium Seuerum linguæ non continentioris illis: in quem nunc inuehitur Poeta conferens cum cane: *ἄτιμὸς ἐστὶν ἔργου λοιδοροῦ δειν,* ipsumque, si quos velit contumelijs & probrijs vexare, admonet prouocatione è loco diuersorum, vt opprobrijs eos mordeat, non qui infirmi & imbecilli videntur ad maledicta refutanda: sed qui possunt acrius remordere: quam quidem sibi ipsi facultatem assumit, vt Horatium calcare sit *Ἀρχλόχου παθεῖν*, vt in Grammaticis dicitur, quod apertè profiteatur Satyr. 1. lib. 2.

Fragili quarens illidere dentem, offendet solido, & 4. eiusdem,

Fœnum habet in cornu, longè fuge.

Et duplici similitum comparatione posteriorem partem diuersitatis declarat: vbi duo similia præcedunt, res sequitur, contrâ, atq; sic in Daphnide, vbi res præcedit & similia sequuntur:

Tale tuum carmen nobis diuine Poeta:

Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum

Dulcis aqua saliente sitim restinguere riuo.

Vt antè monuimus Ode 4. li. 4. & hanc comparationis inuersionem à Græcis *ἀναλόγησον* nominari, præsertim quum nota partis alterutrius desideretur. De hac permutata rei & similitudinis ratione in parabola, vide Quintilianum lib. 8. capite 3. & prælect. Rami in fine 1. Georg. Quem Virgilij librum in rem eandem Od. 4. lib. 4. citauit. Sic igitur Horatius vires suas ostentat: *Immanissimam quamq; feram ita sectari soleo,* inquit, *per rupes & altas niues,* id est, contumeliosissimum quemq; & maledicentissimum hominem, vt acerrimus Molossus, & leuissimus canis Laconicus id præstare consuevit inter venationem.

2 Prior diuersitatis pars de ignauia & timiditate conuiciatoris augetur ex ipsius factò & subiecto: quòd contumeliosissimas voces edat in alios, easque pretio, velut cadauere sibi oblato, comprimat.

3 Hæc admonitio pertinet ad eandem Poetæ facultatem, & eodem genere parabolæ dilatatur: vbi contrâ, atque in superiori, res præcedit, & similia siquuntur: *Ego,* inquit, *similiter possum iniuriosos & contumeliosos in me vlscisci:* atque Archilochus socerum suum *Lyamben* persidum, item *Hipponax* Bupalum hostem amaritudinis famosorum carminum ad laqueum compellere potuerunt.

4 Eadè potestas dissimilitudine augetur: quòd ipse Poeta, non, vt puer timidus & imbellis acceptâ iniuriâ flere solet, sic impunè illum iniuriosum abire sinet lacrymans. Hoc quidem nomine Plato in Minoe moner studiosos bene audiendi apud omnes de vitandis cautè inimicitijs Poetarum: hi enim cum in carmine pangendo imitantur apes mellificantes: tum per similes se ostendunt iniuriâ lacelsiti: quæ alioqui innoxia; sed quum irritantur, acerrimè pungunt irritantes.

Enarratio Grammatica.

Scripsi sunt hi Epodi in Casij Seueri Poetae & O- ratoris maledicentiam, cuius meminit Plinius lib. 35. ca. 12. & Fabius Quintilianus multis locis: primum li. 6. ca. 1. deinde lib. 10. cap. etiam 1. vbi describitur hoc modo ipsius ingenium: Multa si cum iudicio legatur, dabit imitatione digna, Castus Seuerus, qui, si ceteris virtutibus colo- rem & grauitatem orationis adiecisset; ponendus inter ceteros foret. Nam & ingenij plurimum est in eo & acerbitas mira & vrbalitas, & vis summa: sed plus stomacho, quam consilio de- dit: praeterea vt amari soles, ita frequenter amaritudo ipsa ridi- cula est. Idem lib. 11. cap. quoque 1. Ideoq; mihi illud Casij Seueri non mediocriter displicet, &c. Idem lib. 12. cap. 10. acerbitatem dicendi Casio tribuit. Sic quoque Tacitus illum notat libidine quadam maledicendi, diffama- m esse viros illustres & feminas. De hoc deniq; vide Senec. initio lib. 3. declamat.

Quid immerentes.] Non ipse possum cogitando fati- tis allequi, quid sibi velint hi, qui praesentem Oden 20 nom nant Eclogam: an propter aliquem praecipui sermonis delectum? sed hic communis est his Epodis cum reliquis: an propter colloquium personarum? at hic solus Poeta loquitur sine vlla inductione personae: qua quidem appellatione si quod carmen totius ope- ris dignum videretur; quantum certe proximum tale iudicandum esset.

Hospites.] Qui in aliena ciuitate solent esse timidi & iniuriae patientes & his, vt ignotis, ferè canes allatra- re solent: sed recta oppositio pro his requireret, agnos 30 imbelles, minimeq; lupis resistentes.

Ignauus aduersum lupos.] Videtur ellipsis participij intelligenda, Latinis quidem nunquam exprimi solita: sed Graecis semper expressum reperitur participium, qui hoc ita interpretarentur: ἄβουμος ὁν κατὰ λύκους, ἢ δει- λός καὶ ὀλιγὸς ὑπάρχων πρὸς τοὺς λύκους. Huiuscemodi canis ignauius & timiditas in prouerbio celsit: cuius vsum miror, cur Paræmiographus non ex hoc docuerit lo- co, caeteroquin Horatianae phrasæ obseruantissimus. Canis timidus latrat vehementius, quam mordet, vsurpatur- que in Thrasones, multa in speciem metuenda mini- tantes alijs timidis verbis, turgidisq; minis.

Aduersum lupos.] Grammatici obseruarunt praeposi- tiones contra & aduersum ita inter se differre, vt illud ostenderet voluntatem nocendi, vt ante 4. epodis co- gnosci potuit ad versum,

Quid attinet tot naues duci
Contra latrones, atq; seruilem manum?

Item Ode 4. lib. 3.

Quid Gigantes contra sonantem Palladis agida
Possent ruentes?

Hoc verò voluntatem interdum non apertè contra- riam, vt Epod. 6.

Canis ignauus aduersus lupos.

Item Epist. 1. lib. 1.

— Quia me vestigia terrene
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Interdum bonam, vt in Terent. Andr.

Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam.

Quod Donatus exponit penes te, est quoque illud eius- 60 dem in eadem fabula. Act. 1. Scen. 5.

Sed nunc per opus est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa aduersum hunc loqui pro, apud hunc sumitur hic ad- uerbum. Addatur huc, quod est à Grammat. animaduer- sum & obseruatum, discrimen praepositionis aduersum & contra, illà quid leuius notari, & sine vlla offendendi voluntate, vt Terentius in And. Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam. Idem Cicero Epist. 22. lib. 9. ad Famil.

Te aduersum me omnia audere, gratum est, & tunc Donatus illam exponit per apud vel penes: sed tò contra semper o- stendit voluntatem nocendi.

Quin hac.] Hæc particula est corripientis & laces- sentis, qualis est apud Terentium in And. Act. 2. Scen. 6. vers. 18. Quin dic, quid est, & apud Virgil. Eclog. 3. Quin age, si quid habes.

Si potes.] Similis ferè est illi Damocetæ in Menalcam: Vis ergo inter nos, quid possit vterq;, &c. Nam Græca phrasia 20 ἰθαμὸς οἷον τὸ ποιεῖσαι, tam ad facultatè, quam ad vo- luntatè potest referri auctore Budæo, nullo modo poteram, nec volebam hoc facere. sic ἐὶ δῖός τε εἶ, si vis & tibi satis confidis.

Veris.] Id est, quin iactas in me tuas minas. Gallicè mais que ne t' attache tu à moy, qui te peu remordre, Græcè: ἀπὸ δὴ ξόντα με παύεις: similem sententiam Cicero lib. 2. Epist. 9. ad Atticum propriè reddidit prioribus verbis suis, posterioribus Homeri, Iliad. τ. ἐπαγγέλλομαι ἀδρ' ἀπαμύειδάι, ὃ τὲ πρὸς αὐτῶν χαλεπήνῃ denuncio me vlturum eum, qui me laeserit prior iniurià.

Qualis aut Molossus.] Hoc genus canis & sequens op- ponit ignauo. Semper autem celebrati sunt canes è le- mine & regione, vt à Varione lib. 2. cap. 9. Lacones, E- 30 pirofici & Salentini, de quibus Virg. 3. Georg.

Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed vna
Veloces Sparta catulos, acremq; Molossum
Pascere sero pingui.

Molossia pars est Epiri, de qua Strabo lib. 7. & Plinius lib. 8. Laconica quoque regio Peloponnesi, sicut Amy- clæ ciuitas: vbi etiam generosi equi & canes nasceban- tur ex Virgilio 3. Georg.

Talis Amyclæi domitus Pollucis habentis
Cillarum.

& ibidem de pastore qui,

Armag; Amycleumq; canem secum gerit.

Hic Amyclæus canis idem est atq; Laconicus & Spar- tanus, qui, vt alij, nunquam vestigia feræ odore semel percepta desinunt persequi, donec eam fuerint assequu- ti, nec oblato cibo consistunt: ideo canes illos vocat vim amicam pastoribus, id est, firmum, vtile & gratum pre- sidium. Sic Lacon pastor cantu certans cum Comate 40 εἰδύλα. Theocriti canem laudat:

Χ' αἰὲν ὄσι κύων φιλοποιμνίῃ, ὃς λύκος ἀγχεῖ,
Ὅν τῶ παιδὶ δίδωμι, τὸ δῖελα πάντα δῖοκωρ.

Nobis est canis custos gregis, qui lupos strangulat: hoc puerum donabo, vt feras acriter persequatur omnes. Illa tamen com- munis canum laus est: vnde Columella lib. 7. capit. 12. Nunc de mutis custodibus loquar: quanquam canis falsè dici- tur mutus custos. Nam quis hominum clariùs aut tant à vocife- ratione bestiam vel furem prædicat, quem iste latratu? quis fa- 50 mulus amantiùs domini? &c. vide reliqua, & de fida canum tum pastoralium tum villaticorum custodia plura apud Plin. lib. 8. cap. 40.

Parata tollo.] Gallicè ie porte tout prest, de quoy me reuan- ger. In simili coertione maledici conuictatoris Plautus his verbis vtitur, cornutam bestiam petis, i. e. quam dente cruento lacesitam senties paratam ad vim repellen- dam: ad hunc autem modum Græci de his, qui prius habebantur strenui ac fortes; sed quum res tulit, le timi- dos ac ignauos turpiter præstiterunt, hoc consueue- runt vsurpare, πρὸς τὲν σὲ φίλων κέρτα ἔχημ, id est, ante hac ego putabam te cornua habere.

Lycambæ.] Hic Lycambes filiam suam Neobolè de- sponsam Archilochò negauit: quare commotus Poe- ta maledico iambico sic eum vexauit, vt ipse & filia sibi mortem conscuerint. Epigramma tamen Græcum è lib. 3. Epigram. Græc. paullò aliter habet κεφαλ. κτ.

Κέρσερε, δευμαλέην ὑλακῆν νεκρῶσιν, εὐλλῶν
Ἦδὴ φερέμελον, δὲ δῖθι καὶ σὺ νέκυν.

Ἀρχίλοχ'

Αρχιλοχὸς ὁ Πένηνις. φυλάσσει θυμὸν ἰδμεῶν
Δρυμῶν, μικροχόλας πικτόμενον σόματ'.

Cerberē, qui horrendis latratibus manes turbas, iam tu metue
formidolosam ymbra. Archilochus occubuit, vita acrem ex-
candescētia iamborum ex ore amarā bilem effundente
profecā. Nosti vim ingentem vocis Archilochia: quandoqui-
dem vna nauis geminas Lycamba filias aduexit.

Vide ibidem plura in eundem Poeta Epigramma-
ta. Hic certe Poeta ἔπος ἀβόρητ' ἔχ' ἀπαρόμμητ' ἦν
aded irasci & commoueri erat facilis, sicut hic Poeta loqui-
tur, vt abierit in prouerbiū: Αρχιλοχὸν πεπατηχῶς, qua-
lia sunt apud Eustathium Odys. λ. hæc: σκόρπον, ὄφιν,
κακὴν ἀκρονδαν πετὴν Archilochum pede prostruisti. scorpionem,
serpenteum, malam spinam calcare pro insensum sibi aliquid
reddere offensā.

Fuit autem hic Archilochus Lacedæmone pulsus ob
maledicentiam regnante Romæ Tullo Hostilio, vt
scribit Cornelius Nepos. Cicero tamē i. Tuscul. initio
scribit hunc fuisse Romulo regnante. De quo etiam
vide Quintil. l. 10. & Valerium l. i. de seueritate, & Ep-
istol. ad Pisones, & Epist. 3. lib. 1. ad Mæcenatem. Hu-
ius autem hominis maledicentiam Ouidius transtu-
lit in quemdam nomine Ibin contumeliosè nota-
tum.

Postmodò si perges, in te mihi Liber Iambus.

Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.

Acer hostis. De Hipponacte vide Plin. l. 36. c. 5. &
Dion. Halic. & 3. de nat. Deor. & Ælian. lib. 10. variæ
hist. c. 6. de viris exilibus & macris. Et apud Athe-
næum Metrodorum Scephium. Verba Plinij tantum
subijciam: Anthermus Chius habuit filios Bupalum & An-
thermum, qui in sculpiura clarissimi suere, Hipponactis Poeta
atate, quem certum est 60. Olympiade fuisse; cui notabilis sæ-
ditas vultus erat. Quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum

Bupalus & Anthermus sculptores fratres proposuere riden-
tium oculis. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem car-
minum distinxit in tantam, vt credatur aliquibus, ad laqueum
eos compulisse, quod falsum est: complura enim in finitimis in-
sulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt
carmen, non vitibus tantum censerunt Chium, sed & operibus
Anthermi filium. Consulatur versio Gallica huius loci
Pliniani. Exstant in eum Hipponactem Epigramma-
ta l. 3. quorum hoc vnum est:

Ὡ ξείνε, φεύγε τὸν χαλαρὸν τῶσον
τὸν φειθὸν, ἰσπῶνακτος, ἔτε χ' ἀπέρε
λαμβιάζει Βυπάλειον εἰς σύρος'.

O hospes fuge Hipponactis sepulcrum horrendum verborum
grandine refertum, cuius etiam cinis iambos intorquet in o-
dium Bupalii.

Vt puer. Hoc videtur sumtum ex Iliad. v. lib. 20. sub
finem.

Πηλείδῃ μὴ δὴ μ' ἔπεισ' γέ, νηπύπον ὄς
ἐλπεο δεῖδ' ἔεσθ'

Achilles, ait Hector, ne me verbis, vt puellum, speres te per terre-
facturum.

Explicatio Rhetorica.

Metrum simile superioribus. Scripti sunt hi E-
podi planè omnino allegoricis. Nam perpetuè
tant metaphora à venatione, vt canis ignauus si-
gnificet conuiciatorem, imbelles tantum & inermes
conuiciis adorientem, &c. ab animosis & armatis ca-
uentem per lupos significatis. Deinde contrā: Hora-
tius per Molossum & Laconicum canem intelligitur,
qui malos persequitur indefessus extremo supplicio,
& asperrimis scriptis, quæ etiam designantur corni-
bus paratis & atro dēte synecdochicis, pro attris den-
tibus & cruentis. Sed in caue iterato est ὀπίθεσις conti-
nuatæ vocis eiusdem, vt in gener pro Archilocho & in
hostis pro Hipponacte.

EPODI VII. IN CASSIVM ET BRVTVM.

Theticum.

Quorsum à Romanis suscipiatur rursus bellum, & vnde discordia
inter ciues oriatur.

Quò scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atq; Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas inuide Carthaginis
Romanus arces vreret:
Intactus aut Britannus vt descenderet
Sacra catenatus via:
Sed vt secundum vota Parthorum, sua
& Vrbs hac periret dexterā.

40² Neg, hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vnquam, nisi in dispar feris.
3 Furor ne cecus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
4 Tacent: & ora pallor albus inficit:
Mentesq; percussa stupent.
k Sic est: acerba fata Romanos agunt,
Scelusq; fraternæ necis:
Vt immerentis fluxit in terram Remi
1 Sacer nepotibus cruor.

Analysis Dialectica.

Vidam putant hoc bellum, quod Poeta nunc
detestatur, ab Augusto contra Brutum & Cas-
sium gestum fuisse; alij ab illo ipso contra Antonium
& Cleopatrá: quod posterius videtur eò probabilius,
quia victo Antonio bella ciuilia extincta sunt, & arma
quæruerunt: qui finis ciuiliū discordiarum non est sub-
sequutus cladem Philippensem. Itaque grauius vri-
que & Cæsariani & Antoniani crudelitatis plus quam

50 ferinæ accusantur, quos primū vrget, quum finem
armorum inter se sumtorum premit. Postremò excu-
sat culpam talis dissensionis & in fata Deorum trans-
fert, qui, vt Romanos sua commissa luere: sic fratrici-
dium Romuli voluerunt vindicari. Veram quidē cer-
tè causam ciuilis dissensionis per asserationem, quam
Ode secundā libri primi notauimus, obtinet: nam ex
cupiditatibus & ambitione, odia, dissidia, discordiæ,

bella nata fuerant: quib. etiam iam diu, eheu nimium diu, omnem Galliam videmus flagrare & ad interitum ruere; nisi Deus pro sua clementia quamprimùm eam respexerit: quod ut faciat, summis precib. ac votis, nomine filij sui Iesu Christi oramus & obsecramus, *ἐλεῖν βούληται ὁ θεὸς τοὺς ἐμφορλοῦς πολέμους ἐν ἡμεῖς* est enim miserabile in ciuilib. bellis interire. Nituntur autem hi Epodi præcipuis duobus argumentis è loco caussarum; finis & efficientis: sed primus tractatur per dissensionem diuersorum finium: *Non arma quidem sumpsisti ad superbiam Carthaginensium reprimendam, nec ad arces illorum incendendas, neq. ad domandos Britannos: sed ad mutuas caedes, & acerbissimum vrbis & patriæ interitum, quem iam diu Parthi nobis exoptant.*

2. Ita diuersitas confirmatur dissimilium collatione: *Non, ut Romani mutuis sese vulneribus consiciunt, sic fera ferunt alia in alias sui generis, quod Iuuenalis est imitatus Sat. 15.*

*Sed iam serpentum maior concordia: parcat
Cognatis maculis, similis fera: quando Leoni
Fortior eripuit vitam Leo? quo memore vnquam
Exspirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tygris agit rapidâ cum tygride pacem.
Perpetuum sauis inter se conuenit vrsis.*

3. Iam eisdem vrget argumento è caussa efficiente, quâ re commoti bellum inter se gerant, furor è an vi maiore, vt impulsu Deorum illud suscipiant.

4. Hoc silentio malam esse causam Romani confidentur, & ita esse ex adiunctis declaratur, quod conscientia culpæ palleant: animi illorum quaesita veritate belli suscepti obstupescant & perterreantur. Simili argumento taciturnitatis Gnatho & Thrafo cōuincuntur cōfessionis & approbationis Eunuch. Act. 3. Sc. 2. *Tacent: satis laudant.* Itaque vt confessio est *πίστις δὲ τῆς ψυχῆς*: ita etiam taciturnitas eiusdem erit ponderis ad testificationem culpæ commissæ apud interrogantem.

5. Causam ipse tandem aperit, & in fratricidio Romuli collocat: quod Diu huiusmodi odiis & immitibus disidiis vlciscuntur.

Enarratio Grammatica.

Scelsti.] Quantum sit hoc peccatum, *τὸ scelus*, vide Ode 5. l. 3. quò vos itis perditum, *ὦ impij & furiosi Romani? quos Græci μαεγῆς ἢ ἀνιδεῖς κεφαλὰς* vocare solent.

Dexteris.] Fortasse aliquis hîc existimaret, morem Romanis fuisse lateri dextro gladios accommodare: quod si ita esset, necesse quoque erat illos dextris finistrâ manu, quod non est credendum: itaque aptantur dextris videretur explicandum, tractantur dextris & districte tenentur, quod diceret Gallicè: *pourquoy auez vous les espees en main, qui estoient desia remises en leur fourreau.* Sic loquitur in carmine seculari, condito telo: sic quoque Ode 14. l. 4. locutus est, *armis compositis*, quod fiebat tempore pacis, sed inde promebantur bello imminente.

Paruine.] Id est, an non satis Romani sanguinis effusum est & per terram & per mare victis; Bruto, Caffio & Sexto Pompeio?

Inuidæ Carthaginis.] Quæ semper fuit æmula imperij Romani.

Intraclis aut Britannis.] Ex Commentariis tamen Cæsaris, maximeque è quinto, discimus, Britannos à Iulio Cæsare vectigales factos fuisse: sed hoc referendum est ad statum Britanorum, qui non sub plenam ditiorum Romanorum redacti fuerant, à quibus mox defe-

cerunt: de quo lege Dionem initio l. 40. Ex hoc autem descensu in forum intelligitur ipsum fuisse in regione vrbis depressa & humili, quò Sacra via ducebat Senatores & Consules.

Vota Parthorum.] Nihil enim prius ac potius optabât Parthi, quàm exitium Romæ: sic vorum pro optato eleganter vsurpatur, vt Virgilius: *Respondere votis agricolæ, potiri voto, & vota superant modum, les desirs sont excessifs* Vnde vota fieri dicuntur, quum aliquis promittit se ita facturum aliquid cum Dei honore, si, quod votis exposcit, ex sententia ipsi successerit. De Parthis fuit Ode 35. l. 1.

Vrbs periret suâ dextera.] Quidam notant hîc *ἀκρίπολα γὰρ*, quæ abesset, si pro Vrbs diceretur, *ciuitas*, aiunt: ego verò vtramque vocem tropicòs in Rhetoricis interpretabor.

Leonibus feris.] Quales

Luba tellus generat, Leonum Arida nutrit.

vt dictum fuit Od. 22. l. 1. qualisque dicitur Od. 23. eiusdem, *Gæculus leo, & apud Poetas alios Lybissa leana.*

Nisi in dispar.] Pro his legitur aliàs, *nisi in dispares feras*, non minùs ad sensum accommodatè. Quidam hîc interpretantur *τὸ nisi*, protantum & Latinorum exemplis conantur id confirmare: sed ego non video, quò pacto subnecti possit *τὸ solum* vel *tantum* antecedenti negationi in diuerso inciso: lupi & leones non solent nocere, nisi feris diuersæ naturæ, & in illo Terentij: *Nihil aliud nisi Philumenam volo.* Ineptè in his explices nûi, pro, *solum*, vel, *tantum*: quòd si id tentes, mutanda est phrasis sic: *ha fera nocent solum bestis generis à se diuersi, & volo tantum Philumenam.* In loquutione verò absolute affirmata potest hæc interpretatio locum habere, vt in hoc exemplo Sallustij Iugurthino, quod proferunt.

Igitur omnia iumenta sarcinis leuari iubet, nisi frumeto decem dierum, id est solum, quod valet, non maiori, neque minore falce, quam frumeto decem dierum iubet omnia iumenta leuari. De hac crudelitate hominum inter se, Plin. l. 7. c. 1. pari dissimilitudine queritur. *Nulli rabies acrior: deniq. cetera animantia in suo genere propè degunt: con-*

gregare videmus & stare contra dissimilia. Leonum feritas contra se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem belluæ & pisces, nisi in diuersa genera sciuunt: at hercule homini plurima ex homine sunt mala. Similes quoque querelas Sen. Epist. 104. effundit. *Ab homine homini quotidianum est periculum: aduersus hoc te expedi: hoc intentis oculis intueri: nullum est malum frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius.* Tempestas minatur, antequam surgat: crepant adificia, antequam corruant: pronunciat fumus incendium: at subit a est ex homine pernicies, & eo diligentius tegitur, quòd propius accedit. Similes quoque l. 1. c. 26. de Clementia, *Illarationis expertia & à nobis immanitatis criminis damnata suis abstinent, & tuta est etiam inter feras similitudo.* Apud homines tantum nec à necessariis quidem rabies temperat sibi, sed externa suag, in a quo habet; quòd possit exercitior a singulorum cadibus deinde in exitia Gentium serpere. Similes denique D. Augustinus l. 15. de ciuitate, *Neque enim vnquam inter se Leones, aut inter se Dracones, qualia inter se homines bellagesserunt.*

Tacent.] Obseruari potest hîc, num discrimen Donati in Terent. locum supra in Dialect. notatum verum sit, tacemus consilia, reticemus dolores, obticemus pudenda, vt aliàs fuit præmonitum.

Pallor albus.] Aliquando posterius loco prioris ponitur, vt Sat. 2. lib. 2. *Pinguem vitis albumq.*, pro ingluuie nimis pallidum: hîc enim color vergit proximè ad albedinem.

Vi fluxit.] Id est, postquam Remus impiè trucidatus est à Romulo fratre; imperus cælestis iræ videretur in omnem

omnem populi Romani posteritatem identidem futurus. De nece Remi lege Plut. in vita Romuli. Liu. 1. Decad. l. i. Orof. l. 2. c. 3.

Explicatio Rhetorica.

Idem metrum cum superioribus. Præsentes Epodi toti speciem referunt ἀνακλιώσεως, abrupte communicationis, licet interrogati nihil respondeant, quod munus explet Poeta.

^a Hæc virgens continuaque repetitio eiusdem soni in eadem sententia facit patheticam epizeuxin, accommodatè ad tumultum belli comprimendum.

^b Metaph. est ab ædificiis, ut hic alibi dicit, non leui ruinâ dissecta tecta. Quod si pro irruitis coniuncto sumere vis, dicemus tum e Donato in Eunuch. Act. 4. Sc. 7. quàm mox irruimus? propriè dicuntur irruere, qui cum furore prælium ineunt, ut irritati apri, unde transferendum erit hoc.

^c Meton. subiecti pro adiuncto, siue, ut alij loquuntur, possessoris pro re possessa, mari.

^d In *superbas* & *inuida* epithetis. metaphora ab animatis ad inanima, quæ sunt ἀνάδη, affectu carentia.

^e Altera meton. pro Carthaginiensibus.

^f Synecd. est vnus pro omnibus.

^g Meronymia est pro oppidanis & Romanis civibus, qui se mutuis cædibus interficiunt.

^h Meton. est effecti pro efficiente homines cæcos & mente captos.

ⁱ Synecd. est membri pro integra facie.

Acerba fata. Sic Virg. Æn. 6.

— & *funere merfit acerbo*

Vbi Seruius notat, *translatio est à pomis, pro, immaturo.*

^k Pars est altera communicationis, quam Poeta sustinet.

^l Hic *sacer* interpretor per meronymiam effecti, pro afferente perniciem & exitum Romanis posteris.

EPODI VIII. IN ANVM IMPVDICAM.

Theticum.

Anus criminatio, quod in Venerem esset Poeta frigidior repellitur criminosis.

R^a Ogare longo putidam te seculo,
Vires quid eneruet meas?
Quum sit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem senectus^b exaret.
Hiæq; turpis inter aridas nates
Podex, velut cruda bouis.
^c Sed incitat me pectus & mamma putres,
Equina quales vbera:
Venterq; mollis, & femur tumentibus
Exile suris additum.

20 ^d Esto beata, anus atq; imagines
^e Ducant triumphales tuum:
Nec sit marita, que rotundioribus
Onusta^f baccis ambulet.
^g Quid, quod libelli & Stoici inter sericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati num minus^h nervi rigent?
ⁱ Minusve languet^j fascinum?
Quod ut superbo pronoces ab inguine
^k Ore allaborandum est tibi.

Analysis Dialectica.

DAbis hic mihi veniam, obsecro, Lector, ut tibi præsentem Epodos & rei obscenitate & verborum turpitudine infames, sine vlla verecundi, casti & modesti animi tui offensione enarrem: quod nunc suscipio tantum studio illius damnandæ & improbandæ, ut sæpè præfatus sum in simili argumento. Quidam hanc anum suspicantur Canidiam fuisse, de qua fuit Epodis proximè anteceditibus, quæ probri loco Poetam dictabat ἐκλυτον τῆς ἀφροδίσιας, καὶ ἀργότερον ἀφροδίσιας. Sed quæcunq; illa fuerit, multo peius hic audit, quam exprobrauerat & obiecerat. Id solet esse præmium hominum in multis rebus exquirendis nimis curiosorum ac minima queque sedulitate nimium argurà curantium. Præterea isti sunt perditè scortantium mores, istud ingenium, identidem rixari, inconstanter animum mutare, inuicè, inhumanè, impudenter conuitiari: è cuius ingenij dissimilitudine Phidippus ille Terentianus Hec. Act. 4. Sc. 1. v. 39. bonam spem & opinionem cõcipiebat de firmo amore Pamphili: Nam, inquit, si is posset ab ea sese repente auellere: quum tot consuesset annos, non eum hominem ducerem, nec virum facis firmum gnata. Sed de meretricis amoribus vitandis lege cap. 5. Prouerb. Sal. ut inde te facilius auellas, & aliis sic faciendum consulas. In hanc mulieris ariditatem, quæ rursiando, exfereadoque omni se succo exhaurit, hoc Epigram. potest quadrare.

30 *Quæ succo caret, ut putris pumex:
Nemo viderit hanc ut exscreantem:
Quam pro sanguine puluerem scobemq;
In venis Medici putant habere.*

Iam redeo ad impudentiam meretricis anus. Illa fastidiosè & otiosè à multis percunctata fuerat, cur Horatius iam effæto corpore, exsanguis, exsucco & eneruato videretur: à qua quidem percunctatione debuerat eam propriij corporis consideratio reuocare: in cuius putore, deformitate, putredine, causam certè remissionis & dissolutionis turpiter fœdeque quæsitæ & obiectæ corpori Horatiano reperisset. Quis enim non fastidiret corpus tam fœtidæ, & deformis anus: cuius solo aspectu relanguescerent integræ validissimi cuiusque vires: ignes etiam accensi iuuenum non exstinguerentur? Hæc autem causa dilatatur distributione è causis, vbi corpus anile in membra nouem, è quibus & è reliquis non expressis constituitur totum: quæ, dū singula esse vitiata memorat, homines ab eius complexu & concubitu iusto fastidio procul removeri cõficat: Tibi, inquit, dentes rubigine luent: senectute frons exaratur rugis: tu es podice lato & profundo & hiulco, qui breui similitudine declaratur cum macilenta boue, laboras ariditate natium, iniucundum tibi est pectus, putresq; & pendula mamma: quæ comparantur cum vberibus equinis, exile tibi est femur, ac tumida sura, venter quoq; mollis, non dis-

stentus. Hac sunt, qua meas vires enervant & mihi fastidium tui afferunt, ne amplius ergo ista quaeras.

2 Ex adiunctis illa describitur, ingentibus fortunis & generis splendore. Eadem collatione maiorum, quibus tamen non possunt foeditas & deformitas corporis deleri, ac multo minus amor hominum ipsi conciliari.

3 Debilitatur etiam illius studium in alliciendis & attrahendis hominum doctorum animis ad amorem parium comparatione. Aequè sunt idonei ad munera venereae militiae ferenda ineruditi, atque eruditi, & illi multo sapè magis, quam hi frustra igitur ostentat, inquit, libros doctrinae Stoicae, & tuum in illis studium ementiris ad illecebram eruditorum.

4 Altera parium collatio missa fiat ob foeditatem. Itaque quum nihil tuis titillationibus proficias, agnosce, quam sis inepta ad id, quod in aliis falso criminaris, & te, non alios, conuerte in culpam effæti & exlucci corporis, teque similem existima mulieri à Ruphino descriptæ lib. Epig. 7.

Αὐτὴ ἀεὶ δὲν ἐνν' ἐξ τὸ χροῖον, εἰσὶ μαλακός,
Ἐὐσφορὸν δ' ἀμύητος, δὴ φρεσὶ δ' ἀλόγιστος,
Ἡλλάδην δ' ἑξόντην καὶ γυῖον καὶ πολὺν ἴσθιν,
Καὶ νῦν ἄρ' ἀεὶ τέρπων, ἔδ' ὄναρ, ἔδ' ἐν ἔξει.

id est, hæc prius amabilitate coloris valebat, vernatium mammarum nitore, decor à pedum formâ, laudabili staturâ, superciliorum elegantia, capillorum venustate. Hac tempore senio, & canitie mutata erat, nihilq; antecedentium: ne vestigium quidem nunc habet.

Enarratio Grammatica.

Rogare.] Ellipsis est alicuius verbi deliberatiui, vt, decetne te rogare? &c. talis reticentia est propria irati. Gal. T'appartient-il vieillir punaise de t'enquerir?

Largo te seculo.] Dicitur eadem Syntaxi, quâ filius adultâ ætate à Cicerone. Sonat autem progressum anilis ætatis vsque ad centum annos iam factum, quod tamen non est verisimile.

Quid enervet.] Ἐφατᾶν τὴν πλὴν ἀμύησιν ἀπὸ ἰσχυρῶν ἐκνδ' εἰς οἰ; di- 40 cunt Græci.

Dens ater.] Sumitur hic propriè pro niger, contra Ode 6. huius, atro dente me petiui, rit, pro infesto & cruèto dente, id est, mordacibus & criminosis verbibus. Verus autem senectus habent αἰζησιον indignitatis anilis.

Hietq; podex.] Hoc verbum vt hisco videtur ortum ex his Græcis χῆω χῆνω, χῆσκω idem prorsus significantibus. Tali podice præditum hominem Græci ad similitudinem fossæ vocant λακκόπεδακτον, vnde conicio turpissimam infamiae notam inuri huic libidinosisimæ & intemperantissimæ mulieri, ὅτι ἀμφοτέρωθεν τοῖς αἰδέσσει συμμέμικται.

Cruda bouis.] Quæ ἐπὶ δὲ ἀσπερσίας καὶ ἀεφίας κακῶς σφοδρῶς ἔχει, quæ cruditate stomachi grauius laborat, vnde macies & hiatus podicis altus subleat. Macrobius lib. 7. c. 4. causas cruditarum sic docet: Cruditates eueniunt, aut qualitate succi, in quem cibus vertitur, si non sit aptus humori, qui corpus obtinuit: aut ipsius cibi multitudine, non sufficiente naturâ ad omnia, quæ congesta sunt, concoquenda, quam Seneca Lucillio suadet vitandam: quia multos morbos multa seculula ferunt.

Mammæ.] Quas Græci vocant σαστράδες μαστῆς. In bestiis ἔδεται. Sic Ode 36. l. 1. dixit, omnes in Damalin putres deponunt oculos. i. figent oculos vino marcentes & libidine resolutos: hic mammæ putres, i. flaccidas, vt putris gleba Georg. 1. folubilis Seruio & facile in puluerem se conuertens leui Fauonij flatu,

Quales vbera.] Anomalia est generis in conueniètia adiectiui & substantiui, vsitata bonis auctoribus Latinitatis, præsertim in relatiuis qualitatibus, vt loquuntur Grammatici, talis & qualis, pro tales mammæ, qualia sunt equarum vbera.

Femur.] Femur & femem vocatur vno nomine Græco μῆρος. Latini tamen interiorē huius membri partem propriè appellant femem, sicut quum Plinius scribit equitatu arteri & aduri femina, intelligit carnes & pulpas coxæ: pro quo Xenophon de re equestri sumit μῆρον, τὸν τε γὰρ μῆρον ἔτι καὶ ἐχοῖτο μάλλον τῷ ἴππῳ. i. Sic enim feminibus adhaerit firmitus equo. Femur autem ex eo intelligimus significare partem eiusdem membri exteriorē, quod Virg. dicit Æn. 10.

—oçyus ensē

Aeneas viso Tyrrheni sanguine latus

Eripit à femore & trepidanti seruidus instat.

quod Græcè dicitur φάσγανον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰσθμοῦ, cui parti exteriori coxæ accommodatur ensis.

20 Surus.] Pro quo Græci dicunt οἰδύσας κνήμας. Distinguunt quoque Latini melius ipsum crus, quàm Græci. Nam anteriorem ipsius partem vocant tibiam, posteriorem verò suram. Sed Græci nomine τῆς κνήμης intelligunt totum crus astragalo & genu definitum, licet γαστροκνήμια sumatur pro sura. De vtraque parte tibiæ vide O. 1. 4. l. 2.

Imagines.] Quando funus olim efferebatur, tota familia demortui prolatis imaginibus maiorum, quæ præferbantur in funebri pompa, illud comitatu cohonestabat, vt scribit Plinius lib. 35. & Cicero lib. 2. de Oratore.

Triumphales.] Pro, Imagines clarorum virorum, in funeribus gestari solitæ, quod de hostibus patriæ victoriam fortiter reportassent, & de his triumphum egressent.

Marita.] Ἐμδίπτος sumitur, & triplici sine flectitur, vir maritus, mulier marita, & foedus maritum.

Rotundioribus.] Id est, pulchrioribus, exple, quàm illæ sunt ipsius anus gemmæ.

Amant.] Hic hellenismus est, qualis fuit Ode 3. lib. 2. Vmbram hospitalem consociare amanti, φίλεσσι. solent iacere inter puluinos.

Nerui.] Nerui sonant penes, vt fascinum mentulam: quam vt languidam excites & arrigas, oris & linguæ blanditiis tibi laborandum est.

Fascinum.] Fascinum genus est incantationis, quæ fit verbis, vt βασκανία, quæ fit oculis, quasi φασκανία. Nam βασκανία est τῆς φάσσει, καὶ τῆς ἀφθαλμοῖς κἀνά καὶ φάσει, i. occido visu, ex Scholiaste Theocriti Idyll. 6. vnde Virg. Eclog. 3.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Tali fascino summa macies maximeque pueros puberes conficiebat. Aiunt in Sicilia olim fuisse locustam agrestem nomine Mantem aspectus maxime noxii, vt quem aspexisset, ei semper malum aliquod accideret: vnde proverbium postea traductum eis γεγῶν' ἐρπον, i. in anum Eripham: qualis describitur Epod. 19. vt antè fuit Canidia. De his fascinationibus lege Plinium l. 7. c. 2. quas scribit Varro arceri pene collis puerorum appello, & Scholiales Theocriti loco citato ter spuendo in sinum.

Superbo inguine.] Id est, βεβῶν, fastidiens te, nec assentiens tuis titillationibus ad fascinum arrigendum. Inguen est locus ad vtrumque pubis latus, vt dicitur Sat. 2. lib. 1. Tales meretricum fellationes, si licet ita loqui Latine, & linctus Iuuenalis exagitat Sat. 6.

—Quid enim Venus ebria curat?

Inguinis & capitis quæ sine discrimina, nescit.

Expli.

Explicatio Rhetorica.

Par genus metri superioribus. Hic *σποδίουμοις* est, figura certè indignantib. apertissima, vt è reticètia verborum aliquid, quod non dictum sit, intelligatur.

b Metaph. ab agricultura propter similitudinem fulcorum & rugarum, qualis est illa Ouidij:

Ita venient rugæ quæ tibi corpus arent.

Pro quibus Tibullus lib. 2. Eleg. 2. propriè dicit, *Inducit rugas senectus.* & ipsemet Poeta Ode 13. l. 4. in Lycen, *te rugæ turpant*: cuius Græcam illic interpretationem vide. Eodem quoque tropo Cicero sæpè scripta in tabulis ceratis dicit exarata. Propter versus etiam sulcis similes sic Cic. Epist. 20. l. 13. ad famil. Cornif. *Plura otiosus.* Hæc quæm essem in Senatu, exaravi, id est, rapim scripti: & 26. lib. 9. ad famil. Papi. Pærum, accubueram horâ nonâ, quum ad te harum exemplum in codicillis exaravi.

c Ironia est, vnde hic sensus contrarius intelligendus, nihil esse in ea amabile, quo possit adduci in ipsius amorem.

d *Προγορεύεις*, vnâ cum permissiōe, Ironica tamen: occupat enim Poeta, quod anus de fortunis & nobilitate generis iactare posset, & illi permittit, tanquam nihil profuturum emendandæ deformitati, & fœditati.

e Metaph. ab animatis ad inanimum, pro, effertur tum finis imaginibus hostium, à tuis maioribus

triumphatorum, decoratum.

f Non possum hic statuere, pro specialine Beryllo & vnione, an pro generali gemma sumi debeat. Commendantur autem Vniones à Plinio l. 9. c. 35. quadruplici gratiâ, rotundæ figuræ, splendoris, magnitudinis & læuoris.

g Altera est *μετωνυμία*. Secta autem Stoicorum hoc sibi nomen inuenit *σπὸ τῆς σοφίας*, à porticu: vnde primum *οἱ σπὸ τῆς σοφίας φιλόσοφοι* dicti sunt, vel solum *οἱ σπὸ τῆς σοφίας*. Deinde sine periphrasi *σοφία* per *ωμέγα*: cuius sectæ creditur Zeno princeps ex Laertio. Sumitur autem hæc *μετωνυμία* pro doctrina Stoicorum, quâ, loco egregiæ formæ, simulabat anus se perbellè instructam ad inuenes captandos, & in lectum allicientes.

h Meron. est adiuncti pro subiectis, i. mentulæ illiteratorum. Neruus autem sit è Græco *τὸ νεῦρον*, quod tor modis sumitur à Græcis, quot à Latinis. Neruus etiam pro pene. Ita dicitur *σπὸ τῆς νεύειν*, à nutando & *σπένδο*. Sumendum autem est hic *σπένδο* pro generali neruo.

i Fascinum dicitur per metonymiam effecti, pro caussa, quod Liberi patris genitale Romæ cultum, aut certè illius effigies per agros primum, deinde per Urbem postellis vectata, & à matre familias coronata crederetur auerruncare omnem inde fascinationem, ait Varro l. 5. de Ling. Latina.

k Meronymia est instrumenti pro effecta ex eo eloquentia.

EPODI IX. AD C. CILNIUM MÆCENATEM.

Theticum.

Præparatio ad concelebrandam victoriam Aug. Cæsaris de M. Antonio & Cleopatra futuram.

Vando repostum Cecubum ad festas dapes, 30

Victore latus Casare,

Tecum sub alta (sic Iouis gratum) a domo,

Beate Mæcenas, bibam,

Sonante mistum tibiis carmen lyrâ,

Hæc Dorium, illis Barbarum?

Vi nuper, actus quum b freto c Neptunius

d Dux fugi, vstis nauibus,

Minatus Vrbi vincla, quæ detraxerat

Seruis amicus perfidis.

2d Romanus (c eheu posteri negabitis)

Emancipatus famina,

Fert vallum & arma miles, & spadonibus

Seruire rugosis potest!

Interq, signa turpe militaria

f Sol aspicit Conopeum!

3 Ad hunc s frementes verterunt bis mille equos

Galli canentes Casarem:

Hostiliumq, nauium portulacem.

h Puppis sinistrorsum citæ.

4i Iò triumphæ, tu moraris aureos

Currus, & intactas boues.

Iò triumphæ, nec Iugurthino parens

Bello reportasti k duces,

Neg, Africano: l cui super Carthaginem

Virtus sepulcrum condidit.

5 Terrâ mariq, victus m hostis, Punico

Lugubre mutauit sagum.

Aut ille centum nobilem Cretam vrribus

4o Ventis iturus non suis,

Exercitatas aut petit Syrtes Noto:

Aut fertur incerto mari:

6 Capaciores affer huc n puer scyphos,

Ei o Chia vina, aut Lesbia:

Vel, quod fluentem nauseam coerceat

Metre nobis Cecubum.

7 Curam metumq, Cæsaris rerum iuuat

Dulci p Lyæo soluere.

Analysis Dialectica.

Q Via iam gratulatio Poetæ fuit Ode 37. lib. 1. de hac victoria, videtur hoc opus sine vilo temporis ordine compositum & compactum. Horum autem Epodorum initio Poeta desiderat tempus celebrationis iam adesse, & suum desiderium expleri: quod

illustrat similibus comparatione: Quemadmodum, inquit, antea gratulati sumus ambo victoriam Cæsaris de Sexto Pompeio, & vnâ diem festum egimus: sic mox spe præcepta similibus lætitiæ & gratulationis diem celebremus, Antonio & Cleopatrá victis. Quidam tamen putant talem gratulationem

Agellium, quum Eunuchus esset, adeo tamen feruidæ libidinis fuit, vt creditus fuerit vxorem viri Consularis adulterasse, eoq̃e nomine in iudicium adductus: de quo lege Cœlium Rhodig. lib.9. cap.12. ob intemperantiam Eunuchorum & mulierum Seneca conqueritur Epist. 95. Hippocratem in mendacio deprehensum; qui lib.6. definitionum scribit illos *ἐν ἀσφαλίαντες, ἢ ἀσπινέες γίνεσθαι*, id est, neque recalcuastros, neque arthriticos fieri. Quia, vt ait ibidem Galenus, naturæ quadam similitudine scēmas attingunt, quæ sunt vtriusque incommodi expertes, præterquam, subiicit Hippocrates, quod quum illas deficiunt menstruæ purgationes. Querula Senecæ verba sunt *Maximus ille Medicorum & huius scientiæ conditor scēmas nec capillos desfluere dixit, nec pedes laborare. Atqui hæc iam & capillis destituuntur, & pedibus agra sunt. non mutata scēmarum natura, sed vita est.* Idem Galenus post Senecam ibidem annotat verum fuisse temporibus Hippocratis, quum temperanter ac moderatè viueretur: sed ætate iuâ vtrosque & Eunuchos & scēmas podagricos & caluos esse intemperantiâ vitæ. Vtramque autem vocem libet sic notare: prior *δυνήχ* definitur *ἀνὴρ τε καὶ ἐκ ἀνδρ. vir & non vir*, hac quidem definitione credo motum Alexandrum Seuerum, vt ipse apud Aelium Lampridium pronuntiauerit Eunuchos esse tertium genus hominum, nec videndum, nec in vsu habendum à viris; sed vix à scēmas nobilibus, dictus à quibusdam *δυνήχ* τὴν δυνήχ ἔχειν καὶ ἀσπινέες εἶναι, quod cubilibus, & Gynæcijs præficiatur, vt expeditior ancillis ad hanc custodiam. Ab alijs *δυνήχ* τὴν ἀσπινέες ἔχειν, quod bonâ mente sit pradius, quam res Venerea sæpè obrundit. Aliter tamen scribit Abentroas medicus Arabs, quum scribit: *Cor quidem homini datum ad viuendum, sed testiculos ad bene viuendum, quod facile perspicitur è natura Eunuchorum. Testes, ait, inter præcipua corporis membra recensendi sunt: magna eorum virtus, nec occulta. Etenim prætenuem in Eunuchis vocem audimus: malos agnoscimus mores: sunt porro imberbes, rationis item pessima, nec ferè inuentus est quisquam exsectus bona legis, aut intellectus non diminuti. Hæc quoq; naturæ vitia ille Alexander Seuerus in Eunuchis non ignorauit inesse, quum apud eundem Historicum legatur, Eunuchos, quos Helioabalus & in consilijs turpibus habebat, & promouebat, donauit amicis, addito elogio, vt si non redissent ad bonos mores, eosdem liceret sine auctoritate iudicij occidi.*

Huius autem rei causam Physici statuunt in priuatione motus, quæ cogit spiritus triplicis facultatis relanguescere quiete. Ab alijs deniq; dicitur *δυνήχ*, quasi *ἀνὴρ*, id est, *ἐστὴν μὲν τῆς ἰσχυρίας*, non quidem priuatus eotu, sed irritus: ardor enim libidinis non est extinctus testibus exsectis. Posterior *ἀσπινέες*, τὸ ἀσπινέες, à detrahendo, quod ei *χρημασθῆτες*, nerui testiculos suspendentes, detracti sunt: aliter *ἀσπινέες*, οὐ, cui sunt testiculi exsecti: sed cui sunt fracti, *θλασθῆτες*, ἢ *ἀσπινέες*, à frangendo: cui attriti, *θλασθῆτες*, ἢ *ἀσπινέες*, ab elidendo. Hos τὸ interpretes Bibliorum vocat̃ voce coniunctâ *ἀσπινέες*, quibus sunt elisi testiculi.

Conopeum.] Conopeum turpe, id est, scdum & infame, quasi vexillum inter signa militaria: neque est hic τὸ turpe sumendum pro nota exclamationis ex dolore, quem τὸ *εβου* iam indicauit. Vox est autem Græca, *δυνήχ* τὸ *κόνωπ* dicta à culice vinario, qui tamen *δυνακός*, dicitur secundum Atticos *κόνωπ βομβέου καὶ ἰσχυρίας ἀσπινέες*, conops bombilans & resonans circumuolitat. Scholiastes in Pluto Aristophanis. Eiusdem notioni allucita profertur è fragmentis Petronij, *nam contum me vnales allucita molestant.* Vnde Grammatici declinant τὸ *allucinari*, quod est vana somnariæ. Agellius tamen lib.16. cap.12. tradit hoc verbum denfandum esse, tamen hoc *ipsum velit deflexum*, τὸ *ἀλλύειν*, quod Eustachius

inter alia scribit significare, *ἐν ἀλλυ καὶ παρῶν τὴν λυχλυδ ἔχειν*, id est, in errore & anxietate animum habere, vel mente alienatum esse. Hinc *κόνωπ* velum ad culices arcedendos. Vnde subiunctiua detracta est, vt vocalis ante vocalem corripetur non secus ac *Chiragra*. Satyr. 7. lib.2.

Ad hunc.] Intelligit aduersus Antonium. Ita sumitur ad, *Æneid. 4. classē me ad Pergama misi.* Item Cicero pro Roscio Amerino: *Testi esse ad alienos possumus, i. e. contra.* Quod autem equites Galli defecerint ab Antonio ad August. Plutarch. & historici memorant, ac præsertim illorum reges Amyntas & Deiotarus: de quo vide Seruium in lib.6. *Æneidos.* Galli autem dicti sunt ab Asiaticis *ἑλὰ τὸ γάλαξ, à lacte*, quasi Galactæ & lactei ob candorem: vnde Gallicus vultus apud Tertullianum pro summè candido. Idem vniuersi etiam Celtae à Græcis ob excellentiam, & claritatem sunt vocati: *δὲ τὴν ἐπιφάνειαν.* *Gelter* enim idem est Rhenanis Germanorum, quod Gallus, fortasse à *Gelten*, quod est valere & excellere, & *Gelt* est pecunia. Non tamen displicet illorum mihi veriuerbum, qui Celtas à re equestri, quæ illos quondam excelluisse historiographi testantur, dictos volunt. Ammianus Marcell. sub finem lib.15. rationem vtriusque nominis nobis reddere videtur, quum scribit. *ambigentes super origine Gallorum scriptores veteres, notitiam reliquere negotij semiplenam: sed postea Timagenes & diligentia Græcus & lingua, qua diu sunt ignorata, collegit ex multiplicibus libris: cuius fidem sequuti obscuritate dimota, eadem distinctè docebimus. Aborigines primos in his regionibus quidam visos esse firmarunt, celtas nomine regis anabilis, & matris eius vocabulo Galatas dictos: Ita enim Gallos sermo Græcus appellat.*

Bis mille.] Extra carmen diceret bis millenos equos, quomodo semper Cicero ponit aduerbia numeri cum distributiuis nominibus & Virgilius, *bis senosq; dies*, & metro coactus *διὰ λυτῶν* in lib.1.

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nympha. Vel consuetudine Græcorum, qui hoc dicerent *συνδύτους, διχαλίους ἰσχυρίας*, vt *ἐπιφάνειαν ἰσχυρίας καὶ δυνήχ*.

Sinistrorsum.] Plutarchus in Antonio memorat sic instructas naues vtrinque apud Actium Epiri promontorium fuisse, vt Cælius sinistrum cornu teneret longis nauibus: post quas delitescerant sexaginta Cleopatra naues: dextrum verò cornu habebant Antonius & Publicola: contra Casar dextrum cornu tenebat, & in sinistro Agrippam collocauerat.

Itaque naues positæ in sinistro cornu, cui præerat Cælius, litæ sinistrorsum dicantur, quod expeditionem haberet receptum in Alexandriam & Ægyptum. Tribuitur Æliano diuisio aciei, quam Fran. Robortellus vertit: vbi sit mentio huius navalis prælij, quum sic instituit nauium distributionem: *Nauium sunt quidem alia celeres, alia militares, alia hippagines, alia rotunda. Celerum autem alia sunt μονόκροτοι, αὶ δὲ δίκροτοι, αὶ δὲ τετράκροτοι. μέγιστοι ὄντες ἀνακρότων, que vno aguntur remo, alia duobus, alia tribus, ac deinceps vsque ad sexdecim, que intersuerunt nauali prælio M. Antonij & Casaris cum Cleopatra Ægypti reginâ. Et certe hoc tantum oculis, non libris facile potest dijudicari. Porphyrio tamen ita interpretatur, vt spectantibus Italiam ab Actio hæc sint ad sinistram, Creta, Syrtis & Ægyptus: Epirus verò & Græcia ad dextram.*

Id triumphe.] De hoc genere orationis iam dictum est Ode 2. lib.4. Addam tamen post id poni interdum Pæan: vt Ouid. lib.2. de arte.

Dicite id Pæan, & id bis dicite Pæan.

Decidit in casses præda petita meas.

Interdum iteratur continuè sine adiuncto vlllo, vt in

Pseudolo Plauti, cuius vox sonat. Pseud. id. id. Sed de auctore triumpho Romulo lege 2. lib. Dionys. Halic.

Tu moraris.] Vehicula triumphalia iam parata sunt, parata quoque victima iugum non experta, nec taurum ad sacrificium pro victoria Dijs faciendum: in te vno est mora, o triumphe.

Aureos currus.] Ex Philostrato in vita Dionis perspicimus Imperatores triumphantes aureo curru vehi.

Intactas.] Id est, integras & indomitas & iniugas, ut Macrobius vocat lib. 3. Satur. cap. 5. quarum Virgil. 6. Æn. 10 meminuit, quum scribit, intactâ ceruice iuuenas.

Nec Iugurthino.] Sensus est, Nec reportasti è bello Iugurthino ducem parem Augusto, neque è bello Africano ducem Augusto parem, cui duci. &c.

Parem.] Syntaxis huius orationis quibusdam videtur aliquantò implicatior, quam tamen sic explices: Nec reportasti è bello Iugurthino, nec ex Africano ducem parem huic, cui virtus condidit sepulcrum super Carthaginem.

Terrâ, mariq.] Ex his perspicis non frustra Poeram meminisse Gallorum equitum, ut bellum intelligere. 20 tur gestum utrobique, & mari & terrâ.

Punico.] Dicit pro puniceo, & coccineo sago deposito sumitur atrum & luctui & fugæ aptum. Eiusmodi enim cocceinis sagis Romani Imperatores, qui exercitiis præerant, militiæ utebantur, quas Græci κοινὸν δάσ appellabant, qui mos à Lacedæmonijs tractus videtur, apud quos omnes militantes rubris induebantur fagulis, illudque triplici fine, vel quod color ille fortes viros imprimis deceat, vel quod color sanguineus fuscum cruorem milites contemnere faciat, vel denique 30 quod vestis sauciorum sanguinem effusum imbibens hostium oculos in acie falleret, uti Turnebus noster l. 2. Aduer. cap. 16. notauit. Est autem sagum, vestis militaris, quæ sæpè in seditione & tumultu, & confusione Reip. politis togis, induebatur, & Græcè definitur ab Ηεφύχιο τὸ σκίπαισμα καὶ ἀειβόλαιον, velamen & tegumentū, id est, vestis stragula, uti Cicero vitur lib. 7. ad famil. Epist. 10. Ita sagum vsitatum fuit & in castris, & in cubiculo, sed quantitate & formâ diuersum.

Cretam.] De Creta fuit Ode 27. lib. 3.

Ventis non suis.] Id est, aduersantibus. De Syrtibus vide Od. 22. lib. 1. de Noto 3. eiusdem lib. atque de Scyphis 27. eiusdem, & de vino Lesbio 17. eiusdem.

Exercitatas.] Exercitatas dicit pro vsitati exercitatas & agitatatas, vexatas.

Fertur incerto mari.] Id est, nescit, qua in regione vagetur, & quod mare percurrat, ut solent homines duro prælio erepti.

Chia vina.] Est in Chio insula Cycladum vna, de qua Plin. lib. 5. cap. 3. & Strabo lib. 14. promontorium 50 Aruisium, diues optimi & suauissimi vini. Plin. lib. 14. cap. 7. de his sic loquitur: In summa gloria post Homericam illa de quibus supra diximus, fuere Thasium Chiumq. Ex Chio quod Aruisium vocant: his addidit Lesbium Erasistrati maximi Medici auctoritas.

Nauseam.] Fluentem è ventriculo & phlegma egerentem. Celsus li. 2. docet vinum austerum & validum, quale fuit Cæcubum auctore Athenæo, & τρυγοῦ lib. 1. prodesse stomacho & vomitum coercere. Deflectitur autem nausea à naui, cuius sentina mora excitar vomitum foetore sui.

Metire Cæcubum.] Id est, Infunde nobis tantum vini Cæcubi, quantum sufficiat nauseæ comprimendæ.

Lyæo soluere.] Videtur quædam allusio ad erymon τὸ λύειν τὸ δὲ τὸ λύειν, ut est annotatum Ode 12. lib. 1. Item ad naturam curæ & metus, quæ animos tenent constrictos, & eosdem vinum facit solutos omni timore, ut scribit Theognis:

Εἰ πίνωμαι, πίνωσι θυμοφθόρον ἢ μελέδαινον,
Οὐδ' ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἱ μελέγχοσι κακῶς.

Si bibero paupertatem animo perniciosam non curabo,
Nec hostes qui de mea fama detrahunt. Pro soluere metum vino, alio tropo Cicero dicit Epist. 24. lib. 11. istâ epistolâ mihi omnem metum absterfisses.

Explicatio Rhetorica.

Metrum est simile prioribus.
^a Synecdoche est generis pro turri Mæcenatis, de qua sic Sueton. in Nerone Claudio, capite 38. Hoc incendium Roma è turri Mæcenatiana prospiciens, latuq; flamma (ut aiebat) pulchritudine, ἀλωσιῦ Ilij, expugnationem Troia decantauit, in illo suo scenico habitu.

^b Synecdoche generis pro Siculo, quod tum manu seruorum coactâ tenebar & Sardiniam.

^c Synecdoche generis altera pro Sexto Pompeio, qui se filium Nepruni iactabat, de quo Dio lib. 48.

^d Alius & similis tropus pro Antonio & alijs ipsius commilitonibus Romanis.

^e Exclamatio est per commiserationem.

^f Metaphora est, pro, homines aperte vident præter morem Romanæ & seueræ militiæ Ægyptios ut muliebribus delicijs.

^g Metonymia est pro equis inferentibus fremitum suâ ferocitate.

^h Synecdoche membri pro integris nauibus. Alij tamen malunt proprie sumere, ut intelligamus puppim Antonianarum nauium, quas hic vocat hostiles moueri in fugam, quum prora hostibus esset obuertenda.

ⁱ Apostrophe est ad Triumphum, & quædam metonymia adiuncti pro ipso triumphaturo Imperatore.

^k Synecdoche generis pro specialibus, primum Mario, de quo vide Plutarchum, & Sallustium de bello Iugurthino: deinde pro Scipione Africano.

^l Ego hic agnosco allegoriam è continuata metaphora: ut excidium Carthaginis fuit perpetuum monumentum virtutis Scipionianæ: ita victoria de Antonio & Cleopatra famam virtutis Octavianæ consecrabit immortalitati. Alij sine tropo interpretantur de sepulcro Scipionis, in quo erat titulus euerse Carthaginis incisus, & de reperto Caietæ epitaphio huiusmodi:

Deiusto Annibale, & captâ Carthagine, & aucto

Imperio, hos cineres marmore tectus habes.

Cui non Europe, non obstitit Africa quondam.

Respice res hominum, quàm breuis vna premit!

De quo lege Plutarchum, qui scribit verum sepulcrum Scipionis Linterni fuisse, & postea translatum, & Liuium.

^m Synecdoch. generis pro Antonio victo defectio- ne Canidij Gallorum equitum ducis.

ⁿ Altera est apostrophe ad pincernam, ut scyphos apponat maiores solito ad largius & liberalius, & infundendum & bibendum.

^o Synecdoche est generis, pro, vina Aruisia.

^p Metonymia causæ pro vino: de qua voce dictum est aliàs, ut Ode 7. lib. 1. & 2. lib. 3. deinde adiuncti pro subiecto animo, cui sic cura & metus adi- muntur & absterguntur.

EPODI X. IN MÆVIUM.

Tbeticum.

Mæuiio dirum precatur naufragium.

M Alà soluta nauis exit^a alite,
 Ferens olentem Mæuium:
 Vt horridis utrumq; verberes latus,
 Auster, memento fluctibus.
 Niger rudentes^b Euris, inuerso mari,
 Fractosq; remos differat!
 Insurgat Aquilo,² quantus altis montibus
 Frangit trementes ilices!
³ Nec sidus atrâ nocte amicum appareat!
 Quâ^d tristis Orion cadit.
⁴ Quietiore nec feratur equore,
 Quàm Graia victorum manus!

10 Quum Pallas vsto vertis iram ab Illo
 In impiam Aiakis ratem.
 16 O, quantus inflat nauis sudor tuus,
 Tibiq; pallor lutens,
 Et illa non virilis euulatio,
 Preces & auersum ad Iouem:
 Ionius vdo quum^c remugiens sinus
 Noto³ carinam ruperit!
 Opima quod si^h prada curuo littore
 Porrecta mergos iuueris,
 20 Libedinosus iramolabitur caper,
 Et agna tempestatibus.

Analysis Dialectica.

Quædam Epodis 6. huius libri duos fuisse Poetas huic nostro inimicissimos; Bauium & Mæuium. Talis autem inimicitiae causa non satis mihi constat: suspicor tamen eam esse petulantia linguæ, & versibus contumeliosis contractam, & hos ex inuidia profectos, quod Mæuius fortasse videret Horatium pluris, quam se ab omnibus fieri, & apud principes maiori gratiâ valere. Quare *ἀρσὶν* tui diris & infaustis omnibus instauram eius navigationem nunc prosequitur: in quo quidem Iunonem imitatur: quæ Æolum ventorum regem promissis oppugnavit ad classem Æneæ fluctibus & vndis perdendam: simul atque enim hic vidit nauem, quæ Mæuium veheret, è portu solutam, cœpit appellare & implorare ventos, vt procellis horribilibus mare vexarent, & tandem illam, & rectorem demergerent. Totus autem hic locus est è ventis efficiendis causis tempestatum, quos Poeta more Virgilij vult contra, atq; illorum natura fert, simul flare: sed quid non Poetis licet?

2 Vis Aquilonis declaratur parium collatione, vt ille tanto impetu in nauem feratur, quanto solet ruere in proceras & altas arbores.

3 Alia causa adhibetur ad tempestatem augendam, vt atra nox mari incubet.

4 Altera est ratio è paribus, vt nauis in eisdem aestibus maris frangatur: quibus classis Græcorum ab excidio in patriam suam redeuntium quassata fuit.

5 Apodosis comparationis confirmatur ex efficiente causa, quod Minerva irata Aiaci Oileo, propter stuprum Callistræ Deam precanti ab eo impiè oblatum in ipsius templo, complures Græcos naufragio perdidit. De vtroq; vide Oden 4. lib. 2.

6 Locus est ex adiunctis, vbi Poeta *κατὰ πλάϊν* ὑποτίπτωσι, ita subiicit Mæuiio sub oculos euentus talis tempestatum, vt res iam videatur gesta: sudor nautarum incredibilis per totum corpus manabit: ipse muliebriter euulabit: frustra iratum Iouem precibus fatigabit. Ego autem vbi videro vel audiero, te in littore porrectum, & expositum ad pradam auium, sacris operabor tempestatibus, vidimur, capro libidinoso, & agnâ.

Enarratio Grammatica.

Soluta nauis exit. Hic exple, è portu, vt Græcè *ἀναγέρται ἢ ναὺς, ἀναγέρται, ἐκ λιμένος.*

Quemadmodum Cæsar loquitur, *soluere naues è portu*, Gallicè, *desaunerer & partir du port*: quod Herodotus interpretatur Græcè, *ἀναγέρται τὰς ναὺς ἀπὸ Σαλαμῖνος*, id est, *naues à Salamine soluere*. Gallicè *faire voile du port de Salamine*. Addam studiosæ iuuentutis nomine, quod obseruauit in Scholijs Eustathij ad vers. Οδυσ. Α.

Ναὺ δ' ὄδ' ἐξὼ κατὰ λυδεν, ἢ δ' ἐπίρρο, σι, id est,

Nunc autem huc appuli cum nauis & socijs.

Hic *ἀναγέρται τὸ ὄδ' ἐξὼ κατὰ λυδεν*, id est, duplici explicatur interpretatione hæc particula hoc in loco, diciturque ibidem nonnunquam *πομπῆς* vsurpari solita ab Homero. Verbum quoq; Homericum sonat idem, quod *κατὰ πλάϊν*. Itaque ibidem, quæ non puto inutilia fore studiosis Hellenismi ad vim verborum τῶν ἀπὸ τῶν *κατὰ λυδεν* intelligendam, ὅτι κατὰ λυδεν οὐ μόνον τὸ ἀπὸ τῶν *κατὰ πλάϊν* ἔλθεν, ὡσαύτως καὶ κατὰ λυδεν καὶ κατὰ πλάϊν καὶ κατὰ λυδεν, τὸ ἐκ τῆς μενίσσης λέγεται τὸ μὲν ποί ἀπὸ τῶν *κατὰ πλάϊν*, ἀπὸ τῶν *κατὰ λυδεν*, καὶ ἀπὸ τῶν *κατὰ πλάϊν* καὶ ἀπὸ τῶν *κατὰ λυδεν* λέγεται κατὰ πλάϊν μὲν γὰρ, ἢ οἷς τὸν λιμένα ἐλθόντες ἀπὸ τῶν *κατὰ πλάϊν*, οἷς τὸν δαλαθῖν ἵδαντες ὑπερκειμένῳ γῆς, id est, dixit *κατὰ λυδεν*, qui a hoc verbum non tantum simpliciter est ad inferiora venire, sed ad portum etiam accedere; sicut quatuor sequentia dicuntur de descensu & appulsu ad littus & portum: quamquam hæc quoque sequentia sumuntur pro soluere nauem è portu. Nam appulsus est descensus & accessus ad portum: contra autem ἀναγέρται est ascensus in altum, perinde ac si aqua maris superiaceret terra substrata.

Malâ.] Videretur aptè ad sensum apertiore partícula en hic intelligenda, tanquam diceretur: *ὁ Νότος, ἐν soluitur nauis Mæui è portu, age, utrumq; eius latus insanis fluctibus verbera & illi vim infer.*

Malâ alite.] Quod ex Lactantio profertur, malum augurium designari fœminino, & bonum masculino: vel quod hoc genus, quàm illud minus sit gratum Dijs inter sacra faciēda: neutrum est satis credibile: alterum tamen verisimilius ducerem perspectâ cacodæmonum Ethnicorum impurâ libidine.

Mæuium.] Interpretes, Seruius in Palæmonem & Porphyrio in hunc locum censent hunc esse, qui exagitur Eclogâ 3. à Virgilio. Hic *Auster* in primis appellatur, quia tribuitur ei rabies, vt 3. Od. lib. 1.

Nec rabiem Notus metuit.

Vide in Grammaticis eiusdem, & quasi prius cum eo reliquisque ventis egisset precibus, iam nunc tem-

pus idoneum ad Mœnium vexandum ostendit.

Olentem.] Significat Mœnium vel hominem fuisse crudum & gulosum, cuius, ut hic ipse loquitur, Epod. 12.

— grauis hirsutis cubat hircus in alio.

Vel ita naturam comparatum, quo modo creduntur homines rufi, ut plurimum, affecti, vel incuriam munditiei, talem effectum, qui Græcè dicitur ἰσχυρὸν αἰθέριον, ὁ δὲ στυγερός, ut in hoc apophthegmate, πρὸς ἡρόδοτον μὴ ὀργίζε, ne irascare homini hircoso, vel hircum olenti: ὁ δὲ ἡρόδοτος ἔστιν ἢ τῶν μαζδρῶν δύσπαις: Hircus enim est teter alarum odor. Quidam foetorem huius hominis ad animum referunt: & certè ex habitu corporis facile perspicitur animi conditio.

Niger Eurus.] De hoc vento vide Ode 28. lib. 1.

Inverso mari.] Id est, exagitata, & quasi illius fundo in superficiem sublato, pro quo Virgilius, Eueritig, aquor a Ponto 1. Æneid.

Remos differat.] Dissociat & dirumpat rudentes. Sic dicitur Aquilo arida differre nubila lib. 3. Georg. v. 197. & 2. latè differre fauillam, ut Græcè κερύματα διαφείρω, 20 & Latine famam differre & rumorem, pro diuulgare, dispergere, dissipare: sic Donatus illud Andr. Terent. Act. 2. Scen. 3. Orationem sperat inuenisse se, quæ differat te, id est, disturber & in diuersum ferat. Ita prius Epod. 5. dixit, ἔδστ' insepulta membra different lupi. De Aquilone vide Ode 3. lib. 1. & de Orione Oden 28. lib. 1.

Aiacis iratem.] Ita Ajax filius fuit Oilei & rex Locresium, qui propter Cassandram in eade Palladi sacra constupratam & sibi multis conuestoribus extitit naufragio: de quo sic Virgil. lib. 1. Æneid.

Pallasne exurere classem

Argiuum atque ipsos poruit submergere Ponto

Vnius ob noxam & furias Aiacis Oilei.

Seruius in verba, Æneid. 11. Scit triste Minerua Sidus, hæc annotat & hunc locum citat: Fabula hoc habet, propter Cassandra stuprum Græcis iratam esse Mineruam, vel quod ei victores sacrificare noluerunt per superbiam: vnde eos redeuntes grauisimam tempestate iactatos per diuersa disperfit. Vide ibidem reliqua: narratur etiam res luculenter Odyss. 7 & A.

Pallor luteus.] Puto colorem hinc designari, qui conspicitur in laborantibus vtero, la iauuisse, hinc luteum oui, & violæ luteæ, & lureola caltha: id est, quod si demersus fueris in mari & pueris mergos tuo cadauere.

Virilis eiulatio.] Non omnis tamen eiulatio est index animi muliebris, ut Hercules dicitur eiulasse magnitudine dolorum, vocesq; ac clamores valde querulos edidisse, quos leges 2. Tufcul. è Trachinijs Sophoclis, & intelliges illos εἶναι τὸ κλαυθμῶν, ὡς τὸς ἐπιζητητικῶς, qui nascitur velut è fragore dorum corporum. Hunc locum citat Seruius in verbi. Æneid. 4. Lamentis gemituq; & foemineo vlulatu, quod est propriè foeminarum.

Auersum.] Id est, renuentem & aspernantem preces, quo modo loquitur Virgilius lib. 1. Æneid. vers. 486.

Diva solo fixos oculos auersa tenebat.

Quod Græcè dicitur ἀναδύειν, renuere.

Vdo Noto.] Hoc epitheton indicat etymon substantiui ὄψα τὸ νότερον ἢ τὴν νοτιάδα, ab humiditate, sic illud Nasonis aquaticus humidus Virgilij, malidus Claudiani.

Præda.] Varro li. 4. de lingua Latina scribit, hanc vocem dici, quod hostib. victis, parta sit, quali parida. quod etymum non multum abluat ab hoc vocis Græcè idem sonantis, ἔλεος καὶ ἐλεεινὸν ὄψα τὸ ἔλεος, à capiendo, ut sit ἄρεα, ἢ ὄρεα μα, vel ὄρεα τὸ ἐλ κεινὰ trahendo, ut sit ἔλεος μα, ἀπὸ ἐργμα, præda lacerationi exposita, ut ait Viug. Canibus data præda Latina, qualis est illa itatim initio Iliad. a. vnde Agellius collegit corpora rerum capta propriè prædæ nomine significari. Spolia autem de his, quæ captis cor-

poribus viuis detrahuntur, dici.

Huc etiam addatur discrimen è Marcello inter prædam & manubias, qui putat prædam ipsarum rerum quæ capiuntur esse corpora, sed manubias esse pecuniam ex præda vendita redactam. Quod discrimen Cic. in 1. Agraria videtur obseruasse: Quod ad quemq; peruenit ex præda, ex manubijs, ex auro coronario, & c.

Porrecta.] Id est, iacens, strata & extensa in littore, id est, mortua. Ita loquitur Homerus de cæso Deuca-
lione Iliad. v.

— ὁ δὲ ἔστι χθονὶ κείτῳ τανιδείς.

hic ve: ò humi exporrectus iacebat.

Ita sumitur à Catullo,

Postquam es porrecto facta marita sene,

Id est, mortuo: qualis solet esse situs & gestus τῶς ἐν ναυῆσι τανιδείσι, iacentibus & extensis in puluere.

Caper.] Appositè ad olentis Næuij naturam caper scetidus immolatur, qui sæpius Baccho mactatur. Caper autem ut capra dicitur à carpendis & rodendis virgultis.

Mergos.] Mergus auis fluuiatilis ponitur inter Amphibia, sic dicta, quod se idem idè in aquam demergat ad escam captandam, ait Varro lib. 4. Verbum autem mergo desecti videtur à mare, quomodo etiam à πόντος Græco fit ποντίζω καὶ πονίζω demergo.

Aqua.] Ita Virgilius 5. Æneid. v. 773. & tempestatibus aquam cadere iubet: quia, ut scribit Cicero lib. 3. de nat. Deor. Tempestates populi Romani ritibus consecrate erant, tempestatiq; ut De e minori, minor hostia, ut samina samina immolabatur. Eadem est Græcæ vocis δούπη ratio, ὁ γὰρ δούπη, i. 30 vinator & mergus dicitur δούπη τὸ δούπη, τὸ δούπη εἰαυτῶν εἰς ὕδωρ, id est, à demergendo seipsum in aquam: quæ auis aliter ἀνὴρα καὶ πρῶτος γ. ὁ δὲ vocatur: priorem tamen harum Virgilius sub finem lib. 2. Georg. ex Arato vertit Fulicam.

Explicatio Rhetorica.

40 TALE carmen, qualia fuerunt superiora. Metonymia est causæ pro mala præfagitione & infelici auspicio. Atque præterea Metaphora est ab Anguribus, ut notatum fuit Ode 10. lib. 1. & citatus Homerus ad verb.

— mala ducis aui domum.

Sic Priamus Iliad. a. προπιῶς Hecubam rogat, ne sit profectio suæ ad Achillem auis mala in vers.

Μὴ μ' ἐδέλοντ' ἔναι κατ' ἐρούπατε, μὴ δέ μοι αὐτῆ

Ὅρνις ἐνὶ μετ' ἀροισὶ κακὸς πέλδῳ, id est,

Ne me volentem ire retine, neq; mihi ipsa

Su auis mala in adibus.

Notas autem Eustathij hunc in locum sic interpretor proverbialis est sententia in mala auis ne sis, idem tonans, κακὸς οἰωνός, quod autem auis designet omnino futurum, hic ex parte significatur, id est, σὺν κείτῳ κακός, quod Comicus indicat appetitissime, per numerum pluralem ἐν ὄρνισι, mala quoque auis sit Hecuba Priamo, propterea quod ipsi ad cadauer redimendum abeunt lachrymando malè ominetur, si quidem eiulatus muliebris est omen sinistra & inauspicatum. Ex his notis perspicit Lector id de quo eum sæpè admonui, Prouerbia magna ex parte nasci è verborum modificatione.

60 Synecdoche est generis pro specie Euroclydone, qui mortem nauigantibus minatur & infert, de quo vide Oden. 28. lib. 1. quem puto esse Cæciam. Niger autem μεταφορικῶς dicitur à rebus inauspicatis & infaustis pro. Eurus noxius & perniciosus.

Sic Homerus dixit ἐδύνας μαλαίνας, βαθείας, profundos dolores & acerbos.

^a Synecdoche est generis pro Tyndaridis, de quibus fuit Ode 12. lib. 1. vt 8. lib. 4. sic dicit lib. 2. Satyr. 6. diues amico Hercule diuerso eiudem tropi modo, pro diuioni. e. *δύσιν*, beneuolo genio diues.
^d Meronymia est effecti pro efficiente & concitante tempestates & tristitiam adferente.
 • Apostrophe, auersio sermonis à ventorum appellatione ad vestorem Mæuium.

^f Metaphora est à Bucerijs boum, vbi auditur obtusum quoddam murmur.
^g Synecdoche membri pro integra nauī, de qua fuit Ode 4. lib. 1.
^h Altera est Synecdoche, sed generis pro cadauere Mæuij.

EPODI XI. AD PETTIUM.

Theticum.

Siue ioco, siue serio cecinerit hoc Poeta, nequit culpā teterrimæ libidinis vacare: quum neque consilijs amicorum, neque contumelijs possit à tanta turpitudine auocari ad studia honesta.

P ¹ Etti, nihil me, sicut antea, inuat
 Scribere versiculos
 Amore ^a percussus graui:

^b Amore, qui me, præter omnes, expetit
 Mollibus in pueris
 Aut in puellis ^c vrere.

² Hic tertius ^d December, ex quo desliti
 Inachia ^e furere,
 Syluis ^f honorem decutit.

³ Heu me, per Urbem (nam pudet tanti mali)
 Fabula quanta fui!
 Conuiuiorum & pœnitet,

In queis amantem & languor & silentium
 Arguit, & latere
 Petitus imo spiritus,

⁴ Contraq; ^h lucrum, nil valere candidum
 Pauperis ingenium
 Querebar, applorans tibi:

Simul calentis ⁱ inuerecundus ^k Deus
 Feruidiore mero
 Arcana promorat ^l loco.

¹⁰ Quod si meis inastuet præcordijs
 Libera ^m bilis, vt hæc
 Ingrata ventis diuidat

ⁿ Fomenta, vulnus nil malum leuantia:
 Desinet ^o imparibus
 Certare ^p summotus pudor.

⁶ Vbi hæc seuerus te palam laudaueram,
 Iussus abire domum,
 Ferebar ^q incerto pede

Ad non amicos (heu) mihi postes, & (heu)
²⁰ Limina dura, quibus
 Lumbos & infregi latus.

⁷ Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
 Vincere mollitiã;
 Amor Lycisci me tenet:

⁸ Vnde expedire non amicorum queans
 Libera consilia,
 Nec contumelia graues:

Sed alius ardor aut puella candida,
 Aut teretis pueri,
³⁰ Longam renodantis comam.

Analysis Dialectica.

Immoderatam & impudentem huius Poetæ libidinem & intemperatiam nemo possit satis vehementer queri & exprobrare, & abominari, qui perinde exardeat cupidine rei veritatis iure ciuili & naturali, atque libidine illius ab utroque permissæ. Proponit in initio se nullâ delectatione ac studio duci scribendi versus: quem si roges, curita? ille tibi respondebit, se necessariâ causâ detineri, quæ in duplici amore & graui collocatur. Egregia sanè necessitas *καὶ ἔστ' ἡ τῆρ' ἀνάγκη*, contra voluntatem & consilium hominis id volentis & habentis vitiosè. Ea est prima ratio suæ difficultatis: quæ tamen dissimiliter enunciat. Ego nullâ hodie, vt antea, possum alacritate animi & latitiã ad canendum excitari graui percussus amore, atque deinde confirmatur minorum collatione: quod amor acrioribus flammis illum torreat, quàm reliquos omnes homines. Hac contentione necessitas ipsius videbitur tibi fortassè satis approbata: sed audiatur consilium Phocylidis de huiusmodi causa violenta:

*Ὅστι' ἔκων ἀδικεῖ, κακὸς ἀνὴρ ἄλλ' ὄπι' ἀνάγκης,
 Οὐκ ἔρεω τὸ τέλει* βουλήν δ' ἄθρυε ἔχασου.*

Qui consilio facit iniuriam, vir est malus: sed necessitate, non dicam eum omnino malum: at qui tu examina mentem cuiusq; quam quidem in Poeta reperies otio diffluentem, ac occupationis egentem ad hunc affectum reprimendum: qualè Menedemus Terentianus necessitate laboriosè

milítandi cōstrictus se vitasse gloriatur. Non equidem tamen dubito, quin homines libidinosi *τιὺ τῶμ' ἀποδοσίων ἀκράτειαν* tueantur his Menandri versibus:

*Δίππων, ἔρωτ' οὐδὲν ἰχθὺς πλεον,
 Ὅυδ' αὐτὸς ὁ κρατὴρ ἐν οὐρανῷ θεῶν,
 Ζῆς, ἀλλ' ἐκείνῳ πάντ' ἀναγκάδεις ποιεῖ.*

⁴⁰ Id est, Hera, nihil est fortius amore:
 Ac Iupiter ipse dominus Deorum
 Nihil non illi facit coactus.

Quas hic Menander Amori vires tribuit, Esdras attribuit mulieri formosæ lib. 3. cap. 4. ver. 15.

² Eadem vis necessitatis augetur ex adiuncto, quoddiam triennium caruerit consuetudine Inachia puella: vnde suspicor illum ex hac diuturnitate tēporis velle consicere incendium cupidinis in se acrius sæuire.

³ Idem demonstratur amoris efficientiã: quod ex illo insano amore ludibrio & dedecore affectus sit palã: deinde in conuiujs, languore, silentio, suspirijs altè petitis.

⁴ Ex efficiente docet, illud silentium se rupisse, vbi vino incaluisse, & amico Pettio has querelas deplorasse: quod candor animi sui & solertia ingenij summã rerum tenuitate comitata nihil posset apud Inachiam mulierem questui deditam, contra lucrum & dona, quæ Inachia à riuatibus accipiebat, quo modo docet Ouid. 2. de art.

*Ipse licet ventas Musis comitatus Homere,
 Si nihil attuleris, ibis Homere foras.*

Querebatur ergo Poeta de sua paupertate apud Pet-
tium: quodea impediretur, ne domum Inachia ad-
mitteretur.

5 Iam ex amotione caussarum ipsi amorem effi-
cientium & alentium sic disputat: Si libera ira commo-
tus expulero salua rationis & iudicij integritate ex animo cu-
ras edaces, querelas inanes, anxias cogitationes, suspiria, la-
crymas, quae sunt amoris pabula; desinam contendere cum riuu-
libus meis de Inachia deposito pudore, quod illi plus, quam ego,
valeant opibus apud eam.

6 Assumptionis vis hic est, quae fit e consequente pro-
positionis negatio, non tamen aperte: sed non certare de-
fino cum imparibus de Inachia, quae illustratur prosyllogis-
mo e categoria diuersorum: quamuis, inquit, statuissem
cum Petrio delere ex animo mulierem istam, ab eo tamen dimis-
sus ad illam deslexi meum iter, & pro foribus adiuu me afflicta
ui miser. Ostendit hic Horatius se similiter insanire, at-
que ille amator, qui contumeliosè exclusus ab amica
iurarat se totum annum in ipsius conspectum minimè
proditurum; postmodum tamen diluculo ad eandem re-
dijt cum improbatione huius Elegiaci e quodam: *ὄχρως*
ἔρωτας ἔλυσεν, μάτην ὄδῃ μὲν δὲ ἀλάτῃ, ὄχρως ἔμειν ἐρέσει μάλα
λορῆσθω μάλιστα, id est, contumelia dissoluit amores: hoc falso
iactatur, contumelia (enim) meam irritat magis insaniam.

7 Altera est caussa, id est, alterum impedimentum,
ne se ad studium Musicum referat, cui amor pueri Ly-
cisci impedimento erat. Huius caussae vis declaratur
minorum collatione, quod muliercula quaeliber mol-
litie & teneritate corporis Lycisco cederet ex ipsius
praedicatione.

8 Eadem augetur loco diuersorum: quod non mo-
nitis & consilijs liberorum amicorum, qui liberè & se-
uerè reprehendere solent suos amicos, non grauibus
contumelijs eorundem ab amore huiusmodi possit
abstrahi, sed alius amor candidae puellae, aut pueri gla-
bris & politis membris poterit illum explicare Ly-
cisci amore. Hinc vides, Lector, vt propositum est ini-
tiò libidinofam Poetae & intemperantem naturam.
Sed quid agas, ea fuit misera Ethnicorum conditio, &
Sathanica, *ὄς ὀνειδῶν τὸ κελδὺ μοι χέσθην, καὶ παιδεύσειν, καὶ τὸ*
ἴσον τῶν πάλαιων.

Enarratio Grammatica.

Petti.] De hoc Petrio nihil mihi suppetit, quod
nunc scribam, nisi quod ab alijs scribitur Pectius,
& eum Poetae amicum & sodalem fuisse.

Perculsum.] Percellere & euertere geminantur à Ci-
cerone. Item percillere & labefactare, quod facile intelli-
gas ex his locis: priori Plauti in Epidic. vbi senex Pe-
riphanes, quum rescuisset se fidicinam emisse pro fi-
lia, Perij, ait, *plaustrum perculi*: quae sententia est pro-
uerbialis in eos, qui negotium aliquod perturbarunt:
posteriori Terentij in Eunuch. Act. 2. Scen. 2. vbi Par-
meno praebet se vi cogendum domino Chæreae, quem
compulit dictis. Par. perij: *quid ego egi miser? quod trudu?*
perculeris iam tu me, i. e. Donato, peruerteris, Gallis tu m'as
faiēt tumber des ia à larenuerse, esbranler & ruer par terre.

Expetit vrere.] Ratio reperitur hoc verbum cum in-
finito, pro optat, vel studio sibi habet vexare me supra
ceteros, quod Galli reddunt quasi esset, expetit à me
praeter ceteros poenas, *il prend plaisir à me tourmenter plus*
que les autres, legitur tamen in Hippol. Senecae, *expeto*
audire, & 7. Metamor. *expeto cognoscere*. Grammatici tra-
dunt verba expetere & appetere sic inter se significatione
differre, vt illud sit tantum optare honesta & planè bo-
na cum ratione, qualia sunt, quae Philosophi scribunt
de rebus expetendis: quod vt ostenderet Donatus in
Heaut. Act. 2. Scen. 4. *minimè miror, si te sibi quisq; expetit,*

dixit, Bacchidem meretricem induci, quae Antiphilam
alteram meretricem à pudicitia commendat, & vim ta-
lem verbi expressit, qualis est in And. Act. 4. Scen. 2. de
Pamphilo & Glycerio connubio iungendis. Ait igitur
Pamphilus, *hanc mihi expetiui: contigit, conueniunt*
mores. Cicero tamen 3. de nat. Deor. scribit apperi, quae
sunt secundum naturam, & declinari contraria: vbi de
affectu praeter rationem non intellexeris.

Prater omnes.] Eiusdem est significatus, quod dixit
10 Ode 19. li. 3. *supra tres cyathos*, id est, plus quam tres.

Inachia furere.] Dicit etiam Cicero furere de aliquo,
pro insanire amore alicuius, *perdre le sens & patience pour*
l'amour de quelqu'un.

Furere.] Vitatissimè est Poetis hoc verbum pro per-
ditè amare, vt furor & furia pro vehementissimo amo-
re. E quatuor autem furoris generibus, quae recensentur
à Platone in Phaedro, postremum est Veneris & amoris:
de quo hic locus intelligendus est.

Fabula quanta sui.] *Helas qu'on s'est bien moqué de moy*
20 *par la ville*. Sic Terent. iam nos fabula sumus.

Coniuuiorum penitet.] Valdè mihi displicet, quod
coniuuijs interfuerim, vbi optarem non interfuisse:
Hac poenitentia posset etiam referri ad immodicam
coniuuiorū celebrationem, & Veneriorum vsum, vbi
fortunas suas profuderat.

Arguit.] Verbum est indicandi, quod abditum late-
bat, vt apud Virgil.

Degeneres animos timor arguit.
Sic Graecè Sophocles in *Oidipus tyrannus* *ἀλλ' ἔξελέγχου αὐ-*
30 *τὸν ὄζιν*, sed adest, qui auctorem caedis indicet.

Latere imo.] Ellipsis est praepositionis, ab, pro, ab im-
itibus ductus, quam Virgilius expressit lib. 3. Georgicōn
vers. 505. *Tum vero ardentes oculi, atq; attractus ab alto*
Spiritus.

Curantem omnes animantes spirare necesse habeant,
Aristoteles sectione 34. problemate 12. legatur.

Lucrum.] Varro lib. 4. inclinat hanc vocem ab luen-
do, si amplius ex eo luerit, quam quanti esset caprum,
id est, soluerit.

Candidum.] Hoc epitheton construendum est po-
tius cum ingenium, quam, lucrum. Ingenij autem can-
dor cognoscitur ex oratione, ait Bacchis in Heaut. Act.
2. Scen. 4. *Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio*
oratio, quod Graecè dicitur, *Ἀνδρὸς χαρακτῆρ ἐν λόγῳ γιν-
ελλετῆς*. Est autem τὸ ingenium ea vis mentis, quae par-
ticeps est prudentiae, inuentionis, docilitatis: nunquam
tamen in hac notione vsitata Virgilio, sed pro natura,
vt 2. Georg. *Aruorum ingenium.*

Simul calentis.] Syntaxis verborum est huiusmodi:
50 *simul atq; vel statim vbi, Bacchus promouerat loco arcana*
Horatij calentis feruidiore mero, i. e. pectore desumerat, vel
è pectore depromserat in apertum secreta, quae prius
Poeta condita tenebat mente. Alij tamen substruunt
feruidiore mero verbo promouerat, non participio calentis,
in quo suppleunt amore. Vtramlibet autem syntaxin re-
tineas nihil ad sensum intererit.

Ventis diuidat.] Committat ventis diulgada & tra-
dat differenda. Pro hoc dixit Ode 26. li. 1. *tradam masti-*
riam & metus ventis proteruis portare in mare Creticum.

Imparibus certare.] Perpetuus est Poetis Latinis hic
Hellenismus in pugnandi verbis cum datiuo, pro quo,
certare cum imparibus.

Seuerus.] Videtur positum δὲ τῆς ἀντιπειρίας pro ad-
uerbio seuerè, id est, magna cum seueritate & constan-
tia approbaueram, & ita facturum receperam in tuo
conspectu.

Iussus abire.] Seruius in 10. Aeneid. ad hunc locum,
aquare iusso, hoc participium dicit esse à iubeor, quod nō
est in

est in usu. Certè non legerat, vel saltem non meminerat, Ciceronem dixisse lib. 5. Epist. ad Atticum epist. 20. Ego quum Laodiceam venero, Quinto sororis tuae filio togam puram iubeor dare.

Gloriantis vincere.] Ita Cicero construit gloriator: gloriatur se peragrassè omnes prouincias. Ideo videtur se post gloriantis deliderari.

Mollitiâ.] Videtur Poeta alludere ad etymum mulieris, quæ dicitur à mollitie, quasi molliter, sed secundum fœmineum sexum, non secundum vitium integritatis. Græcè autem vocatur à Platone γυνή, quasi γυνή, quod ad gignendam prolem apta sit, ὡς τὸ γένειν. ab Hebræis שׁוֹחַ Ischab sexus nomen, & hoc ab שׁוֹחַ Isch à viro, quasi diceretur *vira* Latinè, atque prius à שׁוֹ יֵשׁב, quod vir præcedat mulierem & tempore, & dignitate & essentiâ. Eadem est vtriusque vocis ratio apud Latantium lib. de Opificio Dei cap. 14. Vir itaque nominatus est: quod maior vis est in eo, quàm in femina, & hinc virtus nomen accepit. Item mulier, vt Varro interpretatur, à mollitie est dicta, immutatâ detractâque literâ, velut mollier, vt iam Ode 12. lib. 1. de vtroque tam Hebraicè, Græcè, quàm Latinè fuit notatum.

Libera consilia.] Oportuit Poetam fuisse libidinis perditæ, nec vllis artibus refrænandæ, quem non potuerint inde tales amici soluere, quales Iſocrates studet Nicocli deligendos: Πιστοὺς, ἢ γὰρ μὴ τοὺς παρ' ὧν, πᾶσι λέγεις ἢ ποίους ἐπεινοῦντας, ἀλλὰ τοὺς τοῖς σοῖς ἀμφοτέρωθεν ἐπιτιμοῦντας, existima eos fideles amicos, non qui laudent, quicquid aut dixeris, aut feceris, sed qui liberè tua errata reprehendent.

Contumelia.] Hæc vox distributione quadam, ac simul descriptione declaratur in oratione Ciceron. pro Cœlio: contumelia, quæ petulantius iacitur, conuicium: si facetiùs urbanitas vocatur, & eandem sic Nonius distinguit ab iniuriâ, vt hæc leuior res sit, quàm illa, è Pacuuiō, patior facile iniuriam, si est vacua à contumelia, & à contemtionem videtur in libello de amicitia dicta Senecæ ad Serenum, cap. 11. cuius etymi auctor creditur Vlpianus; quod principes nihil magis ægrè patiuntur, quàm contemni. Habet enim, ait Cicero lib. 5. in Verrem, aculeum quemdam contumelia, quem boni viri ferre non possunt: vnde Aristoteles lib. 4. Ethicorum scribit, seruire esse contumelias perferre: ex quo Augustus dicendus videtur Publico Mimographo μικρόψυχος, quod diu pertulisset Cinnæ contumelias, Contumeliam pati nec fortis, nec ingenuus potest. Quod tamen Seneca maximè laudat tribuit eidem lib. 1. cap. 10. de Clementia, Deum esse, ait, non tanquam iusti, credimus bonum principem Augustum, & bene illi conuenisse parentis nomen saremur ob nullam aliam causam, quàm quod contumelias quoque suas, quæ acerbiores esse principibus solent, quàm iniuriæ, nullâ crudelitate exsequeretur: quod probrosis in se dictis arrisit: quod dare illum penas apparebat, quum exigeret: quod quoscumque ob adulterium filia sua damnauerat, adeo non occidit, vt dimissis, quod tutiores essent, diplomata daret? Sed verius à contumescendo vel ab elatione animi, qualis esse solet in milite, vt Donatus in Terent. Eunuch. Act. 4. Sc. 7. Hanc cene ego, vt contumeliam tam insignem in me accipiam? hæc Græcè dicitur ὕβρις, & qui facit eam, ὕβριστής ἢ ὕβριστής.

Ortus contumeliæ ostenditur hoc versu Homeri, Τίληται τοὺς κόρυς ὕβρις, ὅταν κακῶς ὄλεσ' ἐποιτο, id est, Parit satiètas contumeliam, quum diuitia nanciscuntur improbi.

Sed Pindarus eundem pronuntiauit Ολυμπ. γ. ἑαλλὰ γινώσκω, Ἐθέλοντι δ' ἀλεξέειν ὕβρις κόρυς Ματέα θρασίμουδον, id est, Volunt (Deæ Themidis filia) arcere contumeliam Matrem satiètatùs audaciloquam (è ciuitatibus)

vbi Scholiastes annotat, ἐκ ὁρῶν δὲ πάλυ ὕβρις τῷ κόρυς μιν λέγει, ἀλλὰ τὸ ἀνὰ πάλυ εἰπεῖν ἔδει, id est, non rectè dicit contumeliam satiètatùs matrem; sed contrà dixisse oportuit, vt prius dixit Homerus. Ad distinctionem autem contumeliæ & iniuriæ, quæ ex Nonio protulimus, pertinent hæc Eustathij notæ in versum Οδυσ. Α.

ὄστέ μοι ὕβριζόντες ὑπεριόκως δεικνύσι δαίνυσθαι, id est, Vt qui mihi supra modum contumeliosè conuiuari videntur.

10 πάνυ κωλοειδίκαδες εἶπεν. ὕβρις γὰρ ἢ μόνον ἢ ἐν λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἢ κατὰ πᾶν ἔργον ἀγροῦ. ὕβρις γὰρ καὶ οἱ κακολογοῦντες. ὕβρις δὲ ὡς μάλα, καὶ οἱ ἀγροῦντες, ὅποιοι καὶ οἱ μνηστῆρες, id est, admodum propriè Homerus est loquutus. nam contumelia non fit solum dictis, sed quouis etiam factis turpi. Et certè huic duplici notationi significatio vocis Græcæ potest respondere Latinæ iniuria: quod hæc etiam fiat & verbis & factis. In hoc etiam exemplo Agrar. 2. Plus spectant homines, quàm contumeliam, videtur vtrumque inesse, id est, contumeliam fieri Cn. Pompeio verbis atque rebus, eo sic contempto & despecto.

Teretis.] Sic Ode 4. lib. 2. Teretes suras, & easdem tumentes Epod. 8. è quorum locorum collatione facillè perspicitur vis huius vocis teres tam pertinere ad habitum corporis & toros, quàm ad gracilem longitudinem & proceritatem. Gallicè, long, droit, & rebondi, & bien fait potelé. id est, succi plenum, & bene conformatum, quale dicitur, sub diuersa tamen figura, σῆμα τεσσάρων, & à Celfo quadratum, quod neque gracile nimis, neque obesum sit. Geminatur lib. 2. Satyr. 7. cum 30 rotundus, sed ἑπικῶς, totus teres atque rotundus, pro viro bono ac forti, vt τεσσάρων ἀνδρῶν lib. 1. Ethicῶν Aristotelis.

Renodantus.] Pueri concubini comam alebant & in nodum colligebant, quod Martialis in pueri delicatè pulcritudine requirit, vt molles ei colla flagellent come: vnde Synesius dixit pueros omnes esse Cynædos, qui comam nutrent, quæ illis tondebatu duabus de causis: aut quum dominis ipsorum displicerent iam exoleri: aut quum vxores recens ductæ id munus exsequerentur, sicut idem Poeta scribit de nouo marito,

40 Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

Ipsi autem vxoris maritus cuspidè hastæ comam discriminating: quo primæ nuptiæ significabantur hostiliter contractæ inter Sabinos & Romanos, vt scribit Plutarchus in Romulo, Ἐνιοὶ δὲ λέγουσι καὶ τὸ πάλυ κόρυς τῆς γαμυμένης αἰχμῆ διακρίνεσθαι δεξιῆς, σύμβολον εἶναι τῆς μετὰ μάχης καὶ πολεμικῶς τὸν πρῶτον γάμον γινέσθαι. Leges alias causas in cap. eiuſdem problematis supra citati talis discriminationis.

Explicatio Rhetorica.

Metrum est quibusdam dicolon & distrophon, cuius primus quisque versus est iambicus. Hipponactius trimeter, acatalecticus, qualis est Ibis liburnis: secundus verò quisque est Sapphicus constans penthemimeri Heroicæ & dimetro iambico, id est, duobus daetylis & tyllaba. Deinde è quattuor iambis, recepto tamen in locis imparibus etiam Spondeo. Aliis autem est tricolon, tristrophon, qui partiuntur secundum superiorem in duos: quorum prior est illa penthemimeris Heroica: alter est dimeter iambicus.

a Metaphora est à corpore ad animum, qualis est illa Terentij, percussit ilicò animum. Idem renebitur tropus vtrâvis lectione vel percussit vel percussit vsus fueris: hac quidem, more Ciceronis Tusc. 5. quicquid animum probabilitate percussit, id dicimus. illa verò, more Lucani lib. 2. At non magnanimiti percussit pectora Bruti tremor.

b Anaphora est in repetitione eiusdem soni & vocis in principiis sententiarum.

^e Nota est metaphora ab igne.
^d Synecdoche partis pro toto anno.
^e Sumtum est ab infans & mente captis.
^f Metaphora est ab homine ad plantas, pro, nuda-
 uit ter foliis arbores, id est, iam agitur tertius annus, ex
 quo desij deperire Inachiam. Simili tropo Virgil. vsus
 est Eclog. vlr.

Venit & agresti capitis Sylvanus honore.

Et ipsemet Ode i. lib. 2.

Non semper idem floribus est honos.

^g Exclamatio est per commiserationem sui.
^h Metonymia est adiuncti pro subiecto, contra mu-
 lierem lucrosam & quaestuosam, quod Cicero proprie
 diceret: bonitas ingenij sine re nihil valet ad mulierem
 à meretricio quaestu abducendam.
ⁱ Metonymia est effecti pro efficiente in verecun-
 dos, audaces & impudentes, qui sunt immodicè poti,

propterea quòd verecundia solet vino cedere immo-
 dicè sumto.

^k Synecdoche generis pro Libero patre.

^l Similis tropus pro, è mente protulerat arcana.

^m Metonymia materiae, quà concitatur animus ad
 iram, pro, si immoderatè succenseam. In libera, est alter
 modus eiusdem tropi, effecti pro ira efficiente vt quis
 liberè increpet vitia nullo malevolentiae metu; vel ea-
 dem celer, sine vlla spe benevolentiae.

¹⁰ ⁿ Allegoria est à Chirurgis, qui dolores corporis le-
 niunt fomentis, calidis vel frigidis, siccis vel humidis,
 pro ratione morbi, ad ipsius querelas indicandas.

^o Synecd. est generis pro rivalibus potentioribus.

^p Meton. est adiuncti pro, ego deposito pudore desistam
 cum rivalibus contendere de Inachia.

^q Metaph. à viatore inconsideratè iter ingresso.

^r Anaph. est simul & exclamatio dolentis.

EPODI XII. IN ANVM.

Theticum.

Aperitur hinc caussa & consilium, cur hæc anus & munera missitet, & literas
 diu multumque scriptitet ad Poetam.

Vid tibi vis^a mulier nigris dignissima barris?

Munera cur mihi, quidve tabellas

Mittis, nec firmo iuveni, neq;^b naris obesa? 20

² Namque^c sagaciùs vnus odoror,

Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis:

Quàm canis acer, vbi lateat sus.

³ Quis sudor vietis & quàm malus vndiq; membris

Crescit odor, quum pene soluto

⁴ Indomitam properat rabiem sedare: nec illi

Iam manet humida creta colorq;

Stercore fucatus crocodili: iamq; subando

Tenta cubilia, tectaq; rumpit:

⁵ Vel, mea quum seuis agit at fastidia verbis!

⁵ Inachia langues minus, ac me,

Inachiam ter nocte potes: mihi semper ad vnum

Mollis^h opus. ⁶ Pereat malè, que te

Lesbia, quarenti^k taurum, monstrauit inertem!

Quum mihi Couis adesset Amyntas,

Cuius in indomito constantior inquine^l neruus,

Quàm noua collibus arbor inhaeret:

⁷ Muricibus Tyriis^m iterata veller a lana

Cui properabantur? tibi nempe.

Ne foret aequales inter conuiuia, magis quem

Diligeretⁿ mulier sua, quàm te.

²⁰ O ego non felix! quàm tu fugis, vt pauet acres

³⁰ *Agna lupos, capreaq; leones.*

Analysis Dialectica.

HOec Carmen non cedit octauo huius libri foeditate & turpitudine. Eamque ob rem, Lector, oro te, vt mihi veniam huius interpretationis dare velis, qui statuerim nihil hic prætermittere inexplanatum, vel dictu minimè speciosum, fretus integritate & continentia animi tui, quarum virtutum præsidis sic te se-
 ptum ac munitum existimaui, vt nihil obscenitatis posset illas expugnare. Verùm qui hanc anum esse Canidiam vel Gravidiam coniectarunt, rectè, mea quidem sententia, iudicarunt. Nam in vtraque Ode foeditas, & turpitudine vetulae mulieris, & opulencia, & vorago quaedam libidinis memorantur. Initiò autem fastidium Poetæ proponitur è loco aduersorum, quòd, quum immanis quaedam, & inexplebilis bellua sit Canidia, no. ei conueniat vir infirmus, exsuccus & exsanguis, itaque sibi bene consulto iustam esse causam fastidiendi tale monstrum & ipsius munera.

² Superiorem diffensionem confirmat minorum collatione, quòd fetorem ipsius vnguento quamlibet nardino dissimulatum & obrectum indagare, odorari & distinguere sagaciùs possit, quàm acerrime nares cuiusque canis aprum & in dumeris suam latentem.

³ Protasis illustratur efficiente causa, quòd agitatio Canidie sudantis iaciat de corpore sudanti fetidum illum hircum tetrumq; odorem exspiret cute & ore.

⁴ Ratio est è remotione causae materialis, vt Dia-

lectici loquuntur, quia vis & creta & vnguenti, quibus obtegebantur illa corporis vitia, colliquefacta est, & in tenuem auram euannit sudore; quàm etiamsi tibi darem remansisse; tamen vbi sudor sese cum vnguentis consociauit, itidem illico olet, quasi quum simul multa iura diuersi saporis & odoris confundas.

⁵ Ex effectis declaratur effrenata & rabiosa & dissoluta Canidia libido: quæ per querelas dilatantur comparatione maiorum, quòd Inachia maiorem voluptatem à Poeta percipiat: quàm ipsa Canidia.

⁶ Ex eodem loco effectorum exitium precatur Lenæ per Zelotypiam, quæ hunc inualidum & segnem amatorem in opus Venereum ipsi monstrauerit: quòd itidem augetur maioribus: quia alter ad manum aderat valentioribus & rigidioribus membris, quàm stat plantam collibus defixa.

⁷ Ex eadem Categoria effectorum ratio est, quòd dibaphum ei contexeret, atque, nisi se spreuisset, donaret. Idque sine declarat comparatè, vt ita Poeta ornatus sibi præter cæteros conciliaret in sodalitatibus & accubationibus epularibus animos mulierum.

⁸ Hæc expostulatio demonstratur duplici similibus collatione: vt agna metuit lupos, & caprea seros leones: sic Horatius me fugit. Egregia verò & iusta scedisimi scorti querela!

Enarratio Grammatica.

Quid tibi. Sic Terentius Act. 1. Sce. 1. Heaut. quid vis tibi? aut queris, o Menedeme, ait Chremes. Apertissima certe interrogatio contentionibus & reprehensionibus τὴν ἀποπειρῆαν, indecori, quod aliquando exprimitur verbo dicendi, & Græcè & Latine, τί τοῦ λέγεις; quid tu dicis?

Nigris barris. De elephante lege Plinium, Aristotelem, & Solinum, ex cuius natura considerata quidam hic coniciunt Canidiam coitus auersi notari propter ipsius deformitatem & foeditatem. Elephas enim, vt Rhinoceros, Leo, Camelus, & complures belluæ feminas ineunt auersi: alij autem propter magnitudinē genitalium elephanteorum dicunt hanc libidinofissimam mulierem dignam esse, quæ non à viro, sed ab huiusmodi bellua ineatur.

Nigris. Auctores citati ex subiecta regione diuidunt elephantes in Indicos & Africanos, illi sunt his subrufis maiores & nigri.

Munera cur. Legitur etiam, Munera quid mihi pro cur, quæ lectio illustrem facit sententiam tali epanaphorâ.

Tabellas. Quidam interpretantur pugillares: ego verò literas amatorias.

Nec firmo iuueni. Hic quinquagenarius dicitur iuuenis: hanc enim ætatem agebat, vt dicit Ode 1. lib. 4. circa lustradecem.

Obesæ. Deflectitur ab obedo, quod est veluti circumrodo: vnde obesus significat circumrosum, macilentum & gracilem: sed nullum huius significationis exemplum Grammatici proferunt, præterquam quod Agell. profert lib. 19. cap. 7. è Næuij Alcesti, vbi propriè magis, quàm vſitatè & translata dictum est corpus & pectus obesum pro exili, atq; gracili, lento: hodie, pro pingui & vberi ἀκρωτίως, καὶ κατ' ἀντιφρασην: infinita contra reperiuntur, pro pingui & toroso, & tanquam ad edendum facto, vt Sueton. accipit, minus sunt solertes, quibus est obesissimus venter. οἱ κορυζῶντες, ἢ οἱ τῆς κορυζῆς μύσσοι τῶν φίλων, quibus nares sunt oppletæ muco.

Odor sagacius. Sic Cic. loquitur, sed translata ad At. 4. lib. 6. Epist. 4. ego μυστικώτερον ad te scribam: tu sagacius odorabere. & lib. 13. Antonini odorare δαδάσθην.

Odoror. Donat. in hunc versum 43. Act. 3. Scen. 3. Adolph. prius obfecissem quàm ille quicquam caperit: totum, inquit, hoc ridicule dictum: nam quid obfecisset, qui nondum quicquam scire capisset, cuiusq; naribus nihil obiectum fuisset: nam ideo nares à naritate dictæ sunt, quod nos odoratu doceant præſtῶ & propè esse, quod adhuc oculi non vident: quod etymum Festus confirmat definiens, nares esse foramina nasi, per quæ odoris cuiusq; gnari sumus, & ego præfero illi Græco τὸ ὀδῶν πῖνας per inuersionem literarum. Desideratur post hoc verbum particula dubitationis altera, vt sit sentus: ego solus & per me odoror acutius, vtrum hæc anus laboret polypo, id est, foetido narium morbo, an oleat hircum.

Polypus. Polypus est vox Græca ὀδῶν τὸ πῖν ποδῶν τῶν ποδῶν, à multitudine pedum, quæ multis animalibus attribuitur, atque metri gratiâ ὀδῶν τῶν πῖν scribitur in prima syllaba: quamuis etiam reperiatur πῶλυς & pro pisce & pro morbo. Hunc autem sic Pollux definit: πῶλυς ἢ ὀδῶν τῶν πῖν ἢ τῶν ποδῶν, μυστικῶς ὄζειν ἀφ' ἑσῆς, ὅτι φέρει τοῦ τῶν ἀναπόλων: polypus est caro nari adnata mucosum humorem emittens, & respirationem obstruens. Sed non potest meliùs, quid polypus sit, cognosci quàm ex lib. 6. cap. 8. Celsi, & è Galeno lib. 3. κατὰ τὸ πῖνας cap. 3. Polypus, narium morbus, carnuncula est, modò alba, modò subrubra, quæ narium ofsi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retrò per id foramen, quæ spiritus

à naribus ad fauces descendit, adeò increfcit, vt postquam conspici possit, strangulatque hominem, maxime Austro & Euro flante, foreque molliis est, non dura: quo non potest anima confirmari pura, sed tererrimè illo morbo laborantibus sæpiùs foetet: vnde Martial. lib. 12. in Nasutum:

Nasutus nimium cupis videri.
Nasutum volo, nolo polyposum.

De hircu vide Epod. 10.

Vietus. Vietus est contractus, flaccidus, languidus, marcidus: quod Gaza in Catone maiora, ἀπέλωτος, ἀπέλωτος vertit, solutus & caducus: De voce vietus lege Donatum in hunc versum Act. 4. Sce. 4. Eunuch. hic est vetus, vietus, veterosus senex. Deflectitur autem hæc vox à vietus, quod est Festo alligare & Nonio inflectere & vincire: vnde illud Varronis lib. 1. de re Rustica, vt habeam vimina in viendo: hinc etiam vietores cupparij, qui cuppas faciunt, ac vinciunt: vietalia quoque dicuntur, quæcunque sic lenta sunt, vt commodè & faciliè, quò velis, flectantur & sequantur.

Pene soluto. Id est, genitali remisso, eneruato.

Creta. Hoc genus terræ valet ad cutim candefaciendam & fucandam, vt Cerussa, quo modo dicit Martialis lib. 6.

Psilothro nitet, aut acidâ latet oblitâ cretâ.

Stercore fucatus. Afferunt locum Paulli Aeginetæ, vbi dicitur stercore crocodili terrestris & fimo porriginem & furfures abstergeri: quod Clemens Alexandrinus obijciebat mulieribus ætatis suæ, quas videret crocodilorum stercorebus vtentes, & spumis rerum putrium sese vngentes, & supercilia fuligine denigrantes, & cerussâ malas candefacientes. Est lib. 2. Epigram. c. 9. in anum fucatam Epigramma:

Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, γυῖος δὲ σὺν ἔποτε βάπτεις,
Οὐδὲ παρὲν ἄστυν ἴσθαι οὐκ ἔστιν ὄψιν.
Μὴ τοίνυν τὸ σπέρμα ποτὶ ἄστυν μὴ θῆς κεφαλῆς ἀπὲς,
Ὅτι σπέρμα ποτὶ ἄστυν, καὶ γὰρ σπέρμα ποτὶ ἄστυν
Οὐδὲν γὰρ πῶς οὐδὲ τὴν μάλιστα ἔποτε φῶνται
Καὶ ψιμυθῶν τῶν εἰς τὴν ἐκ τῶν ἐλέων.

Caput quidem imbuis, canos fucas: sed tuam senectutem nunquam tinges: nec rugas malatum explanabis. Ne faciem, velut cerussâ, oblinas, & laruam pro nativa facie habeas: nihilo enim plus tibi erit. Quid insanis? (nunquam fucus: de quo fuit Ode quinta libri tertij) & cerussa ex Hecuba faciet Helenam, id est, è verula puellam. Quomodo autem ab hac curiosa fucandi & colorandi corporis consuetudine Ischomachus vxorem retraxerit, legatur Oeconomicum Xenophontis sub medium libri ad verba, ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ἰδὼν ποτὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐν τετελεμένῳ

πολλῶν μὲν ψιμυθῶν, ὅπως ἀδοκίμα ἐπὶ δοκοίῃ εἶναι, ἢ ἡ πολὺν δὲ ἐγχεῖν, ὅπως ἐρυθροτέρον φαίνοιτο τοῦ ἀληθείας, &c. id est, Quum igitur, narrat Ischomachus Socrati, conspiciat essem vxorem meam aliquando multum infricasse sibi cerussâ, vt candidior etiam videretur, quàm esset: multum item rubricæ, vt rubicundior, quàm reuera esset, appareret, &c. Ibi tandem maritus affirmat Socrati, vxorem nihil post admonitionem instituisse eiusmodi, sed eam semet exhibuisse ipsi puram ac decenter ornaram. Est Martialis Epigramma lib. 2. in Maximinam impudentiæ non huic dissimilis

vetulam, interpolam & libidinofam, quæ exemplis cuiusdam Fabullæ ac Sabellæ reuocat à curiosa interpolatione: Quam cretata times Fabulla nimum,
Cerussata times Sabella Solem!

Creta enim abluitur pluuiâ: cerussa calefacta torret. Idè in quemdam, qui capillum sibi tingebat, quo minus appareret senex:

Non omnes fallis. Scit te Proserpina canum
Personam capiti detrahet illa tuo.

Fuit semper κομωπικὴ, id est ars comptoria, quæ fucō adfcitiam pulchritudinem inducit, apud laudatissimas quasq; gentes, viris præcipuè probrosa: ad id probandum, Plutarchus citari potest, qui narret quendam tincturâ capillorum superbientem magistratu mortuum à Philippo Rege Macedonum οὐδὲ γοιμικὴν ἀποφύγματι, non sperandam in rebus gerendis integritatem ab eo, qui capillis etiam fucum prætenderet. Talem κόμωσιν καὶ τὸν ἄλλον κολλωπικὸν execrabatur suâ ætate Ovidius vel in iuuenibus ipsi, *Sint procul à nobis iuvenes, ut semina compti:*

Finè coli modico forma virilis amat.

Perfaceta descriptio est alius vetulæ in Mostel. Plaut. Act. 4. quò te remitto.

Tenta.] Substantiuè hîc à quibusdam vsurpatur flexum à tendo. tentum, mentula erecta, & penis tentus, quo Catullus vtitur ad Gelliam:

Nescio quid certè est, an verè sama susurras

Grandia te medijs tenta vorare viri?

Non satis tamen intelligo ex vtitata, & consentiente codicum distinctione, vtrum hæc vox tenta debeat ita sumi. Nam cubilia tenta possunt accipi pro lectis tensis vi funium & fasciolarum, & tecta pro stragulis lectorum, quod vtrumque veriùs dicitur agitatione rumpi, quàm mentula, quæ fastidio anus relanguescere putatur. Iraque videtur τὸν *tenta* ὀνειδίζων sumendum.

Vel mea quum.] Ellipsis alterius disiunctionis vel cognoscitur ex hac fuisse in superiori colo: *crefcit odor, vel quum pene soluto, &c.* In cuiusmodi geminatione conuincionum prior à Grammaticis dicitur suspensiva. *Mea fastidia* hîc accipio propriè, vt sensus sit: Irascitur mihi grauiter, quòd ipsius titillationes & agitationes fastidiam, non translate, sicut alij ad penem referentes.

Ac me.] Hæc conuincio, ac & atque reperitur quidem eleganter subiici his vocibus collationem indicantibus; alius aliter similis par, perinde, contra, iuxta, secus, quorum exempla passim occurrunt: sed comparatiuis subnecti, non tam eleganter, vt quibusdam videtur, reperitur pro quàm electionis vel discretionis conuincione, vt hoc loco sumitur, & aliis in locis huius Poetæ, cuiusmodi est in Sat. 5. lib. 1. ad versum: *Hoc iter est vnum* 40 *præcinctis alius, ac nos.* Quò liber aggregare illud Terentij in And. Act. 4. Sc. 2. *Non Apollinis magis verum, atq; hoc, responsum est.* Item hæc Ciceronis: *amicior mihi nullus vni, atq; is est.* Ibidem: *Mihi quidem videtur diutius futurus, ac vellem:* & Epod. 15. *arctius atque edera.*

Ter nocte.] Ellipsis est verbi permolere, vt Sat. 2. li. 1. loquetur, vel cognoscere vel inire, verecundiæ causâ.

Pereat.] Hæc imprecationis formula exprimitur Græcè: ἀποφθίρειτο, ἢ ἐκ πάρεχας ἀφάρπυζοιλο ἐκείνῳ, id est Terentio: *abeat in malam crucem ille.*

Taurum.] Aristot. l. 5. Hist. anim. scribit, quemadmodum vaccæ non patiantur se à tauris iniri, propter rigorem genitalis & nimiam tentiginem, sed clunibus subiectis recipere genitale semen.

Cos.] Cos insula ponitur à Mela in Caria & à Strabone numeratur inter Cycladas lib. 10. Est illic etiam vrbs eiusdem nominis amplissima & pulcherrima.

Quàm te.] Exple ellipsin, ego diligo Horatium.

Quam tu fugis.] Exple alteram comparationis notam, ita fugis, vt pauet agna lupos acres. Sed pro, ὁ ego non felix, Græci dicunt, vt Odyss. 4. Οὐ μοὶ ἔγωγε δειλός.

Explicatio Rhetorica.

Metrum est simile 7. Ode lib. 1.
 1 Synecd. est generis pro Canidia, cuius nomen consultò obticetur, vt vitium illius occultius fiat, ad quod hîc tropus valdè est accommodatus: Epodis tamen 5. nominatim notatur, contra suppressitur, 8.

b Duplex tropus est: Metonymia instrumenti, id est, causæ pro effecto, odoratu acri, & synecdoche speciei pro genere, homini sensibus non obtusis, nec iudicio heberi. Opponuntur autem *obese nari*, hæc: *Homo naris acuta & emuncta*, id est, prudens, solers, quale est illud Martialis lib. 1.

*Maiores nusquam ronchi, iuuenesq; senesq;
 Et pueri nasum Rhinocerotis habent.*

id est: sunt prudentes & sagaces: &, homo naris obese vel obtusæ vel mucosæ, id est, hebes & stupidus. Hæc sunt etiam relata inter proueria. Ita naris tropicòs vsurpatur ab Hebræis, Psalm. 86. v. 15. sumto è 34. Exod. אר אר אר Ered appaim, longus narib. dicitur Deus, id est, tardus ad iras, lenis, sapiens, temperatus: contra Proverb. 14. vers. 17. אר אר אר ketfar appaim dicitur stultus breuibus naribus, promptus ad iras, immitis, temerarius, inconsideratus. Hoc autè nititur Physicâ ratione. Nam spiritus animales acceptâ iniuriâ non facillè incenduntur irâ, dum naribus moderatè patulis, quasi modicis fenestellis aere frigido ac puro inspirantur. Contra euenit iisdem pressis, coryzâ laborantibus atque semiliberis. Sic Græci dicunt sagaces, ἀεινας, his contrarios ἀρρινας, Galli, qui ont bon nez, &, qui n'ont point de nez. Ita Hesychius definit τὸν βυκόρουζον ἢ κορυζώντα, ὡς ἀδαδνητον, ἀσυνετον, τὸν δὲ μεμωραμένον, sensu carentem & intellectu, stolidum deniq; & stultum. Vox autem Latina naves, dicta videtur à lidoro à manare, quòd per eas odor & spiritus manant, vnde gnari fimus & monemur.

c Allegoria est è metaphoris à venatione.

d Allegoria altera ab equis furentibus pro libidine infatiabili & effrænata.

e Metaphora est à suibus immundissimis, & libidinis ardentissimæ. Simili tropo Græci vocant κακορυσσων γυναικα, τὴν ὀργωσαν πρὸς μίσεις, mulierem ad coitum procliuem: sicut Aristoph. in Pluro, γράδος κακορυσσὸς τὴν ἀφῶδιαν καπεδίον, vetula subantis, id est, libidine prurientis viaticum comedere, licet propriè τὸ κακορῦν, de apris dicatur, vt τωρῶν, de tauris admissuram appetentibus.

f Quidam est subobscurus ad profopopœiam accessus, vbi Poeta inducit Canidiam secum loquentem & querentem.

g Polyptoton huius vocis variè cadentis.

h Synecdoche est generis pro, πρὸς μίαν ὀργίαν ad vnam consuetudinem.

i Exclamatio est anus imprecantis lenæ, quæ primum ipsi indicauit Horatium tam languidum.

k Metaphora è re pastoricia & præcipuè armentaria, quum tauri dicuntur ἐπιμαγαλῶν, id est, fastidire gregem vaccarum, à quarum pascuis & conuictu secedunt:

de quo lege lib. 6. de Historia animalium apud Aristotelem & prouerbium, *abiit taurus in syluam.* Sic notatur femina tauri, i. mariti neglectu in Lystrata comœd. Aristophanis,

Οἱχοὶ δὲ ἀταυρώτη δὴ ἔγω τὸν βίον, id est,

Domi degam vitam celebs ac coniugij experts. pro vtilentissimo & mentulatissimo iuvene, quem Græci dicunt μωρόβελον, quæsiuisti mihi in ualidū & eneruatū.

l Synecdoche quoque generis pro pene & mentula, vt Epod. 8. dictum est. Complures enim sunt in corpore nerui.

m Synecdochica est periphralis dibaphi, id est, vestis bis purpurâ infectæ, quæ dicitur aliis accubatoria, conuiuialis & cœnatoria, ac velut nuptialis: sed de dibapho vide Ode 16. li. 2. vt de murice.

n Synecdochicòs quoque dicitur pro amica sua.

o Exclamatio deplorantis suam miseriam, quòd ab Horatio repudietur, ita tamen, vt illum allicere in amorem videatur.

EPODI XIII. AD AMICOS.

Theticum.

Quod captanda sit occasio hilariter viuendi, curis abactis, dum fert ætas iuuenilis?

^a Orrida tempestas ^b calum contraxit: & imbres

Nivesq; deducunt louem.
Nunc mare, nunc sylua

Threicio Aquilone sonant: rapiamus amici
Occasionem de die:

² Dumq; ^c virent genua,
Et decet, ob ducta soluat^dur fronte senectus.

³ Tu vina ^e Torquato moue
Consule pressa meo:

⁴ Catera mitte loqui: Deus hac fortasse benigna
Reducet in ^g sedem vice.

Nunc & Achemeniã

Perfundi ^h nardo iuuat, & ⁱ fide Cylleneã

Leuare diris pectora

Sollicitudinibus:

^k Nobilis ut grandi cecinit ^l Centaurus alumno:

^m Inuicte mortalis, Deã

ⁿ Nate puer Theride,

Te manet ^o Asarici tellus: quam frigida parui

Findunt Scamandri flumina,

Lubricus & Simois.

Vnde tibi reditum certo subtemine Parca

¹⁰ ^p Rupere: nec ^o mater domum

Cerula te reuehet.

Illic omne malum vino cantuq; leuato

Deformis agrimonie

Dulcibus alloquis.

Analysis Dialectica.

Talis, qualem sæpe nos

Poeta ludimus circa

Mensam amœnam.

Enarratio Grammatica.

Horrída.] Non arbitror hic designari Homericam illam tempestatē, quā & procellā & turbine Neptunus Odys. e. quassauit Vlysem, sed tempus hybernū, quod gelu, nimbis, imbribus frigidis, niuibus, glacie horrescit, quale describitur ab Anacreonte: *μῆτις μὲρ δὴ Ποσειδῆϊ δὴ ἔσκηκε νεφέλαι δὴ ἴδουσι βαρυόν.* *Ἄ' χειρὶ δὲ χειμῶνες παταγέσσι.* Mensis autem Nouember instat: nubes grauida pluuiã sunt, venti perstrepunt. Huiusmodi autem affectionē hyemis præ se ferunt Græcæ & Latinæ appellationes. Nam *χειμῶν* & à quo fluit *χέμα* *ἄρα τὸ χεῖν*, à *fundēdo* deflectitur, quod largas pluuias fundat, sicut hyems *παρὰ τὸ χεῖν* à pluendo, vnde sunt illę attributiones: *χέμα ὁμῆρουδου* & *δουδαλῆς*, hyems imbrifera, frigida & calfactu difficilis. Varro tamē videtur deflectere *hiems* ab *himbre* & hoc ab *harmo*: vnde quidam scribunt vtrumq; per aspirationem & *i hiems* & *himber*: quam quidem scripturam alterū, quod addit lib. 5. ab *hiando*, etymon confirmat: *tum enim*, inquit, *anima que efflatur, omnino apparet.* Quid autem imber à pluuiã discreper, vide Ode 9. lib. 2.

⁴⁰ *Tempestas cōtraxit.*] Gall. *Elle a esposti l'air de grosses nuées.* Nam quum facies cæli niuibus obducitur, tristitiam quandam videtur præ se ferre, more hominum frontem contrahentium.

Nivesq;.] Vide Aristot. de mundo & in Meteoris & Suidam, vel citius, quę annotata sunt in Gramm. Odes 2. lib. 1. quomodo gignatur nix.

Sylua.] Dissoluitur vna syllaba in duas per diæresin, sicut 23. Od. 1.1. *ventorum & sylua metu*, vt dictum est.

Threicio.] De Aquilone fuit Ode 3. 1.1. Præterea Od. 50 25. 1.1. Ille formatione Latinã appellatur *Thracio bacchante magis sub inter-*
Lunia vento.

Credita est veteribus Thracia velut τὸ ἐργαστήριον ἢ οἰκητήριον τῶν ἀνέμων. Officina & domicilium ventorum. Homerus *Iliad. 1. Ὡς δὲ ἄνεμοι δύο πόντον δέινετον ἰχθυόωντα*
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τὼ τε ὀρήμιθον ἀήτην
Ἐλδόντ' ἐξ ἀπίνης.

Quemadmodum autem duo venti mare concitant piscosum Boreas & Zephyrus, qui è Thracia spirant ruentes repente.

⁶⁰ *Rapiamus.*] Quia occasio est præceps, ideoq; definitur opportunitas temporis casu proueniens, vel, vt à Cic. 1.1. de Inuent. *Occasio autem est pars temporis habens in se ali-*

Non admodum dissimili argumento fuit Ode 9. lib. 1. ad Thaliarchum. Explicatur autem præfens Theticum ex variis adiunctis: quibus Poeta & ipsius sodales debeant inuitari ad vitam hilarem & lætam, ac primùm, quod cælum adeò sit nebulosum & caliginosum, niuibus ac nubibus grauidum, Aquilone sonorum, vt videatur in terram descendere, & animalia obruere velle.

² Ex eodem fonte est hæc ratio, vt dum ætas & integræ vires adsunt, demus nos iucunditati, quod vers. ille 11. Odes lib. 2. confirmat.

Fugit retro lauis iuuentus & decor.

Deducamus nos igitur ab omni tristitia ad hilaritatē.

³ Argumentum est è causis efficientibus, quod vinum vetus & generosum sit medicina tristitiæ & sollicitudinis præsentissima.

⁴ Puer, quod moram interponeret expromendi vinum ex apotheca, reprehenditur ex adiuncta Dei benignitate, qui res domesticas & turbatas componet. Interim sic herus vult se oblectare nardo Persicã, & Musicã, & sollicitudines hoc modo leuare, vt Chiron docebat alumnum suum Achillem vino & cantu, quæ sunt dulcia deformis agrimonie solatia, fatum ipsius durum moderari & lenire. Protasis huius similitudinis est secunda, & hoc vno versu contenta, *Nobilis, &c.* Apodosis verò antecedit quattuor proximis antè primis versibus comprehensa.

⁵ Chiron Centaurus cohortatur Achillē ad casum fatalem vini & cantus solatio leniendum è loco diuersorum: *Parca non sinent te, ò Achilles, in patriam redire: Nec Theti mater tua domum reducet: sed morieris in solo Troiano ad Scamandrum & Simoentem flumina.* Partes autem huius diuersitatis enunciantur inuersè & dissimiliter à Poeta, atque à nobis, quod consultò factum est, vt vis argumenti certior esset. *Cantuq;.*] Præcipuus autem Musices vsus olim fuit in Conuiujs quæ vocis contentione, ac fidium pulsatione exercebatur, atque quo habita fuerit loco, Themistocles nobis testimonio est, qui iustus à quodam *ad Myrtum canere*: de quo Prouerbio lege Chiliadas Erasmi. Hoc etiam nomine commendatur Hieron à Pindaro *Εἰ δ' Ἄ. Ὀλυμπ. ἀντιστ. α.*

*Ἄ' γλαῖζται δὲ καὶ
μουσῆς ἐν αἴθρῳ
ἴα παίζουσι φίλων
Ἄνδρες ἀμφὶ δαμά
στράπεζα, id est,
Floret peritia Musices*

Occidit rogando.] Quod puto posse reddi, flagitas, vnâ voce, quâ significatur molesta postulatio, vt ex 3. de Oratore: *Etsi admonitum venimus, non efflagitatum.*

Baryllo.] Hic Baryllus Samius fuit Pantomimus Anacreonti in maximis deliciis, de quo lege vitâ & poemata eius. De patria Anacreontis fuit Ode 17. lib. 1. Ad dam ex Eusebio, eum fuisse Pisistrati & Pherecydis magistri Pythagoræ æqualem. Effertur illius infamis Pæderastia, qui rogatus, cur carmina non scriberet in honorem Deorum, respondit, pueros sibi esse loco Deorum, in quos scriberet.

Non elaboratum.] Id est, pedē nullo artificio, nulloq; ferē labore & industriâ excogitatum, sed sponte fufum, vbi nō nihil sibi dabit licentię. Sic Ciceroni est: *Concinuit ab elaborata & vis dicendi*, pro summo conatu & studio exculta: neque hoc epithetum ad amorem, vt quidam faciunt, referas.

Phryne.] Nomen inuenit à pallore, qualem inferunt venenata pocula è veneno rubetæ ranæ, vnde φρυγίσις Dioscoridi *haustum rubetæ venenum*. Fuit autem huius nominis Phryne nobile scortum, ex ancilla factum liberum, nec vno amatore contentum, cuius Crates visâ imagine aureâ Delphis erectâ exclamauit: *Τὸ τῆς Εὐφροσύνης ἀφροδίτην χρυσῆν ἀναθεῖσθαι ἐν Δελφοῖς, τῆσδε τῆς εἰς τὴν Εὐφροσύνην ἀφροδίτης*, i. *Quum Phryne meretrix imaginem Veneris auream Delphis dicasset, Diogenes Cynicus hac inscriptione affectit. Ex incontinentium Græcorum nummis expressa fuit.* Aelianus l. 9. c. 32. non dissimiliter huic conqueritur, cum exceptione tamen Græcorum, moribus castis & vitâ frugali præstantium. Vide de Phryne l. 13. Athen. c. 22. vbi narratur, quū Phryne meretrix pulcherrima rei capitalis argueretur, atq; ita teneretur, vt argumentis purgari non posset. Itaq; postquam Hyperides multa pro ea dixisset, ad extremum statuit eam in conspectu ludicum, & pectus eius papillasq; nudauit: qui quidem aspectus tantū potuit, vt, quam omnium sententiis damnatum iri opinio erat, omnium suffragiis absoluta discesserit. Ex quo institutum est, vt Areopagitæ noctu iudicarent. Huius rei auctor est Lucianus. Astutiam quoq; huius scorti lege apud Pausaniam in Atticis, quâ, quod Praxiteles de suis operibus iudicium facere pertinaciter recusarat, id expressit.

Accendit.] *Ἐφάπτεται τῷ ἴλιον πολιορκουμένην.*

Neg, vno.] Longè discrepabat ab hac Phryne illa Catulli Aufilena, de qua est hic versus:

Aufilena, viro contentam viuere solo: ob id talis dicitur Græcè, γυνὴ κόσμιος, ὡς ἀνὴρ κόσμιος vxor modesta, vno viro contenta. Thais verò in Eunu. Act. 1. Sc. 2. Phrynæ huic similis est: *Neg, tu vno eras contenta, &c.*

Explicatio Rhetorica.

Metrum est dicolon, cuius primus quisque versus est hexameter, dactylicus: secundus verò iam-bus tetrameter.

^a In dissuderit est metaphora ab humoribus, ac potius à vaporibus sanguinis in humores cōcreti, qui immodicâ copiâ memoriâ rerum obruunt, sensusq; opprimunt. Itaq; docuimus in dialecticis odes 2. lib. 3. pueris interdicitū à Medicis Phycis, ne illi plurimo cibo, nimioque somno vterentur: quod ex hac intemperantia corpora ipsorum minus adolefcerent, atq; ingenia eorundem fierent multò hebetiora.

^b Meton. adiuncti pro animo & mente subiecta, cuius sensus sunt ministri, i. cur mens nostra facta est tam obliuiosa muneris sui ab ignauia? Simili tropo Virgil. Ecl. 3. vititur: *Sensibus hæc imus, res est non parua, reponas.*

^c Altera metonymia est, sed subiecti pro adiuncta potione soporifera.

^d Hæc continua eiusdem vocis repetitio in eadem sententia facit epizeuxin: qualis est ad confirmandum amorem, tanquâ Deum habendum, vnde potest statui synecdoche generis pro Cupidine; sed in sequentibus exemplis minimè. — *Deus, Deus ille Menalca.*

Item l. 5. Lucret. *Deus ille fuit, Deus inelyte Memmi.*

^e Metaphora est ab humanis corporibus, vbi τὸ ἐν μέσῳ τῆς γαστρὸς κοῖλον, λέγεται, quod est in medio ventre cauum, dicitur ὀμφαλός, vnde & Græca & Latina vox variè trās-fertur: ideo Eustathius *Ἰλιάδ. φ. ὀμφαλον* vocat πολυσήμαντον διὰ τὴν ἀνθρώπων ὀμφαλόν, i. è similitudine vmbilici humani: vnde obstetrices appellantur ὀμφαλήτοιμοι, quum ille abscindunt vmbilicum fœtus, ex eo quidem nominatum ὅτι τὸ ἔμβρυον δι' αὐτῆς ἀπτεῖ, ὅπως ἔστιν ἀπτεῖ καὶ βέβη, i. quod fœtus per ipsum respicit & nutriatur. Etymologicon aper-tius Eustathij notat hanc vocem sic deriuans, τὸ ἐμ-pνέειν, ὅ ἐστιν ἀπτεῖν, γίνεται ὀμφαλός, ἢ καὶ ἀποβολῆς τῆς ἐμ-pνῆς τῆς πρὸς τὸ ὀμφαλόν, δι' ἣν τὸ ἔμβρυον ἀπτεῖ. horum iam fuit interpretatio. Idem interpretis eiusdem *Ἰλιάδ. lib. α. dicit clypeos vmbilicatos*, interpretaturque ὀμφαλὸς ἀπ-πιδος, βυβάς πνας εἰς κόσμον ὅτι κειμένους πρὸς τὸ μέσον καὶ ὀμφα-πιτα, i. vmbilicos clypei, bullas quasdam ornatus gratiâ circa medium positas per similitudinem humani vmbilici. Hinc quoque ad librorum ornamenta, quæ fiebant modò ex ebore, modò ex offe, modò ex alia metallica materia, quæ non, nisi perfectis libris, applicabantur, de quo lege Cæl. Rhodiginum lib. 15. & Erasmi in Chiliad. Quade re sic Lucianus: *ὁμοιοὶ εἰσι τοῖς κελύκοις τῶν βιβλίων, ἢ χρυσῶν ἢ ὀμφαλοῖ, πορφύρεῖς κροκοδῆν ἢ διοδάρε* similes sunt his pulcherrimis libris, quorum vmbilici sunt aurei, extrinsecus purpurea membrana. Idem videretur confirmare Catullus ad Varum: *Noui vmbilici, lora rubra, membrana defecta plumbo, & pumice omnia æquata*: vnde Martialis lib. 4. hoc genere loquutionis clausit:

Obe, iam satis est, obe libelle,

Iam peruenimus vsque ad vmbilicum.

⁴⁰ Est igitur adducere & peruenire ad vmbilicum, absol-uere & finire aliquid. Sic Ver. 6. & 2. de diuin. Nemus Ennense vocatur vmbilicus Siciliæ. Delphi quoq; di-cuntur γῆς ὀμφαλός, apud Plutar. de defectu oraculor. Apud Pindarum *Πυθ. εἰ. 5. in initio,*

ὀμφαλον ἐκεβρόμυς χθονός, id est,

Vmbilicum horrisse terra.

Lege quoq; fabulam de duabus aquilis à Ioue emissis, cur Pythæ, locus sit dictus vmbilicus.

⁵⁰ ^f In arsisse, vreris, accendit, ignis norifsima est transla-tio, ac multoties dicta.

^g Meton. subiecti pro flebiliter cantauit versus non satis metricis pedibus & legibus conditos de amore.

^h Alleg. est ex perpetuis metaphoris, pro, *Non for-mosior mulier perdidit Troiam, quam est tua Terentia*: atque rursus ibi latet synecd. generis pro Helena.

ⁱ Præstat hic agnoscere synecdochen speciei, quàm propriè vocem sumere. Sit ergo pro Libertina Horatii amica, cuius forma certat cū pulchritudine illius Phrynes meretricis, de qua Athenæus lib. 4. & Arnobius l. 6. aduersus gentes, quæ perhibetur in acumine ipso pulchritudinis, venustatis & floris exemplar fuisse cuncta-rum, quæ in opinione sunt, Venetum, & cætera: pro quibus non ab re fuerit tua, Lector, quaquam alieno id loco dici videretur, referre, quod Galenus scribit de hoc scorto in oratione ad artes. *Quum olim in conuiuio talis ludus celebraretur, vt per vices inter conuiuas, qui quid libebat, imperare liceret. Phryne quum ceteris mulieres tum anchusâ, tum cerusâ, tum etiam uico pectus cerneret, iussit a-quam asserri, eamque manibus haustam sibi feminam quamque ad fa-*

ad faciem admovent, mox linteo protinus eam detergere: quod quum ab illis omnibus & à Phryne ante alias actum esset, cernere erat, faciem, ceteris quidem feminis continuè maculis repletam, ut laruas te videre diceret: Phryna autem formosior

reddita: quippe quæ non sucta erat, sed suapte natura formosa, nullaq; arte ad formam egebat. Sic vera pulcritudo tunc optime exploratur, quum ipsa per se sola spectatur, ceteris omnibus, quæ foris assumuntur, remotis.

EPODI XV. IN NEÆRAM.

Theticum.

Queritur grauitè de periurio Neæræ, quæ priores amoris sui partes alteri dedit ipso Horatio potentiore; cui ab eadem similem perfidiam prædicat futuram non sine risu.

Nox erat, & calo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu magnorū numen lesura Deorum
In verba iurabas mea,

Arctiūs atque edera procerā astringitur ilex,
Lentis adherens brachiis:

² Dum pecori lupus, & nautis infestus Orion
Turbaret hybernum mare:

Intonsoq; agitates Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuū.

³ O dolitura meā multum virtute Neæra.
Nam si quid in Flacco ^b viri est,

Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem.

Nec semel offensa cedit constantia forma,
Si certus intrarit dolor.

⁴ At tu, quicumque es feliciore, atque meo nunc
Superbus incedis malo:

¹⁰ Sis pecore & multi à diues tellure licebis,
Tibiq; Paedolus fluat:

Nec te Pythagora fallant arcana renati:
Formaq; vincas Nireæ:

^d Eheu translato aliò merebis ^c amores:
⁵ Ast ego vicissim refero.

Analysis Dialectica.

Accusaturus Poeta Neæram periurij, describit iusiurandum datum è circumstantiis temporis, quo illa se obstrinxerat Horatio, amorem inter ipsos perpetuum fore: cuius quidem certè perpetuitatem declarat, primùm collatione minorum: Quod illa tum, quū se sponsione obligabat, arctiori complexu adhaerebat Poeta, quàm edera consuèuit se ad proceras arbores & parietes applicare.

² Deinde eadem amoris perpetuitas, verbis obligationis quasi cōceptis, firmatur ex hyperbolica parium comparatione, cuius protasi triplici subiicitur simplex Apodosi: Quamdiu, inquit, lupus tristis erit pecori, Orion nautis infestus, & aura intonso Apollinis capillos agitabit: tam diu amabimus inter nos. Hoc genus hyperbolice comparationis familiare est Virg. 1. Æneid.

In freta dum fluij current: dum montibus vmbra
Lustrabunt, conuexa polus dum sidera pascet:
Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

Cuiusmodi prius vsurpauerat Eclog. 5.

Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit,
Dumq; thymo pascuntur apes, dum rore cicada,
Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

³ Pœnas periurij proponit ex efficiere & factis suis, quod ipse vero tandem dolore & iusto commotus, alteram amicam quæret, quæ sibi constanter responsura sit in amore. ita ostendit, quod Proverbio, cuius in Epodis II. meminimus, iactatur, *Ὁμοῖοι ἐρωταὶ ἐλύοι*, Contumelia soluit amores.

⁴ Docet quoque è loco diuersorum, riualem suum non impune abiturum, qui Neæram subornarit & à se abduxerit. Quamuis, inquit, Neæra nunc fruaris: meo malo exsultes: opulentus sis: bene numatus, Philosophià Pythagoricā optime instructus, atq; forma dignitate Nireo ipsi prestes: vbi latet breuis minorum collatio: senties tamen & dolebis tandem animum mulieris à te ad alium in vicem præter spem abalienatum.

⁵ Pars consequens diuersitatis paribus confirmatur: Quando tu hodie me rides à Neæra repulsum & exclusum perfidiosè: ego quoque postea ridebo te mox ab eadem extrudendum, ac velut pax tibi referam optimo iure.

Enarratio Grammatica.
Explicatio Rhetorica.

Nox erat.] Simili riuualitate notantur 3. Eclog. in meretricom eiusdem nominis Ægon & Menalcas:
— ipse Neæram

Dum fouet, ac, ne me sibi præferat illa veretur,
Hic alienus oues custos bis mulget in hora.

Huius fit etiam mentio & notatio Ode 14. l. 3. quæ fortassè fuit hæc ipsa Horatij.

²⁰ Inter minora.] Hoc dictum est ad vulgi opinionem, cuius sensui quia sidus Lunæ familiarissimum & proximum admotum est, & in tenebrarum remedium à natura (quin potius à Deo creatore cæli & terre ut præfit nocti) repertum, illud putatur reliquis sideribus maius: quod Plin. l. 2. c. 14. argumento certo confutat: Quod amplior errantium stellarum, quàm Luna magnitudo colligitur: sed altitudo cogit minores videri, sicut affixas calo solis fulgore inter diu non cerni, quum æquè diu ac noctu luceant: idq; manifestum fiat defectibus solis & puteis præaltis.

³⁰ Magnorum.] Quidam putant hanc magnitudinem metiendam esse ratione cultus publici, qui priuatus fiebat Penatibus, quorum vtrumq; Æneas in Italiâ intulit, ut est 3. Æn. — feror exsul in altum

Cum sociis natoq; Penatibus, & magnis Dīs.

Seruius in hunc locum scribit: Dij magni sunt, Iupiter, Minerua & Mercurius, qui Romæ colebantur: Alij eam ad potentiam referunt: ideoq; monent Gnomologi, Deos in primis illos implorandos esse, quibus summa esset potestas: quales Varro, qui eosdem dicit Penates & magnos Deos, selegit viginti: Ianum, Iouem, Saturnum, Genium, Mercurium, Apollinem, Martem, Vulcanum, Neptunum, Solem, Orcum, Liberum patrem, Tellurem, Cererem, Iunonem, Lunam, Dianam, Mineruam, Venerem, Vestam: quorum duodecim mares, octo fæminæ sunt. Scholiastes tamen Apoll. Rhod. in lib. 2. pro magnis hos recenset, qui Græcè nominantur: Ζῆς, Ἡρᾶ, Ποσειδῶν, Ἀπόλλων, Ἄρτεμις, Ἑστία, Ἀφροδίτη, καὶ Ἄθλινα, cui videtur subscribere Macrobius lib. 3. cap. 4. Hi autem duodecim hoc tetrasticho cōtinentur, cuius tamen principium est à tribracho.

Ceres, Apollo, Venus, Neptunus, Vesta, Diana,

Mars, Pallas, Iuno, cum Ioue Mercurius,

Lemnius, hæc magni bis seni vumina Diui

Mortales quondam quos coluere Deos.

Lesura numen Deorum.] Offenditur enim maiestas diuina iureiurando violato, quod Cicero sub finem lib. 3. de Officiis ita definit: iniurandum est affirmatio religiosa. Quod

Quod autem affirmatè, quasi Deo teste, promiseris, id tenendum est.

In verba iurabis mea.] Tu iurois & promettois sous la teneur de ces miennes paroles & propos. Formula hæc affirmationis videtur sumta è militari sacramento Cæsari & Liuiò vsitato. Fiebat autè altero alteri verbis præeunte.

Verba.] Admonui aliàs verbum quibusdam Grammaticis dici ab aere verberando: sed mihi potior videtur etymologia Varronis, quam Donatus sequitur in Adel. Act. 5. Sc. 8. verbum dixit pro ἀέρι μαν, id est, pro vera sententia. Nam verba esse à veritate dicta testatur Varro de natura Ederæ, eiusquè veriuerbio dictum est Od. 1. 1. & Od. 36. 1. 1.

Lentis brachiis.] Sumenda est hæc lentitudo brachiorum, quæ, quò flectere velis, sequuntur: vnde flexibilia & sequacia dici possunt: secus, lentus amor Glyceræ tenet me dicitur Ode 9. lib. 3. qui tardè obsequitur, & ægrè respondet amanti.

Dum pecori lupus infestus.] Agellius scribit è Nigidio, hanc vocem dici à festinando. Nam qui instat alicui, eumque properans urget, opprimereque eum studet, festinatque, aut contrà de alicuius periculo & exitio festinatur, is vterque dicitur infestus, ἐπερυντικός καὶ παδνηκός. Sic Od. 8. 1. 3. dicitur Medus sibi infestus. Apertior syntaxis verborum erit, si hoc modo enuncies: Dum lupus infestus erit pecori, & Orion nautis, qui nimbofus ob id dicitur à Virgilio, quòd mare hybernum soleat turbare.

Orion.] Quis fuerit, vide Ode 18. lib. 1. De intonsis capillis Apollinis fuit Ode 21. lib. 1.

Si quid viri.] Hæc personæ mutatio habet aliquid ἀνδρῶν, pro, si quid viriliter, maximeque laudabile facinus, magno quoque animo facere possum: Notum est è Terent. Hecyr. Tu virum me aut hominem deputas aded esse? item ex Epist. 19. lib. 2. ad Q. Fratrem: Quum veneris, virum te putabo: si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo: quid inter vtrumque interfit. Item l. 5. ad Fam. ut hominem te & virum esse meminisses. Ita Græcè τὸ ἀνδρὸς καὶ ἀνδρῶν valet interdum ἀνδρῶν καὶ ἀνδρῶν, strenuus ac fortes, vt Herodot. in Polyhym. πολλοὶ μὲν ἀνδρῶν εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἀνδρῶν: multi quidem essent homines, pauci autem viri, id est, magnanimi ac fortes.

Flacco.] Plin. lib. 11. cap. 37. scribit: aures homini tantum immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina, id est, vt quibusdam placer, à flaccidis & pendulis auribus Flacci cognominati sunt.

Potiori.] Ellipsis est substantiui, amatori, quem tu pluris Horatio facis, vt in parem, amicam puellam.

Nec semel.] Sensus est: vbi primum me verus dolor pupugerit, nunquam postea perferam formam tuam, vel, nunquam tua forma constantiam mihi adimet, quæ mihi inuidiosa fuerit, & in odium adducta propter perfidiam. Quidam sumi putant

offensa ἐπερυντικός, pro, quæ semel me offendit & lestr. Cōstantia autem est confirmatio eorundem actionum, vt grauitas eorundem sententiarum.

Pecore diues.] Altera est huius epitheti syntaxis, diues opum.

Pañtolus.] Hic fluuius ex Terpsichore Herodoti est in Lydia decurrens è Tmolo monte, & ramenta auri deferens: sed Plin. l. 33. c. 4. cum hoc quatuor alios numerat: Tagum in Hispania, Padum in Italia, Hebrum in Thracia, Gangem in India, hunc Pañtolum in Asia, cuius regio est Lydia. His addam Hermum è v. 137. Georg. 2. atque auro turbidus Hermus.

Tibi fluat.] Commodis tuis seruiat fluxus Pañtoli aureus.

Pythagora.] Famâ hîc Philosophus notior est omni sermone, qui de ipso posset à nobis nunc haberi: sed vocis notatio non perinde fortassis omnibus nota. Suidas vult dici ὅτι τὸ πῦρ ἀλλήλων ἀποδέειν ἐξ ἡπύου τὰ πύρρα: quòd non minus verum diceret, quàm Pythius Apollo.

Nirea.] A recto Nireus, de quo Iliad. β. 973. vers. De hoc etiam fuit Ode 20. lib. 3.

Risero.] Idem valet, quòd ridebo, vt Terent. And. Act. 2. Sc. 6. v. 25. Ego isthac rectè, vt fiant, videro, pro, videbo.

Explicatio Rhetorica.

Metrum huius Odes simile est proximè antecedenti.

Exclamatio est per comminationem.

Metonymia subiecti, pro, si qua est vis & virtus vel animus excelsus in Horatio: Græci, εἰς ἡνροφία ἐν τῷ φλάκκῳ ἐγχεταί: si qua infidet strenuitas in præcordiis Horatij. Simili mutatione nominis manes Leonidæ responderunt Xerxi corpus ipsius iacens pallâ purpureâ regenti lib. 1. Epigramm. cap. eis ἀνδρῶν.

Ἄσπίς μοι τίμω καὶ κόσμη μάχα, ἔρρα τὰ Πεσῶν
Ἡἕω κ' εἰς Ἄϊδην, ὡς Λακεδαιμόνι, ἰ.

Scutum est mihi magno ornamento & decori pro tumulo: apage res Persicas, descendam ad Orcum, vt Lac edamantus, pro, Spartanâ virtute decoratus.

In constantia tropus est, sed alterius modi, adiunct. pro constante viro, qui constanter fortiterque resistit formæ sibi inuisæ.

A Neera sermonem transfert ad æmulum & rituale nomine tacito, διὰ τῆς ἁποστροφῆς.

Altera est exclamatio per fictâ & simulatam commiserationem. Similis est omnino figura Ode 5. lib. 1.

Heu! quoties fidem
Mutatosq; Deos flebit & aspera
Nigris a quora ventis.

In amores videtur quædam species meronymiæ, quòd res adiuncta ponatur pro animo alienato.

EPODI XVI. DE BELLIS CIVILIBVS.

Theticum.

Grauis est querela Poetæ de bellis ciuilibus ita longis, vt fatis Rom. exterritus cogatur omnibus suadere bonis inde cedendum & aliò migrandum.

Altera iam teritur bellis ciuilibus atas:
Suis & ipsa Roma viribus ruit:
Quæ neg. finitima valuerunt perdere Marfi,
Minacis aut Eihrusca Porfena manus,
Aemula nec virtus Capue, nec Spartacus acer,
Nonisq; rebus infidelis Allobrox:
Nec fera caruleâ domuit Germania pube,
Parentibusq; abominatus Annibal:
Impia perdemus deuoti sanguinis atas:
Ferisq; rursus occupabitur solum.

Barbarus heu cineres insistes victor, & urbem
Eques sonante verberabit vngula!
Quæq; carent ventis & solibus, ossa Quirini,
(Nefas videre) dissipabit insolens!
Forè, quid expediat, communitur, aut melior pars
Malis carere queritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia: Phocæorum
Velut profugit exsecrata ciuitas:
Agros atque Lares proprios habstandaq; sana
Apris reliquit & rapacibus lupis:

8 Ex eodem attributorum fonte hauriuntur, quæ deinceps adhibentur: quod locus ille sit ab omni hoste tam ciue, quam peregrino, tutus, ab omni intemperie cæli maximè purus & integer.

9 Repetitur eiusdem felicitatis causa: quod Iupiter pius talem locum attribuerit iam inde vsque à transitu atatis aureæ in æream: in cuius societatem Poetase videtur offerre, quasi aliquid adiumenti afferat, dū pij ferrea tempora deuitare poterunt suâ vaticinatione: quod tamen versus Lucani accedere meritò videtur:

*Non illuc auro positi, nec ture sepulti
Perueniunt.*

Enarratio Grammatica.

Teritur.] Cic. lib. 3. de Orat. dicit ætatem terere in rebus descendis pro, consumere.

Ciuiilibus.] Quæ inter ipsos ciues cõfecta sunt, & à Luciano propter rabie ciuicam plus, quam ciuilia vocatur.

Aetas.] Aetas circumscribitur à Plutarcho in vita Caronis triginta annis, vti monuimus Ode 9. l. 2. Priorem autem ætatem, quæ bellis ciuilibus contrita est, Historici definiunt illo temporis spatio, quod interiectum est intra tempora Syllæ & Sulpicij: Octauij & Cinnæ: Marij & Syllæ: Pompeij & Cæsaris: de quo Cic. lib. 4. Epist. ad M. Marcellum & Philip. 8. Altera item ætas à cæde C. Cæsaris habuit hæc bella ciuilia: Mutinense contra Antonium: Perusium contra L. Antonium M. Antonij fratrem; Siciliense contra Pompeium Pomp. Magni filium: Thessalicum seu Philippense contra M. Brutum & C. Cæsium: Actiacum contra Marcum Antonium & Cleopatram: quorum bellorum recensio nem planiorem pete à Floro & Appiano, cæterisq; Historicis. Ortum tamen bellorum ciuiliū, alij à morte Tiberij Gracchi inceptum terminant Actiacâ Augusti victoriâ, spatio temporis annorum 104. ex Orofio, aut 102. Glareano.

Viribus suis.] Suapte manu perit, & vt loquitur Liuius: iam magnitudine laborat suâ.

Marfi.] De hoc bello vide Oden 14. lib. 3.

Porfena.] De Porfena duce Ethruscorum vide Plutar. 40 in Publicola & Liu. l. 2. qui de restituendo Tarquinio in regnum arma sumit contra Romanos: sicut de Capua Florum, qui scribit eam Campaniæ caput fuisse & tertiam inter tres maximas vires, Romam & Carthaginem nominatam. De eadem Cic. contra Rullum in Senatu & in altera ad populum contra eundem.

Aemula.] Campani sperabant fore dominam suam Capuam reliquarum urbium & caput imperij, loco Romæ, ex ipsorum defectione ad ducem Pœnorum Annibalem.

Spartacus.] De bello Spartaco lege Oden 14. li. 3. De Allobrogibus lege Comment. Cæsaris de bello Gall. lib. 3. & 4. & Cic. 3. Catil. & pro Fonteio. Apparet autem infidelitas Allobrogum in rebus nouis, quibus turba Catilinaria studebat, ex eo, quod contra Remp. Romanam Cicero scribit in Oratione de Prouinciis Consularibus. Modò ille meorum laborum, periculorum, consiliorum socius C. Pomptinus fortissimus vir, ortum repente bellum Allobrogum atq; hac sceleratâ coniuratione excitatū, præliis fregit, eosq; domuit, qui lacesterant, & eâ victoriâ contentus, repub. metu liberatâ, quieuit. Creditur hoc incidisse in annum Urbis conditæ 693, de quo Dio lib. 33. & Epitome Liuij 103. Allobroges Gallicè hodie dicuntur Delphinates & Saubaudienses. Apollodorus scribit Allobryges gentem fuisse Galliæ potentissimam, & tempore Annibalis regnum fuisse Liuius scribit. Polybius per i pingit Allobryges. Charax verò per o Allobrogas: quâ postremam scripturâ Latini sequuntur. Apud

Græcos plerofq; omnes scriptum reperitur, Ἀλλοβρυγῶν, vt passim apud Dionem, cuius testimonij gratiâ profertur è lib. 38. hoc, Ἰσθμὸς δὲ Ἀλλοβρυγῶν τῶν Γαλατικῶν τῶν καὶ Νεβρυγῶν πορθῶν τῶν, i. Allobrogibus autem Galliam Narbonensem populantibus, &c. Adhæc Prætores, qui obtinnerat prouinciam Narbonensem, Allobrogibus ius dicebant, vt Strabo narrat lib. 4. Hi tempore Catilinariæ coniurationis Romam miserant legatos de auaritia suorum magistratum conquesturos, quos Lenculus sollicitauit ad societatem coniurationis per P. Umbrenum. Illi autem quum simulasser se tali consilio velle libenter fauere, rem totam Q. Fabio Sangæ indicauerunt, vt copiosè narratur in Historia Salustij, Plutarchi, Appiani: sed ex indicatione culpâ quidem infidelitatis vacauerunt, non sic tamen reliqui terræ incolæ, qui per literas societatem coniurationis cum Catilinariis coierunt, sicut ex orat. de prouinciis consularibus modò innotuit.

Nec fera.] Corn. Tacitus libro de moribus Germanorum scribit: Vnde habitus quoque corporum, quanquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & carulei oculi, rutila coma, magna corpora, & tantum ad impetum valida. Hunc autem colorem nonnulli referunt ad artificium, non ad ipsorum naturam, qualem 5. Comment. Cæsaris de bello Gall. memorantur Britanni adhibuisse præliaturi. Omnes verò se Britanni glasto inficiunt, quod ceruleum efficit colorem, atque horridiore sunt in pugna aspectu. Idem affirmat Propertius lib. 2.

**Nunc etiam insectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.**

Abominatus.] Quem Maiores nostri detestati sunt nomine crudelitatis hostilis Annibal dicitur annos 14. bello attriuisse Romanos, atque huc adegisse, vt consilium inierint aliquando de migrando ex vrbe. Liuius Decad. 3. totâ Flor. li. 2. c. 6. Orof. li. 4. Abominatus ita patheticos Grammatici fumen dum putant, vt Ode 1. lib. 1. ad hæc verba: bellaq; matribus detestata iam monuimus, & deinceps, inmetata iugera l. 3. Ode 24. & 5. huius, Interminatus cibus.

Deuoti.] Ἡμεῖς Ἰσραὴλ δὲ ἀσεβῆς τῶ ἀίματι & ἁλιμαίῃ. id est, nōs ætas impia & detestabilis, quorum sanguis est addictus & destinatus maiorum sceleribus expiandis, patriam, quam tot hostes expugnare nō potuerunt, perdemus & talem reddemus, qualis ante exordium Urbis & constructionem fuit.

Insistet.] Id est, teret & calcabit. Sic loquitur Terent. Quâ insistam viam? Gal. quel chemin tiendrais te? & Virg. insisteret vestigia, sed vsitatus, insistere in loco & in iugo curus & veltigiis. Hic per ludibrium, pro, insultabit cineribus.

50 **ciuium.** Ossa Quirini.] Perspicimus ex hoc loco opinionem eorum, qui Romulum existimauerunt in cælum raptum falsam esse.

Verberabit.] Pro hoc Virg. Æneid. 8. vers. 595.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum. & Hesiodus sub initium Alpidis:

Ἐδὴν δὲ ἐκτυποῦσθε ἄλλῃς ἵπποι, Ἴβόσσυτες ἡλιχίαι.

Terram autem pulsabant veloces equi, ferientes ungula. vnde dicti sunt ἐέδῃσποι καὶ ἰβόσσυδες ἵπποι sonipedes equi.

Pars queritis.] Anomalia est numeri Poetica, vt pars in frustra secant. 1. Æneid. Syntaxis autem verborum sic videtur apertius resoluen da: Queritis fortè: id est, dubitatis fortè: quid expediat communiter carere, pro, omnes cuiusuis conditionis ciues, tam sapientes, quam insipientes: tam clari, quam obscuri: aut, vos, qui estis inter alios prudentiores, queritis, inquam, ac vultis scire, quo consilio possitis eripi periculis discordiæ ciuilibus. Itaq; nunc accipite quod vobis optimū omnium dare institui. Hoc sensu τὸ carere conuenit cum expediat, & vertitur in verbum finitum, vt careatis: atque τὸ quid expediat,

expediat, valebit, quas res debeatis expedire & perficere, vt liberemini civilibus bellis, & tum infinitum carere referet Hellenismum, pro ἐφ' ᾧ γε ἀπαλλάττεσθαι ἐμφυλίῳ πολέμῳ, i. vt bello civili solvamini, & hic τὸ fortè, notat dubitationem, non casum.

Phocæorum.] De hac execratione Phocæorum & ipsius caussa vide lib. 1. Herodoti in sectione 30. ex editione Henrici Stephani, cuius sunt hæc verba. μετὰ δὲ ὡς τὸ σφί ἐξέργαστο, ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατὰρας τῷ ὑπολαπομένῳ τῷ σόλῳ· πρὸς δὲ ταύτησι ἢ μύητρον σιδήρεον κατεπέσαν· ἢ ὠμοσάν μὴ πρὶν ἐς φωνάϊνον ἕεν, ὡρῶν ἢ τὸν ἢ μύητρον τῶτον ἀναφῆναι. id est, quibus patris, diras atroces imprecari sunt omnibus sua classa, qui illic remanerent: ad hæc ferri massam candentem in mare proiecerunt, seque non prius Phocæam reuersuros iurarunt, quam hæc massa emerisset: in cuius loci interpretatione L. Valla vitur verbis nostri poetæ. Vide quoq; Strabonem li. 4. quomodo illi Massiliam in Gallia Narbonensi condiderint libro tertio Athen. & lib. 34. T. Liuii. Phocæa autem fuit vrbs Ionix inter Cumen & Smyrnam. Præ- 20 terea Eustathius Thessalonicensis refert causam, cur Phocenses patrias sedes reliquerint, & ipsam constituit in eo; quod Cyro seruire noluerint. Quanta autem hæc gens fuerit, idem auctor docet in suis parebolis aduersum Catalogi nauium liad. β.

Αὐτὰρ φωνήων χέδιος ἢ ἐπίστροφος ἤρχου.

Sed Phocensibus Schedius & Epistrophus imperant.

Μέγα δὲ ἔθνος οἱ φωνῆες· οὐδὲ πολλὸς λόγος τῷ Δημοδένει ἀέθρον ἢ μέμνηται ἢ αὐτῶν ἠπερὴν ἡσίοι· νεῖται δὲ φασιν, ἢ φωνῆς μετὰ βοιωτίαν ἢ ὀρχόμενον πρὸς Ἀγῆϊον παραβεβλημένῃ τῇ βοιωτίᾳ. 30 i. Gens Phocensium est permagna & Demostheni digna, quæ sit multo in pretio. meminit quoq; sigillarim eorum facta commemoratio Dionysii desitu orbis. Est autem sita Phocis, ut aiunt, post Boeotiam & Orchomenon versus polum Ardicum Boetia comparata. Postquam igitur patriam illi reliquissent, Gallia Narbonensi appulerunt, ibique Massiliam condiderunt: quæ ciuitas à Cicero, T. Liuii, Strabone, Valerio Max. Iustino, aliisque Scriptoribus celebratur mirificis laudibus: quippe quæ domicilium omnis virtutis atque humanitatis haberetur, quamq; 40 Athenæus lib. 12. narret Massilienses impudicos pederastis fuisse, illosq; Plautus eodem sensu in Calina. notet, nihil absurdi in eo fieri tunc temporis videbatur. Quia prisca illis seculi amores in pueros, vt iam dictum fuit in vita Horatii ex ipsius poematis à nobis selecta, nulli vertebantur vitio & probro vel apud Cretenses & Lacedamonios, populos grauissimis, sanctissimis, seuerissimisq; legibus semper vsos. Quam autem amicissimi fuerint Massilienses Populo Rom. maximo est argumento, quod quum in Italiam Annibal ex- 50 erciturum duceret, Romanensesque rogassent Gallos per legatos, ne darent ei per suas vrbes transitum, soli ex omnibus Massilienses eam legationem benignè audierunt. Quamobrem ciues Romani, qui in exsulium ibant, quod probro careret, Massiliam se ferè conferebant. Sic L. Scipio Asiaticus fecit, vt in orat. pro P. Sextio. Sic T. Annius Milo, vt est apud Dionem, lib. 40. Sic deniq; complures alii. Quod ad formam talis execrationis, illa præscribitur à Liuii lib. 38. Hæc adorationibus execratio diu adiecta est, si quem à proposito spes reuersionis, mot- 60 litiq; animi flexisset, &c. Similis est in oratione Aeschini contra Ctesiphontem. Si quis, ait, hæc violaue- rit, siue ciuitas, siue priuatus, siue uario, Apollini, Diana, Minerue prouida sacer esto, & hoc malè precatur, vt neque illi terra fructus efferat: neque vxores eorum liberos parentibus similes, sed monstra & portenta pariant. De Noto vide Ode 3. l. 1. vt de Africo primâ eiusdem.

Habet suadere.] Hellenismus est: sic enim Græci v-

tuntur verbo ἔχω cum infinito pro δύναμαι. Xenophon. l. 5. πῶς εἶχες τὴν πλεονεξίαν ἐμὴν κατηγορησά: potes accusare meam cupiditatem? Quomodo Cicero dicit: habeo dicere: idem tamen Græci pronunciant cum subiunctiuo, præcedentibus particulis ὅπως vel πῶς, vt, ἔχω, ὅπως βουλώ, pro διέχω βουλώ.

Occipare.] Quod Græcè dicas, τι τὴν χέδιαν ὀνδύμεν ἡμῆς προλαμβάνειν ὄρνιθι αἰσίῳ, sed hoc verbo notatur celeritas conscendendi naues, quemadmodum Virg. 6. Æneid.

Occupat Aeneas aditum custode sepulto,

Euadig, celer ripam.

quasi diceret, quid primum quodque vel tumultuariæ operæ nauigium moramur accipere? Id enim ratis sonat.

Simul renarint.] Id est, vbi primum, vel quum primum saxa enatarint & emerferint. Ita sæpè eleganter vsurpatur τὸ simul.

Nec piget.] Hoc verbum ad laborem, vt pudet ad dedecus refertur: aut, illud propter damnum & malum dolet, & hoc propter turpitudinem & infamiam, ait Donatus in Adel. Act. 3. Scen. 3. ad verba illa: Fratris me quidem pudet, pigetque. Sed hoc discrimen valde illustant illa Plaut. in Pseudolo. Nimia id, quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod piget. Non dedissetum pudet me, quia non accepit, piget. Huc addam è Seruio vers. Æneid. 4. Nec me meminisse pigebit Elisse: de futuro dixit: piget autem ad futurum spectat: pudet ad præteritum. Et licet penè vna sit significatio: tamen dicimus piget me illud facere, & pudet me fecisse. Vnde interdum & præcipuè à Sallustio simul ponitur vtrumque.

Padus.] Fluvius est satis notus citerioris Gallix, qui alio nomine Eridanus dicitur: fluuiorum rex Eridanus. à finibus Ligurum & à radicibus montis Vesulii exortus, sicut Martinus est mons Calabriae buxo & apibus diues: de quibus Plinius lib. 3. cap. 13. vbi tamen facit populos Apuliae, vt dictum est Ode 28. lib. 1.

Cacumina.] Cacumen propriè sonat cuiuslibet rei fastigium, factum, credo, ex acumen prothesi τς c.

Apenninus.] Hic mons diuidit Italiam & à Genua dicitur incipere: quam vocem Seruius per ce diphthongum videtur scribere, & à Pœnis desectere, qui duce Annibale memorantur illum superasse primi: Interpres Melæ Vadianus idem sentit, quum Apenninum dici putat, quasi à Pœnis patefactum, & igne, sulphure & aceto diruptum, vt Iuuenalis canit Sat. 10. de Annibale:

Diduxit scopulos & montem fregit aceto:

Itam tenet Italiam, &c.

quanquam Strabo lib. 5. in ipsius descriptione scribat & numero multitudinis appellat: τὰ δὲ ἀπέννινος ὄρη Apenninos montes.

Subsidio.] In hoc coniuncto τὸ sub videtur subire vicem alieni sexus, pro subiicere & succumbere: vnde Valerius Maxim. dicit subfessores alienorum matrimoniorum.

Miluo.] Miluus aut miluius ex eo videtur dici, quod molliter & suspensè in aere, tanquam porrectus in molli lecto volet, aut quod tenuem edat vocem, aut, vt alii volunt, quod vitam degat millenariam: vnde vocatur à Gallis le milan: estque è genere accipitrum, dictus Græcè ὁ ἰντιρ, ἰνος, quod aduentum veris nunciet: deducit tamen Etymologus παρὰ τὸ ἰνέδου, id est, ab inuadendo, hanc autem auem Aristophanes vocat παντοφθαλμὸν ἀρπαγᾶ, i. oculatissimam

maximéque rapacem in comædia Avium: hæc rapacitatis magnitudo convenit Plinio lib. 10. c. 10. cum comico poeta, Milui ex eodem accipitrum genere magnitudine differunt. Notatum in his rapacissimam & famelicam semper alitem nihil esculenti capere unquam ex funerum ferculis, de quo vide Suidam & Scholiasten Aristoph. in aui- bus.

Credula.] Vide, num debeat hîc sumi hoc epithetum, vt illa Epist. 2. l. 1. *Stultus cupidusq; bibisset.* Item, & rusticus exspectat avium eniôs pro stultis & rusticis, aut eniôs, tanquam stultus & rusticus.

Flavos.] Hic alii codices legunt *rauos*, qui color est medius inter flauum & cæsum; ac mihi videtur magis, quàm flauus leoni convenire.

Reditus dulces.] Periphrasis est vocis Græcæ, *νόστος* quam Scholiastes Homeri sic definit: *ἡ ἐς οἴκον τροφὴ δὴ τὸ τῆς πατρίδος ἰδίῃ*, id est, in domum regressus propter suauitatem patriæ.

Eamus.] Similis est anomalia superiori & illi Odes 2. l. 4. *Non semel dicemus, id Triumphantis omnis, vt Poeta videatur hanc phrasin affectasse.* Sensus ergo est: *Nos ciues omnes exsecrati supra dicta, qua nobis praedunt redeundi spem omnem, eamus.*

Exspes.] *Ἀνέλπιτος*, deiectus spe meliora inueniendi alibi, atq; in sua patria.

Peprimat.] I. lectis infaustus semper incumbat & immoretur.

Cubilia.] Videretur sumendum non synecdochicôs, sed emphaticôs ad locum assidua ignauia & desidia dicatum.

Muliebrem.] Omnibus nota est mulieris natura, quam propensa sit ad luctum. Itaq; monet, ne se lacrymis & lamentis muliebriter dedant. Sic Virg. 8. Æn. *Tollite cuncta, i. auferte vel pellite.*

Præteruolate.] I. transuolate mare Tyrrenum, vt tandem perueniatis ad Fortunatas Insulas Oceani. Pind. *Ῥοθ. ἐιδ. 1.* regionem Hyperboreorum facit eiusdem felicitatis cum his insulis, vbi:

*Νόσσοι δ' ἔτι γῆρας ἄλομονον
Κέρραται ἱερὰ γενεᾶ.
Γόνων δὲ νῆι μαχρῶν ἄστερ
Οἰέσσι φρονίους
Ἐπὲρ δὲ νῆι νέμεσιον*

neq; morbi, neq; perniciose senectus sacra genti mixta est: sed sine laboribus & praeliis habitant, vltionem diuinam summe instam fugientes: de iisdem lege *ειδ. β. Ολυμπ. ἄντισ. 4.* & Zetzen in Hesiod. lib. 1. oper. vbi describitur quartum genus hominum, & Philostratum lib. 5. c. 7. Sic Proteus Odyss. *δ.* prædocet Menelaum:

*Ἄλλ' ἂν ἐς Ἠλύσιον πεδίου καὶ Πείραια γαίης
Ἀθάνατοι πέμψουσιν*

sed: in Elysium campum & fines terra

Dii mittent immortales. Vbi quoque facillima est hominibus viuendi ratio, quem locū Eustathius vocat τῶν μακάρων νήσος, ex descriptione Geographi, beatorum insulas, παρὰ τὸ ἀλνεῖν, τῆς ἐστὶ χαίρειν, ἢ ἀπὸ ἀλν- τος ἔχειν τὸς ἐνᾷ, ὅ ἐστιν ἀφθάρτως, ἀθανάτως, ab hilaritate, aut quod qui illic sunt, incorruptè & integrè viuant in æternum. Etymologus hac definitione & notatione declarat, *Ἠλύσιον πεδίου, ὅτι διὰ τὸ τῶν ἐνσεβῶν χωρίον, παρὰ τὸ λωτὰς σωμάτων ἐνᾷ μένειν τὰς ψυχὰς, i. campum Elysium esse sedem piorum, atq; dici, quod anima corporibus soluta illic maneat. ἢ ὅτι ἡ διακλονταὶ αἱ ψυχὰς, ἀλλὰ διακλοντοὶν ἀπα- θῆς, i. aut quod anime permancant indissolubiles.* Ioseph. li. 2. c. 82. scribit de hæreticis Essenis, quod huc spectat. Illi, ait pietatem collocabant in rigido quodam victu, sacrificiis peculiaribus & cultu iustitie ciuili animas bonas, postquam è corporibus excessissent, pronuntiabant degere vltra oceanum,

vbi sit eis repositus felicitatis fructus. illic quippe esse regionem que neq; imbribus, neq; niuibus, neq; aestibus aggrauetur: sed quam oceano Zephyrus oriens & leniter adspirans amenam efficiat: malis autem animabus procellosa loca & hyberna delegabant, plena gemutibus exercendarum sine fine poenarum. Erat hæc secta vna è tribus eorum, qui Hyerofolymis ætate redemptoris nostri Iesu Christi profite- rentur Doctores religionis; de quibus tamen sacre literæ silent, hictamen vides de iisdem factam modo à Iosopho mentionem. Existimantur autem hoc nomen fortiti a participio *Bonomi* Hebræo *hoshim*, i. agentes a radice *hoshah*. i. fecit, egit, parauit, cui nomenclaturæ aptissimè conuenit illa corporalis exercitatio austera, quæ D. Paulo epist. 1. cap. 4. v. 8. ad *Timotheum* πρὸς ἀλίγορ ἀφελιμὸς, i. ad pauca est utilis. Reliquæ sectæ vocabantur *Pharisei* & *Sadducæi*, illi, quidem Hebraicè *Peruchim* à radice *parash*. i. exposuit, quod essent populo legis interpretes & explanatores: hi verò *Zaddikim*. i. iusti, à falsa iustitiæ persuasione, à quâ longissimè abessent, ostendit grauissima Christi reprehensio Matthæi cap. 22. & Luc. 20. quod resurrectionem mortuorum & angelos & animos hominum à corporibus separabiles negarent, & è libris fœderis solum *Pentateuchon* admitterent. De his Elysiis lege opiniones Poetarum, Philosophorū, Theologorum in notis Serui ad vers. *Aen. 5. Concilia, Elysi- umq; colo.* & alteram vocis rationem: & Sallustium citatum, qui scripsit illas insulas esse inclytas carminibus Homeri: vnde Virg. a. Georg.

Quamuis Elysios miretur Græcia campos.

Nos manet.] Quasi nos illi debeamus, vel ille nobis debeat. De hoc verbo vide Od. 28. l. 1.

Circumragus.] Circumuagus Oceanus dicitur, quia moles terræ circumfusa est Atlantico mari.

Insulas.] Od. 18. l. 4. notauimus rationem huius vocis, vt τῆς νήσος: nunc definitio insulam, ἀλιέρινα χωρία regionem mari septam.

Imputata.] I. intacta, non putata, ἀνλάς ἀμπελος ἢ ἀ- νλάδαντος, ὅν τι μὲν εἶσα, ὡς γῆ ἀνύροτι, ἀσπάρτη, ἀσπαραγῶ, i. non 40 fata, quod hic dicitur tellus inarata & apud Virg- lium in Georg. nullo cogente fert fructum, sumtum est ab Hesiodo ἐν ἐργ. — *νάσπον ἐρεφε σείδιωπος ἀγροῦ ἀν- μάτῃ, πολλὸν τε καὶ ἀφθονον.* i. fructum ferebat ad vitam neces- sarium tellus sponte sua multum & copiosum, vt inarata, non arata, nec culta.

Fallentis.] Non vbiq; oliua sic affecta est, vt domi- num suum non fallat, sed illi propriè conuenit, quæ nascitur in insulis fortunatis.

Termes.] Quidam sic definiunt, vt Porphyrio, ra- 50 mum oliuæ extremum, vt palmitem vitis. Festus tamen ramum nec foliis luxuriantem nec glabre- sceantem: est quoque Termes palmæ, qui dicitur τῶν ἀ- λειῶν Græcè, atq; definitur l. 2. c. 26. apud Agellium, *Spadi- ca Dorici vocant auulsum à palma termitem cum fructu.* tan- quam diceret, *καὶ δὲ δὲ ἑγναρπον*: de quo sic Plutarchus lib. 8. *συμωσ. proble. 4. πρῶτος οὐ δὴ λω, οὐκ εἶναι ἀγῶνα πο- ῶν, ἀπέσπασε καὶ δὲ λω τὸ νερὸ ποίνιμος, ἢ καὶ ἀλιεῖ ἀνομάδῃ.* *Theseus primus quum in Delo certamen institueret, auulsi- termitem sacre palma: vnde spadix nominatus fuit.*

Pulla.] Id est, nigra, quali colore nigro commen- datur ficus, quæ decoratur naturalis, non insita ipsius arbor. Veranius tamen de verbis pontificalibus scri- bit, ficum nigram esse ex infelicibus arboribus: con- trà, ficum albam ex felicibus, ait Macrobi. l. 3. Sat. c. 20. Isidorus tradit ficum dici à fœcunditate.

Ad mulctra.] Duplici genere & fine potest efferi. Virgilius vititur altero; *bia venit ad mulctram* E- clogâ 3.

Tenta.] Desseñitur à verbo tendo, cuius composito Virg. 7. Eclogâ vtitur:

Thyrsus oues, Corydon distentas lacte capellas.

Grex amicus.] Valde mihi probatur lectio I. Douzæ, Grex amicus, i. probè lanatus & densâ, mollique lanâ vestitus, qui est ouilli pecoris fructus.

Nec vespertinus.] Hellenismus est, & antimeria nominis pro aduerbio vesp. ri, de quo fuit Ode 2. lib. 1. qualis l. 8. Æneid.

Nec minùs Aeneas se matutinus agebat, pro manè.

Sic Homerus Iliad. τ. πανμύριος πολέμισε, pro, *ὅ τῷ πολεμῶν διήμερον*, per totum diem bellum gerit.

Sic quoq; Hesiodus in Aspide, ἡώς χέει ἀδελῶν, i.

Matutinus fundit vocem, i. manè, vt ibidem.

πᾶνύχιος δ' ἀπ' ἐπέης τοῦ ἀδελῶν παρῆνορι. i.

Totâ autem nocte concubuit cum pudica vxore.

Viperis.] De viperis lege Oden 8. l. 1.

Eurus.] De hoc vento fuit Ode 28. l. 1.

Argo remige.] Ode 6. l. 2. ad v. Tibur Argeo positum colono. notauimus in Gram. τὸ Ἀργεῖος dessecti ab Ἀργεῖος, & hoc singul. numeri: sed præsens τὸ Ἀργεῖος deducitur ab Ἀργεῖος & rursus hoc ab Ἀργεῖος, quæ fuit nauis Iasonis.

Colchis.] Colchus est nomen & regionis Asiæ & gentis, quæ dicitur *παρθενῶς impudica*, quod mares ἀρσενῶν ἄνδρα, muliebria paterentur vicissim, præter alia supra.

Sidonii.] Dicti sunt à Sidone celebri Phœnicæ vrbe, cui imperauit Cadmus rex Phœnicum, vt Tyro, de quo rege vide l. 2. Cornelii Taciti. De Sidoniis & simili huic occasione patriæ olim relictæ sic Sallust. in bello Iugurthino scribit: *Leptis oppidum ab Sidoniis conditum est, quos accepimus profugos ob discordias ciuiles nauibus in eos locos Africa venisse.*

Cornua.] Supple antennarum & velorum, quæ non infulas fortunatis Sidonii obuenterunt. Sic Virg. loquitur 3. Æneid. v. 549.

Cornua velatarum obuertimus antennarum. Hæc cornua dicuntur Græcè *νεπαῖαι* *ναὶ* *νεπαῖαι* & coniunctè hic significantiùs *ἀναγονέσθαι*, *ἐκτρίμματα* antennarum.

Laboriosus.] Videtur *παρθενῶς* sumi, vt significet, quod Græcè dixeris, τὴν νότον *ἐπιβῆναι*, i. in labore versari. Sic laboriosa deambulatio, exercitatio, versus, in quæ plurimum infumitur laboris, aut in quibus laboratur, etiam si de homine dicatur patientissimo laboris: vnde laboriosos homines, industrios ac laborum amantes interpretatur Cic. Tuscul. 2. de quo, vt de aliis vocabulis in vtrâmq; partem sumtis, lege Agell. l. 9. c. 12. Itaq; laboriosa cohors est, vt laboriosi remiges Epod. 17. quæ graues patitur labores.

Cohors.] Videtur etiam ab Ennio dici *spiras legionibus nexunt*, quæ vox videtur flexa à Græca *σπῆρα*, quam Budæus in illo loco Polybii, *ἀπὸ τῶν πᾶσα τεταγμένῶν ἡμερῶν ἐπέστειλεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας*, quod quarto quoq; die muneris obeundi vices ad singulas cohortes redeant, appellat *σπῆρας* & vertit cohortem, quæ vnde dicatur, vide Oden 3. l. 1.

Vlyssæi.] *Τετρασπιδάβω* à declinatione Vlyssæus Vlyssæi.

Impotentia.] Vt primigenium τὸ *impotens* modò pro imbecillo, vnde impotentia, imbecillitas & infirmitas: propter suam impotentiam se semper credunt negligi Adolph. Act. 2. Sc. 3. modò inde translatum ad animum pro vehementi & vehementia, vt hic, & incontinenti & incontinentia.

Vi inquinari.] I. postquam polluit. De his ætatibus lege opera & dies Hesiodi & l. 1. Metam.

Quorum fuga.] Id est, seculorum ferreorum denitatio fit,

vel, quæ secula ferrea p̄i possunt effugere me à prædictione & consilio de fortunatis infulis petendis: de quibus vide Saluist. & Diodor. l. 3. e. 13. aliosq; Historicos & Cosmographos, inter quos non satis constat, vbi sint sitæ, & Oden 8. l. 4.

Secunda.] Quæ feliciter ac faustè succedet.

Explicatio Rhetorica.

Metrum est dicolon, distrophon, cuius primus quisq; versus est hexameter dactylicus: secundus hexameter iambicus.

a Metaph. est à corporibus, vt:

Nec te pœniteat calamo triuisse labellum. Hinc ad alia: In rebus discendis ætatem terere, vt modò dictum est, & sæpius coniunctum, contere tempus, diem, noctem, ætatem, otium, æuum, vitam.

b Metonymia est subiecti, pro Romani sunt sibi exitio.

c Videtur ductum à conductoribus operarum ad quamlibet multitudinem hominum operi perficendo destinatum: sic hic ipse loquitur, *multa manus Poetarum.*

d Meton. loci pro incolis & synecdoche speciei pro fortitudine Campanorum.

e Metonymia est rei subiectæ pro exercitu seruatorum, cuius dux erat Spartacus gladiator Thracius.

f Synecd. est duplex: primùm singularis pro plurali, *Allobroges*: deinde speciei pro genere Gallorum: qui nouis semper rebus studèbant contra Romanos, vt constat è tertio & quarto commentario Cæsaris. Alii non agnoscunt modum secundum synecdoches, sed de Delphinatibus & Sabaudiensibus tantum intelligendum esse existimant, qui coniurationem Catilinariam indicârunt Consuli Ciceroni, cuiusmodi indicium non quidem dici potest infidele; sed istam fidelitatem erga pop. Rom. illi non semper retineverunt, vt conitat ex orationibus Ciceronis de prouinciis Coll. & pro M. Fonteio.

g Meton. subiecti pro feris Germanis, sicut in *pube* adiuucti pro iuuenibus.

h Synecdoche est speciei pro quibuslibet maioribus.

i Per meton. subiecti sumitur Annibal pro ipso exercitu.

k Synecd. est generis pro regione Romana, qualis est singularis pro plurali in *barbarus victor*, & generis, in *Quirini*, pro Romuli ossa. Poeta videtur hic sentire cum Varrone, qui scribit sepulcrum Romuli fuisse post rostra, quem tamen alii dicunt in cælum sublatum vel discriptum.

l Meton. est subiecti vel potius adiuucti pro subiecto equo, & hic per synecdochen pro equis calcantib. cineres Romuli.

m Meton. loci pro ipsius incolis Phocæis, qui execratione factâ patriam suam reliquerunt.

n *Ἀνανόωσις* est: communicat enim cum suis ciuib. de pacatione & tutiori habitandi loco.

o Meton. efficientis pro auspicio bono.

p Hic tanquam ex parte *συνουλοχῆνός* tota vrbs Roma intelligitur.

q Synecd. est generis pro Ligustico, in quod vsque hic mons porrigitur: Gallicè, *f. estend.*

r Synecd. est speciei pro quolibet illegitimo & inæquali coitu.

s *Κιuitας* *ὑπερωμῖνός* dicitur pro ciues: quale nota-

tum fuit Ode 2. lib. 4. ad verba *dicemus omnis Civitas.*

z. Metaphora à pecoribus ad hominum plebeiorum multitudinem & vulgus non intelligens notandum.

u Idem sonus repetitur initio & fine membri per Epanalepsin, qualis est illa Virgilii:

Multa super Priamo rogians, super Hectore multa.

x Metonymia est efficientis inuentricis pro frumentis.

y Metaphora ab animantibus ad inanimatam aquam, quæ suo cursu declivi murmur edit, vt Virgil. lib. 1. Georg.

Ille cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet.

z Metaphora ab his, qui scabra & exasperata læuigant. Inductiones quidem aquarum dant terris fecunditatem, sed rapidi torrentes sterilitatem, quod

non contingit solo fortunatarum insularum, neque nimis æstus.

aa Synecd. periphrasis generis pro Ioue.

bb Meton. materiæ pro naue Argo inde facta: deinde *Remige Argo* dicuntur *ouendo xenos* pro remigibus Argois, Heroibusque Græciæ ad vellus aureum profectis.

cc Altera est periphrasis synecdochica Medæ filia regis Colchorum Aetææ.

dd Synecd. membri pro, Sidonii non obuerterunt naues suas insulis fortunatis, nec appulerunt. Est præterea translatus a bestiis cornutis ad quamlibet rerum extremitatem; fluminum, pro finibus, exercitus; pro vtroque ipsius latere; vteri, pro exiguis apophylibus.

EPODI XVII. AD CANIDIAM.

Theticum.

In Canidiæ gratiam Poeta simulat se velle precibus redire: illa contrà præbet se ad id implacabilem & inexorabilem.

I Am iam efficaci do a manus b scientia
Supplex, & oro regna per Proserpina,
Per & Diana non mouenda numina,
Per atq; libros carminum valentium
Refixa celo deuocare sidera:
Canidia parce b vocibus tamen sacris,
Citumq; retrò solue, c volue turbinem.
2. Mouit d nepotem Telephus Nereium,
Inquem superbus ordinat agmina
Mysorum: & in quem tela acuta torserat:
Vixere & matres illa additum feris
Alitibus, atq; canibus homicidam Hectorem:
Postquam relictis manibus f rex procidit
g (Heu) pernicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssæi,
Volente Circe, membra: tunc mens h & sonus
Relatus, atq; notus in vultus honor.
3. Dedi satis superg, pænarum tibi,
i Amata nautis multum & institoribus.
Fugit iuuentas & verecundus k color,
Reliquit ossa pelle amicta luridâ:
Tuis capillus albus est odoribus.
Nullum a labore me reclinat otium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neq; est
Leuare tenta spiritu præcordia.

Canidiæ responsio, quâ veniam Horatio denegat.

1 Quid a obseratis auribus b fundis preces?
Non saxa nudis c surdior a nautis
d Neptunus alto e tundit hybernus salo.
2. Inultus vt tu riseris Corythia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini g Pontifex venefici
Impune vt Urbem nomine impleris meo?
3 Quid proderit ditasse Pelignas h anus,
Velociusve miscuisse toxicum,

4. Ergo negatum, vincor, vt credam miser,
m Sabella pectus increpare carmina,
Caputq; Marsâ n disilire Naniâ.
Quid amplius vis? o mare & terra! ardeo,
Quantum neq; atro delibutus Hercules
Nesci cruore, nec Sicana feruida
Furens in Aetna flammâ: s tu donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis p officina Colchicis.
6 Quæ finis? aut quod me manet q stipendium?
Effare, iussas cum fide pænas luam:
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuuenecos, siue mendaci byra
Voles sonari: 7 tu pudica, tu proba,
r perambula labis astra sidus aureum.
8 Infamis Helena Castor offensus vice,
Fratèrg, magni Castoris, victi prece
Adempta s vati reddidere lumina.
Et (tu potes nam) solue me dementiâ,
9. t O nec paternis obsoleta u sordibus!
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Nouendiales dissipare pulueres!
Tibi hospitale pectus & pura manus:
Tu usq; x venter Partumeus: & tuo
Cruore rubros obstetrice pannos lauit,
Vt cunq; fortis exsilis puerpera.

Si tardiora fata te votis manent?
4 Ingrata misero vita ducenda est, s in hoc
Nouis vt usq; suppetas doloribus.
i Optat quietem Pelopis insidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis:
Optat Prometheus obligatus k aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Iouis.
6 Voles modò altis desilire turribus,

*M*odo ense pectus Norico recludere:
*F*rustrag, vincla gutturi innectes tuo,
*F*astidiosâ tristis agrimoniam.
*V*ectabor humeris tunc ego inimicis eques:
*M*eah, terracedet insolentia.
 7 *A*n qua mouere cereas imagines,

(*V*t ipse nosti curiosus) & in polo
 Deripere lunam n. vocibus possum meis:
 Possum crematos excitare mortuos,
 Desiderig, temperare o poculum:
 Plorera p artis in te nihil habentis exitus?

Analysis Dialectica.

EX proposito Thetico perspiciuntur epodi bipertiti, vt prior quidem pars complectatur rationem reconciliandæ amicitiaë & concordiaë cum Canidia: eam tamen à Poeta fictam & simulatam: posterior autem *αὐτὴ τῆς γυναικὸς ἐχθρὰν ἀποδοῦναι*, mulieris inimicitiam nullis libationibus deponendam. Itaque Poeta, tandem expertus summam vim & potentiam veneficiorum & carminum in homines, confitetur se grauiter errasse: quod illam prius irrisit, contempsit quod denique negauit, tantas inesse vires ipsius carminibus: cuius rei iam ipsum pœnitet & veniam à Canidia petit: quam vt facilius impetret, supplex illam orat per auctores & principes artis Magicæ, quos ab ea nouit studiosè ac diligenter coli: quæ sanè ratio è loco efficientium ducta plurimum valet ad exorandam pœnæ iam satis persolutæ remissionem.

2 Eandem supplicii condonationem premit exemplis, quorum appositione quod sit, idiure fieri videtur. Primum est Achillis, qui etsi passim ab Homero dicitur ἀτρεπτος ἢ ἐχθρὸν κλέεις ἦτορ implacabilis & immisericors; mens tamen illius commota est misericordiâ in Telephum Myrorum regem, & vulnus, quod ipsi inflixerat, sanauit. Idem adhibuit parem rebus Priami afflictis misericordiam, quam Hectoris corpus patri reddidit seni suppliciter petenti sepeliendum, quanquam iam diu antè ab irato feris, a uibusque rapacibus addictum & destinatum fuisset. Secundum est Circes, quæ miseratione ducta pristinam hominis figuram, vocem & mentem reddidit sociis Vlyssis, formis porcorum aliarumque bestiarum remotis.

3 Ex superioribus efficit, sibi remittendam esse pœnam, quæ distributione subiectarum partium explicatur & amplificatur. Nam ætas iuuenilis, purpureus adolescentiæ color ipsi odoribus & vnguentis Canidiæ defloruit: corpus aridum, attenuatum, exsiccum & exsangue, ossibus liuidâ pelle tantum vestitis superfuit: canities subiit: noctem excipit dies laboriosa, & contra nox diem inquieta: denique facultas non datur liberè & tuto respirandi.

4 Ex illa enumeratione confitetur, quod primo versu proposuerat, carmina & Epodas Canidiæ plurimum valere ad homines dementia deprauandos, & ex ea libera confessione se mereri impetrationem veniæ. Eamque ob rem subiicit, quid amplius vis? sed quia videt superiori apodixi non satis profecisse, eam confirmat geminâ minorum collatione: quod Hercules minus arserit veste veneno delibutâ, quam Poeta cantionibus Canidia commotus sit: mihi us quoq, mons Aetna inextinguibili flammâ flagrat, quam idem ipse eiusdem incantamentis.

5 Faceta quidem certè & elegans est ironia Poetæ, attamen cum aculeo & maledicto coniecta: nam ille, quasi ex gestu & sermone meretricis animaduertisset, se nihil dū promouisse, concludit parium collatione, eodem tēpore cantiones, & γυναικὸς ἀποδοῦναι mulieris terminatū iri, quo ipse fuerit in puluerē resolutus.

6 Quum rursus intelligit obstinatioem voluntatem scæuendi & in ira obfirmatioem; offert sese vltro quamlibet pœnam laturum ad ipsius arbitrium & nutum, siue illa poposcerit Hecatomben, siue hymnum in ipsius honorem licet hic non nisi falsò illi posset attribui: qualem profectò *πανορθότατος* Galli ioci loco præfari ita solent, *Tout bien de vous, encore que ie deusse mentir.*

7 Hoc est velut initium hymni promissi.

8 Confugit rursus ad rationem exemplorum: *Stesichorus* quidem iambu maledicis & contumeliosis Helenâ persequutus, vnd: lumine ab ipsius fratribus dicitur orbatus tantisper, dum *Palinodiam* cecinit, & quam prius infamiâ notauerat, laudare cepit, ita sensum videndi recepit: Nunc equidem fateor, ait Poeta, in te huiusmodi flagitium admisisse, sed quum tibi cano cantilenâ priori contrariâ, videor dignus maxime, qui soluar à te tali dementia, quod potes, si vis, prestare.

9 Continuat Palindiam iam inde incepta, tu pudica, tu proba &c. & loco diuersorum amplificatur: quod illa nunquam fuerit ex inquinatis & adulteris, nec obscuris & auarâ parentibus orta, nec in mortuorum manes impia, nunquam in sepulcra pauperû scelestâ: sed e claris & liberalibus edita: adeoq, ipsâ mētis puritate & integritate corporis pietatē humanitatēq, semper ita coluerit, vt nullo se partus dolore fractam & debilitatam senserit, nec secus affectam, ac si vrinam reddidisset: ita videtur illa vindicari a crimine supponendi alienos pueros: his Grammatica & Rhetorica partis prioris subscribantur.

Analysis Dialectica alterius partis.

Primùm Canidia inducitur auersans preces Poetæ minacibus verbis, atq; prima repulsæ ratio est e parium collatione: quod frustra preces fundat homini: perinde surdo, atq, rupes a quo: ea obsurdescunt ad preces neuia: um naufragorum.

2 Causa, cur Canidia nolit Poetam audire: sed contra, velit ulcisci, petitur è Categoria effectorum: quia hic scripto diuulgauit & irrisit sacra Corytonis Deæ impudentis & obscœna: item sacra Cupidinis orone libidinum genus sine pudore exercens: præterea Canidia notam infamiâ per Urbem inuulsit: postquam ab ea particeps factus esse talium sacrarum & veneficiorum: vbi interposita sunt similia: quod ille non secus reprehenderit huiusmodi sacra, ac si Pontifex maximus fuisset: unde facillè perspicias illud Iuuenalis uerissimum:

Vindictâ nemo magis gaudet, quam femina.

ut hoc alterum Senecæ l. i. c. 5. de dementia. *Muliebre est furere in ira.* & Plut. l. de ira, *Mulieres magis ira canda quam viri: vt egroti, quam sani, senes quam iuuenes, rebus aduersis vtentes, quam secundis frucentes.*

3 Conficit ex adiunctis hypotheticis tractatis, auxilium veneficarum anuum nihil ipsi profuturum: si vitam, inquit, produxeris longius, quam optes; frustra veneficas arcesces, qua te sunt antidotis leuent.

4 Assumptio hic est: sed vita tibi diutius est producenda.

5 Complexio esset: frustra igitur tales veneficas preterea conduces: sed huius loco reponitur enunciatum ex fine: vt illius diuturnior vix sufficias doloribus identidem redi-

turis: quod amplificat trib. 'exemplis diuersè tractatis; Tantalii, Promethei & Sisyphi, qui videntur quietem optare: sed Iupiter de illis aliter statuit.

6 *Contra tu volēs modò te deicere de turri in precipitium: modò tibi manus afferre cruentas: modò vitam laqueo finire: sed non permittam. & insidens tuis humeris semper te exagita- bo, neq; me quisquam mortalis poterit impedire.*

7 Locus est è disparatis, vel, vt alii loquuntur, è repugnantibus: Possum cereas imagines animare: carminib. lunam calo deducere: philtrea & amatorie pocula conficere, & mortuos excitare. Non est igitur credendum, quin non finem artis meae facile consequar, vt te, quoties & quamdiu volem, ad insaniam adigam. His quoque Grammatica, & Rhetorica partis secundae subtexitur.

Enarratio Grammatica.

DO manus.] Vel manicis vinciendas, vt quid de me statueris, liberè facias. Ab hac phrasi non admodum abludit illa Terentii in Adelph. da te mihi hodie, quam Donatus explanat, te ad meam voluntatem & nutum accommoda: sic Cic. Terentium imitatus Epist. 8. lib. 2. ad fam. Cael. Ruf. da te homini, id est Pompeio: complectitur mihi crede &c: vel quod Graecè dicitur, τὰς χεῖρας ἀνατείνω ποίησενος ἐν χεῖρσιν ἡμῶν, id est, manus porrigo cum precibus, vt paelio victus, quem cedere inhumanum est, sicut è Lycurgo Plutarchi perspicitur: ἵστερον αἰῶν. ἵστε Ἐδμυνοῦ ἡγέμενος, πόνησεν ἡμῶν φονδῆν ἀπολεγομένους ἡμῶν παρὰ πρὸς ἡμῶν, id est, Neg, est animi celsi, neq; Graeci nominis, cadere succumbentes & locum cedentes interficere. Hi autem Epodi rectè à quibusdam dicuntur Eclogae, quarum sunt Eclogarii Poeta & Canidia, tanquam in aliqua fabula aut Dialogo: vbi sermo interrogando & respondendo vtrinque seritur. Hæc eadem est ipsa Canidia, quam Epod. 5. aperte infamiâ veneficii & pædoctoniae notauerat, qd ipsum hic facit dissimulanter, eoque efficacius.

Regna per Proserpina.] Sic carissima quæq; summa, & antiquissima, per obtestationem solent deuocari. Interpretor autem hic regna per Proserpina, dominatum illius & ditionem, penes quam est vitæ atque necis imperium, sicut dictum est Ode 18. li. 1. ideòq; à veneficis implorari solebat, vt Luna & Hecate nocturnæ Deæ à Simætha in Pharmaceutria Theocriti.

Diana.] Numen Diana non est mouendum, pro, non est irritandum neq; commouendum, quod dicitur ἀφαιρητῆρος, sed de hac Dea vide Ode 12. lib. 1. & 21. eiusdem libri & 22. tertii & omnium proximè Epod. 5.

Valentium.] Summa est vis incantamentorum, quibus sidera cælo deuocantur, aqua fluuuii consistit, & cursum suum inhihet: astra retrò aguntur.

Calo deuocare.] Pro hoc dixit Epodis 5. Lunam calo diripi. Virg. in Pharm. & Tibul. deducere, & Plin. l. 30. Menander Thessalâ cognominauit fabulam, complexam ambages faminarum detrahentium Lunam: quod interpres Gallicus sic reddit: Menander aiant fait une comedie sur le fait des sorciers, qui par charmes pensoient tirer la Lune du ciel, l'incitula Thessalig.

Sacris vocibus.] Seruius in vers. 3. Æn. auri sacra fames &c: exponit execrabilis addens hanc expositionis rationem: Tractum est hoc ex more Gallorum: nam quum Massilienses peste laborabant, vnus se ex pauperibus offerebat alendum anno integro publicis & puriorib. cibis: postea verbenis, vestibusq; sacris ornatus circumducebatur per urbem cum execrationibus, vt in eum inciderent omnia mala ciuitatis & sic proiiciebatur. Hoc autem in Petronio lectum est.

Citū retrò.] I. Rhomb. retrorsum incitatus mētis alienationē restituat, & animum incantamentū Canidia constrictū soluat.

Volue turbinem.] Similis est Epode Idyl. 2. Theocriti Simædæ amantis.

Ὡς τῆτον τὸν κερὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάω,
Ὡς τάνοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μυρδῆλιος αὐτῆν Δέλφιν
Ἐὼς δὲ δὲ δ' ὄδῃ ῥόμβος ὁ χάλυκος, ἐξ' Ἀφροδίτας
Ὡς νέυος δὲ οἴτο ποθ' ἀμπετέρῃσι βύρῃσι.

Vt ego hanc cerā liquefacio numine bono: sic liquefac amore statum Myndium Delphis. Vt etiam hic æreus turbo voluitur Veneris ope: sic ille voluatur ad nostras fores. Hanc vocē Græcam Latini retinuerunt Poetæ, quū de mulierib. veneficis loquuntur: quæ suis veneficiis & cantionib. Rhombum adhibebant, qui trochus & rota erat παρὰ τὸ ῥόμβειον dictus à circumagendo in gyrum, vt dictum est Epod. 2. Propert. l. 3. Eleg. 6.

Improba non viciit me moribus, illa sed herbis,
Stamine à rhombi ducitur ille rotā.

Forma autem talis incantamenti videtur exprimi à Luciano in Dialogo ἐταίρω & in eo, cuius initium est, ἄτιν' οἶδα ἐρεῖται ἐν τῷ νότῳ προνομία αὐτῶν ῥόμβου ἐπιγρίφα ἐπιγρίφα τινὰ λέγουσιν ἐπὶ τῷ ῥῶ τῷ γλωσσῶν βαρβαρικῶν καὶ φωνῶν ἄνομαστα. hic equidem puto ἐπιβητικῶς coniugendū, ἐπὶ τῷ ῥῶ. deinde turbine prolato è sinu, quandam cantionem voluit pronuncians volubili linguâ vocabula barbara & horribilia: qui mos semper fuit incantantium & hariolorum. Hoc igitur genere sermonis Poeta precatur, vt, quam dementiam sibi intulerat prior turbine & rotæ conuersio, posterior contraria illam adimat.

Telephus.] De Telepho Herculis filio vide l. 5. Diod. Siculi & Plin. l. 33. c. 18. de eodem Agathon Tragicus Poeta Græcus scripsit Tragœdiam. Athenæus l. 10.

Nereium.] Nereius à nomine aui materni dictus est nepos Achilles.

In quem.] I. in Achillem Telephus rex Myforum instruxerat exercitum, vt à Mysia Græcos expelleret, sed vulneratus ab Achille sanatus est rubigine ensis Achillei, quæ, vt scribit Plinius, valet plurimum ad exsiccandum & adstringendum. Alii tamen dicunt eum, quum vulnus acceptum sanari nequiret, consulto, & edito oraculo exorasse Achillē, vt se iterum vulneraret. Hinc veterib. magna vlcera τὰ ἐλκῆ Τηλέφεια, & herba τηλέφειον nominata sunt.

Vnxere.] Non admodū hic laboro de vtralibet lectione, vnxere vel luxere: quippe, quod sciam & vntionem & luctum ad funera & exsequias posse pertinere, & ad solam speciem argumenti, quo Poeta vtitur ad animū Canidiæ precibus flectendum, vt desinat tandem secum grauius agere exemplo Achillis, qui repressâ priori irâ concessit Priamo corpus Hectoris, iam diu feris & canibus deuotum & expositum, ne inflectum & inhumatum remaneret, de quo lege Iliad. 6. Hoc versu sub finem τῷ ω. luctus indicatur.

Ὅτι μὲν αἶψ' ἐθρήνησεν, ἐπὶ δὲ στυγερῶντο γυναικῆς.

Hi quidem lamentabantur, ac prætere à mulieres gemebant. Vntio quoq; & Lotio adhibebantur, vt indicat hic versus Ennii.

Tarquiniū corpus bona femina lauit & vnxit.

Homicidam.] Passim à Græcis ἀνδροφόνος, & ἀνθρωποκτόνος dicitur, non dispari admodum vi notationis.

Peruicacis.] Peruicax est, qui, nisi vicerit, quiescere non potest. Ita Donat. in Hecyr. Act. 4. Sc. 1. v. 17. Adēon' peruicaci esse animo, vt puerum praoptares perire & peruicax, ait, est perseverans cum quadam vi, & peruicacia est animi libido ad diuortium vsq; coniugum obstinata & contentiosa. Achillei & Vlyssē: Latine deslectuntur à rectis, Achilleus & Vlysses, non ab Achilles & Vlysses.

Serosa.] De hac Metamorphosi secunda lege Odyss. 11. & 14. Metamorph. Ouidii.

Sonus relaxus.] Vox humana reddita pro grunntu porco.

porcorū. Quidam hīc malunt *τὸ relapsus*, quod paulatim forma humana illis & amissa & recuperata.

Reclinat.] Sic dicit Ode 3. lib. 2.

Sente in remoto gramine per dies

Festos reclinatum beatis.

quod Græci efferunt per *ναρκαδία* *νὰ ἀναδία*.

Neg. est.] Non licet. Sic Græci passim *ἔφεσι* *νὰ ἔφεσι* tam affirmatē quā negatē vsurpant.

Præcordia tentat.] Distenta & *ἀνανοία* & vix respirantia.

Negatum.] Hæc obscura syntaxis clariùs retexenda est: *Ego Horatius miser cogor nunc credere negatum prius à me, nempe Sabellica & Magica incantamenta posse increpare pectus meum, i. perturbare mentem meam, ipsiusq; aciem perfringere.* Illa enim fuit opinio, cantionibus veneficarum de statu mentis & corporis non homines solùm deiici, sed etiam bestias necari Eclogâ 8.

Frigidus in præis cantando rumpitur anguis.

Sabella carmina.] Incantamēta Canidiæ, quæ Sabella erat: de qua gente fuit Od. 6. l. 3. vt de Marfa Epod. 5.

Caput dissilire.] Propriâ huius verbi significatione vsus est Cic. pro Mil. *Quum hic de rheda reiectâ panulâ dissiluisse.* & Virg. 3. Æne. *hæc loca dissiluisse ferunt.*

Quid amplius vis?] Hoc Græci pronunciant *τι ἄλλο τι* *μενοιάς.*

Nessi.] De hac fabula Nessi Centauri & Deianiræ vide Epod. 3. in Dialecticis & Rhetoricis.

In Aetna Sicana.] Ratio prioris vocis alibi reddita fuit: itaq; posterioris nunc reddatur. Seru. in Æn. 8.

Tum manus Ausonia & gentes venere Sicana.

conueniæ de diuersis, vt Ausones & Sicani. Sicani autem secundum nonnullos populi sunt Hispaniæ à Sicori fluuio dicti. Lucan.

Hesperios inter Sicoris non vlcimus annis.

Hi duce Siculo venerunt ad Italiam, & eam tenuerunt expulsis Aboriginib. & insulam Italiæ vicinam occupauerunt, & eam Sicaniam à gentis nomine; Siciliam verò à ducis nomine, dixerunt.

Eurente flammâ.] Significat flammam semper durantem, nec elanguescentem, virētem, *ἀμαρναντὸν, νὰ ἀνάμαρτον* *νὰ ἀμαρναντὸν*. Ventos iniuriosos nūc vocat, quos Ode 26. l. 1. dixit proteruos, & Ode 5. eiusdem nigros.

Stipendium.] Hæc vox dicitur à stipe pendenda: olim enim pecunia pendebatur, non numerabatur.

Effare.] Verbum est valde ad religionem & magiam appositum, quo Pontifices olim & harioli solebant vti. Effari autem templa dicuntur, quum Augures effantur, qui in his fines sint, & fana nominantur, quòd Pontifices in sacrando fati sint finem, vt Varro tradit.

Infamis.] Palinodia Stesichori memoratur à Platone in Phædone & à nobis prius Ode 8. lib. 1.

Potes nam.] Est *ἀναστροφὴ* coniunctionis, pro, nam potes me soluere dementiâ.

Nec prudens dissipare pulueres.] Pro nescia dispergendi cineres mortuorum, vt Orator dicit, *prudētis ἀδμινιστράδι*, vt Tacitus, *prudētis moderandi* l. 3. & Iuuen.

Sat. 3. *gens adulandi prudētis*. Græci, *ἡ ἀργόμοσ πρὸς τὸ πρὸς τὸν νεκρὸν τὴν ἀναδία* *ἡ ἀναδία*. Sensus est:

Non assuefacta manibus & vmbri pauperum enocandū à nonem diebus sepultura, more veneficarum. Ideo meminit

pauperum humo cōditorum: quia corpora diuitum inhumata custodiebantur ad certum tempus contra veneficas: nec solùm post conditos cineres, sed etiam quoties sacris anniuersariis iusta mortuis solvebantur: tum enim etiam manes à veneficis euocabantur certis incantamentis.

Nouendiales.] Pulueres nouendiales dicebantur propterea, quòd cadauer demortui septem dies domi

asseruabatur, octauo cremabatur, nono sepulcro madabatur, & tum desinebat esse super terram, & sacrificium mortuo factum dicebatur nouendiale. De hoc lege Seru. in hunc vers. 5. Æneid.

Præterea si nona diem mortalibus alium

Aurora extulerit, radisq; retexerit orbem: lege quoque Festum ad verb. *Respersum* & locos aliorum auctorū in Ode 28. l. 1. citatos: Nos è veteri quoq; interprete huius Poetæ intelligimus, hoc asseruationis tempus sic diuisum, & in more positum apud antiquos, vt mortui cadauer domi seruaretur triduo conditum: quod versu Virgillii firmatur, *Sedibus hinc referant è suis*: deinde triduo exacto in rogam imponeretur, quod in consuetudine erat circa vesperam fieri, non per diem, vt Seruius annotat in 3. vers. lib. 3. Æneid.

Mænia respiciens, quæ tam in felicis Elissæ.

vt idem Virgil. lib. 2.

Tertia lux calo gelidam dimouerat vmbra,

Mærentes alium cinerem & confusa ruebant

Ossa focis.

triduo rursus præterito cinis in urnam inclusustumulo mandaretur: locus autem, vbi cremabatur, Vestrum dicebatur: sed Bustum, vbi & cremari & sepeliri solebat: quod in funebribus pompis principum & diuitum consepiri & custodiri solebat, pauperum autem negligi: quorum loco Nero habuit cremationem Claudii, vt est 33. c. in vita ipsius apud Suetonium.

Pura manus.] Nempe à scelere, & innocentes. Pugnāt non solùm hæc manus puritas, sed omnino, quæ hīc dicuntur omnia cum accusatione 5. Epod. n, nisi sumas *εἰπω μὴς*.

Partumeius.] Venter aptus partui & foecundus, qualis non fuit ille meretricis Canidiæ, nec cuiusquam similis est, i. impuri scorti & publici: sed rationem pete à Phycis, vnde intelliges *ὡς αἰ γυνώσκου, ἡρ νὰ ἀναπρῶτοι μίγνυται*, quòd temperari si temperati misceantur, semper gignant. Quidem putant nomine Partumeij filium Canidiæ subditum, vt loquitur Terentius, vel vt Iuuenalis *suppositurum* pro legitimo filio. Dicitur autem à *partu* & *meio*: à quo nomen alterum, quod legitur, Partumeius, discrepat, significans filium legitimum Canidiæ: sed mihi potior videtur lectio, *partumeius inderos* sumta & aptior ad simulationē Poetæ, qui grauius meritorium hoc scortum perstringit hoc nomine facilis, & indolētis partus: omnes enim publicæ meretrices vteros gestant suos uerè partumeios. Fictum autem est nomen ad obscenitatem matris & filii tegendam, allusione quadam *πρὸς τὸ πρῶτον*.

Vt cūq;.] Quodocūque vel quotiescūque post partum è lecto surgis non debilitata, secus, atq; cæteræ puerperæ solent illo nix u frangi: etiam tamen nunquam simile quicquam contigit, nec reliqua, quæ ironicis hīc dicuntur.

Exsiliis.] Hoc exsiliendi verbo significantur vires Canidiæ à partu firmæ, integræ, & robustæ, nec more aliarum puerperarum fractæ ac debilitatæ: quum hæc vix, ac ne vix quidem, è lecto surgere, nisi multis post diebus confirmatæ, possint.

Enarratio Grammatica alterius partis.

Quid obseratis.] Verba sunt Canidiæ auersantis preces Poetæ, quæ respondet, scopulos maris nō esse surdiores ad vota & preces naufragorū

nautarum, quàm ipsa sit ad supplicationem Poetæ: huius posterioris incisi est ellipsis sic supplenda.

Nudis nauitis.] Intelligit eos omnibus fortunis ac mercibus euerfos naufragio.

Alto salo.] Virg. simpliciter dicit.

Multum ille & terris iactatus & alto.

Hic autem addit salo, quæ vox sumpta est à Græcis. ὁ σάλος enim dicunt ἀπὸ τῆς ἀλῆς, à mari, spiritu denso in s. verso, vt assolent in similib. è Græco in Latinum conuersis, vt in sus ab ὄσῳ & sylua ab ὄλῳ & in cæteris: Propriè tamè ὁ σάλος est ora maris malè portuosa, vbi coguntur naues procul à littore stare ad anchoras. Sumitur etià pro iactatione nauigantiũ, quomodo videtur accipiendum l. 3. de bello ciu. apud Cæf. Tirones enim multitud. ne nauium perterriti, & salo, nausedq, confecti, id est, iactatione: quomodo etiam apud Cic. si mihi nunc tristis primùm illuxisset dies, nec tam arumoso nauigassent salo, i. tam periculosà nauigatione, vnde τὸ σαλόνειον παθητικὸν καὶ ἐνεργητικὸν, fluctuare & exagitare.

Riseris.] Ellip. est incisi, permittamne, vt tu riseris?

Cotyttia.] Cotyttia, cui subtexitur sacrum ἐπιεργητικὸς, i. Grammaticis, per appositionem rem sacram Cupidini, qui tā Deos, quàm homines liberè adoritur. Hæc sacra fuerunt Cotyttonis, vel Cocyttonis à fluuio infernali Cocyto: mauult tamen Angelus Politian. Cotyttia & Cotytto, quam a Strabone Cotyn lib. 10. etià nominari scribit, & Cotyttia Berdidiãq; sacra fuisse apud Thracas è quib. Orphica profecta sunt, primùm in Sicilia celebrata, deinde Corinthi. Sed illa, ppter odiũ in Corinthios Eupolis Poeta vehemèter exagitaui in fabula Bapta inscripta, qui fuerunt sacerdotes illiꝝ Cotyttonis & hæc præses omnis turpitudinis, vt scribit Suidas: cuius meminit Iuuen. Sat. 2. de sacris bonæ Deæ.

Exagitata procul non intrat femina limen
Solu ara Dea maribus patet: ite prophani
Clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu:
Talia secretâ coluerunt Orgia terrâ
Cecropiam soliti Bapta labare Cotytto.

eiusdem meminit etiam Plutar. in vita Furii Camilli, & auctor Adagiorum in ἀρπαγα Κοτυτίως. Inflexitur tamen & scribitur Græcè ἡ Κοτύς, ὅς, ἢ Κοτυτίω, ὅς, ἢς, & Latine Cotyto Cotytus: quâ declinandi rationem Græcam ætas Quintiliani sequuta est: sed ætas aurea Ciceronis & Cæsaris huiusmodi contracta Græca donauit analogiâ Latinâ, Sappho, onis. Dido, Didonis.

Cupidinis.] Hinc Cotyttia sacra intelliguntur fieri à sagis solita Diis inferis ad eos in amorè attrahédos & alliciendos, quos ipsæ expeteret, aut qualia Dido l. 4. Æne. v. 638. se facere simulauit dissimulatâ morte:

Sacra Ioui Stygio, qua ritè incepta parauit,
Perficere est animus: sinémq, imponere curis.

vnde sunt etiam Stygialia vocata è lib. 8. Silii. Liber Cupido dicitur, quod nullis verecundiæ & honestatis legibus adstrictus, sed omnibus illis solutus omnia licenter & impudentèr agat.

Esquilini.] Liuius lib. 1. ab vrbe montem nomine Esquilias scribit à Tullio Hostilio tertio Romanorum rege Romæ adiectum fuisse: & ita dictum ab excubando, vel excolendo. Hic sepulcra erant & religiones, maleficq; sacra fiebant, quorum Pontifex maximus iudex & arbiter, vt aliarum rerum tam diuinarum, quàm humanarum habebatur.

Pontifex.] Hæc vox duplicem habet notationem: quidam enim à faciendo ponte dictam putant, & auctoritate Plutarchi nituntur, qui in Numa vocem Latinæ Pontifi. i. respondentem reponit γέφυρα ποταμῶν: quodd primus supra Tiberim Numa fecerit pontem publi-

cium, atq; successores eundem sæpè restituerint: quibus Varro dicitur assentiri. Alii verò à potestate faciendi sacra & operandi: inter quos est Scæuola & Fennestella de sacerdotibus Romanis lib. 8. quorum collegium Numa rex secundus Romanorum constituit primùm è quattuor patricii ordinis: deinde auctâ populi auctoritate ex ordine plebeio alios quattuor aliegit M. Valerio & Q. Apulejo Cofs. vt est apud T. Liuium & Dionysium. Vnus autem inter minores Pontifex erat maximus: penes quem summa erat omnium sacrorum tam publicorum, quàm priuatorum, hostiarum, dierum, supplicationum, templorum: atque vbi & quando operandum esset, idem iubebat. Sed inter maiores maximus ille vocabatur, qui primus reliquorum in collegium cooptatus fuerat. Ab hoc præterea vtròque ordine legebatur alius Pontifex summus, qui iudex & vindex erat peccantium tam Vestalium, quàm priuatorum magistratum: qualem Censuram Domitianus Imp. tibi in Corneliã Maximillã Vestalem incesti ream arrogauit, vt Plinius scribit in Epist. ad Cornelium Munitianum. Hic autem summus Pontifex Græcè dicitur ἀρχιερεὺς, πρωτομύστης, ἱερόνομος, ἱεροφύλαξ, & Hebraicè cohen harosch, Secundarius autem Pontifex Sigan bacohanim, princeps & dux secundarius sacerdotum: quorum munera & discrimina discenda sunt à nostris Theologis ac Symmystis. Sensus igitur est: Committamne, vt tu, tanquam Pontifex ille, reprehendus, & irrideas vbiq; hac sacra, que tibi indicauit? sic intelligenda est per ellipsin notæ similitum, tanquam Pontifex.

Venefici.] Apocope est pro venefici.

Pelignas.] Peligni populi fuerunt Marfis finitimi, quorum caput fuit Sulmo solum natale Ouidii, nomine Sagarum & veneficarum celebratum.

Toxicum.] Originatio huius vocis est παρὰ τὸ τόξον ab arcu τοξινός, ἢ, ἢ, ἢ, vt κλάμος τοξινός, arundo conficiendũ sagittis idonea. Hinc τὸ τοξινόν genus veneni Paul. Ægineta l. 5. c. 53. scribit ὀνομάζεσθαι ἐν τῷ τὰ τοξίνωτα ὑπὸ τῶν βαρβάρων ὡς αὐτῶ χρίσθαι, nominari ex eo, quod iacula à Barbaris ipso inficiebantur. Hi Barbari sunt Parthi & Scythæ, οἱ τοξίνοντες τῆτω παραχρῆσει τὰς τῶν σελῶν ἀνιδίας, qui sagittas ex arcu mittentes illinebant illarum cuspides eo veneno, ὅπερ παραχρῆμα ὁμοίως τῶξ ἀφῆσαι ἀναρπῆ βροθῆν ἢ ποθεῖν, quod comesum vel potum a què subitò tollit è medio hominem atq; sagitta ex arcu emissa. Quidam putant primùm è sanguine hydræ renascentis factum, quam interfecit Hercules sagittis, & eo semper cieri continuo dolorem omnium interiorum, tanquam telò trajectorum. Plinius lib. 16. c. 20. de taxo arbore scribit, inde taxica venena vocari, quæ nunc toxica dicimus, quibus tinguntur sagittæ: sed non sunt hodiè cognita Medicis.

In hoc.] I. ad hanc finem, quod Græcè dicitur, ἐν τῆτω.

Vsq; suppetas.] Vt sufficiat & par sis molestiis ferendis. Grammatici non animaduertunt hunc locum, qui hoc verbũ tertiis solùm personis vsitatum esse docuerunt: mibi copia suppetit argumentorum Cicero: dum vires mibi suppetent, Cæsar: vt vsq; nouis doloribus venantes l' une sur l' autre. De Tantalò vide Od. 2. li. 1. & Od. 18. l. 2. sicut de Prometheo 3. & 16. Odas l. 1. de Sisypho Oden 14. l. 2.

Prometheus obligatus.] Græcè προμηθεὺς δεσμώτης, quo nomine Æschyli Tragedia dicitur, & Cicer. Tuscul. 2. adspicite religatum asperis, vinculumq; saxi. Cum supplicio huius comparatur pœna Laureoli latronis Epig. 7. l. 1. Martial.

Norico.]

Norico.] De Noricis lege Od. 16. lib. 1.
Recludere.] I. aperire, transfodere & transuerberare.
Cereas imagines.] I. effigies eorum, quos studebant deuouere, & quæ ueneficiis, ut laneæ, adhibebantur, ut apparet è loco Theocriti supra citato.

Vi ipse.] Curiosus dicitur, cuius ita est arguta sedulitas, ut vel minima quæque curet: unde Cicero Epist. 1. 1. ad Fam. Homo non modo prudens, verum etiam curiosus. Idem alibi: Sum ad inuestigandum curiosior. Perspicimus è Sat. 8. l. 1. quàm dignis modis Poeta exagitarit ueneficas & sagas mulieres sub persona Priapi: lege locum, ut huic valdè profuturum.

Polus.] Huius uocis etymum alibi dicimus παρα τὸ πολῶν, à vertendo, & geminus fingitur polus ab Astrologis, Arcticus ab vrsa dictus, & nobis aspectabilis, & Antarcticus nobis occultus.

Deripere.] Pro hoc Virg. in Pharmac. dicit:

Carmina vel calo possunt deducere lunam.

Desiderij.] Apocope altera pro desiderii.

Plorem.] Conquerar incantamentis meis vires defuisse ad te miserè tractandum & exercendum? vel plorem meam artem interiisse omnino & quæ tanta prius effecerit, nihil in te potuisse? *Plorare autem artis Hellenismus est, qualis li. 11. Æn. v. 126. Iustitiane prius mirer, & ibidem, laborum, ut Græci θαυμάσιο, εὐδαιμονίῳ, μεταχέτω τῆς ἀρετῆς, ubi intelligitur ἐννεα vel χάρειν: virtutis ergò & gratiâ.*

Explicatio Rhetorica.

Metrum est monocolum, iambicon. Pars Epodum priorum constat perpetuâ ironiâ, & ideo profus allegorica: ubi contraria dictis intelligenda sunt: tropus certè ad cauillandum omnium aptissimus.

a Metaph. est à præliantibus. quorum victus, ne interficiatur, manum dare solet manicis constringendam: *se rend & donne gaigne à l'autre.*

b Synecd. est generis pro arte uenefica qualis est in uocibus sacris pro incantamentis & magicis Epodis.

c Epizeuxis est eiusdem soni continua iteratio in eadem sententia, quæ valet, *citò me atq; meam mentem aliter affice, atq; prius.*

d Synecd. generis pro Achille.

e Idem est tropus pro Hecuba, & Andromache.

f Idem tropus, pro Priamus.

g Exclamatio est miserantis senem supplicem.

h Per synecd. vox humana illis reddita est, & per eandem honesta facies & pulchritudo vultui.

i Hic versus honorificæ appellationis indicat dissimulationem: non enim est laudabile à nautis & mercatorum institoribus amari.

k Synecd. generis pro rubore pudoris adolescentibus, insiro.

l *Euendoχμῶς* intelligit uenefica vnguenta.

m Sabella carmina & Marsa nania synecdochicis dicuntur pro magicis incantamentis & ueneficiis.

n Synecdochica est metaph. à Corybantibus seu Saliis, qui tripudiantes variè capita iactabant, pro caput & mentes vi carminum Marsicorum tentari & dirumpi & ad amentiam redigi.

o Exclamatio Tragica vehementer cruciati, & omni humanâ ope destituti, qui suam calamitatem elementis deplorat & fundit querelas.

p Alleg. è metaphoris à taberna Pharmacopœorum, cuius est sententia: Tu mihi venena parabis, dum viuam.

q Metaph. est à merentibus stipendia castrensia, pro ecquid pretii vel tributi solvendum mihi erit?

r Synecdochica est periphralis apothecæ, pro, *ponam te inter sidera meis versibus.*

s Synecd. generis est pro *Stesichoro*, de quo vide Platonem in Phædro & Pausaniam in Laconicis.

t Exclamatio est admirantis virtutem Canidiæ.

u Metaph. est à est cœnosis volutabris suum ad illicitos & infames hominum concubitus notandos, & Canidiam ex ignobili, sordidâque & avaro parentû genere in nobile ac liberale vindicandam, simulatione tamen, ut jam dictum fuit, valdè ironicâ, contra enim sentit, eam ex obscurissimis, sordidissimisque parentibus natam.

x Tropus est hic geminus: alter synecd. generis pro utero: alter ex hoc meton. subjecti pro partu filii Partumeij.

Explicatio Rhetorica alterius partis.

Canidia ad repellendas Poetæ preces utitur initio metaphora illustri ab oclusis foribus.

b Similis est tropus, sed à liquoribus, quasi verba more liquorum, & oratio in aures instilletur.

c *Saxa sordiora* dicuntur etiam μεταφορικῶς, ut *νῦμα νόφου* Homer. *Il. 1. 4. 8. ἀπὸ τῆς μὴ ἀκούοντος ἀλλὰ νοφούοντος*, ab eo, qui non audit sed obsurdescit *μετῆνεύει* εἰ τοῦ μετῆνεύειν *translatum est*, ut Eustat. annotavit, sic mare, sic littora, sic portus dicuntur surdescere.

d Meton. est causæ pro fluctibus ac procellis hybernis, quib. mare atq; ipsius littora, velut malleis tunduntur & verberantur. Similis est tropus Epist. ad Pison.

— *sue receptus*

Terrâ Neptuneus classes Aquilonibus arcer: sed alterius modi, quem inde recognosces.

e Sumtum est a malleis fabrorum, quale Donat. in Hec. 1. Scen. 2. notavit ad hunc locum: *Tundendo atq; odio deniq; esse vit senex.*

f Apoliopesis est, figura iratorum propria, quorum verba valde concisa audiuntur, & sic dilatanda videntur: *patiar, aut certe finam te impune abire, qui contemseris & divulgaris mysteria Corytonis, quæ res est sacra Cupidini libero? anthypophora deest, non faciam.* Similes est figura Heaut. Act. 5. Scen. 5. vers. 6. *anthypophorâ coniuncta. Egone mea bona, ut dem Bacchidi dono sciens? non faciam. Initiò desideratur, persuadebörne ut dem mea bona?*

g Translatum est a munere Pötificio, cuius erat, censeram agere divinarum & humanarum rerum, quam Poeta videbatur sibi sumere, tanquam arbiter dictus animadvertendi, ut loquitur ode 7. lib. 2. *Venus arbitrum dicit bibendi, pro statuet.*

h Synecd. est pro sagis ac ueneficis vetulis.

i Anaphora est initio membrorum.

k Altera est Synecd. sed generis pro *vulture*.

l Allegoria est ab equitantibus, pro, *semper tibi molestiam, ut importunus eques equo, exhibebo.*

m Hoc dicitur *euendoχμῶς*, toto ex parte significato quo modo Virg. propriè loquitur, *de calo deducere lunam.*

n Synecd. generis, pro, *carminibus & incantamentis*, ut antea.

o Periphralis synecdochica, pro *philtro & amatoria potione miscenda.*

p Idem tropus, pro *Poetica, magica & uenefica.*

Finis Epodon.